
ДАТУМ ЗА РЕФОРМИ

КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА НА ИЗВЕШТАИТЕ НА ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА 2016-2019

ЈУНИ
2019 ГОДИНА

ДАТУМ ЗА РЕФОРМИ

Десетта година по ред Фондацијата отворено општество- Македонија (ФООМ) и ЕВРОТИНК – Центарот за европски стратегии подготвуваат компаративна анализа на извештаите на Европската комисија (ЕК) за Република Северна Македонија односно. Оваа година беше направена споредба на забелешките и проблемите нотирани од Европската комисија во последните три извештаи, односно за периодот 2016-2019 година. Целта на оваа анализа е што појасно да се прикаже брзината со која Република Северна Македонија се приближува - или се оддалечува - од Европската унија. За таа цел се користи веќе утврдена методологија според која се разгледуваат исклучиво проблемите (а не постигнувањата) и истите се систематизираат со три бои и тоа: 1) Со стандардна боја се обележани новите забелешки од годинашниот извештај; 2) Со зелена боја се обележани наодите кои се повторуваат барем во еден од претходните извештаи; и 3) со црвена боја се обележани проблемите кои се повторуваат во минатите две и/или повеќе години.

На пример, во делот на Реформа на јавната администрација, за првпат се споменува дека: „Владата започна да ги следи и да известува за спроведувањето на Стратегијата за реформа на јавната администрација 2018-2022 и Стратегијата за реформа на јавното финансиско управување од 2018-2012, но допрва треба да се воспостави интегрирана рамка за следење и известување.“ и затоа оваа забелешка ја обележавме со стандардна. Од друга страна, коментарот „**треба да се обезбеди подобра функционалност на Информативниот систем за управување со човечки ресурси и негово систематско користење низ институциите,**“ е показател дека истиот проблем бил нотирани и лани и поради тоа е обележан со зелена боја. И конечно, со црвена боја е обележан коментарот „**одговорните институции не донесоа одлука за тоа како да се справат со прашањето за јавните службеници кои не се појавуваат на работа и за утврдување на нивните крајни работни позиции**“ бидејќи се провлекува во најмалку три извештаи.

Главен извор на податоци и оценки за оваа наша анализа е Извештајот на ЕК за Република Северна Македонија за 2019 година. Сепак, и оваа година многу важен извор на податоци, но и политички проценки е Соопштението на ЕК за Политиката на ЕУ за проширување 2019 година. Повторно се следи структурата на извештајот која беше воведена во 2018 год., односно во овој документ најпрво се зборува за принципот „најпрво за основите“, односно суштинските прашања на политичките критериуми и владеење на правото, вклучувајќи ги тука темите како демократија, реформи на јавната администрација, економија и регионална соработка, но и поглавјата 23 – Судство и темелни права и 24 – Слобода, безбедност и правда, остануваат клучни приоритети на процесот на проширување. Поглавјата 23 и 24 се разгледуваат како суштински елемент на политичкиот критериум. Како важен извор на информации, но и репер во целиот документ на Извештајот се исто така и Извештаите на Прибе, но и Итните реформски приоритети кои и понатаму преставуваат составен дел на оваа анализа. Притоа, беа земени предвид и Заклучоците на Советот од јуни 2018 год.

Областите кои оваа година се сметаат за темелни, согласно пристапот од Стратегијата за проширување се следните:

- Политички критериуми и владеење на правото (кадешто се опфатени демократија [избори, Собрание, владеење, граѓанско општество] и поглавјата 23 [Судство и темелни права] и 24 [Слобода, безбедност и правда]);
- Економски развој и конкурентност (дел кој ги опфаќа постоење на функционална пазарна економија и капацитет за справување со конкурентскиот притисок и пазарните сили во Унијата).
- Реформа на јавната администрација (дел кој ги опфаќа политичките влијанија врз администрацијата, ефикасноста и стручноста, балансот меѓу различните нивоа на власт и сл.)
- Добрососедски односи и регионална соработка (каде се подразбира агендата за поврзаност во регионот на Западен Балкан и добрососедски односи и регионална соработка)

И годинава Комисијата користи описни оценки за да го процени нивото на усогласеност и остварениот напредокот од последниот извештај. Нивото на усогласеност се оценува во скалата: Рана фаза на подготовка (Early Stage of Preparation); Одредено ниво на подготовка (Some Level of Preparation); Умерено подготвена (Moderately Prepared); Добро ниво на подготовка (Good Level of Preparation); и Напредно ниво на подготовка (Well Advanced). Кај едно Поглавје (Поглавјето 23 Правосудство и темелни права) подготвеноста е оценета со двојна оценка: Одредено ниво на подготовка/умерено ниво на подготовка (*Some level of preparation / Is moderately prepared*).

Од другата страна, петте категории пак за оценување на напредокот во последната година се: Назаднување (Backsliding); Нема напредок (No Progress); Одреден напредок (Some Progress); Добар напредок (Good Progress); и Многу добар напредок (Very Good Progress). Годишната Комисија го оценува напредокот во три Поглавја (Поглавјата 14 Транспортна политика, 26 Образование и култура и 27 Животна средина и климатски промени) со оценката ограничен напредок (limited progress), квалификација која порано се користеше од Комисијата. Ова би можеле да го оцениме како најблиску до оценката Одреден напредок (Some Progress) односно помеѓу оценките Нема напредок (No Progress) и Одреден напредок (Some Progress).

Како и до сега и годинава во компаративната анализа ги вградивме и нашите согледувања во форма на коментари со надеж дека ќе ви помогнат да создадете своја слика.

Целокупната анализа наведува на следниве општи заклучоци:

1. Во Извештајот на Европската Комисија, Северна Македонија доби заслужена препорака за отпочнување на пристапните преговори. Оваа препорака несомнено се базира врз признанието дека државата се заложила да испорача резултати во реформите во клучните области од итните реформски приоритети, како што се судството, борбата против корупцијата и организираниот криминал, разузнавачките служби и реформата на јавната администрација. Само пред три години земјата беше квалификувана како “заробена држава” - еуфемизам за авторитарен и корумпиран систем во кој тесните интереси на моќните поединци имаат предимство пред јавниот интерес. Последните два извештаи од 2018 год. и 2019 год. укажуваат на важна трансформација и напредок во воспоставувањето на дијалог во општеството меѓу различните актери, воспоставување на демократски институции и владеење на правото. Со доаѓањето на постојната политичка елита на власт, барањата за амбициозна реформска агенда и одржувањето силна поддршка за ЕУ и НАТО, граѓаните на Северна Македонија несомнено ја избраа опцијата на стабилност, владеење на правото и движењето напред. Сега ЕУ ќе треба да ја ефектуира препораката и да ги отпочне пристапните преговори со Северна Македонија. На тој начин, на проевропски ориентираните граѓани ќе им даде механизам за извршување притисок врз сегашната, и врз секоја идна влада, за таа да работи со нив и за нив, т.е. да испорача резултати.

2. Потпишувањето и спроведувањето на Преспанскиот договор несомнено беше клучниот чекор кој ја овозможи прогресивната промена. Македонските граѓани останаа про-европски ориентиран и покрај цела деценија безизлез и анти-ЕУ агитација која доаѓаше од највисоките претставници во минатата влада. Освен тоа, тие ја надминаа длабоката етничка поделба, која беше експлоатирана од етнократите, за да дадат активна или премолчана поддршка со решавање на спорот за името. Успехот на приказната е токму во надминувањето на националниот популизам во Македонија. За да се задржи напредокот, земјата има обврска не само да го одржи, туку да го засили темпото на демократизација и да обезбеди суштински реформи кои ќе го подобрат квалитетот на животот на граѓаните. Земјата ќе треба посебно да се фокусира на поддршка на активно граѓанство кое ќе ги надмине поделбите по етнички линии и партиска припадност, бидејќи како што оценува и Европската Комисија, меѓуетничките односи и понатаму се кривки. Доколку демократскиот напредок не биде одржлив, претстои ризик од обезбедување на простор за анти-европски сили кои би се потpirале на популизам и национализам.

3. Оценките во извештајот се признание за постигнатото, но истовремено и обврска за иднината, во која граѓаните треба да почувствуваат опипливи резултати. Навистина, забележан е напредок во областите кои беа посочени од страна на Советот во јуни 2018, но во најголем дел станува збор за усвојување на ново законодавство и стратешки документи чија имплементација ќе треба допрва да даде резултати. Северна Македонија не е држава во која клучните предизвици во однос на владеењето на правото се потполно решени. Сепак, кога станува збор за суштински реформи, резултатите не се видливи преку ноќ. Ќе биде потребна долгогодишна и конзистентна посветеност и многу работа, а една од клучните предуслови е зајакнувањето на капацитетот на институциите за да можат професионално да го водат тој процес на трансформација. Без разлика на конкретниот датум за почеток на пристапните преговори, земјата има уште многу домашни задачи во секое од поглавјата на европското законодавство, како што впрочем укажуваат забелешките од последната колона. Па така, и насловот на овогодинашната анализа е „Датум за реформи“, токму за да претставува потсетник за сите чинители дека реформите треба да останат во фокусот на политичките елити и во следната година. Граѓанското општество будно ќе го следи нивното спроведување

ТЕМЕЛНИ ОПРЕДЕЛБИ: ПОЛИТИЧКИ КРИТЕРИУМ И ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО

ДЕМОКРАТИЈА

ИТНИ РЕФОРМСКИ ПРИОРИТЕТИ

Изборна реформа

1. Да се заврши изборната реформа во согласност со препораките на ОБСЕ/ОДИХР и на Венецијанската комисија, вклучително и да се зголеми опсегот и можностите да се поднесуваат приговори и жалби, да се обезбеди доволна раздвоеност помеѓу државата и политичките партии и да се обезбеди обединет пристап на изборните тела на сите нивоа;
2. Да се направи ревизија на Избирачкиот список во согласност со препораките на ОБСЕ/ОДИХР, да се оцени точноста и комплетноста на податоците за гласачите, особено во однос на можни двојни гласачи, гласачи регистрирани одделно со податоци од лична карта и податоци од пасош и адреси со голем број регистрирани гласачи. Да се идентификуваат области за можно подобрување во точноста на податоците за гласачите. Да се ревидира и соодветно подобри точноста на избирачкиот список;

Собрание

1. Да се осигури итно и редовно заседавање на соодветните парламентарни комисии за следење на комуникациите и за безбедност и контраразузнавање, како и нивно непречено функционирање;
2. Да се осигури дека овие комисии функционираат во согласност со нивните законски должности за известување, како и дека се во состојба непречено да ги добијат потребните податоци, сведоштва, техничка помош и пристап, неопходни за да ги подготвуваат тие извештаи;
3. Да се спроведат препораките на Анкетната комисија за настаните од 24 декември за подобро функционирање на Собранието и распоредувањето на неговата работа;
4. Да се спроведат препораките на Анкетната комисија од 2013 година за подобро функционирање на Собранието и распоредувањето на неговата работа.

Независни регулаторни, контролни и надзорни тела

1. Да се обезбеди доволна автономија на независните регулаторни и ревизиски и надзорни тела, но не само во теорија, туку и во пракса со цел да дејствуваат ефикасно и ослободени од политички притисок. За ова се потребни не само проактивни напори од самите тела, туку и политичка волја од сите актери со цел да им се дозволи на овие тела да ги извршуваат своите обврски согласно закон, вклучително и алокација на доволно финансиски средства;
2. Да се обезбеди членување во независните регулаторни тела, засновано на професионална подготвеност, релевантно професионално искуство од областа на компаративните заслуги;
3. Да се обезбеди законско санкционирање на неусогласеноста со барањата и препораките на независните тела.

КОМЕНТАР

Последниот извештаен период донесе подобрувања во однос на генералната слика за демократијата во државата. Владата покажува заложби за посветеност и реформи во некои од клучните области како што се слободата на медиумите и изразувањето, како и културата за компромис помеѓу клучните политички актери и останатите засегнати страни. Клучните пораки се дека се „одржува стабилно темпо на спроведување на реформите на ЕУ“, „преземени се чекори“, „продолжи да испорачува“, „се подобрува“ и сл., што укажува на тоа дека трансформацијата е во тек, но станува збор за долготраен процес кој треба да продолжи со цел да се испорачаат посакуваните цели на целосно ослободување на институциите од политички и други влијанија. Сепак, уште многу напори треба да се вложат за да се реформира судството и да се отвори сериозна борба со корупцијата, непотизмот и организираниот криминал.

Извештај 2016	Извештај 2018	Извештај 2019
<ul style="list-style-type: none"> - Периодот за којшто се известува беше означен како продолжение на политичката криза и делумната имплементација на Договорот од Пржино од 2015та. - Иако некои од роковите беа исполнети, повеќето беа со огромно задоцнување и беше потребна континуирана инволвираност и поддршка од ЕУ и САД. - Некои од клучните договорени заложби од Договорот останаа неисполнети. - Иако се отпочна со работа на некои од овие задачи, сепак напредокот беше ограничен во однос на пакетот итни реформски приоритети, најмногу поради недостаток на политичка волја. - Одлуката на Претседателот за помилување на 56 личности кои беа обвинети или наводно инволвирани во аферата со прислушувањето, беше поништена како последица на граѓанските протести, како и заложби на меѓународната заедница. - Теснопартиските интереси ги надвладуваат граѓанските интереси на земјата за клучни прашања и проблеми 	<ul style="list-style-type: none"> - Периодот по предвремените парламентарни избори во декември 2016 година ("Пржински договор") беше обележан со напната атмосфера и негативна реторика, главно од високи функционери на ВМРО-ДПМНЕ, кои ја критикуваа Државната изборна комисија и обвинија некои граѓански организации и некои претставници на меѓународната заедница за мешање. - Промената на власта беше одложена поради одбивањето на претседателот Иванов да му даде мандат да формира влада на лидерот на СДСМ, кој имаше поддршка од мнозинството во Парламентот, поради политички и правни прашања. Ова го одложи изборот на новиот претседател на Собранието се до 27 април 2017 година. Неговиот избор предизвика насилни напади во Парламентот, кои беа силно осудени од страна на меѓународната заедница. - Новата влада конечно беше избрана од Парламентот на 31 мај 2017 година. - Владата презеде забележителни чекори за унапредување на спроведувањето на "Итните реформски приоритети", преку "3-6-9" планот за почетната фаза на реформи. Таа покажа политичка волја за да ја врати земјата цврсто назад на патот кон ЕУ. 	<ul style="list-style-type: none"> - Паралелно со спроведувањето на Преспанскиот договор, Северна Македонија продолжи да ја покажува својата посветеност да даде конкретни резултати во спроведувањето на ЕУ реформите во клучните области. - Културата на компромис меѓу политичките актери е подобрена со напорите на владата да се допре до сите засегнати страни, вклучително и опозицијата и граѓанското општество, на инклузивен и транспарентен начин. - Владата презеде чекори за враќање на соодветни проверки и рамнотежи, како и за зајакнување на демократијата и владеењето на правото.

ТЕМЕЛНИ ОПРЕДЕЛБИ: ПОЛИТИЧКИ КРИТЕРИУМ И ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО

ДЕМОКРАТИЈА: ИЗБОРИ

КОМЕНТАР

Евидентно е подобрување во спроведувањето на референдумскиот и изборниот процес, во однос на претходните изборни циклуси. Сепак, одредени случаи на купување гласови и полнење на гласачки кутии беа забележани за време на референдумот, како и за време на вториот круг од претседателските избори. Како најгорливо прашање останува нерешавањето на проблемите со Избирачкиот список, како и некои прашања поврзани со финансирањето на изборната кампања. Од круцијална важност е носење на целосно нов Изборен законик кој ќе ги кодификува сите претходни измени и дополнувања и ќе резултира со кохерентен, чист и разбирлив текст.

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Треба да се заврши реформата на изборното законодавство за да се спроведат најновите препораки на ОБСЕ/ОДИХР и на Венецијанската комисија пред следниот изборен циклус;
- Државните институции и тела, особено Министерството за внатрешни работи и Државната изборна комисија, треба да направат понатамошни напори за систематско подобрување на точноста на избирачкиот список („Итни реформски приоритети“).

Извештај 2016

- По писмата на ЕУ и САД упатени до премиерот, каде се укажува на неисполнетост на клучните услови за веродостојни избори, политичките лидери ги одложија изборите од 24 април 2016 за 5 јуни 2016. Но, и овие избори беа одложени откако тројца од четворицата лидери оценија дека сè уште не се исполнети условите, а само една партија достави кандидатски листи. На 31 август 2016 г.
- Политичките лидери постигнаа договор за одржување на изборите на 11 декември 2016.
- Измените на Изборниот законик од ноември 2015 година само делумно одговорија на препораките на ОБСЕ/ОДИХР.
- Изборниот законик ќе треба и натаму да се менува за да се обезбеди внатрешна кохерентност и усогласеност со релевантното законодавство.
- Новиот состав на ДИК работеше во тензична политичка средина, нејзината работа беше попречена поради политичко мешање, недоволна соработка од различните засегнати страни, ограничено време и ресурси.

Извештај 2018

- Основните проблеми (како што се ажурирањето на избирачкиот список и медиумското покривање на изборната кампања) треба да се решат на поодржлив начин.
- Кампањата за парламентарните избори беше компетитивна, но се случи во атмосфера на недоверба во политичкиот естаблишмент и институциите, како и со наводи за заплашување на гласачите.
- Бројот на советнички во локалните власти сè уште е многу низок.

Извештај 2019

- Одржливо решение за составот на Државната изборна комисија (ДИК) треба да се најде на транспарентен и инклузивен начин;
- И покрај подобрувањата на Избирачкиот список, разликите помеѓу базите на податоци треба да продолжат да се решаваат;
- Иако правната рамка е погодна за спроведување демократски избори, преку референдумот и претседателските избори беше истакнато дека некои аспекти, како што е финансирањето на изборната кампања, остануваат нерешени;
- Ревизијата на изборното законодавство треба да се заврши пред новиот изборен циклус, во соработка со ОБСЕ/ОДИХР;

ТЕМЕЛНИ ОПРЕДЕЛБИ: ПОЛИТИЧКИ КРИТЕРИУМ И ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО

ДЕМОКРАТИЈА: СОБРАНИЕ

КОМЕНТАР

Собранието продолжува да биде една од институциите каде што се забележува напредок во функционирањето, особено во делот на контролните механизми и враќањето на сопирачките и рамнотежата. Конструктивниот политички дијалог е во нагорна линија, а во извештајниот период е забележан сериозен консензус во усвојување на законодавство поврзано со ЕУ. Во неколку наврати се премостени партиските и етничките бариери, а значително е намален и бројот на закони донесени во скратена и итна постапка. Надзорната улога на Собранието е исто така значително зајакната.

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Потребни се дополнителни напори за решавање на прашањата поврзани со безбедноста;
- Треба да се зајакне функционалниот надзор над работата на Владата и разузнавачките служби, како и капацитетот за следење на заштитата на човековите права и фундаменталните слободи;
- Политичките партии треба дополнително да ги подобрат своите внатрешни демократски процеси.

Извештај 2016

- Работата на Собранието и понатаму беше сериозно попречена од политичката криза, вклучувајќи го и недостатокот од политички дијалог, неговото распуштање и неучеството на најголемата опозициска партија во собраниските активности меѓу 23 јуни и 22 јули 2016 година.
- Собранието не ја изврши соодветно својата улога на контрола и рамнотежа со извршната власт.
- Продолжи практиката на често менување на законите и употреба на скратена постапка за усвојување, без потребните консултации или процена на влијанието.
- Двете комисии надлежни за надзор над тајните служби (едната за безбедност и контраразузнавање, а другата за следење на комуникациите) треба да го спроведат својот мандат.
- Анкетната комисија за испитување на случајот со прислушувањето не успеа да утврди политичка одговорност за прислушувањето затоа што членовите на владејачката партија не учествуваа на сведочењата или пак одбиваа да одговараат на поставените прашања.
- Сите три комисии не ги доставија првичните извештаи за нивната работа како што беше

Извештај 2018

- Бројот на закони донесени по скратена постапка се намали, но останува висок.
- Треба да се подобри парламентарниот надзор над трошењето на јавните пари, вклучувајќи мониторинг на буџетските импликации на владините предлози и целосно користење на извештаите на Државниот завод за ревизија.
- Сите именувања кои се надлежност на Собранието треба да се случуваат навремено, во согласност со законите и начелата на транспарентност и меритократија.
- Потребни се натамошни напори за целосна имплементација на препораките на ГРЕКО поврзани со транспарентноста на финансирањето на политичките партии.

Извештај 2019

- Иако Собранието се соочува со предизвици во однос на подобро планирање и координирање на својата работа за постигнување на поефикасен законодавен надзор, бројот на скратени и итни постапки значително се намали.
- Поранешниот претседател на Републиката одби да ги потпише законите донесени под новото име на земјата, за што е потребно второ читање на овие закони во Собранието.
- Собранието треба да продолжи да работи на ефикасноста на демократскиот политички систем, вклучително и на спроведувањето на препораките од Групата на држави против корупцијата (ГРЕКО) за транспарентноста на финансирањето на партиите.
- Треба да се подобри транспарентноста во финансирањето на политичките партии.
- Политичките партии треба да ги зајакнат своите демократски процеси со понатамошно унапредување на слободата на изразување и правото на јавен и мирен собир.

<p>договорено со Пржинскиот договор. - Немаше напредок во спроведувањето на претходните препораки на Комисијата за испитување на настаните од 24 декември 2012 година.</p>		
--	--	--

ТЕМЕЛНИ ОПРЕДЕЛБИ: ПОЛИТИЧКИ КРИТЕРИУМ И ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО

ДЕМОКРАТИЈА: ВЛАДЕЕЊЕ

КОМЕНТАР

Во извештајниот период, забележано е зајакнување на демократското владеење и транспарентноста во одлучувањето на Владата. Ова е евидентен напредок, ако се спореди со Извештајот за напредокот од 2016 год. кога беа забележани сериозни предизвици за демократското владеење, зарбобеност на институциите и клучните општествени сектори, како и неможност за надзор на извршната власт. Пожелно е поголемо вклучување на жените на повисоки извршни позиции (министерки, заменички-министерки, државни секретарки и сл.). Меѓуетничката ситуација се оценува како мирна, иако се забележуваат повремени тензии.

Извештај 2016

- Според обврските кои произлегоа од Договорот од Пржино, СДСМ номинираше министри кои станаа дел од Владата во Ноември 2015, но беа номинирани и заменици – министри со право на вето од ВМРО – ДПМНЕ и СДСМ во однос на работи поврзани со организацијата на изборите. Сепак, опструкциите и недостатокот на соработката беа забележани на сите страни во министерствата со повеќе – партиски состав.
- Македонската влада постигна ограничен напредок во спроведувањето на „Итните реформски приоритети“ кои беа примени во јуни 2015 година.
- Уназадувањето продолжи во некои критични области на владеењето на правото.
- Меѓуетничките односи останаа крвски.
- Со меѓународна помош, Секретаријатот за спроведување на Охридскиот рамковен договор (ОРД) изготви извештај со препораки и го достави истиот до владата во декември 2015 година. До сега не е постапено по истиот.
- Недоволните финансиски средства доделени на општините од централната државна каса како и нискиот капацитет за прибирање данок го компромитираат капацитетот на некои од општините за спроведување на своите обврски.
- Потребна е ревизија на правната рамка за функционирањето на локалната самоуправа.
- Иако буџетот за регионален развој се зголеми, тоа зголемување сè уште не е доволно.

Извештај 2018

- И понатаму постојат предизвици при координацијата на реформскиот процес.
- Меѓуетничките односи останаа крвски, но ситуацијата генерално остана смирена.
- Политичките партии на етничките Албанци сметаат дека законот за употреба на јазиците е важен легислативен елемент кој придонесува за спроведување на ОРД. По одбивањето на претседателот Иванов да го потпише декретот за негово донесување, овој закон повторно беше усвоен од Парламентот во март 2018 година, во напнати услови.
- Во однос на децентрализацијата, дијалогот меѓу властите да се справат со недостигот на финансиски средства и недостигот на испорака на јавни услуги е зајакнат, вклучувајќи зголемување на буџетите на општините од 6,4% за 2018.

Извештај 2019

- **Сè уште постојат повремени етнички тензии.**
- Транзицијата кон ефективна фискална децентрализација на општините е сè уште во тек.

ТЕМЕЛНИ ОПРЕДЕЛБИ: ПОЛИТИЧКИ КРИТЕРИУМ И ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО

ДЕМОКРАТИЈА: ГРАЃАНСКО ОПШТЕСТВО

КОМЕНТАР

Оваа година, извештајот посветува помалку внимание на граѓанскиот сектор, но тој сепак останува и понатаму во фокусот на политичкиот критериум. Забележан е напредок во воспоставувањето на институционална и стратешка рамка за соработка помеѓу Владата и организациите на граѓанското општество. Финансиската одржливост на организациите на граѓанското општество, усогласувањето на даноците и предвидливото јавно буџетирање и понатаму се клучен предизвик со кој се соочува граѓанското општество.

ПРЕПОРАКИ НА ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- И владините и невладините актери треба да гарантираат дека постојат заштитни мерки за понатамошно зајакнување на контролите и рамнотежата и треба да се стремат кон значаен процес на консултации;
- Сè уште е потребна подобрена правна и финансиска рамка за зајакнување на поволното опкружување за граѓанското општество.

Извештај 2016

- Граѓанските организации (ГО) продолжија да изразуваат сериозна загриженост за тешката средина и клима на страв во која тие работат.
- ГО и понатаму пријавуваат дека се предмет на жестоки и непримерени критики од политичарите во некои медиуми.
- Може да се забележи политичка поларизација и поделби меѓу ГО кои ја поддржуваат владејачката партија и оние кои и се противат на истата.
- Некои ГО известија за целни истраги и повреда на нивната приватност од агенциите за спроведување на законите, кога изразиле несогласување со Владата за сензитивни политички прашања. Во текот на протестите (познати како „Шарената револуција“), поедини членови беа казнети или повикани на суд.
- Постои ограничена владина заложба за дијалог со граѓанското општество. Нивното вклучување во креирањето на политиките и законодавството е недоволно иако има некои натамошни напори од страна на Секретаријатот за европски прашања.
- 89 ГО изразија сериозна загриженост за процесот на формирање на Совет за соработка меѓу Владата и граѓанскиот сектор, особено во врска со недостатокот на консултативен процес и процес на селекција на претставници на граѓанското

Извештај 2018

- Тешката средина за работа на ГО и климата на страв кулминираа со повиците за “десоросоизација” на граѓанското општество од страна на поранешниот лидер на ВМРО ДПМНЕ. Во тоа време, граѓанското општество уште повеќе се поларизираше.
- Некои ГО известија за зголемен притисок, инспекции и истраги од страна на организите за спроведување на законот помеѓу декември 2016 и текот на 2017.
- Напредокот во вклучувањето на граѓанското општество во дијалогот, развојот на политиките и законодавниот процес, кој беше забележан после формирањето на новата влада, треба да се претвори во построкуриран, сеопфатен и предвидлив консултативен процес, кој ќе ги вклучи сите чинители.
- Стратегијата за соработка со ГО 2012- 2017 беше само делумно имплементирана.
- Државата треба да ја зајакне погодната средина за развој на граѓанското општество преку релевантни политики, како и законска, финансиска и административна рамка.
- Од 2018 година натаму владата треба да гради долгорочна стратешка рамка за соработка со ГО како и обврзувачки правила за државно финансирање на невладините.

Извештај 2019

- Потребни се дополнителни напори за справување со ограничената транспарентност, вклучително и преку посеопфатен внатрешен и секторски процес на консултации во рамките на Советот за соработка помеѓу Владата и граѓанското општество.
- Потребни се дополнителни напори за да се одговори на финансиската одржливост на организациите на граѓанското општество, како што е поширокото усогласување на даноците и предвидливото јавно буџетирање.

<p>општество.</p> <ul style="list-style-type: none">- Локалните власти и натаму имаат недоволен капацитет за соработка со ГО.- Имплементацијата на Стратегијата за соработка со граѓанското општество 2012-2017 е спречена од несоодветен административен капацитет и недостаток на средства на владината организациона единица за соработка со ГО.- Акцискиот план 2015-2017 сè уште не е усвоен.- Сè уште не е усвоена обврзувачка рамка за стандардни правила за државно финансирање на граѓанското општество, а распределбата на државните средства не е доволна. Сè уште не е воспоставена целосно функционална правна рамка врз основа на Законот за здруженија и фондации.		
--	--	--

ТЕМЕЛНИ ОПРЕДЕЛБИ: ПОЛИТИЧКИ КРИТЕРИУМ И ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО

ДЕМОКРАТИЈА

РЕФОРМА НА ЈАВНАТА АДМИНИСТРАЦИЈА

ИТНИ РЕФОРМСКИ ПРИОРИТЕТИ

1. Стриктно да се спроведува новата законска рамка, Законот за административни работници и Законот за јавни вработувања, со целосно почитување на принципите на транспарентност, заслужени оценки и правична репрезентација.
2. Политиките на вработување треба да ги следат принципите на транспарентност, заслуга и правична застапеност во јавната служба преку отворени постапки. Не треба да има понатамошни вработувања без почитување на правилата.
3. Да се стави мораториум на Законот за трансформација на привремени вработувања во постојани вработувања сè додека принципот на заслуга не почне целосно да се применува во процесот на трансформација.
4. Да се дадат бројки за сите вработени јавни службеници во сите владини министерства, агенции и други тела, поделени по сектори.

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Умерено подготвена (*Moderately prepared*) - 3

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Добар напредок (*Good progress*) - 4

КОМЕНТАР

Препораките кои се однесуваат на овој дел оваа година се зголемуваат по обем на категории и јасно одразуваат две димензии, од една страна се проблемите во однос на непочитување на системот на кариера и вработувањето засновано на заслуги на сите нивоа. Втората димензија е недостатокот на вредност која граѓаните ја добиваат од јавната администрација и отсуство на јавен интерес преку работата на јавната администрација. Иако се оценува дека има добар напредок, сепак се забележуваат одредени проблеми во назначувањето и отпуштањето на вработени во јавната администрација и притоа се нагласува во неколку наврати недоследната примена на начелото на заслуги. Нотира се недостаток на реформска координација од страна на МИОА, законски неусогласености на предметните закони и нивна лоша систематска примена, сериозни недостатоци во однос на креирањето на јавните политики кои се базирани на докази и особено проблеми со слабата отчетност и испорака на услуги кон граѓаните.

ПРЕПОРАКИ НА ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Да се обезбеди целосно почитување на вработувањето засновано на заслуги за високи државни служби и други позиции;
- Да се доврши хоризонталниот функционален преглед и да почне да се спроведува за да обезбеди јасни граници на одговорност помеѓу институциите;
- Да се обезбеди целосно спроведување на Законот за општа управна постапка.

Извештај 2016	Извештај 2018	Извештај 2019
<p>Стратешка рамка за реформа на јавна администрација</p> <ul style="list-style-type: none"> - Со задоцнување се изготвува сеопфатна стратегија за реформа на јавната администрација за 2017-2022, истата треба да се финализира преку колку што е можно посеопфатен процес и да се поврзе со среднорочното и годишното буџетско планирање. - Треба да се зајакне капацитетот на Министерството за информатичко општество и администрација и другите инволвирани институции за ефикасно да се координира и следи спроведувањето на стратегијата. - Недоволното спроведување на препораките од минатогодишниот извештај и одложувањата во спроведувањето на новата правна рамка ја загрозија искажаната политичка поддршка и посветеноста на начелата на транспарентност, отчетност и заслуги во јавната администрација. - одложувањето ја ограничува и финансиската одржливост на пошироката агенда за реформа на јавната администрација. - Потребни се нов пристап и силна политичка заложба од страна на највисокото политичко водство за да се обезбеди целосно разбирање и спроведување на овие начела. 	<p>Стратешка рамка за реформа на јавна администрација</p> <ul style="list-style-type: none"> - Капацитетот на МИОА да ги води и спроведува реформите во јавната администрација мора да се подобри. - После донесувањето на сеопфатната Стратегија за реформа на јавната администрација 2018-2022 и последователниот акциски план, сега истите ќе треба да се имплементираат. - Клучен предмет на загриженост е капацитетот на МИОА ефективно да го координира и мониторира спроведувањето на Стратегијата со останатите засегнати државни институции. - Неопходна е силна политичка заложба од политичкиот врв со цел да се обезбеди целосно разбирање и спроведување на реформските приоритети. - Реформата на јавната администрација мора да биде повеќе финансиски одржлива, бидејќи чињењето на реформата не е одразено во Буџетот за 2018 среднорочната буџетска рамка. Спроведувањето на реформата најчесто се потпира на финансирање од надворешни донатори. 	<p>Стратешка рамка за реформа на јавна администрација</p> <ul style="list-style-type: none"> - Владата започна да ги следи и да известува за спроведувањето на Стратегијата за реформа на јавната администрација 2018-2022 и Стратегијата за реформа на јавното финансиско управување од 2018-2012, но допрва треба да се воспостави интегрирана рамка за следење и известување. - Министерството за финансии треба да стане сè повеќе вклучено во целокупната реформска координација, исто така и поради зголемениот фокус на раководната одговорност. - Реформата на јавната администрација треба да биде финансиски одржлива и систематски пресметана во државниот годишен буџет и среднорочната рамка за расходи. Спроведувањето на реформските стратегии сè уште е многу зависно од финансирањето на надворешни донатори.
<p>Развој и координација на политики</p> <ul style="list-style-type: none"> - Квалитетот на системот за координација на европската интеграција се намалува поради недостигот на политичка волја за спроведување на реформите поврзани со ЕУ - Секторското планирање треба да се подобри, исто така и во поглед на добивањето на помош од ЕУ. - Потребно е подобрување на капацитетот за инклузивна политика и политика заснована на докази и развој на занонадавството. - Задолжителните меѓусекторски и јавни консултации за политики и законодавство останаа формалност. - Квалитетот на задолжителните проценки на влијанието на регулативата за законодавните 	<p>Развој и координација на политики</p> <ul style="list-style-type: none"> - Недостига соодветна координација помеѓу клучните институции. Треба да се подобри и планирањето на политиките и централната координација. - Нема минимум стандарди или насоки за секторско планирање од страна на министерствата. Како резултат на тоа, секторско планирање и понатаму е слабо, што се гледа и од финансиско планирање кое е нецелосно и само на хартија. - И понатаму е низок квалитетот на координативниот систем за евроинтеграција, и на ниво на мерки за политики, но и спроведување на помош. - Собирањето на податоци и квалитетот на 	<p>Развој и координација на политики</p> <ul style="list-style-type: none"> - Потребно е да се засили планирањето на политиките и истото да стане конзистентно со среднорочното буџетско планирање. - Генералниот секретаријат треба да ја зајакне својата централна координација и улогата за контрола на квалитетот за да го следи спроведувањето на насоките за подготовка, следење и известување за документи за стратешко планирање кои Владата ги ажурираше во август 2018 год. - Генералниот секретаријат ќе треба да ги надгради процедуралните правила и насоки за развој и следење на секторските стратегии. - Политиката заснована на докази и развојот на законодавството се само делумно обезбедени.

<p>предлози и предлозите на политики е слаб.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Многу често не се изготвуваат процени на финансиското влијание, додека процедурите се применуваат само формално - Јавната контрола над работата на владата е формално воспоставена, но намален број на селектирани владини извештаи се објавуваат јавно. Извештаите кои се јавно достапни продолжуваат да се фокусираат повеќе на квантитативни резултати, отколку на квалитативна процена на постигнатите цели на политиките. 	<p>податоците продолжуваат да бидат голем недостаток. Овој недостаток го попречува креирањето на политика базирана на докази и изготвувањето на закони.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Владата често употребуваше скратени законски процедури, со што се ограничи квалитетот на нацрт-законите. - Сериозен недостаток е немањето на одговорна институција за контрола на квалитетот на процесот на јавни консултации. - Задолжителните меѓу-министерско консултации и понатаму се формалност, бидејќи нема минимум рок за нивното времетраење. - Инстукциите немаат обврска да изготвуваат преглед на коментарите кои ги добиле во текот на консултациите. - Квалитетот на ПВР е малку подобрен, но остануваат забелешките за фискалните влијанија кои за некои закони воопшто ги нема, или не се разбрливи. - Сè уште има проблеми со институции кои или не одговараат на коментарите за влијанието на регулативата или не сакаат да ја вклучат повратната информација од проценката. - Владата ги објавува записниците од седниците и е зголемен бројот на објавени документи, но сепак овие документи и извештаи се фокусираат повеќе на квантитативни резултати отколку на квалитативна оценка на постигнатите резултати од јавните политики. 	<p>Треба да се зајакнат административните прибирања на податоци, како и доследното користење на податоците за донесување одлуки.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Проценките на буџетското влијание во рамките на процените на регулаторните влијанија сè уште недостасуваат или не се сеопфатни. - Меѓуминистерските консултации треба да бидат правилно интегрирани во процесот.
<p>Управување со јавните финансии</p> <ul style="list-style-type: none"> - Дoprва треба да започне формален дијалог воден од владата во однос на програмата за реформа на управувањето на јавните финансии и да се донесе среднорочна буџетска рамка. - Следните области се идентификувани меѓу главните приоритети за развој на јавните финансии во земјата: јавна достапност и сеопфатност на фискалните податоци; буџетска класификација и процесот на планирање на приходите во буџетот; зајакнат систем на внатрешна контрола; усогласување на законодавството за јавни набавки со правото на Европската унија и ефикасно спроведување на истото; и зголемен опфат на 	<p>Управување со јавните финансии</p> <ul style="list-style-type: none"> - Беше усвоена програма за реформа на управувањето со јавните финансии каде се препознава потреба од подобрување во следните области: јакнење на фискалната рамка, мобилизација на приходи и планирање на буџетот, воспоставување интегриран финансиски ИТ систем, подобрување на ефикасноста и ефикативноста на јавните инвестиции и системите за јавни набавки, јакнење на јавната внатрешна контрола и подобрување на надворешниот надзор и фискална транспарентност. - Фискалната стратегија 2017-2018 и буџетот за 2017 год. подготвени од претходната влада, не беа предмет на задоволителна парламентарна дебата. 	<p>Управување со јавните финансии</p> <ul style="list-style-type: none"> - Треба да се разгледаат понатамошни напори за зајакнување на капацитетите на Владата за управување со инвестиции и планирање. - Транспарентноста на буџетот и одговорноста за управување со јавните фондови треба да се обезбедат преку ефикасно следење од страна на извршната власт и Собранието. Ова вклучува следење на препораките на Државниот завод за ревизија.

<p>ревизијата на вкупната јавна потрошувачка, со цел да се подобри отчетноста и транспарентноста на јавните финансии</p> <ul style="list-style-type: none"> - Заостанати долгови беа идентификувани со проценката за јавните расходи и финансиската отчетност за 2015 година како уште една важна област со која треба да се справи владата. - Не е обезбедена буџетска транспарентност, затоа што јасни, навремени и веродостојни буџетски и статистички информации не се јавно достапни. - Фискалната стратегија за 2016-2017 и буџетот за 2016 година не беа предмет на доволна парламентарна дебата. - Недостатокот на соодветна јавна и парламентарна контрола предизвикува загриженост за транспарентноста на буџетскиот процес. - Собранието има ограничен капацитет да врши контрола на користењето на јавните средства и не постои ефикасен механизам за следење на влијанието на владините предлози врз буџетот. 		
<p>Јавна служба и управување со човечки ресурси</p> <ul style="list-style-type: none"> - Откако во септември 2016 год. почна да се применува Законот за административните службеници од 2015 год., наместо да бидат прекинати договорите на определено време, истите продолжија да се трансформираат во договори на неопределено време без јавен конкурс, што е спротивно на „Итните реформски приоритети“. - Не се објавени податоци за бројот и видот на договори кои без јавен конкурс претрпеа трансформација од договори на определено во договори на неопределено време. - Сè уште има загриженост во однос на мобилноста на кадарот и можната злоупотреба на постапките за отпуштање. - Критериумите за високите менаџерски позиции треба да се направат подетални за да се ограничи политичките назначувања и отпуштања. - Наводите за притисок врз вработените во јавниот сектор продолжија, зајакнувајќи ја перцепцијата за високо ниво на политизација. - Бројките за правична застапеност останаа речиси непроменети, додека помалите заедници останаа недоволно застапени. - Напорите да се постигнат целите за правична 	<p>Јавна служба и управување со човечки ресурси</p> <ul style="list-style-type: none"> - Законот за административни службеници од 2015 год. не се применува систематски за да се обезбеди вработување и унапредување засновано на заслуги. - Законот за внатрешни работи не е усогласен со Законот за државни службеници што доведува до недоследни и нееднакви правила за вработените во јавниот сектор. - Последните измени на Законот за државни службеници овозможува можност за „брз напредок“, каде државните службеници можат веднаш да бидат унапредени скокајќи неколку нивоа одеднаш, што може да биде проблематично бидејќи може да доведе до зголемена субјективност и недостаток на транспарентност. - Не постојат јасни правила за обемот на примената на привремените вработувања, што доведува до загриженост за примената на ситемот на залуги. - Владата не обезбеди статистика за привремените вработувања од 01 јануари 2017. - Недостатокот на полова рамноправност е особено забележлив во институции каде на чело се лица од мнозинските етнички заедници. 	<p>Јавна служба и управување со човечки ресурси</p> <ul style="list-style-type: none"> - Потребна е целосна примена на Законот за административни службеници и Законот за вработените во јавниот сектор за да се обезбеди регрутирање, промоција и отпуштања засновани на заслуги. - Постојат контрадикторни одредби во Законот за внатрешни работи, кои им овозможуваат на вработените да бидат исклучени од примената на Законот за административни службеници. - Во многу случаи се користат постапки за привремени или услужни вработувања со пониски критериуми, заобиколувајќи ги критериумите утврдени во Законот за административни службеници. - Основите за отпуштања треба да бидат потранспарентни. - Наодите на Државната комисија за спречување на корупцијата (назначување членови на семејството од страна на претходната и актуелната влада) можат да бидат основа понатамошни промени во процесот на регрутирање на јавните институции за истите да се прават потранспарентно и да бидат

<p>застапеност често не ги земаа предвид реалните кадровски потреби на институциите и начелото на заслуги.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Продолжи да се зголемува бројот на вработените во јавниот сектор, за кои не се бара да се појавуваат на работно место. - Министерството за информатичко општество и администрација сè уште нема доволно моќ за да го координира и да го следи управувањето со човечките ресурси. - Сè уште има недостаток на јасност во врска со прашањето за времените вработувања - Системот на плати во јавниот сектор сè уште не е еднообразен, што доведува до недоследни нивоа на плата и спречување на мобилност. - Не постои централизирана база на податоци за обуките обезбедени од различни институции. - Влијанието на законодавството кое промовира интегритет во јавната служба остана релативно ограничено. 	<ul style="list-style-type: none"> - Веќе долго време има голем број на вработени кои се платени но не одат на работа. - Не се јасно регулирани критериумите за назначување на повисоки раководни позиции. - Голем број на отпуштања и назначување на нови лица на работни позиции следуваа по парламентарните и локалните избори. Причините за отпуштање треба да бидат потранспарентни и поиздражани. - Назначувањето на раководните позиции и други високи функции треба да биде со јавен оглас. Владата и високите функционери треба да бидат пример и да спречат секако вработување кое не е засновано на заслуги. - МИОА нема доволен капацитет да го поддржува и мониторира процесот на управување на човечки ресурси во јавната администрација - Информацискиот систем за управување со човечки ресурси не работи добро, ова е резултат на недостиг на волја кај вработените да ги пополнат бараните податоци. - На Извештајот за вработените во јавниот сектор издаден во март 2017 му недостасуваат податоци за привремените вработувања. - Системот за плати во јавниот сектор не е унифициран, што води кон неконзистентни нивоа на плата и намалена мобилност. - Професионалниот развој на јавните службеници е ограничен само на обука „во училишта“. - Сè уште не е воспоставена база на сертификирани обучувачи од разни институции - Интегритетот на јавната служба е доволно регулиран, но нема податоци за тоа какви механизми се воспоставени во пракса. 	<p>засновани на заслуги.</p> <ul style="list-style-type: none"> - По последните предвремени парламентарни и локални избори, постоеше загриженост поради недоследна примена на принципот на заслуги. Голем број високи заменици се назначени без критериуми за заслуги. - Капацитетот на МИОА треба да се зајакне за да се обезбеди систематска примена на законодавството во делот на управување со човечки ресурси. - Треба да се обезбеди подобра функционалност на Информативниот систем за управување со човечки ресурси и негово систематско користење низ институциите. - Системот за наградување треба да се ревидира. - Правичната застапеност не е конзистентна во јавниот сектор и во сите категории на државни службеници. Постои повисока застапеност на некои малцинства во институциите чија хиерархија го вклучува тоа малцинство. - Помалите етнички малцинства остануваат недоволно застапени во јавниот сектор. - И покрај најавите на Владата, одговорните институции не донесоа одлука за тоа како да се справат со прашањето за јавните службеници кои не се појавуваат на работа и за утврдување на нивните крајни работни позиции. - Професионалниот развој сè уште не е систематизиран, а допрва треба да се воспостави централизирана база на податоци за обуките што ги нудат разни институции. - Треба да се дадат податоци за тоа како механизмите за интегритет се спроведуваат во пракса.
<p>Отчетност на администрацијата</p> <ul style="list-style-type: none"> - Поради тоа што не се поставени ефикасни линии на отчетност помеѓу институциите или во рамки на институциите, потребен е функционален преглед за да се оцени разумноста на организацијата на јавната администрација на Република Македонија - Мора да се обезбеди јасна поделба на барањата за известување и отчетност помеѓу партијата и државата. 	<p>Отчетност на администрацијата</p> <ul style="list-style-type: none"> - Организацијата на државната администрација е фрагментирана бидејќи Законот за организација и работа на органите на државната управа не дава јасна поделба меѓу различните видови на институции. - Границите на отчетност помеѓу и во рамките на институциите не се јасни. - Менаџерската отчетност во рамките на институциите 	<p>Отчетност на администрацијата</p> <ul style="list-style-type: none"> - Менаџерската отчетност не се спроведува систематски во рамките на институциите, а делегираната одговорност преку различните нивоа на управување е недоволна. - Треба да се обезбеди системско следење на препораките на Народниот правобранител и Државниот завод за ревизија. - Потребна е посветеност на сите државни

<ul style="list-style-type: none"> - Отчетноста на раководните лица сè уште не се спроведува систематски и има малку пренесување на одговорности на средниот раководен кадар. - Квалитетот и влијанието на собранискиот надзор треба да се подобри - Народниот правобранител продолжи да работи ефикасно, но потребно е системски да се постапи од страна на повеќе институции по неговите повторувани препораки. („Итни реформски приоритети“) - Продолжи да се изразува загриженост за прекумерната класификација на документи од страна на владата како доверливи („Итни реформски приоритети“) со што се попречува правото на граѓаните за пристап до информации од јавен карактер. - Во однос на правото на административна правда, постојната жалбена постапка и понатаму е тешка, комплексна и долга, и се состои од неколку степени - Се зголеми ефикасноста во управните судови, но и понатаму има доцнење при спроведување на судските пресуди. - Правото на барање надомест и одговорноста на јавните органи во случаи на несовесно работење се воспоставени, но сè уште не се достапни податоци за надомест на штета. 	<ul style="list-style-type: none"> не се спроведува систематски, а многу малку се делегира одговорност на средните нивоа на управување. - Механизмите за внатрешен и надворешен надзор кои треба да го обезбедат правото на граѓаните да имаат добра администрација се на место, но треба да се подобри нивниот квалитет и влијание. - Комисијата за заштита на правото на слободен пристап до информации од јавен карактер нема доволен капацитет да го мониторира придржувањето до обврската на институциите проактивно да објавуваат стандардни информации од јавен карактер. Затоа мора да се даде можноста да санкционира и да ги поттикнува имателите на информации систематски да го спроведуваат релевантното законодавство. - Во однос на управната постапка, жалбената постапка сè уште трае долго и е сложена. - Сè уште има одложувања на примената на пресудите на Управниот суд. - Не постојат информации за надомест на штета од јавните власти. 	<ul style="list-style-type: none"> институции за редовно да ги обезбедуваат и ажурираат податоците преку механизмот за отворени податоци. - Капацитетите на Комисијата за заштита на слободен пристап до информации од јавен карактер останаа недоволни за следење на усогласеноста со проактивното објавување на барањата за информации. - Постапката за жалба за правото на граѓаните на административната правда е премногу сложена и долга. Доцнењата се случуваат во спроведувањето на управните судски одлуки. - Додека законодавството го дефинира правото на граѓаните да бараат надомест на штета и одговорноста на јавните органи во случаи на прекршоци, податоците за следење надоместок за штети сè уште не се собираат.
<p>Испорака на услуги за граѓаните и деловните субјекти</p> <ul style="list-style-type: none"> - За време на периодот за кој се известува беа забавени владините активности за градење администрација ориентирана кон корисникот. - Интероперабилната рамка не е функционална поради недостиг на средства и политичка волја за да се спроведе. - Бројот на услуги обезбедени за јавноста преку порталот е-влада и понатаму е скроман и првенствено фокусиран на деловните субјекти. - Релевантниот владин портал не претставува едношалтерски портал, поради тоа што е само интернет страница со информации. - Делумно е воспоставен еднаков пристап до јавни услуги. - Потребен е нов пристап и значителна обука на централно и локално ниво за да се обезбеди 	<p>Испорака на услуги за граѓаните и деловните субјекти</p> <ul style="list-style-type: none"> - Во последните неколку години не се воспостави администрација која е ориентирана кон корисниците. Ова е главно резултат на недостигот на координирани напори и политичка заложба за реформи на ниво на владата. - Рамката за интероперабилноста функционира само со неколку институции. - Има поголем фокус на дигитализација на услугите за деловните субјекти отколку за граѓаните. - Само неколку услуги и се достапни на јавноста преку порталот е-влада. - Нема еднаков пристап до јавните услуги. - Се спроведуваат некои алатки за управување, но прашалниците за задоволство на корисниците сè уште не се користат на систематски начин за да се обезбедат услуги кои ќе одговорат на потребите на 	<p>Испорака на услуги за граѓаните и деловните субјекти</p> <ul style="list-style-type: none"> - Регистарот на население сè уште не функционира како основен извор на информации за државните институции и за интеракцијата на граѓаните со администрацијата. - Квалитетот на услугите на граѓаните останува понизок од услугите што им се нудат на деловните субјекти. - Законот за општа управна постапка сè уште не е систематски имплементиран во администрацијата, што влијае врз поедноставувањето на административните постапки. - Потребна е значителна понатамошна обука и подигнување на свеста за да се обезбеди правна сигурност за граѓаните и деловните субјекти.

<p>еднообразна примена на правната рамка за општата управна постапка.</p>	<p>корисниците.</p> <ul style="list-style-type: none">- Законот за општа управна постапка не се применува систематски од страна на администрацијата.- МИОА досега нема спроведено систематска обука и кампањи за промените на Законот за општа управна постапка за да ги информира луѓето за нивните права и обврски.	
---	--	--

ТЕМЕЛНИ ОПРЕДЕЛБИ: ПОЛИТИЧКИ КРИТЕРИУМ И ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО

ПОГЛАВЈЕ 23. ПРАВОСУДСТВО И ТЕМЕЛНИ ПРАВА

ИТНИ РЕФОРМСКИ ПРИОРИТЕТИ

Судство:

1. Деполитизација при назначувањето и унапредувањето на судиите и јавните обвинители, и во пракса, а не само во теоријата, врз основа на транспарентни, објективни и строги критериуми засновани врз системот на заслуги, применети во транспарентна и јавна процедура. Воспоставување на хармонизиран систем за управување по учинок заснован како на квалитативни, така и на квантитативни стандарди, како основа за сите одлуки поврзани со кариерата. Отстранување на елементите од системот на дисциплинирање и разрешување на судии, со кој во моментот се врши мешање во судската независност, како во законодавството, така и во праксата.
2. Да се осигури професионалноста на судскиот совет и во пракса, а не само во теорија.
3. Да се обезбеди поголема проактивна улога на судскиот совет и повисоките судови во заштитата на судиите од вмешувањето во нивната независност.
4. Подобрување на квалитетот на обуките, буџетот и независноста на Академијата за судии и јавни обвинители.
5. Да се обезбеди објавување на сите судски правилници согласно јасните рокови дадени во законот и да се обезбеди целосно пребарување и олеснување на пристапот.
6. Да се развие евиденција за севкупното траење на процедурите, со посебен осврт на старите случаи.
7. Да се обезбеди брзо извршување на сите пресуди на ЕСЧП против државата.

Корупција:

8. Да се воспостави кредибилна евиденција за корупција на високо ниво, особено да се осигури дека сите надлежни и ревизорски тела имаат доволна автономност да дејствуваат независно во линија со законот. Севкупната борба против корупција треба да се засили.
9. Подобрено согледување на конфликт на интереси и имотот на избраните и именуваните лица преку создавањето централен регистер на таквите лица.
10. Да се соработува со ГРЕКО-експертите за воспоставување на нова сеопфатна заштита на свиркачите согласно последната препорака на Советот на Европа и на најдобрите европски практики

Клевета:

11. Ревизија на законодавството со отстранување на случаите кои се базираат на „чест“, „достоинство“ и „клевета“, од кои повеќето се подведуваат од уставната дефиниција за навреда но која не спаѓа во опсегот на клеветата како што е дефинирана во Член 10 од ЕКЧП.
12. Ревизија на процедуралните правила за исклучување на помали случаи и наместо тоа зголемување на употребата на медијација за решавање на истите.
13. Поддршка и промоција на поголема употреба на саморегулација како алтернатива на судските акции.
14. Гаранции и спроведување на сите политички нивоа, од себе воздржување на политичарите и јавните службеници од започнување на постапките за клевета, согласно со ЕСЧП принципите

Пристап до информации:

15. Се укажува на главните пречки со кои се соочуваат новинарите при прибавувањето на јавните информации и релевантните тела не одговараат на сите барања за информации, понатаму прекумерна употреба на категоријата класифицирани документи кои не се од таа природа.

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Одредено ниво на подготовка/умерено ниво на подготовка (Some level of preparation / Is moderately prepared) – 2 / 3

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Добар напредок (*Good Progress*) – 4

КОМЕНТАР

Со последните измени на законодавството, во голема мера, беа спроведени Итните реформски приоритети, препораките од Венецијанската комисија и од експертската група за системски прашања во областа на владеење на правото. Сепак, нивото на подготовка во Поглавјето 23: правосудство и темелни права од страна на Европската комисија е оценето со двојна оценка, што може да се разбере дека во одредени сегменти е регистрирано минатогодишното одредено ниво на напредок, а во други сегменти земјата се продвигила кон умерено подготвена. Следниве констатации влијаат на забележаниот напредок во оваа област. Судовите донесоа конечни пресуди во предмети за корупција на високо ниво кои влегуваат во мандатот на **Специјалното јавно обвинителство (СЈО)**. СЈО ја интензивираше својата работа на водење истраги и гонење кривични дела кои произлегуваат од и се поврзани со незаконското прислушување. Во тек се дискусии меѓу владата и опозицијата за финализирање на одржливо решение за статусот на СЈО. Сепак, од суштинско значење е да продолжи утврдувањето правна одговорност за кривичните дела кои произлегуваат од и се поврзани со незаконското прислушување. Дополнително, обезбедувањето на финансиски и човечки ресурси ќе биде клучно за успешното спроведување на реформите, што ќе ја подобри, на пример, независноста на **Советот на јавни обвинители**.

Рамката за борба против корупцијата е зајакната со усвојувањето на нов закон во кој се утврдени нови надлежности за **Државната комисија за спречување корупцијата (ДКСК)**. Изборот на новите членови на ДКСК беше спроведен на инклузивен и транспарентен начин, во процес кој вклучи членови на политичките партии, опозицијата и претставници на граѓанските организации, како и претставници од канцеларијата на Народниот правобранител, здруженијата на новинари и членовите на Академијата за науки и уметности. Работата на новиот состав на ДКСК веќе покажува резултати, вклучително и во предмети на високо ниво. Целосното спроведување на новата рамка ќе биде од клучно значење за властите да покажат способност за спречување на корупцијата и судирот на интереси. Сепак, корупцијата останува распространета во многу области и претставува предмет на загриженост.

Законската рамка за заштита на темелните права во голема мера е усогласена со европските стандарди. Постигнат е добар напредок со усвојувањето на измените и дополнувањата на Кривичниот законик со кои се регулираат кривичните дела од омраза и со усвојувањето на **Законот за спречување и заштита од дискриминација**, националниот акционен план за спроведување на Истанбулската конвенција и стратегијата за деинституционализација. Сепак, надворешниот механизам за надзор врз полицијата сè уште не е целосно функционален. Исто така, земјата треба да направи дополнителни заложби за конзистентна дисеминација и исполнување на препораките од европските и меѓународните тела за човекови права, посебно препораките кои се однесуваат на третманот на притворениците, жените и лицата со попреченост. Системот за пробација треба и натаму да се развива преку обезбедување расположливост на алтернативни санкции бидејќи тоа ќе има позитивен ефект и врз поединците и врз казненопоправниот систем во целина.

Потребни се заложби за натамошна саморегулација за да се подобрат професионалните стандарди и квалитетот на новинарството. Се почитува и забраната за владино рекламирање. Потребни се одржливи заложби за подобрување на независноста, професионалните стандарди и финансиската одржливост на **јавниот радиодифузен сервис**. Финансиската одржливост на приватните медиуми и работните услови за новинарите и натаму предизвикуваат загриженост.

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Да продолжи спроведувањето на Стратегијата за реформа на правосудството, со давање приоритет на подготовката на стратегија за развој на човечките ресурси и подобрување на автоматизираниот информатички систем за управување со судските предмети (АКМИС) за да се обезбеди неговата целосна функционалност и веродостојност;
- Да се обезбеди конзистентно спроведување на новите правила за избор, унапредување, дисциплински постапки и разрешување на судиите, и да се покаже дека независноста на судскиот систем се почитува и се унапредува на сите нивоа, со што тој е заштитен од какви било ризици за политичко мешање;
- Да се посвети внимание на целосно спроведување на новата законска рамка поврзана со реформата на Судскиот совет и усвојувањето реформа на Советот на јавни обвинители;
- Проактивно спроведување на новите правила за спречување и борба против корупција и на поттикнување, од највисокото политичко ниво, поголем проактивен став меѓу сите чинители вклучени во оваа област;
- Да се реafirмира политичката волја за борба против корупцијата, преку поддршка на сите релевантни институции со давање потребна автономија да ги извршат нивните главни приоритетни задачи, како и со обезбедување човечки и финансиски ресурси;
- Да се консолидираат резултатите постигнати во однос на изрекувањето финални пресуди во предмети за корупција на високо ниво, вклучително и преку конфискација на криминалниот имот; и да се гарантира дека утврдувањето правна одговорност за незаконското прислушување продолжува да се спроведува независно од тековните реформи во обвинителството;
- Да се обезбеди дека сите препораки на европските и меѓународните тела за човекови права систематски се дисеминираат и се спроведуваат, посебно оние што се однесуваат на притворот, родовата еднаквост и правата на лицата со попреченост;
- Да се развиваат натамошни услуги во заедницата за идентификување на децата под ризик и поддршка на децата кои се жртви на насилство, ромските деца и децата со попреченост, вклучително и преку подобрување на соработката меѓу агенциите;
- Спроведување на новиот Закон за спречување и заштита од дискриминација, обезбедување усогласеност на другите закони со новиот закон, и подобрување на последователните акции за сите нови и преостанати предмети за дискриминација, кривични дела од омраза и говор на омраза.
- Да продолжи поддршката за плурализам во медиумите, промоција на професионализмот, објективното известување и истражувачкото новинарство, како и градење отпорност за ефективна борба против дезинформациите;
- Да продолжи реформата на јавниот радиодифузен сервис, со обезбедување на неговата финансиска одржливост и независност;
- Да се продолжи со посветување внимание на брзи и ефективни последователни акции од полициските и судските власти во сите случаи на физичко и вербално насилство врз новинарите.

ТЕМЕЛНИ ОПРЕДЕЛБИ: ПОЛИТИЧКИ КРИТЕРИУМ И ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО

ПОГЛАВЈЕ 23. ПРАВОСУДСТВО И ТЕМЕЛНИ ПРАВА

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Добар напредок (*Good Progress*) – 4

Извештај 2016	Извештај 2018	Извештај 2019
<p>Функционирање на судството</p> <p>Стратегиски документи</p> <p>- Беа направени промени во законодавната рамка, особено во однос на прекршоците, нотарите и извршителите, но без да се консултира стручната јавност и остататите чинители, во брзи и скратени процедури. Потребна е политичка волја за да се поместат реформите во вистинскиот правец</p> <p>Тела за управување</p> <p>- Советот на Јавни обвинители сè уште нема сопствени буџетски средства и соодветна ИТ поддршка и персонал</p>	<p>Функционирање на судството</p> <p>- Потребни се одржливи напори за целосна имплементација на стратегијата и за справување со сите препораки, а со цел ослободување на судството од надворешни влијанија и притисоци.</p> <p>- Потребно е одржливо решение за обезбедување на правна одговорност за сторените кривични дела кои се поврзани и произлегуваат од прислушувањето.</p> <p>Стратегиски документи</p> <p>- Навременото утврдување и обезбедување на финансиски ресурси ќе биде клучно за успешното спроведување на сите реформски чекори.</p> <p>Тела за управување</p> <p>- Постоеше силна критика за Судскиот совет во Извештајот на Прибе од 2017, а групата експерти препорача ревизија на улогата на советот, неговиот состав, како и укинување на можноста за повторен избор и депрофесионализација.</p> <p>- Советот на јавни обвинители останува без доволно финансиски средства, нема доволно број на вработени, а има недостаток и на соодветна информатичка поддршка и веб страна.</p> <p>- Државниот јавен обвинител работи според принципите на хиерархија и со своите овластувања ја нарушува положбата на Советот на јавни обвинители.</p> <p>- Улогата на Државниот јавен обвинител и постапката за негова номинација ќе треба во догледно време да бидат ревидирани за да се усогласат со европските стандарди.</p> <p>- Судскиот совет и Советот на јавни обвинители не</p>	<p>Функционирање на судството</p> <p>- Потребен е редовен мониторинг на сите нивоа на спроведување на Стратегијата за реформа на правосудството и нејзиниот акциски план, за да се осигури дека сите временски рамки се почитуваат.</p> <p>Тела за управување</p> <p>- Планираните измени и дополнувања на Законот за Советот на јавни обвинители сè уште не се усвоени.</p> <p>- Советот на јавни обвинители нема доволно човечки и финансиски ресурси и нема посебен буџет, што ја става под знак прашање неговата независност од Јавното обвинителство.</p> <p>- Советот на јавни обвинители не ја зголеми својата транспарентност, а во неговите одлуки за именување на јавни обвинители сè уште недостасуваат образложенија и истиот треба да ја исполнува својата улога на многу проактивен начин.</p> <p>- И Судскиот совет и Советот на јавни обвинители треба да покажат одлучен и поголем проактивен однос кон исполнување на нивните соодветни мандати.</p>

Независност и непристрасност

- Судиите немаат доволно доверба за да се пожалат на надлежните тела.
- Изјавената намера на Судскиот совет дека ќе спречи мешање во работата на судиите, не даде резултати во практиката.
- Препораките на Венецијанската комисија за реформи во дисциплинските мерки и разрешување на судиите не се применија од надлежните.

треба да чекаат на исходот од законодавните промени за да одговорат на критиките кои им се упатени и да покажат независност од надворешни влијанија и да ја подобрат својата работа.

Независност и непристрасност

- Одлуката на Уставниот суд од ноември 2017 да го укине Законот за одредување на казните кој ја нарушуваше независноста на судството. Сепак, потребни се дополнителни напори за да се надминат негативните ефекти од минатиот период и да се гарантира целосна независност на судството во практиката.
- Сè уште постои ризик за политичко влијание врз судството. Особено е важно Судскиот совет да го ужива целиот мандат со цел да ги заштити судиите и нивната независност од било каков надворешен, но и внатрешен притисок.
- Стратегијата за судска реформа предвидува зајакнување на специјализацијата на судиите како и ограничување на можностите за нивна прераспределба во различните оддели во судовите што беше честа практика во минатото, особено во Основниот суд Скопје I и во Врховниот суд.
- Практиката на селективна правда во одредени политички сензитивни случаи кога некои судии избегнуваа такви случаи поради притисоците на кои би можеле да се изложат е намалена во последните месеци.
- СЈО продолжи да се соочува со отпор од кривичниот суд за доделување на мерки за обезбедување на присуство и за прифаќање на присушуваниите материјали како доказ. Сепак, оваа практика се промени во последните месеци кога судот ги одобри сите, освен две обвиненија.
- Како резултат на загриженоста истакната во Прибе2, Министерството за правда за прв пат презема иницијатива за инспектирање на примената на АКМИС системот. Како резултат на оваа инспекција изготвениот извештај е доставен до Судскиот совет и до Јавното обвинителство за натамошно постапување. Потребна е брза акција во насока на утврдување на одговорност за сторена манипулација на системот и нејзино поправување.

Независност и непристрасност

- Потребни се континуирани заложби за да се отстрани ризикот или перцепцијата за политичко мешање.
- Заложбите на Судскиот совет за заштита на независноста на судиите беа ограничени и од суштинско значење е тој да ја зголеми својата ефикасност за да ги заштити судиите од потенцијални надворешни или внатрешни притисоци.
- Ревизијата на автоматизираните информатички систем за управување со судските предмети (АКМИС) во судовите со проширена надлежност и во Министерството за правда доведе до отворање истраги од страна на Јавното обвинителство и од страна на Судскиот совет. Истрагите се во тек, но досега тие не дале конкретни резултати.

<p>Отчетност</p> <ul style="list-style-type: none"> - Судскиот совет, Министерството за правда и Канцеларијата на Народниот правобранител продолжија да добиваат зголемен број на претставки за работата на судовите - Врховниот суд доби 610 барања за надомест на штета за неразумно долго траење на судски постапки (во споредба со 637 во 2014 година) и додели 103.165 евра за надоместоци и трошоци. 	<p>Отчетност</p> <ul style="list-style-type: none"> - Должност на Судскиот совет е да ја заштити независноста на судиите во согласност со закон. Во овој момент, членовите на Советот не можат да бидат повикани на одговорност ако не ги извршуваат своите должности. - Следењето на усогласеноста со етичките кодекси за судии и обвинители треба да има постојано внимание. - Следејќи ги препораките на Венецијанската комисија беше укинат Законот за Советот за утврдување на факти. Следејќи ги овие промени, од суштинско значење е да се покаже успех во носењето на непристрасни одлуки за прекршување на правилата за интегритет и дисциплински случаи ослободени од политички размислувања. 	<p>Отчетност</p> <ul style="list-style-type: none"> - Советодавниот совет за етика во судството одржа два состаноци, но неговото влијание сè уште е ограничено. - Судскиот совет разгледува пет предмети против судии или претседатели на судови, вклучително и на Врховниот суд. Ниту еден од овие предмети не е завршен, што доведе до тоа некои од засегнатите судии таквите постапки да ги перципираат како форма на притисок. - Се забележува бавен напредок во спроведувањето на пресудите на Европскиот суд за човекови права во случаите на разрешените судии.
<p>Професионалност и компетентност</p> <ul style="list-style-type: none"> - Сè уште има недостаток на транспарентност во системот на избор и унапредување - Не се преземени чекори за да се обезбеди деполитизација во согласност со „Итните реформски приоритети“. - Не е воспоставен нов професионален систем за евалуација, кој ќе се фокусира на оценувањена судиите, туку се фокусира на оценување на квантитативните критериуми. Препораките на Европската комисија и на Венецијанската комисија во оваа област сè уште не се имплементирани. <p>Квалитет на правдата</p> <ul style="list-style-type: none"> - Академијата сè уште нема доволно персонал - Во 2015 декември со измени на Законот за академијата се намали критериумот за влез во академијата и се намали времето за обука на јавните обвинители од 24 месеци на 9 месеци. Со ова се загрози квалитетот на обуката на јавните обвинители, но и се создава нееднаквост во нивото и обуката помеѓу јавните обвинители и судии. 	<p>Професионалност и компетентност</p> <ul style="list-style-type: none"> - Во 2017 година, Судскиот совет назначи 5 судии и пополни местата на 10 претседатели на судови. Во оваа постапка имаше сериозни недостатоци во однос на транспарентноста, процедурите и квалификацијата на кандидатите за на од судовите. - Мерит системот не беше запазен при изборот на судии и јавни обвинители. - Стратегијата за реформи во судството предвидува измени во системот за назначување на судии за прв пат, по дипломирањето од Академијата, во согласност со препораките на Прибе. Со неа треба да се поправи отсуството на критериуми во постапка за објективно оценување на квалитетот на кандидатите. <p>Квалитет на правдата</p> <ul style="list-style-type: none"> - Врховниот суд и Судскиот совет имаат одговорност за разгледување на кварталните и годишните извештаи на судовите, притоа треба да бидат проактивни во следењето на идентификуваните системски предизвици, особено во однос на судските буџети и управувањето со човечките ресурси. - Информатичкиот систем во судовите е во голема мера зависен од странски донатори и има потреба од постојана обнова и подобрување кои се спречувани од недостаток на средства или 	<p>Професионалност и компетентност</p> <ul style="list-style-type: none"> - Судскиот совет и Советот на јавни обвинители треба да ја подобрат транспарентноста на нивната работа и да осигураат почитување на заслугите при именувањата и унапредувањата. <p>Квалитет на правдата</p> <ul style="list-style-type: none"> - Состојбата во однос на информатичката технологија во судството се подобрува паралелно со спроведувањето на Стратегијата за информатичка технологија во правосудниот сектор, но останува доминантно зависна од финансирање од донатори. - Недостигот на финансии и персонал продолжува да го попречува обновувањето и одржувањето на ИТ алатките во судството. - Дел од судовите не успеаја навремено да ги внесат пресудите во базата на податоци за онлајн пристап до судската практика. Со оглед дека Судовите

	<p>персонал.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Новиот портал кој требаше да обезбеди поголема транспарентност и достапност до судските одлуки, а беше во согласност со итните реформски приоритети покажа дека достапноста на информациите зависи од судот од кој доаѓаат и неговата конзистентност и бара подобрување. - Нема подобрување во однос на правната мисла и подобрување на образложенија кон судските пресуди. - Иако со итните реформски приоритети се предлагаше распоредување на судија во Европскиот суд за човекови права, тоа никогаш не се случи. 	<p>немаат секогаш пристап до пресудите од другите судови, се попречува конзистентноста.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Потребни се заложби за промоција на користењето алтернативни механизми за решавање спорови. Арбитражата сè уште не се смета како можна алатка за обезбедување правда, ниту од страните во спорот, ниту од судовите.
<p>Ефикасност</p> <ul style="list-style-type: none"> - Потребна е сеопфатна стратегија за управување со човечки ресурси. Во ноември 2015 година, Судскиот совет донесе одлука за намалување на бројот на судиите 740 на 636, без да биде направена никаква процена на потребите или проценка за влијание. - Во 2016 година буџетот на судовите и обвинителството се значително пониски од европскиот просек по глава на жител, додека бројот на судиите и судскиот персонал на 100 000 жителите се значително повисоки од европскиот просек, што ја доведува во прашања ефикасноста и правилна распределба на ресурсите. - Не се направија измени и дополнувања на Законот за судови во однос на платите и бонусите на јавните обвинители и јавнообвинителскиот персонал, што доведе до штрајкови кои траеја неколку месеци - Нов закон за нотаријат и такси беше усвоен и покрај силните критики кон истиот (и двата закони ќе се применуваат од јануари 2017). 	<p>Ефикасност</p> <ul style="list-style-type: none"> - Проблемите со целокупната должина на судските постапки сега се однесуваат само на ограничен број случаи кои се водат според стариот закон за кривична постапка. - Голем дел од истрагите на СЈО резултираа со обвиненија пред истекот на крајниот рок, но останува нејасно што ќе се случи со прслушуваниите материјали кои останаа не обработени. - Работејќи врз материјалите од прслушувањето СЈО продолжи со својата работа и отвори повеќе нови истраги за кои мора да се изнајде правен механизам за нивно натамошно проследување и утврдување на одговорност за сторените кривични дела што веројатно ќе треба да биде сторено со измена и дополнување на постојниот закон за СЈО. - Буџетот за 2017 година за судовите изнесува 14,9 евра по жител, а за обвинителствата 3,51 евро по жител што претставува значително заостанување зад европскиот просек. - Потребна е ефикасност и соодветна распределба на ресурсите за правилно спроведување на новата стратегија за реформи во судството. - Прелиминарната работа за развивање на сеопфатна стратегија за управување со човечките ресурси започна со значително одложување. 	<p>Ефикасност</p> <ul style="list-style-type: none"> - Направена е иницијална оценка на судската мрежа како прелиминарен чекор за развој на севкупната стратегија за човечките ресурси во судството; и започна работата на сличен зафат и во обвинителството. Недоволниот број стручни соработници и друг помошен персонал го отежнува функционирањето на судовите и на јавните обвинителства. - Отсуството на стратегија за човечките ресурси во судството влијае и врз соодветното планирање и распределување на човечките и буџетските ресурси. - Севкупниот трошок за извршувањето и должината на извршната постапка сè уште ја попречуваат ефективност на системот. Тоа, заедно со задолжителното присуство на адвокат во постапките што се водат пред нотарите (вклучително и во постапките за наследство) претставува ризик кој го попречува пристапот до правда. - Треба да се подобри мониторингот на работата на извршителите од страна на Комората на извршители и Министерството за правда.
<p>Политика за антикорупција</p> <ul style="list-style-type: none"> - Генерално, во 2015 година се намали бројот на 	<p>Политика за антикорупција</p> <ul style="list-style-type: none"> - Законодавната и институционалната рамка се 	<p>Политика за антикорупција</p>

<p>истраги, обвиненија и пресуди за корупција</p> <ul style="list-style-type: none"> - Само половината од случаите (30) на висока корупција кои беа покренати во 2003 се затворени, останатите се сè уште во тек. - Кредитбилитетот на поранешниот успех во борбата против високата корупција е намален поради неуспехот да се направи сериозна истрага за наводите за злоупотреби од страна на носители на јавни функции, вклучувајќи ги тука и објавите на прислушувани разговори. - Повеќето од случаите се покренати и доставени до ОЈО од страна на полицијата - Продолжи практиката на ОЈО да не постапува по случаите покренати од ДКСК, ДРЗ и другите институции - ДКСК значително ги намали своите активности за спречување на корупцијата - Капацитетот на ДКСК за целосна имплементација на системот на казни за пропусти во известувањето е нарушен со неспособноста на судовите да ги спроведе законските нивоа на казните, со што се ослободуваат функционерите од одговорноста на технички основи или се дозволуваат долготрајни жалби наместо едноставни административни процедури - Постојат индикации дека властите не ги откриваат информациите во области како буџетски трошења, набавки и работата на судството. 	<p>воспоставени, а забележлива е и превенција и гонење за корупција. Меѓутоа, конечните судски одлуки за случаи на корупција на високо ниво остануваат малку.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Корупцијата е распространета во многу сектори и останува сериозен проблем. - Капацитетот на државните институции за ефикасно справување со корупцијата покажа структурни и оперативни недостатоци. - Неопходно е да се реформира општата институционална рамка за Државната комисија за спречување на корупцијата да добие јасни овластувања и доволно ресурси за да може да работи со целосна независност. - Од суштинско значење е Јавното обвинителство за организираниот криминал и корупцијата вистински и систематски да спроведува истраги. - Исто така е од суштинско значење Специјалното јавно обвинителство да биде законски овластено да ја продолжи својата работа. - Мандатот и рамката за интеракција на сите државни институции треба да бидат прецизно утврдени. <p>Резултати</p> <ul style="list-style-type: none"> - Остварен е резултат за случаите на корупција неколку години за ред, но сè уште има слаба истрага, гонење или пресуди за корупција кај политичари на високо ниво. - Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК) никако да одговори на предизвикот да има водечка улога во спречувањето и борбата против корупцијата, а недостатокот на независност и слабиот мандат и овластувања се најчесто критикувани. - Во март 2018 година, пет од седумте членови на ДКСК, вклучувајќи го и нејзиниот Претседател, поднесоа оставки по јавните реакции на наодите на Државниот завод за ревизија за наводните финансиски нерегуларности. Јавното обвинителство (ЈО) го испитува случајот. - Не постојат иницијативи од ДКСК. - ДКСК играше помала улога во следењето на финансирањето на изборната кампања заедно со Државниот завод за ревизија, Државната изборна 	<p>Резултати</p> <ul style="list-style-type: none"> - Специјалното јавно обвинителство (СЈО) покренала 18 обвиненија за сторени сериозни кривични дела, а Судот сè уште нема одобрено едно од овие обвиненија.
--	---	--

Институционална рамка

Превентивни мерки

- ДКСК не е во позиција да го остварува својот мандат. Неговиот статус, финансирање и технички алатки се несоодвени, и ДКСК допрва треба да ја покаже својата независност.
- Инфраструктурата на информациските технологии на Државниот завод за ревизија е подобрена, но сè уште недостасуваат соодветните ИТ алатки за контрола над финансирањето на политичките партии и изборните кампањи во согласност со својата зајакната улога во оваа област.
- Сè уште не постои институција која ефикасно и навремено ќе врши надзор и контрола над јавните набавки, концесии, јавно-приватните партнерства и извршувањето на јавните договори.
- Не постои административен режим на казни
- Транспарентноста и отчетноста на јавните институции, државните претпријатија и јавните трошења е недоволна.
- Комисијата за заштита на правото за слободен пристап до информации остана пасивна и е предмет на критики за нејзината функционална зависност.
- Приватниот сектор треба да биде систематски вклучен во активностите за спречување на корупцијата.

комисија, Управата за јавни приходи и органите за спроведување на законот.

Институционална рамка

Превентивни мерки

- Сè уште предизвик за ДКСК е имплементацијата на значајна политика за спречување на корупцијата.
- Без истражни овластувања, ДКСК е ограничена на административна верификација на податоци за судир на интереси и имот. Сепак, ДКСК може да ги упати случаите до Јавното обвинителство за понатамошна истрага.
- За да се олесни контролата на средствата и изјавите за интереси, ДКСК може да го користи и електронскиот регистар на избрани и именувани функционери кои конечно станаа оперативни оваа година.
- Воспоставувањето централен регистар на избрани и именувани функционери беше „Итен реформски приоритет“, но за оние кои не поднеле изјави за конфликт на интереси или декларација на имот, постапките за верификација и системот на казни сè уште се фрагментирани и неефикасни.
- Државната програма за спречување и сузбивање на корупцијата и спречување и намалување на судирот на интереси 2016-2019, како и акциониот план се спроведуваат, иако тоа е отежнато поради недостаток на финансиски средства.
- Во тек се напори за подобрување на транспарентноста и одговорноста на јавните институции и државните претпријатија и јавните расходи преку дијалогот за управување со јавните финансии.
- Транспарентноста и одговорноста треба да бидат дополнети со ефективен и навремен механизам за контрола на јавните набавки, концесии, јавно-приватни партнерства и извршување на јавни договори.

Институционална рамка

Превентивни мерки

- Продолжуваат заложбите за подобрување на политиките за интегритет, транспарентност и отчетност на јавните институции и државните претпријатија. **Сепак, тие треба да бидат дополнети со ефективен и навремен контролен механизам за јавните набавки, концесиите, јавно-приватните партнерства и извршувањето на јавните овластувања.**
- **Треба да се овозможи изрекување административни казни против договорните органи во случај на прекршување на Законот за јавни набавки.**
- **Информатичката инфраструктура на Државниот завод за ревизија е подобрена, но тој сè уште не е поврзан со другите релевантни институции.**
- Глобите и казните пропишани со Законот за спречување корупција и конфликт на интереси и во Изборниот законик треба да се применуваат на посистематски и повидлив начин.

<p>Спроведување на законите</p> <ul style="list-style-type: none"> - Постојните специјализирани единици во МВР и ОЈО се соочуваат со предизвици во борбата против корупцијата на високо ниво (Секторот за борба против корупцијата при МВР е несоодветно екипиран и опремен; работата на СЈО е попречена од опструкции, недоволна соработка со институциите и недоволна техничка опрема). - Овластувањата и средствата на полицијата, ЈО, судовите и посебно Агенцијата за конфискувана сопственост треба да бидат зајакнати, за средства да можат да бидат конфискувани и запленети почесто и покоординирано. - За да се оствари соодветен надзор над работата на полицијата, Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди треба да биде повеќе независен од МВР. - Царинската треба да набави техничка опрема со 	<ul style="list-style-type: none"> - Механизмот за контрола на јавните набавки треба да вклучува административен систем за казнување. - ИТ инфраструктурата на Државниот завод за ревизија е подобрена, но сè уште не е поврзана со други релевантни институции. - Треба да се разјаснат улогите на релевантните институции за да се овозможи контрола врз донаторите на политичките партии и средствата добиени и во сопственост на политичките партии. - Евиденцијата за контролата на финансирањето на партиите и кампањите останува речиси непроменета. - Постојните казни според Законот за спречување а корупцијата и изборниот законик треба да се применуваат на посистематски и видлив начин. - Пристапот до информации од јавен карактер се подобри за време на периодот на известување. - Властите почнаа да откриваат информации во областите како што се буџетските расходи, набавките, работењето на органите за спроведување на законот и судството. Но, Националната комисија за заштита на правото на слободен пристап до информациите од јавен карактер сè уште е критикувана поради недостатокот на функционална независност. <p>Спроведување на законите</p> <ul style="list-style-type: none"> - Започнаа дискусиите за тоа како најдобро да се интегрира Канцеларијата на Специјалното јавно обвинителство (формирано во 2015 година за да се испитаат незаконските прислушувања и нивната содржина) во Основното јавно обвинителство против организираниот криминал и корупцијата, за да се зајакне борбата против корупцијата. - Во случаи на репресија, многу често полицијата ги упатува случаите до јавниот обвинител, кој потоа води истраги. Но, водечката улога на јавниот обвинител треба да се зајакне на системски начин преку формирање на истражни центри, како што се бара со Законот за кривична постапка - Јавното обвинителство, исто така, мора да биде проактивно активно во случаите што ги упатуваат ДКСК, Државниот завод за ревизија и други институции. 	<p>Спроведување на законите</p> <ul style="list-style-type: none"> - Јавното обвинителство мора да демонстрира капацитет за проактивно дејствување во гонењето на случаите проследени од Државната комисијата за спречување корупција, Државниот завод за ревизија и други институции. - Вештините со кои располагаат искусни и обучени полициски службеници во полето на економскиот криминал, како и неколку јавни обвинители кои имаат солидни знаења за спроведување финансиски истраги, треба да бидат целосно искористени преку сеопфатен стратегиски приод со јасни приоритети во рамките на Јавното обвинителство. - Постојниот електронски систем за управување со предмети во Јавното обвинителство мора да биде поефикасен. - Треба да се зајакнат овластувањата и ресурсите на
---	--	--

<p>која би и се овозможило независно да спроведува специјални истражни мерки.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Електронскиот систем за управување со случаи во Јавното обвинителство е воспоставен, но мора да стане поефикасен. - Органите за спроведување на законот имаат веродостојна евиденција за истраги, гонења и пресуди против службеници, но таа е ограничена или долготрајна кога се разгледуваат случаи поврзани со високи функционери. - Истрагите за корупција во јавните набавки и концесии стануваат се почести поради активностите на СЈО. Финансиските истраги и конфискацијата на имот ретко се користат во истрагите. - Треба да се зајакнат овластувањата и ресурсите на полицијата, Јавното обвинителство, судовите и Агенцијата за управување со конфискуван имот за да се овозможи одземање и конфискација на криминални средства, вклучително и во раните фази на кривичните истраги. - Постојат дискусии за вклучување на СЈО во рамките на Основното јавно обвинителство против корупцијата и организираниот криминал, со што ќе се зацврстат овие промени во пракса, со што ќе се зајакне борбата против „криминал на белите јаки“. - Нема обвиненија за корупција против царинските службеници. - Царинската управа сè уште треба да ја стекне техничката опрема за да може самостојно да спроведе посебни истражни мерки против корупцијата 	<p>полицијата, Јавното обвинителство, судовите и на Агенцијата за управување со одземен имот за да се овозможи заплenuвање и конфискување на криминално стекнат имот, вклучително и во раните фази од кривичните истраги.</p>
<p>Правна рамка</p> <ul style="list-style-type: none"> - Сè уште постојат значајни празнини и слабости во законодавството. - Голем број на ОБСЕ/ОДИХР и ГРЕКО препораки во однос на финансирањето на политичките партии и изборните кампањи треба да бидат спроведени - Загриженост околу правната сигурност и можната злоупотреба на новиот казнен систем кој се остварува преку новите надлежности за мониторирање на финансирањето на изборната кампања дадени на ДЗР - ДКСК нема соодветна моќ да стави крај на конфликт на интерес и да ги казни истите 	<p>Правна рамка</p> <ul style="list-style-type: none"> - За да се зајакне ефикасноста на правната рамка, неопходно е јасно да се утврдат соодветните контролни и истражни овластувања и одговорности на Државниот завод за ревизија, ДКСК, Државната изборна комисија и агенциите за спроведување на законот. - Финансирањето на политичките партии и кампањи е главно регулирано со Законот за финансирање политички партии од 2004 година и Изборниот законик од 2006 година. Измените во Изборниот законик од 2015 година не беа доволни за да се решат сите законски недостатоци. Партиското финансирање од државниот буџет е прекинато во 	<p>Правна рамка</p> <ul style="list-style-type: none"> - Сè уште постои потреба за воведување правила во Законот за лобирање за начинот на кој Собранието ќе работи со лобистите и со други трети страни кои се обидуваат да влијаат врз законодавниот процес. - Во измените и дополнувањата на Законот за заштита на укажувачите и секундарното законодавство, иако се спроведени препораките на Венецијанската комисија, сепак се наложува натамошно усогласување со новото законодавство на ЕУ за ова прашање.

<p><i>Стратегиска рамка</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Некои важни мерки предвидени во државните програми не беа имплементирани, и затоа ефектот на програмите е ограничен - Новите програми не ја адресираат кривичната рамка за борба против корупцијата и затоа има многу правни, институционални и практични слабости (нема доволно детали и не се амбициозни, нема јасно предвидени финансиски импликации) 	<p>неколку случаи од 2014 година, но ова немаше очекуван ефект на одвраќање.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Сè уште мора да се направат измени и во Изборниот законик за финансирање на изборната кампања и политичките партии за решавање на претходните препораки на ОБСЕ / ОДИХР и ГРЕКО. - Неодамнешните измени и дополнувања на Законот за заштита на укажувачи, донесен во 2018 година во согласност со препораките на Венецијанската комисија, би можеле да придонесат за зајакнување на интересот на граѓаните и државните службеници во денунцирање на корупцијата. - Политичките партии останаа исклучени од листата на иматели на информации за кои информации може да ги побара јавноста. 	
<p>Темелни права</p> <p>Меѓународни инструменти за човекови права Европски суд за човекови права</p> <ul style="list-style-type: none"> - Од септември 2015 година, Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП) утврди прекршувања на Европската конвенција за човекови права (ЕКЧП) во 11 случаи, а се однесуваат главно на забрана за тортура и понижувачко постапување, правото на фер судење, почитување на семејниот живот и заштита на сопственоста. - Вкупно 359 нови апликации беа доставени до одговорните тела, со што вкупниот број на жалби е 318. - Во јануари 2016 година ЕСЧП утврди дека имало повреда на правото на фер судење, што се должи на севкупната неправедност на постапката за лустрација за поранешниот претседател на Уставниот суд - Бирото останува со помалку кадар, но ќе имаат корист од членови на персоналот испратени од Советот на Европа, со што ќе се здобијат со дополнителна експертиза. - Што се однесува до случајот со Ел Масри, Комитетот на министри истакна со длабоко жалење дека властите досега не дале информации за отворените прашања и цврсто побара од нив да се забрза формирањето на ад хок Комисијата за утврдување 	<p>Темелни права</p> <p>Меѓународни инструменти за човекови права Европски суд за човекови права</p> <ul style="list-style-type: none"> - Од септември 2016 година, Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП) утврди прекршувања на Европската конвенција за човекови права (ЕКЧП) во 8 случаи кои главно се однесуваат на правото на фер судење, собирање на слобода и здружување, право на живот, слободата на изразување и почитувањето на приватниот и семејниот живот. - Во извештајниот период, 461 нови апликации беа регистрирани од страна на Судот, а вкупниот број на апликациите во тек пред Судот беа 325. 	<p>Темелни права</p> <p>Меѓународни инструменти за човекови права</p> <ul style="list-style-type: none"> - Законската рамка за заштита на темелните права во голема мера е усогласена со европските стандарди. - Земјата ги ратификувала повеќето меѓународни инструменти за човекови права. Во извештајниот период, земјата го помина процесот на Универзален периодичен преглед при Обединетите нации од страна на Советот за човекови права и беше предмет на ревизија од страна на Комитетите на ОН за елиминација на сите форми на дискриминација против жените и за правата на лицата со попреченост, соодветно. Практичарите кои работат во овие области мора да бидат свесни за препораките кои потекнуваат од овие тела за да можат да воведат соодветни промени во нивните работни практики. <p>Европски суд за човекови права</p> <ul style="list-style-type: none"> - ЕСЧП утврди повреди на Европската конвенција за човекови права во 12 предмети кои главно се однесуваат на слободата на здружување во врска со слободата на вероисповед, правото на слобода и безбедност и правото на фер судење. Бројот на нови апликации доставени до телото за одлучување се зголеми на 305 и сега пред ЕСЧП се водат вкупно 339 предмети. Во март 2019 година,

<p>на одговорност на лицата кои се вклучени.</p> <p>Унапредувањето и остварувањето на човековите права</p> <ul style="list-style-type: none"> - Во 2015 година, Омбудсманот доби 4403 жалби, што претставува зголемување од 3,6% од 2014 година. - Вкупното ниво на следење на препораките на Народниот правобранител останува на високо ниво од околу 82% (87% во претходната година), но бројот на тела кои не ги почитуваат препораките се зголеми - Подршката на Народниот правобранител од државните органи сè уште не е доволна - Канцеларијата на Омбудсманот нема доволно кадар и доволно финасиски средства 	<p>Унапредувањето и остварувањето на човековите права</p> <ul style="list-style-type: none"> - Канцеларијата на Народниот правобранител останува клучна надзорна институција за промовирање и спроведување на човековите права. Нејзиното влијание беше зголемено со одобрение на Парламентот во ноември 2017 година за мерки за спроведување на препораките од извештајот 2016 и заложбата на Владата за навремено спроведување на овие мерки. - Додека речиси со сите препораки на Канцеларијата "се справуваа" државните институции, нивото на ефективна имплементација останува нејасно („Приоритет од Итните реформски приоритет“). - И покрај постојаниот недостаток на соодветен кадар, Канцеларијата на Народниот правобранител се стреми да го исполни својот мандат како главна институција за заштита на човековите права. - Од суштинско значење е Народниот правобранител да може да го ангажира потребниот стручен кадар, особено во поглед на надлежностите за вршење надворешен надзор над полицијата. 	<p>бројот на пресуди од ЕСЧП што треба да се спроведат во земјата изнесува 51, а четири пресуди се предмет на постапка со зајакнат надзор.</p> <p>Унапредувањето и остварувањето на човековите права</p> <ul style="list-style-type: none"> - Европската комисија утврдува дека Народниот правобранител треба и натаму да се зајакнува за ефективно да ги извршува новите обврски (надворешен надзор врз полицијата). - Во 2018 година, до Народниот правобранител се поднесени 3.458 претставки, а најголем дел од нив се однесуваат на судството, по што следуваат работните односи, условите во казненопоправните установи и правата на потрошувачите. - Најголемиот дел од потврдените прекршувања се однесуваат на финансиски и даночни прашања, по што следуваат работните односи, правата на детето и судството.
<p>Заштита од тортура и несоодветен третман</p> <ul style="list-style-type: none"> - Нема конкретен напредок за спречување на тортура и малтретирање. Повеќето од препораките од Извештајот од 2015 на Комитетот за спречување на тортура не се имплементирани. - Во националниот превентивен механизам има недостаток на кадар и истиот не е целосно во функција. Соработка меѓу канцеларијата на Народниот правобранител, Јавното обвинителство и Министерството за внатрешни работи е лоша. - Сè уште има нехумани услови во казнено-поправните затвори (особено во Идризово и Скопје), полициски станици, социјалната заштита и психијатриски установи. - Канцеларијата на Народниот правобранител доби 21 жалба за лошо постапување од страна на полицијата, а Одделението за Внатрешна контрола и 	<p>Заштита од тортура и несоодветен третман</p> <ul style="list-style-type: none"> - Новата влада се заложи за решавање на препораките на Европскиот комитет за спречување на тортура и за постигнување напредок во спречувањето на тортура и малтретирање. - Усвоена е стратегија за нулта толеранција на малтретирање и одржани се обуки. - Донесен е дел од законодавната и институционалната рамка за воспоставување механизам за надворешен надзор над работата на полицијата и затворската полиција, додека два нацрт-закопи остануваат во собраниска процедура. Оваа рамка предвидува надворешна надзорна улога на Јавното обвинителство, Народниот правобранител и организациите на граѓанското општество. - Потребно е да се преземат итни мерки за да се поправаат нехуманите услови што постојат во голем 	<p>Заштита од тортура и несоодветен третман</p> <ul style="list-style-type: none"> - Измените и дополнувањата на Законот за судовите и Законот за Јавното обвинителство ја комплетираа законската рамка за воспоставување надворешен механизам за надзор врз работата на полицијата и затворската полиција. Сепак, механизмот не е целосно функционален бидејќи допрва треба да се номинираат истражители и сè уште не се избрани претставници од граѓанското општество во механизмот за граѓанска контрола при Народниот правобранител. - Лошите услови во полициските станици, установите за социјална нега и психијатриските институции треба веднаш да се решат. И покрај зајакнувањето на персоналот, националниот механизам за превенција од тортура и понатаму страда од недоволни ресурси.

<p>професионални стандарди при Министерството за внатрешни работи доби 62 жалби во 2015 година.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Во три случаи, утврди дека неоправдано била користена физичка сила. Кривични пријава за малтретирање е поднесена против еден полицаец. - 13 жалби и преставки се поднесени до канцеларијата на Народниот правобранител, 38 претставки и жалби до Управата за извршување на санкции во врска со прекумерна употреба на сила од страна на затворскиот персонал. - На двајца затворските службеници беа изречени дисциплински мерки за прекумерна употреба на сила 	<p>број казнено-поправни установи, полициските станици, установи за социјална заштита и психијатриски установи.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Националниот превентивен механизам против тортура сè уште е попречен од недостатокот на персонал. - Мал број на претставки за лошо постапување поднесени до Управата за извршување на санкции не ја претставуваат вистинската состојба и укажуваат на ниско ниво на доверба во механизмите за жалби. - Канцеларијата на Народниот правобранител доби три приговори за малтретирање во затвор и 11 од полиција. - Одделението за внатрешна контрола и професионални стандарди при Министерството за внатрешни работи доби 38 приговори, од кои само еден беше потврден како оправдан, додека другите беа отфрлени како неосновани или поради недостаток на докази. - Бројот на кривични пријави против полициските и затворските службеници за случаи на малтретирање останува многу низок, со што се зајакнува перцепцијата за неказниност и недостаток на одговорност. 	<ul style="list-style-type: none"> - Во 2018 година, до Управата за извршување санкции се доставени само три претставки за прекумерна употреба на сила и малтретирање. Сепак, тоа може да укажува на ниско ниво на доверба во механизмите за поднесување поплаки. - Од вкупно 64 претставки поднесени од граѓани за употреба на сила од страна полициски службеници, само пет биле одобрени од Одделот за внатрешна контрола и професионални стандарди при Министерството за внатрешни работи. - Одделот за внатрешна контрола и професионални стандарди поднесе кривични пријави за малтретирање во три предмети кои вклучуваат четири полициски службеници и го извести Јавното обвинителство за два други случаи кои вклучуваат три полициски службеници. Бројот на кривични пријави против полицијата и затворските службеници за случаи на малтретирање останува многу низок. Се очекува дека дека новиот надворешен механизам за надзор врз работата на полицијата и затворската полиција ќе ја адресира перцепцијата за неказниност. - Од јануари до средината на март 2019 година, до релевантниот оддел во рамките на Јавното обвинителство се доставени 50 пријави против полициски службеници и за нив се отворени истраги, како и неколку пријави за употреба на прекумерна сила во затворите.
---	---	--

Затвори

- Буџетот за затвори се зголеми за 20%, но тоа сè уште е недоволно за да се задоволат потребите на затворскиот систем, кој сè уште има недоволен кадар и погрешно е управуван.
- Нехумани физички услови во голем број на казнено-поправни установи и во речиси сите објекти за притвор предизвикаа протести и штрајкови со глад.
- Нема напредок за обезбедување образование на малолетните лица и други услуги за ресоцијализација на затворениците.
- Сè уште има лоша здравствена услуга, вклучително и ограничен пристап до психијатриска нега.
- Нема напредок во имплементирањето на голем број на правила за управување со затвор.
- И понатаму загрижува насилството меѓу затворениците.

Затвори

- Ситуацијата во затворскиот систем и понатаму е критична. Постои недоволно финансирање, недоволната екипираност и лошото управување, и покрај преземените чекорите да се поправи оваа ситуација.
- Од суштинско значење е загриженоста што ја нагласува премиерот да доведе до видливи подобрувања на човековите права на затворениците.
- Затворите и понатаму се пренатрупани.
- Обезбедувањето на здравствени работници започна, но здравствената заштита во затворите останува во голема мера неадекватна, како и трансферот до Министерството за здравство, кое иако законската обврска, сè уште не се финализира.
- Примената на условните казни се спроведува на територијата на Основниот суд Скопје I, но постојат значителни одлагања на таква примена низ целата земја.
- Развивањето на употребата на алтернативи за притвор е од суштинско значење за олеснување на пренатрупаноста.
- Треба да се даде приоритет на распределба на соодветни човечки и финансиски ресурси и обука на судии за примена на условна казна.
- До крајот на јануари 2018 година, Законот за амнестија од декември 2017 година дозволи ослободување на 795 затвореници осудени на затвор до шест месеци или кои имале корист од 30% намалување на казната.
- Законот за амнестија исклучува одредени категории осудени лица, како што се оние кои служат доживотен затвор или оние осудени за убиства, злосторства поврзани со избори или злосторства против државата и јавниот ред. Не беше спроведена проценка на ризик и не беа проследени никакви мерки за надзор на амнестираните.
- Постои суштинска потреба за решавање на ситуацијата со пренатрупаност во затворите, бидејќи во моментот 4 025 осудени лица чекаат за извршување на своите казни.
- Во март 2017 година беше усвоен план за ублажување на корупцијата за решавање на овој

Затвори

- До Народниот правобранител се поднесени девет претставки за малтретирање во затворите кои биле одбиени како неосновани.
- Во рамките на затворот Идризово се отворени нови полуотворени и отворени единици, **но трансферот на затворениците во новите простории се одвива бавно.**
- **Казненопоправниот сектор останува недоволно финансиран, недоволно екипиран со човечки ресурси и премногу зависен од донаторска помош.**
- **Здравствената нега во затворите останува недоволна и сè уште не е финализиран трансферот во Министерството за здравство.**
- **Ослободувањето на 795 лица врз основа на Законот за амнестија од декември 2017 година ја намали пренатрупаноста во затворите, но тоа не е одржливо решение бидејќи системот за пробација е во рана фаза на развој.**
- Постепеното воведување на пробацијата беше одложено до вработувањето на пробациски службеници за 26 судови во ноември 2018 година.
- По усвојувањето на релевантното секундарно законодавство во мај 2018 година, **судовите бавно почнаа да изрекуваат алтернативни санкции на притворот.**
- Потребни се дополнителни заложби за да се обезбеди дека услугите за образование и ресоцијализација се достапни во сите казненопоправни и воспитнопоправни установи.

Заштита на лични податоци

- Да се работи во насока на јакнење на капацитетите преку обука, регрутирање на нови вработени и зголемување на буџетот во надлежната Дирекција
- Потребни се дополнителни напори за да се обезбеди целосно усогласување на законодавството со Законот за заштита на личните податоци.
- Да се направи поголема употреба на расположливи административни казни.

Слобода на здружување

- Според кривичниот законик, делото „учество во толпа што ќе изврши кривично дело“ сè уште се применува без заштитни мерки, односно оваа широка одредба останува отворена за интерпретација која може да задира во слободата на здружување во пракса.
- Повикот на Народниот правобранител за клаузули за заштита на човековите права во врска со употребата на гумени куршуми или електро-шокови не беше проследен од од страна на државните органи.

ендемски феномен во казнено- поправните установи.

- Беа усвоени мерки за решавање на дискриминацијата во затворите и насилството меѓу затворениците. Сепак, овие мерки сè уште не даваат резултати.
- Условите за образование и други услуги за ресоцијализација допрва треба да им се обезбедат на затворениците, особено на малолетниците во притвор.

Заштита на лични податоци

- Ратификувана е Конвенцијата 108 на Советот на Европа за заштита на поединци во однос на автоматската обработка на личните податоци, како и нејзиниот дополнителен протокол.
- Во 2016 година, Дирекцијата за заштита на личните податоци прими 359 претставки и изврши 308 инспекции. Повеќето претставки се однесуваа на наводна злоупотреба на лични податоци на социјалните мрежи, особено на создавање на лажни профили.
- Треба да се зголеми употребата на административни санкции во случај на прекршување на законодавството за заштита на личните податоци.
- Потребни се соодветни ресурси за ефективно извршување на задачите на Дирекцијата за заштита на личните податоци. Таа извршила контроли во Бирото за безбедност и контраразузнавање во 2016 и 2017 година и во јули 2017 година започнала инспекција за проверка на спроведувањето на препораките. Дирекцијата јавно изјави дека се адресирани сите нејзини препораки.
- Дирекцијата обезбеди обуки за правилата за заштита на податоците, вклучувајќи го и персоналот за спроведување на законот и судството за Директивата на полицијата.
- Треба да се преземат дополнителни напори за усогласување на законодавството за заштита на личните податоци со Регулативата за генерална заштита на податоците 2016/679 и Директивата 2016/680.

Заштита на лични податоци

- Во однос на заштитата на лични податоци, Дирекцијата за заштита на личните податоци има потреба од соодветни ресурси за ефективно да ги изврши своите задачи.
- Во 2018 година, до Дирекцијата се доставени 396 претставки и таа изврши 291 инспекциски надзори, вклучително и во областа на судството и спроведувањето на законите. Најголем дел од поплаките се однесуваат на наводна злоупотреба на лични податоци на социјалните мрежи и наводен незаконски директен маркетинг и видео надгледување. Иако измените и дополнувањата на Кривичниот законик ја зајакнаа заштитата на личните податоци во кривични случаи, нема конкретен напредок во усогласувањето со Општата регулатива за заштита на податоците 2016/679 и Директивата 2016/680 (Директива за органите за спроведување на законите).
- Земјата го нема потпишано Протоколот од 2018 година кон Конвенцијата на Советот на Европа за заштита на поединците во однос на автоматската обработка на личните податоци.

Имотни права

- Канцеларијата на Народниот правобранител потврди 160 прекршувања на правата на сопственост во 2015 година; повеќето сè уште засегнати од бавниот процес на денационализација.
- Процесот на приватизација на градежното земјиште сè уште е многу бавен и тежок, а бројот на решени предмети е многу низок.
- Канцеларија на катастарот, треба да се надоврзе на барањата и препораките на Народниот правобранител и да ги почитува релевантните судски одлуки со цел да се обезбеди правна сигурност во однос на правата на сопственост.

Недискриминација

- За недискриминација, усогласувањето со *acquis* е некомплетно, особено има недостатоци во однос на забрана за дискриминација врз основа на сексуална ориентација.
- Новите членови на Комисијата за заштита од дискриминација беа назначени во нетранспарентен процес. Некои членови истапија со јавни изјави кои ја доведуваат во прашање соодветноста на нивното именување и нивната способност да дејствуваат на објективно и професионално.
- Постои сериозна загриженост Комисијата да истрае во непристрасноста и независноста.
- Комисијата има ограничени финансиски и човечки ресурси.
- Не постои систематско собирање на податоци за известување, истрага и гонење на говорот на омраза и омразата.
- Податоците собрани од страна на граѓанското општество покажуваат дека такви кривични дела не се соодветно изведени од страна на надлежниот орган.

Еднаквост меѓу мажи и жени

- Иако е донесена стратегија за еднаквост и недискриминација 2016-2020 малку е направено за да се промовира ефективно родова еднаквост.
- Законот за прекинување на бременоста сè уште има рестриктивни процедурални правила кои може да

Слобода на мисла, совест и вероисповест

- Во ноември 2017 година, Европскиот суд за човекови права утврди дека државата го прекршила членот 11 во однос на членот 9 (слобода на собирање и слобода на мисла, совест и религија) на Конвенцијата, одбивајќи да ја регистрира Православната Охридска Архиепископија како посебен религиозен ентитет.

Слободата на мислење, совест и вера

- Во април 2018 година, Европскиот суд за човекови права пресуди дека државата ја прекршила Конвенцијата со одбивањето за повторна регистрацијата на бектешката заедница во Тетово. Тоа што ЕСЧП ја одби поплаката од земјата за пресудата во случајот на Православната охридска архиепископија (Грчко-православната охридска архиепископија при Пејката патријаршија) во врска со слободата на здружување во светло на слободата на вероисповед значи дека [пресудата на ЕСЧП сега треба да се спроведе](#).

Недискриминација

- Законската рамка за недискриминација е дополнително усогласена со законодавството на ЕУ и со европските стандарди со донесувањето на Законот за спечување и заштита од дискриминација. Овој закон опфаќа широк спектар на зоснови кои сега ги вклучуваат сексуалната ориентација и родовиот идентитет. Формирано е национално координативно тело за следење на спроведувањето на законската и стратегиската рамка за недискриминација.
- И натаму остануваат слабостите поврзани со буџетските алокации и спроведувањето на Националната стратегија за еднаквост и недискриминација 2016-2020. Работата на Комисијата за заштита од дискриминација и натаму покажува недостатоци, додека нејзините просторни и финансиски ресурси се недоволни.

Еднаквост меѓу мажи и жени

- Во 2018 година се формирани три нови кризни центри за жртви на сексуално насилство во Скопје, Тетово и Куманово. Сепак, потребни се дополнителни засолништа за жртви на сексуално и родово-базирано насилство и жртви на трговија со

<p>дovedат до тоа жените да пристапуваат кон нелегални абортуси.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Семејното насилство останува проблем. - Законот за спречување, заштита и борба против семејното насилство страда од сериозни празнини. - Не постои дефиниција на други форми на родово засновано насилство или точни податоци за пријавени случаи. - Постои потреба за повеќе засолништа за жртви. Во некои региони не постојат засолништа - Ограничениот капацитет на постојните прифатилишта за семејно насилство треба да биде решен. - Напорите на Министерството за труд и социјална политика за посеопфатен пристап се позитивни, но не се доволни. - Одделот за родова еднаквост во Министерството за труд и социјална политика останува без доволно ресурси. - Подигнување на јавната свест за еднаквост на половите недостасува а родовите стереотипи опстојуваат. <p>Права на детето</p> <ul style="list-style-type: none"> - Стигмата и дискриминацијата кон ромските деца и децата со посебни потреби сè уште се широко распространета. - Механизам за систематско собирање на податоци за состојбата на децата со посебни потреби, деца на улица и деца Роми треба да се направи. - Воспитно-поправните домови за малолетници остануваат без соодветни простории. - Полициските станици не се опремени со простории за притвор на деца. - Допрва треба да се воведат и редовни обуки за малолетничка правда. <p>Лица со посебни потреби</p> <ul style="list-style-type: none"> - Нема никакво подобрување на правата на лицата со посебни потреби. - Правните и политички рамки се спроведуваат недоволно и лицата со посебни потреби продолжуваат да се цел на директна и индиректна дискриминација. 		<p>луѓе за да се исполнат стандардите од Истанбулската конвенција.</p> <p>Права на детето</p> <ul style="list-style-type: none"> - Се чека донесувањето на нов акциски план за деца бидејќи последниот истече во 2015 година. - Во тек е процесот на деинституционализација и започна преселувањето на децата во домови за нега базирани во заедницата, што доведе до затворање на три штитенички институции. - Потребни се дополнителни услуги во заедницата за да се идентификуваат децата под ризик и да се поддржат ромските и децата со попреченост кои се жртви на дискриминација и сегрегација. - Во 2018 година се забележува зголемување на трговијата со деца, а една студија открива дека 8 од 10 деца во земјата се соочуваат со насилство. - И покрај мерките што се преземаат за подобрување на координацијата меѓу агенциите, координацијата за спречување и реагирање на насилство е ограничена. <p>Лица со посебни потреби</p> <ul style="list-style-type: none"> - Во октомври 2018 година, Комитетот на ОН за правата на лицата со попреченост препорача натамошни заложби за да се гарантира недискриминација, да се укинат одредбите коишто дозволуваат противправно лишување од слобода, да се подобри пристапноста, да се обезбеди инклузивно образование, итн.
---	--	--

<ul style="list-style-type: none"> - Некои случаи известуваат за малтретирање на штитеници во специјалните установи. - И покрај претходните уверувања, властите сè уште не го реформираа системот. - Целосен и еднаков пристап за децата и младите со посебни потреби во образованието и обуката сè уште не е постигната. 		
<p>ЛГБТИ</p> <ul style="list-style-type: none"> - Што се однесува до лезбејките, геј, бисексуалци, трансродни лица и интерсексуалци (ЛГБТИ) лица, предрасудите и стереотипи е присутна во општеството, медиумите и на интернет. - Потребни се значителни напори да се спротивстави на нетолеранција кон ЛГБТИ луѓето. - Нападот во 2012 година врз ЛГБТИ центарот за поддршка сè уште не е истражен. - Во декември 2015 година, пресудата за 7 месеци затвор казна на сторителот на насилен напад врз двајца ЛГБТИ активисти во 2012 година беше поништена по жалба. - Нема на располагање соодветен третман за промена на полот. - Трансродовите луѓе имаат пристап само до ограничени здравствени услуги. - Националните власти треба значително да ги зголемат напорите да се подигне свеста и почитувањето на различностите во општеството. - Обуката за спроведување на законите, со обвинители, судии, здравствени работници и наставниот кадар останува важна. <p>Работнички и синдикални права Покриени во Поглавје 19</p> <p>Процесни права</p> <ul style="list-style-type: none"> - Системот за правна помош страда од несоодветно финансирање и рестриктивни услови. <p>Малцинства</p> <ul style="list-style-type: none"> - Иако целокупната рамка за заштита на малцинствата е добра, имплементацијата, следењето и координирањето на политиките поврзани со малцинствата останува слаб. - Малцинствата кои што претставуваат помалку од 		<p>ЛГБТИ</p> <ul style="list-style-type: none"> - Во општеството доминираат предрасудите, говорот на омраза, дискриминацијата и широко распространето нетолеранција против ЛГБТИ лицата. - Потребно е поефективно спречување и гонење на поттикнувањето хомофобична/трансфобична омраза и насилство. - Нема финални пресуди за нападите врз ЛГБТИ Центарот за поддршка од 2012, 2013 и 2014 година. - Потребни се натамошни заложби за справување со и собирање податоци за кривични дела од омраза и говор на омраза врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет. Законската рамка не дозволува официјално признавање на истополови парови. - Пристапот на трансродовите лица до здравствена нега останува ограничен. <p>Работнички и синдикални права Покриени во Поглавје 19</p> <p>Малцинства</p> <ul style="list-style-type: none"> - Институциите задолжени за политиките поврзани со малцинствата се политички и етнички поделени, со нејасни улоги и се надвор од главните политички текови и процесите за донесување одлуки. - Отсуството на собирање десегрегирани податоци не дозволува верификација на нивото на дискриминација со која се соочуваат припадниците на малцинствата.

20% од населението се оставени надвор од главните текови во политиката и процесот на донесување одлуки.

- Мерките против поделбата по етнички линии во училиштата се недоволни и сегрегиранието образование има негативно влијание врз социјалната кохезија и интеграција на заедниците.
- Изборот на државно финансирани проекти од културата и меѓуетничките односи останува нетранспарентен.

Роми

- Треба уште многу да се работи на подобрување на социјалната вклученост на Ромите.
- Во Скопје најмалку десет Роми семејства беа протерани од станovi, каде што тие живееле, без претходно известување или одржливи решенија, со прекршување на основните меѓународни принципи и национални обврски.
- Имплементација на официјалните политики страда од недостаток на политичка поддршка, финансирање и административни капацитети.
- Спроведување на заклучоците од Стратегијата 2014-2020 за вклучување на Ромите преку обуки заостанува.
- Генерално, сегрегација, стереотипи и други форми на дискриминација остануваат распространети.
- Повеќето Роми се невработени, немаат соодветна здравствена заштита, живеат во несоодветни услови за живот во сегрегирани места за домување и се социјално исклучени.
- Пристапот до здравствените услуги сè уште е широко распространет проблем.
- Стапките на регистрација на раѓањето на Ромите се многу ниски (200 од 800 беа завршени).
- Најзагрозените Ромите имаат проблеми во пристапот до социјална помош поради недостаток на документи.
- Рестриктивните административни процедури се закана за намалување на помошта ако дополнителни семејни приходи од други извори се регистрирани.
- Појави како деца питачи и детските бракови опстојуваат.

Роми

- Според едно регионално истражување за инклузијата на Ромите, земјата покажува добри резултати во споредба со нејзините соседи и постигната подобрувања во сите пет приоритетни области, иако со различен успех.
- Стапката на завршување на задолжителното образование меѓу Ромите е 70%. Сепак, оваа бројка е значително пониска од стапката на генералното население кое живее во слични средини. **Ромските девојчиња се посебно засегнати од овој проблем, најчесто поради раните бракови.**
- Сегрегацијата во училиштата останува на високо ниво, при што 40% од маргинализираните ромски ученици главно посетуваат ромски училишта.
- Потребни се системски наместо реактивни мерки од страна на државните институции за решавање на проблемот со децата на улица.
- Народниот правобранител известува за 337 деца питачи кои се забележани на улиците. Од нив 328 се Роми од сите возрасни групи, вклучително и бебиња.
- **Многу ромски населби не се вклучени во постојните урбанистички планови и само 17,6% од сите единици за социјално домување се резервирани за Роми.**
- Стапката на невработеност од 49% меѓу Ромите е значително повисока од онаа кај нивните неромски соседи. Дополнително, бројот на Роми кои користат конкретни мерки за вработување е многу мал. Потребна е ревизија на постојниот механизам за унапредување на вработувањето на Ромите на сите нивоа.
- Роми без лични документи изнесува околу 700.
- Пакетот приоритетни акции идентификувани на семинарот за Ромите одржан во ноември 2017 година е само делумно опфатен со мониторинг, а одговорностите за известување се нејасни.

Слобода на изразување

- Слободата на изразување и понатаму е сериозно загрошена во рамките на актуелната политичка клима.
- Се бараат драстични промени во политиката надвор од законските текстови.
- Имаше 10 нови пријавени случаи на заплашување на новинари и 8 судски постапки кои вклучуваат новинари.
- Никакви правни дејствија не беа превземани во однос на физичките напади врз новинарите, вклучувајќи и физички напад од страна на висок политичар.
- Правната рамка за говорот на омраза е главно во согласност со меѓународните стандарди, но има потреба од засилена имплементација на истата.
- Јавните власти имаат зачестена тенденција да го користат аргументот „класификација на документ“
- Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета треба дополнително да се усогласени со прецедентното право на член 10 од Европската конвенција за човекови права и истиот правилно да се имплементира од страна на судството
- Етичкиот совет на медиуми подготви „Повелба за етичко известување за време на изборите“. Иако беше потпишан од страна на повеќето медиуми, во голема мера беше игнориран во пракса.
- Советот доби 86 жалби, што резултираше со 77 одлуки. Во принцип, медиуми не беа подготвени да ги објавуваат одлуките, што укажува на ниска заложба за саморегулација на етичките стандарди.
- Потребни се сериозни напори да се развие култура на професионална етика, и во офлајн и онлајн медиуми.
- Финансирање на јавниот радиодифузен сервис (МРТ) не е независен од Владата и покрај обидите да се подобри наплатата на радиодифузната такса, овој извор на приходи не е доволен.
- МРТ сè уште нема целосна уредувачка независност.
- Недостигот на транспарентност во областа на владините реклами сè уште не е решено (што е дел и од „Итните реформски приоритети“).
- Недостаток на транспарентно финансирање на

Слобода на изразување

Заплашување на новинари

- Регистрација на напади на новинарите останува несоодветна и многу малку истраги се започнати.
- Од суштинско значење е властите да демонстрираат нулта толеранција кон сите инциденти на физичка и вербална злоупотреба или закани против новинарите и дека тие се ефективно следени од страна на полицијата и јавното обвинителство.
- Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (АВМУ) забележа непрофесионално известување од јавниот радиодифузен сервис и приватен национален телевизиски канал во врска со инцидентите во Собранието.

Правна рамка

- Заинтересирани страни го изразија своето незадоволство со некои од измените на Законот за аудио и аудио – визуелни медиумски услуги, во делот на финансирање на јавниот радиодифузер од страна на државата
- Правната рамка за говор на омраза генерално е во согласност со меѓународните стандарди, но имплементација треба да се подобри.
- Говорот на омраза на интернет останува нерегулиран.

Спроведување на законодавството/институции

- Ниските професионални стандарди опстојуваат во некои медиуми, со што се поткопува сликата за објективно известување. Истражувачкото известување остана ограничено.

Јавен радиодифузен сервис

- Потребни се дополнителни напори за подобрување на независноста и објективноста во известувањето на МРТ.
- Потребна е и долгорочна стратегија за да се обезбеди нејзина финансиска одржливост.
- Имплементацијата на реформите кај јавниот радио дифузер има потреба од континуирано внимание за

Слобода на изразување

Заплашување на новинари

- Од март 2018 година се забележани пет нови случаи на закани за новинари, што претставува намалување од претходната година.
- Забележани се два инциденти на изјави против медиумите од страна на високи владини функционери.
- Политичарите и јавните функционери треба да покажат повисоко ниво на толеранција за критиките и да ја промовираат слободата на изразување.
- Треба да се подобрат постапките за однесувањето на полицијата кон новинарите и за регистрирање на нападите врз нив.
- Полицијата и Јавното обвинителство треба ефективно да ги истражат сите инциденти против новинарите.
- Старите случаи со најсериозни физички напади врз новинари (13) не се решени поради непрофесионално однесување во текот на истрагите.

Правна рамка

- Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги беше изменет и дополнет во декември 2018 година и во февруари 2019 година. Сега законот е генерално усогласен со европските и меѓународните стандарди за аудиовизуелни медиуми.
- Некои засегнати страни ја критикуваа нетранспарентноста на процесот и отсуството на јавни консултации за измените на законот кои беа направени во последната минута.
- Во поглед на менување на реалностите на пазарот, законската рамка треба дополнително да се усогласи со новата Директива за аудиовизуелни медиумски услуги.

Спроведување на законодавството/институции

- Поради недореченостите во законската рамка, Државната изборна комисија и медиумскиот регулатор издадоа контрадикторни упатства за

<p>медиумите и односите меѓу функционери и сопствениците на медиумите продолжува да биде сериозен проблем.</p> <p>- Владата треба да го обнови инклузивниот дијалог со новинарските здруженија, без фаворизирање на било кое.</p>	<p>да се спречи директно или индиректно несоодветно политичко влијание и да се спречи поткопувањето ма независноста. Треба да се обезбеди стабилен, предвидлив и одржлив извор на средства.</p> <p>Економски фактори</p> <p>- Медиумскиот регулатор и другите институции немаат капацитет да ги идентификуваат и спречат поврзаноста меѓу сопствениците на медиумите и политичките личности.</p> <p>- Бројот на печатени медиуми драстично се намали во 2017 година во споредба со 2016 година. По затворањето на компанијата Медиа Принт, сега има 6 дневни весници во печатените медиуми на пазарот од кои 2 на албански јазик.</p> <p>Интернет</p> <p>- Политичката поларизација се огледува во онлајн медиумите, каде што се евидентирани говор на омраза и прекршување на новинарскиот етички кодекс.</p> <p>- Според Советот за медиумска етика, повеќето повреди, вклучувајќи лажни вести и непрофесионално известување, се одвиваат онлајн.</p> <p><i>Професионални организации/ професионални услови</i></p> <p>- Немаше подобрување во синдикалната заштита или условите за работа на новинарите.</p> <p>- Како резултат, новинарите сè уште практикуваат самоцензура.</p> <p>- Новинарите продолжија да работат под привремени договори.</p> <p>- По претходниот период на интензивен притисок врз граѓанското општество, имаше значително подобрување и севкупно ситуацијата може да се смета за задоволителна.</p> <p>- Во извештајниот период, протестите во голема мера беа мирни но говорот на омраза против политичките личности беше чест.</p>	<p>пристапот на засегнатите страни во референдумот до платено рекламирање.</p> <p>Јавен радиодифузен сервис</p> <p>- Потребно е постојано внимание за одржување на независноста на јавниот сервис и спречување на непотребни политички влијанија.</p> <p>- Потребни се дополнителни заложби за подобрување на квалитетот и објективното известување на јавниот радиодифузен сервис, да се подобрат постапките и да се модернизира неговата опрема.</p> <p>- Треба да се изготви подолгорочна стратегија за реформа во консултации со засегнатите страни.</p> <p>Економски фактори</p> <p>- Од суштинско значење е и натаму да се зајакнуваат капацитетите на регулаторот за идентификување договарање меѓу медиумите и политиката што ја попречува уредничката независност.</p> <p>- Властите треба да го оценат економското влијание на брзиот развој на технологијата врз пазарот на аудиовизуелни медиумски услуги при подготовката на новото законодавство.</p> <p>Интернет</p> <p>- Властите треба да преземат мерки за ефективна борба против дезинформациите. Потребни се принципи на саморегулација и транспарентност на сопственоста за да се зголеми почитувањето на етиката и професионализмот во онлајн медиумите.</p> <p>Слободата на собирање и слободата на здружување</p> <p>- Слободата на собирање и слободата на здружување се загарантирани со Уставот кој, слично на Законот за јавни собири, дозволува собирање без претходна најава. Сепак, во процесот за менување и дополнување на Кривичниот законик не се воведоа нови законски безбедносни мерки во однос на одредбата за „учество во толпа која ќе стори кривично дело“.</p>
<p>4. Права на граѓаните на ЕУ</p>	<p>4. Права на граѓаните на ЕУ</p>	<p>4. Права на граѓаните на ЕУ</p>

ТЕМЕЛНИ ОПРЕДЕЛБИ: ПОЛИТИЧКИ КРИТЕРИУМ И ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО

ПОГЛАВЈЕ 24. ПРАВДА, СЛОБОДА И БЕЗБЕДНОСТ

ИТНИ РЕФОРМСКИ ПРИОРИТЕТИ

1. Да се обезбеди јасно разграничување на надлежностите и прописите во врска со следењето на комуникации заради кривични истраги, од една страна, и заради безбедносни причини од друга страна;
2. Да се отстрани посредничката функција на УБК како „чувар“ во активностите на следење од страна на органите за спроведување на законот (полиција, царина, финансиска полиција);
3. Да се отстрани директниот пристап на УБК до техничка опрема што овозможува следење на комуникацискиот сигнал на телекомуникациските оператори (на пример Неофицијален превод 3 целосно отстранување на практичната и техничка способност на УБК за директно следење на комуникациите);
4. Појаснување во законските одредби и во практиката дека телекомуникациските оператори активираат и пренасочуваат сигнали кон надлежните агенции за спроведување на законот (полиција, царина, финансиска полиција) или кон безбедносните агенции (УБК, Агенција за разузнавање и Воената служба за безбедност и разузнавање при Министерството за одбрана) исклучиво со претходно добиен соодветен судски налог и само за целите на законско следење на комуникациите
5. Да се воведат алатки за управување со ризици за насочување и водење на сите разузнавачки операции, како и зајакната безбедност и складирање на податоци;
6. Да се обезбеди соодветна обука на службата за почитување на правилата за заштита на податоците, професионалната етика и интегритет и основните човекови права.
7. Да се воспостави веродостојно досие за корупција на високо ниво, особено преку обезбедување дека сите тела за спроведување на законот и надзорни тела имаат доволно автономија да делуваат независно во согласност со законот (веродостојноста на сегашното досие е нарушена поради отсуство на извесен број важни случаи од претходните години);
8. Да се зајакне целокупната борба против корупцијата.

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Умерено подготвена (*Moderately Prepared*) – 3

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Добар напредок (*Good Progress*) – 4

КОМЕНТАР

Преку реформата на системот за следење на комуникациите и воспоставувањето на Оперативно-техничката агенција (ОТА), адресиран е најголемиот дел од итните реформски приоритети. Сепак, некои од органите кои се овластени за следење на комуникациите, Сé уште немаат воспоставено врска со ОТА. Во тек е и пошироката реформа на безбедносно-разузнавачкиот систем, но засега станува збор за усвојување на стратешките документи и законската рамка. Може да се очекува дека нивната имплементација ќе биде предмет на оценка текот на следната година.

Во делот на борбата против организираниот криминал, земјата е оценета дека има **одредено ниво на подготовка** (*some level of preparation*) – оценка 2. Правната рамка е генерално усогласена со европското законодавство, а во однос на минатогодишните препораки постигнат е **одреден напредок** (*some progress*), или оценка 3. Ова не е доволно добро, ако се има предвид дека борбата против организираниот криминал е една од клучните точки во рамките на Поглавјето 24, а и посебен предмет на интерес на одделните држави-членки на ЕУ. Впрочем, последните два извештаи (од 2018 год. и 2019 год.) обрнуваат многу поголемо внимание на оваа тема за разлика од претходните години. Сé уште има недостатоци на институционално ниво, како што е недостигот на јавни обвинители во Основното јавно обвинителство против

организиран криминал и корупција. Се чини дека посебен предизвик претставува спроведувањето на финансиски истраги, како и конфискацијата на нелегално стекнат имот. Токму финансискиот криминал и злоупотребата на државните ресурси се предмет на загриженост и фрустрација кај македонските граѓани, меѓу другото и во рамките на предметите кои ги води Специјалното јавно обвинителство. Затоа државата мора да најде начин не само да воспостави одговорност за криминалот, туку и да ги поврати нелегално стекнатите средства.

Борбата против тероризмот и насилниот екстремизам останува приоритет, но секоја година на земјата и се забележува дека не прави доволно за да ги вклучи локалните заедници и граѓанското општество. Оваа година се карактеризира со промена на трендовите и законите, а институциите ќе треба брзо да се прилагодат и да реагираат. На пример, после соборувањето на ИСИС во Сирија, главен предизвик веќе не е радикализацијата на македонските државјани и заминувањето на странските боишта, туку надзорот над оние кои се враќаат назад во матичната земја и лицата кои беа осудени за учество во воени, полициски и паравоени формации, а веќе почнаа да излегуваат од затвор без притоа да поминат низ соодветна програма за дерадикализација и реинтеграција.

Забележан е напредок во областа на миграциите и земјата е оценета дека игра активна и конструктивна улога во управувањето со мешаните миграциски текови. Покрај тоа, беа направени и значителни напори за подобрување на условите за живот и услугите за сите мигранти, а одлично функционира и реадмисијата на македонски државјани кои се враќаат од државите-членки на ЕУ. Сепак, загрижува фактот што дел од забелешките се повторуваат од година во година, како што се несигурностите во поглед на миграциските текови и непостоењето на механизми за враќање на нерегуларните мигранти. Повторно се посочува дека Стратегијата за интеграција за бегалци и странци 2017- 2027 година сè уште не е донесена, како и дека се забележуваат негативни ставови кон мигрантите кај јавноста. За жал, токму негативните реакции за нацрт-Стратегијата за интеграција извршија притисок врз властите да го одложат усвојувањето на истата. Дополнително, и оваа година се посочува на квалитетот на одлучување за барањата за азил, кој не е на задоволително ниво. Невладините организации во земјата кои работат на овие прашања постојано укажуваат на истите недостатоци, а еден од индикаторите е и многу малата бројка на решенија со кои се доделува меѓународна заштита на странски државјани.

Може да се заклучи дека државата има постигнато добри резултати во унапредување на законската рамка и одредени резултати во подобрување на институционалниот капацитет, со оглед на тоа што дел од забелешките кои се однесуваат на органите за спроведување на законот и разните координативни тела се надминати. Сепак, допрва треба да се покаже досие, односно мерливи резултати во борбата против организираниот криминал, а посебно во откривањето, истраите и гонењето на прекуграничен криминал.

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

Во наредната година, земјата особено треба:

- Да ги обезбеди сите неопходни средства за ефикасно спроведување на Стратегијата за зајакнување на капацитетите за спроведување финансиски истраги и конфискација на имот;
- Да се осигури дека институционалните реформи во безбедносниот сектор (криминална полиција, финансиски одделенија, разузнавачки служби, Национален координативен центар за борба против организиран криминал) се ефективни и преминуваат во проактивна политика за спроведување на стратешките документи и постигнување понатамошни опипливи резултати;
- Да се осигури дека приоритетите се јасно дефинирани при спречување и борба против тероризмот и дека канцеларијата на Координаторот може ефикасно да го изврши својот мандат.
- Врз основа на подобрениот капацитет за проценка на законите, дополнително да ги зајакне на евиденциите за истраги, обвиненија и пресуди за организиран криминал и перење пари и да покаже способност за ефикасно растурање на организираните криминални мрежи;
- Да се зголеми ефикасноста на националниот систем за повраток на имот, вклучително и со воспоставување канцеларија за повраток на имот во согласност со ЕУ *acquis*;
- Да се продолжи со работата за воспоставување централизиран регистар на банкарски сметки, во согласност со одредбите од 5. Директива на ЕУ за перење пари.

ТЕМЕЛНИ ОПРЕДЕЛБИ: ПОЛИТИЧКИ КРИТЕРИУМ И ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО

ПОГЛАВЈЕ 24. ПРАВДА, СЛОБОДА И БЕЗБЕДНОСТ

Извештај за напредокот 2016

Борба против организиран криминал

Институционална поставеност и правно усогласување

- Важен сегмент од Законот за кривична постапка е воспоставувањето на истражни центри кои имаат за цел да ја институционализираат соработката меѓу обвинителите и полицијата, но засега формално е формиран само еден таков центар и истиот не е оперативен поради недостигот на персонал и опрема.
- Законот за замрзнување, одземање и управување на криминални средства треба да се подобри.
- Треба да се зајакне правниот статус и функциите на Агенцијата за управување со конфискуван имот.
- И покрај експертска помош од ЕУ за Законот за следење на комуникациите, истиот Сè уште не е изменет за да биде во согласност со европските стандарди.
- Процесот на внатрешна реформа и надзор над разузнавањето засега е пребавен.
- Сè уште недостига акциски план за Стратегијата за развој на полицијата 2016-2020 кој ќе вклучи распределба на ресурси.
- И покрај повторените препораки, Сè уште не е воспоставен механизам за надворешен надзор на полицијата.
- Законодавството за спречување на перење пари е подобро, но дополнителни измени се потребни за да се обезбеди целосна усогласеност со *acquis*.
- Меѓуинституционална соработка во однос на спречување на перење на пари и понатаму треба да се подобри.
- Потребна е јасна поделба на областувачката на Царинската управа, финансиската полиција и граничната полиција како клучни играчи во борбата против организиран криминал.

Извештај за напредокот 2018

Борба против организиран криминал

Институционална поставеност и правно усогласување

- Во рамките на МВР има специјализирани полициски сектори за различни видови на организиран криминал, а дополнително постојат и две специјализирани единици кои се надлежни за справување со финансиски криминал: финансиската полиција при Министерството за финансии и одделението за финансиско разузнавање при МВР. Оваа поделба создава непотребна конфузија на надлежностите.
- Центарот за обука на полицијата во рамките на Министерството за внатрешни работи обезбедува и почетна и стручна обука. Засега е функционален само еден од планираните три сектори за обука, Секторот за основно образование.
- Децентрализацијата на Националната комисија за борба против трговија со луѓе и нелегална миграција, преку воспоставување на локални комисии на општинско ниво, допрва треба да ја докаже својата ефективност.
- Треба да се зајакнат капацитетите за стратешко планирање во рамките на Министерството за внатрешни работи и Јавното обвинителство.
- Законодавството за спречување на перење пари мора да биде изменето за целосно усогласување со *acquis*.
- Законот за замрзнување, конфискација и управување со криминални средства треба допрва да се измени.
- Треба да се зајакнат правниот статус и функциите на Агенцијата за управување со конфискуван имот.
- Треба да се развие Стратегија за спречување и борба против компјутерскиот криминал.

Извештај 2019

Борба против организиран криминал

Институционална поставеност и правно усогласување

Клучни институции

- Центарот за обука на полицијата при Министерството за внатрешни работи обезбедува и почетна и стручна обука, но сè уште не е целосно оперативен.
- Системот за следење на комуникации беше реформиран и беше формирана Оперативната техничка агенција (ОТА), но некои овластени тела допрва треба да воспостават врска со ОТА.

Правна рамка

- Законот за замрзнување, конфискација и управување со криминално стекнат имот допрва треба да се измени и целосно да се усогласи со неодамнешната Стратегија за зајакнување на капацитетите за финансиски истраги и конфискација на имот.
- Треба да се зајакне правниот статус и функциите на Агенцијата за управување со конфискуван имот.
- Треба да се развие национална проценка на закани за сериозен и организиран криминал во согласност со методологијата на Европол за проценка на сериозни закани од организиран криминал и треба да информира за одлуките за оперативни приоритети во решавањето на организираниот криминал во наредните години.

- Администрацијата, финансиската полиција и граничната полиција се клучни играчи во борбата против организираниот криминал, но е потребна јасна поделбата на нивните овластувања.
- Потребна е политичка поддршка за работата на Националната комисија за борба против трговија со луѓе и илегална миграција.
- Стратегијата за сајбер безбедност сè уште не е финализирана и треба да се усогласи со Европската стратегија за сајбер безбедност.

Капацитет за спроведување и извршување

- Иако законот налага политика за вработување и систем на кариера во полицијата заснован на заслуги, обвинувањата за политизирани вработувања и отпуштања во Министерството за внатрешни работи сè уште постојат и треба да се решат
- Националниот координативен центар за борба против организиран криминал сè уште не е во функција поради финансиски ограничувања, имено недостаток на персонал и опрема.
- Нивото на идентификација на жртви на трговија со луѓе и понатаму е на ниско ниво, исто како и меѓународната соработка во борбата против овој феномен.
- Сите три служби за спроведување на законот кои имаат надлежност да применуваат посебни истражни мерки, вклучувајќи ги и Финансиската полиција и Царинската управа, треба да имаат технички капацитет за следење на комуникациите, независно од разузнавачките служби.
- Довербата во системот е нарушена со постоењето и содржината на нелегалното прислушување. Сепак, ова не треба да го одвлекува вниманието од континуираната и ефективна употреба на посебни мерки за вистинските цели на кривичната истрага.
- Финансиските истраги, заедно со заплена и конфискација на средства, и понатаму се ретки.

Капацитет за спроведување и извршување

- Националниот координативен центар за борба против организираниот криминал не е целосно оперативен, иако беше опремен и персоналот беше номиниран. Центарот сè уште не е поврзан со Царинската управа и со Управата за јавни приходи и нема пристап до нивните датоази. Моментално не е поврзан ни со Финансиската полиција.
- Односите помеѓу обвинителите, полицијата и другите релевантни тела и агенции треба да се подобрат, за обвинителската служба да може да има водечка улога во истрагите.
- Формиран е само еден од планираните истражни центри под раководство на јавниот обвинител и истиот сè уште не е соодветно екипиран и опремен.
- Нема електронска интерконекција помеѓу полицијата и Јавното обвинителство.
- Спроведувањето на политиката за вработување заснована на заслуги и системот за кариера загарантирани со закон бара континуирано внимание.
- Основно јавно обвинителство против организиран криминал и корупција сè уште нема доволно јавни обвинители, само 10 од планираните 13 позиции се пополнети.
- Треба да продолжат реформите кои ќе овозможуваат раздвојување на следењето на комуникации за кривични истраги и за безбедносни цели.
- Генерално, нивото на казнување од страна на судовите се чини дека е соодветно строго, но сè уште се потребни напори за да се обезбеди поголема конзистентност.
- Откриени се многу малку жртви на трговија со луѓе, иако државата е земја на потекло, транзит и дестинација, а организираниот криминал се активно вклучени во трговија и криумчарење.
- Постојано мора да се внимава на малолетниците без придружба кои се под ризик да станат жртви на трговија со луѓе, посебно ако се земат предвид мешаните миграциски текови низ земјата.
- Сите релевантни институции мора соодветно да го

Капацитет за спроведување и извршување

- Механизмот за надворешен надзор е воспоставен за да се обезбеди независен надзор на органите за спроведување на законот и да се одговори на потенцијалните злоупотреби, но треба да се воспостави механизам за граѓанска контрола во рамки на Народниот правобранител за целиот механизам за надзор да биде целосно функционален.
- Основното јавно обвинителство против организиран криминал и корупција сè уште нема доволно јавни обвинители, само 10 од планираните 15 позиции се пополнети. Организираниот криминал и корупција треба да бидат приоритет во однос на човечките ресурси во обвинителството.
- Воспоставена е електронска интерконекција помеѓу полицијата, јавното обвинителство и другите органи за спроведување на законот и треба да се следи како ќе се спроведува истата.
- Треба постојано да се контролира спроведувањето на политиката за вработување заснована на заслуги и системот за кариера кој е загарантиран со закон.
- Концептот на полициско работење водено од разузнавање се спроведува, но треба да се зајакне и да се усогласи со тековните реформи во судството и полицијата.
- Во однос на меѓународната полициска соработка, органите за спроведување на законот треба да ги користат регионалните иницијативи, како што се Заедничката оперативна канцеларија во Виена и Работната група за Западен Балкан, која служи како регионална оперативна платформа за меѓународна истрага за организирано криумчарење мигранти - криминални групи.
- Органите за спроведување на законот и органите на прогонот мора дополнително да го зголемат оперативниот капацитет, вклучително и за систематско спроведување финансиски истраги.
- И покрај одреден напредок, сè уште постои потреба за понатамошно подобрување на координацијата, оперативниот капацитет и систематската размена на податоци при финансиски истраги.

	<p>спроведуваат законодавството за спречување на перење пари.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Се гонат само неколку случаи на перење пари (2 обвиненија против 12 лица во 2017 год.) и треба да се засили неопходното собирање, обработка и анализа на податоци. - Финансиската полиција и Одделението за финансиско разузнавање имаат слаби ресурси и слаби капацитети. - Органите за спроведување на законот и обвинителството сè уште немаат изградени капацитети и стручно знаење за спроведување на финансиски истраги на систематски начин. - Иако има одреден напредок, сè треба да се подобрува координацијата, оперативниот капацитет и систематската размена на податоци во однос на финансиски истраги. - Конфискацијата на криминалните средства треба да стане стратешки приоритет во борбата против организираниот криминал, тероризмот и корупцијата на високо ниво во земјата - Криминалните групи се вклучени во се поразлични профитабилни нелегални активности и потоа реинвестираат значајни суми во економијата. - Алатките на земјата за замрзнување, управување и конфискација на криминални средства не се доволно ефективни. Затоа, треба да се развие и имплементира посеопфатна и кохерентна законска рамка и политики за конфискација на приноси од криминал. Таквата рамка треба особено да се фокусира на спроведување на правила за проширена конфискација, конфискација кај трети страни и конфискација која не е заснована на пресуда. Исто така, оваа рамка треба да им овозможи на надлежните служби повеќе да ја користат можноста за времено замрзнување на имотот. - За да се олесни ефективното извршување на конфискацијата, од суштинска важност е финансиските истраги за имотот на одредено лице да продолжат со години по кривичната пресуда, со цел целосно да може да се изврши претходно издадената наредба за конфискација. - Државата треба итно да го засили капацитетот за 	<ul style="list-style-type: none"> - Воспоставување на регистар на централни банкарски сметки чиј пристап значително ќе придонесе за квалитетот на финансиските истраги зависи од финализацијата и донесувањето на новиот Закон за платежни услуги. - Конфискацијата на криминалниот имот сега треба да биде стратешки приоритет во националната борба против организираниот криминал, тероризмот и корупцијата на високо ниво. - Алатките на земјата за замрзнување, управување и конфискување на криминално стекнатиот имот сè уште не се доволно ефективни. Потребен е поинтегриран оперативен приод за ефикасно да се осигури повраток на имотот. - Сите релевантни институции мора правилно да го применуваат законодавството против перење пари. - Во врска со сајбер-криминал, досега нема воспоставени процедури за систематско следење на “темниот интернет”. - Северна Македонија сега треба исто така поефикасно да се справува со сајбер криминалот, преку откривање, следење и гонење на сајбер-криминалците.
--	---	--

	управување со средства стекнати преку конфискација.	
<p>Соработка во областа на дроги</p> <p>-Заплената на наркотици се намали.</p>	<p>Соработка во областа на дроги</p> <p>- Постои Државна меѓусекторска комисија која ги следи активностите дефинирани во Акцискиот план за спроведување на Стратегијата за дроги. Потребно е да се интензивира координацијата и спроведувањето на оваа Стратегија.</p> <p>- Во текот на 2016 година како и во текот на првиот семестар од 2017 година, не е направено ни едно уништување на заплени и конфискувани лекови.</p>	<p>Соработка во областа на дроги</p> <p>Институционална поставеност и правно усогласување</p> <p>- Преземени се чекори за измена на Законот за контрола на дроги и психотропни супстанции, а нацрт-амандманите имаат за цел да воспостават посилен систем за откривање на нови психоактивни супстанции. Ова треба да биде поддржано со формалното воспоставување на национален систем за рано предупредување, како што се бара од ЕУ acquis</p> <p>Капацитет за спроведување и извршување</p> <p>- Оперативниот капацитет на Националната опсерваторија за дроги треба да се зајакне за да може правилно да ги спроведува своите задачи за следење на дрога</p> <p>- Собирањето на податоци, анализата и известувањето во согласност со барањата и методологиите на Европскиот центар за следење на дрогите и зависности од дроги бара понатамошно зајакнување.</p> <p>- Недостигот на безбедно складирање дрога и прекурзори пред уништувањето останува проблем. Според сегашното законодавство, не е можно да се чува само мал примерок како материјален доказ за судска постапка, наместо целокупната задржана количина. Допрва треба да се постави соодветен процес за уништување на прекурзори.</p>
<p>Борба против тероризам</p> <p>Институционална поставеност и правно усогласување</p> <p>- Борбата против тероризам има доминантен пристап базиран на безбедност. Треба да се воспостави дијалог и соработка меѓу безбедносните агенции и локалната заедница и</p>	<p>Борба против тероризам</p> <p>Институционална поставеност и правно усогласување</p> <p>- Канцеларијата на Националниот координатор за борба против тероризмот и спречување на насилан екстремизам, како и Националниот комитет за превенција на насилан екстремизам</p>	<p>Борба против тероризам</p> <p>Институционална поставеност и правно усогласување</p> <p>- Се зголеми соработката помеѓу службите за спроведување на законот, разузнавачките служби и релевантните клучни државни институции (образование, здравство и социјални услуги).</p> <p>- Треба да се направи повеќе во односите со</p>

<p>граѓанските организации.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Стратегијата за борба против тероризмот предвидува склучување на билатерални договори со соседните земји и воспоставување на заеднички оперативни тимови, како и истрага на финансиските текови, но за ова последното се потребни дополнителни законски измени. - Стратегијата за борба против тероризмот предвидува национален координатор за справување со тероризмот, но само за безбедносните агенции. Не е предвидена некаква улога на координаторот во однос на јавноста. - На стратегијата и недостига акциски план со конкретни проекти кои ќе следат и ресурси. <p>Капацитет за спроведување и извршување</p> <ul style="list-style-type: none"> - Активностите за да се спречи протокот на учесници во странска војска, полиција, паравоените или пара- полициски формации треба да вклучуваат и учество на локалните верски лидери и граѓанското општество. - Земјата треба да се фокусира и на откривање и запирање на финансиските текови кои го финансираат тероризмот. 	<p>борба против тероризмот се само делумно оперативни.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Потребно е да се обезбеди целосна соработка меѓу агенциите за спроведување на законот, разузнавачките служби и клучните државни институции (образование, здравство, социјални услуги), како и со локалните заедници и граѓанското општество. <p>Капацитет за спроведување и извршување</p> <ul style="list-style-type: none"> - Потребно е да се дополнително зајакнување на Управата за безбедност и контраразунавање која е задолжена за внатрешна безбедност и контраразунавање, вклучително и за повратниците кои биле на странски боишта. - Не постојат мерки за превенција и спречување на радикализација. - Потребно е да се инвестира во мерки за де-радикализација и мерки за ресоцијализација во општеството и во затворите 	<p>локалните заедници и граѓанските организации.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Потребно е да се обезбедат потребните човечки и финансиски ресурси. <p>Капацитет за спроведување и извршување</p> <ul style="list-style-type: none"> - Во 2018 год., шестмина од осудените за учество во странски воени, полициски и паравоени формации беа пуштени од затвор, но нема систематски механизам за нивно следење по нивното ослободување. Потребни се систематски механизми за следење на странските борци повратници откако ќе се вратат и/или ќе бидат пуштени на слобода. - Треба да продолжат чекорите кои беа преземени за дерадикализација во затворите.
<p>Легална и нерегуларна миграција</p> <p>Институционална поставеност и правно усогласување</p> <p>Капацитет за спроведување и извршување</p> <ul style="list-style-type: none"> - Треба да најде решение за недостигот на доверливи податоци за обемот и структурата на миграциските текови. - Потребни се дополнителни мерки за специфичните потреби на поединците со сигурност да бидат идентификувани и решени, вклучително и преку соодветни канали на упатување. - Кај Центарот за управување со кризи беше забележан недоволен институционален капацитет и човечки ресурси. 	<p>Легална и нерегуларна миграција</p> <p>Институционална поставеност и правно усогласување</p> <ul style="list-style-type: none"> - Допрва треба да се донесе Законот за странци. <p>Капацитет за спроведување и извршување</p> <ul style="list-style-type: none"> - Се забележува недостиг на веродостојни податоци за обемот и структурата на миграциските текови. - Пограничната полиција има пополнето над 60% од предвидените места - Борбата против мрежите за криумчарење на мигранти треба да биде приоритет. - Еден од стратешките приоритети на Резолуцијата на миграциската политика е идентификација на 	<p>Легална и нерегуларна миграција</p> <p>Институционална поставеност и правно усогласување</p> <p>Капацитет за спроведување и извршување</p> <ul style="list-style-type: none"> - Сè уште има несигурности во поглед на опсегот и структурата на миграциските текови - Недоследната регистрација на мигрантите фатени во нелегални движења го спречува редовното и соодветно профилирање на заштита на чувствителни податоци и упатувањето на националните механизми за заштита - Треба дополнително да се постапи во врска со проблемот со редовните криумчарења на северната граница - Борбата против мрежите за криумчарење мора да

<ul style="list-style-type: none"> - Органите за спроведување на законот треба да бидат повеќе проактивни во однос на превенција и апсење на криумчари на луѓе. - Прифатниот центар за странци Сѐ уште не е погоден за сместување на ранливи категории лица. - Пристапот до соодветни засолништа и натаму е лош, исто како и пристапот до здравствена заштита, вода и санитарни услови. - Ниту еден од транзитните центри не е погоден за долгорочни престои, бидејќи властите одбиваат да се подготват за друга ситуација, освен за привремен транзит. - Потребни се дополнителни мерки за заштита на најранливите категории, доволно и соодветни капацитети и редовно следење на состојбите во сите прифатни центри. - Земјата допрва треба да склучи договори за реадмисија со голем број на земји на потекло на нерегуларните мигранти, истовремено водејќи сметка за политиката на невраќање на барателите на азил. - Преговорите за склучување на договор за реадмисија со Турција се во тек уште од 2010 година. 	<p>мигранти, ниво профилирање и нивно упатување кон соодветниот систем за заштота.</p> <p>Имплементацијата на истото треба да се подобри и да се обезбеди систематско регистрирање на мигрантите, како и профилирање кое ја препознава потребата од соодветна заштита.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Земјата продолжи со арбитражно задржување на одреден број лица фатени во незаконски движења, со цел да ги обезбеди нивните сведочења во судските случаи против криумчари. - Ниту еден од транзитните центри не е погоден за долгорочни престои, а властите и понатаму не сакаат да обезбедат повеќе од привремен престој. - Земјата треба да воспостави механизам за враќање на нерегуларните мигранти, во согласност со <i>acquis</i>. 	<p>биде приоритет</p> <ul style="list-style-type: none"> - Земјата продолжи со арбитражно задржување на одреден број лица фатени во незаконски движења, со цел да ги обезбеди нивните сведочења во судските случаи против криумчари. - Ниту еден од транзитните центри не е погоден за долгорочни престои, а властите и понатаму не сакаат да обезбедат повеќе од привремен престој. - Земјата треба да воспостави услуги за повратниците, а координативното тело за повратници треба повторно да заживее. - Земјата треба да воспостави механизам за враќање на нелегалните мигранти, во согласност со <i>acquis</i>. - Потребен е поголем напор за успешно реинтегрирање на повратници, особено на најранливите како Ромите – кои опфаќаат голем дел од повратниците. - Потребно е зајакната соработка, комуникација и координација помеѓу власта на централно ниво, помеѓу централната и локалната власт и со меѓународните организации и НВО активни во реинтеграцијата на повратници. - Власта треба да размисли за повторно заживување и зајакнување на координативното тело за повратници под водство на Министерството за труд и социјална политика.
<p>Азил</p> <p>Институционална поставеност и правно усогласување</p> <ul style="list-style-type: none"> - Според измените на Законот за азил и привремена заштита, барање за азил поднесено од лице од безбедна трета земја ќе се смета за очигледно неосновано, што не е во согласност со Директивата за постапката за азил. Законодавството треба гарантира дека при одлучувањето на основаноста на секое барање, ќе се врши одделна проценка на индивидуалните околности за секој случај, како што наложува европското <i>acquis</i> и принципот на невраќање. - Со измените на Законот за азил и привремена заштита исто така е предвидено дека принципот на семејно обединување може да се оствари само три години по добивањето на статус на бегалец, што не 	<p>Азил</p> <p>Институционална поставеност и правно усогласување</p> <ul style="list-style-type: none"> - Стратегијата за интеграција на бегалци и странци 2017-2027 сè уште не е усвоена. - Потребни се итни мерки за борба против ксенофобијата и справување со негативни ставови кон мигрантите и бегалците. 	<p>Азил</p> <p>Институционална поставеност и правно усогласување</p> <ul style="list-style-type: none"> - Воспоставени се Стандардни оперативни процедури (СОП) за деца без придружба и за ранливи категории странци, меѓутоа потребни се дополнителни напори за да се обезбеди систематско спроведување - Сè уште не е донесена Стратегијата за интеграција за бегалци и странци 2017- 2027 година - Потребни се поголеми напори за справување со негативните ставови на јавноста кон мигрантите и бегалците.

е во согласност со Директивата за правото на семејно обединување.

Капацитет за спроведување и извршување

- Одделението за азил не е целосно екипирано. Од вкупно 23 работни места, пополнети се само 14.
- Одделението уште се бори навремено да се справи со барањата за азил. Потребна е стручна обука за оние кои работат со случаите.
- Квалитетот на донесување одлуки во постапката за азил и понатаму е несоодветен.
- Капацитетот да се оценат барањата врз основа на заснованоста Сè уште е слаб и потребна е дополнителна обука.
- Судските одлуки во случаите за азил често не се преземени врз основа на темелно испитување на основаноста.
- Недостигаат капацитети за толкување
- Потребен е поголем буџет за да се олесни ефективна интеграција на бегалците.
- Нема напредок при воспоставувањето на база на податоци за верификација на лични податоци, фотографии и отпечатоци од прсти на барателите на азил.
- Има пријавени случаи на протерување преку границите на неидентификуван број на мигранти.
- Има ограничени механизми за соодветно препознавање и упатување на оние кои имаат потреба од заштита.
- Генерално, стапката на признавање азил и понатаму е на ниско ниво, а тоа главно се должи на ограничените можности за локална интеграција.
- Управниот суд продолжи да ги процесуира барањата за азил претежно на процедурална, наместо на суштинска основа.
- Прифатниот центар за баратели на азил во Визбегово и понатаму не е доволно безбеден, со оглед на тоа што центарот е мета на организирани криминални групи кои наводно влегуваат во објектот вон работно време, кога обезбедувањето е намалено.

Капацитет за спроведување и извршување

- Министерството за внатрешни работи почна да ја надградува постоечката база на податоци за странците преку развивање на нов модул за азил кој треба да ја обезбеди неопходната алатка за обработка на барањата за азил. Сепак, треба да се подобри координацијата меѓу различните органи вклучени во овој процес.
- Квалитетот на одлучување во постапките за азил уште не е соодветен.
- Одделот за азил сè уште не е целосно екипиран.
- Капацитетот за проценка на основаноста на барањата за азил е сè уште слаб.
- Сè уште има тешкотии да се обезбеди превод за време на интервјуата со барателите на азил.
- Сè уште се пријавуваат случаи на присилно враќање на границите.
- Мигрантите не се регистрираат систематски.
- Сè уште нема доволно механизми за скрининг за да се идентификуваат и да се упатуваат оние на кои им е потребна заштита.
- Во отсуство на соодветен систем за уредно управување со нерегуларните движења, особено во отсуство на ефективни договори за реадмисија со соседните земји, нелегалните враќања продолжуваат.
- Одлуките за престанок на правото на азил посебно ги погодија главно косовските бегалци, чиј статус беше прекинат по 18 години престој во земјата. Косовските Роми беа особено засегнати.
- Во 2017 година, супсидијарната заштита беше укината во 82 случаи кои се однесуваа на 162 лица, вклучувајќи четири случаи врз основа на закана за националната безбедност.
- Потребно е подобрување на услугите во главниот прифатен центар за баратели на азил во Визбегово, посебно во однос на храната.

Капацитет за спроведување и извршување

- Квалитетот на одлучување по постапките за азил треба да се подобри, вклучително и на жалбено ниво.
- И понатаму има потешкотии во обезбедувањето превод за време на интервјуа со баратели на азил и бесплатната правна помош не е достапна во пракса поради бројни услови коишто барателите на азил не се можност да ги исполнат.
- Во отсуство на соодветен систем за добро управување со нерегуларните движења, особено неможноста за ефикасно спроведување на некои спогодби за реадмисија со соседните земји, нелегалните враќања продолжуваат.
- Одлуките за престанок на правото на азил ги погодија главно косовските бегалци, чиј статус беше прекинат по 18 години престој во земјата. Овие лица останаа на територијата без правен статус. Косовските Роми беа особено погодени.
- Од септември 2017 до декември 2018 година, супсидијарната заштита беше укината во 64 случаи кои засегнаа 184 лица, сите косовски Роми, вклучително шест случаи врз основа на закана за националната безбедност. Овие случаи се оспорени пред управен суд.

<p>Визна политика</p> <p>- Направени се одредени напори за подобрување на социо-економските услови на ранливите групи, особено на Ромите, преку посебни програми за поддршка во областа на вработувањето, образованието и здравството, но сепак, за да се адресираат основните причини за појава на миграцијата Сè уште се потребни поголеми структурни напори и инвестиција во соодветните ресурси.</p>	<p>Визна политика</p>	<p>Визна политика</p> <p>- За да се обезбеди добро управувана средина во поглед на миграции и безбедност како главен услов за континуирано исполнување на одредниците, земјата треба да осигури целосна усогласеност со визната политика на ЕУ.</p>
<p>Надворешни граници и Шенген</p> <p>Институционална поставеност и правно усогласување</p> <p>- Земјата Сè уште треба да се создаде единствен координативен центар за размена на полициски информации, како дел од подготовките за основање на SIRENE (Supplementary Information Request at National Entry) Бирото во подоцнежна фаза.</p> <p>Капацитет за спроведување и извршување</p> <p>- Иако Националниот координативен центар за гранично управување подготвува редовни месечни и квартални извештаи за анализа на ризик, неговите институционални и функционални капацитети остануваат слаби.</p> <p>- Потребни се понатамошни инвестиции во однос на граничното управување, со давање приоритет на оние граници кои се најмногу изложени на илегалните миграциски текови.</p> <p>- Граничната полиција, царината и други тела и агенции немаат заеднички пристап до базите на податоци и нема формализирана и обезбедена рамка за размена на информации со соодветните служби за безбедност.</p>	<p>Надворешни граници и Шенген</p> <p>Институционална поставеност и правно усогласување</p> <p>- Од суштинско значење е да се воспостави систем за гранична безбедност во кој ќе се користи анализа на ризик.</p> <p>- Акцискиот план за Шенген кој беше усвоен во 2008 година, мора да се надгради.</p> <p>- Сè уште не е функционален Националниот координативен центар за гранично управување, кој беше формиран со цел да се постигне ефикасна координација, размена на податоци, размена на информации и поголема ефикасност на интегрираниот систем за гранично управување.</p> <p>Капацитет за спроведување и извршување</p> <p>- Стратегијата за интегрирано гранично управување 2015-2019 и акциониот план се во рана фаза на имплементација.</p> <p>- Иако Националниот координативен центар за интегрирано гранично управување подготвува редовни извештаи за анализа на ризик, сè уште треба да се зајакнат институционалните и оперативните капацитети. ИТ и техничката експертиза мора да се засили, како прашање на приоритет.</p> <p>- Потребни се дополнителни инвестиции за надзор над границата и инфраструктурата, вклучително и долж границата со вода.</p> <p>- Граничната полиција, царината и другите тела сè</p>	<p>Шенген и надворешни граници</p> <p>Институционална поставеност и правно усогласување</p> <p>Капацитет за спроведување и извршување</p> <p>- Треба да продолжи спроведувањето на Стратегијата за интегрирано гранично управување 2015-2019 и поврзаниот акциски план.</p> <p>- Иако Националниот координативен центар за интегрирано гранично управување подготвува редовни извештаи за анализа на ризик, сè уште треба да се зајакне институционалниот и оперативниот капацитет. Информатичката и техничката експертиза мора да се засили, како прашање на приоритет.</p> <p>- Граничната полиција, царината и другите тела сè уште немаат заеднички пристап до базите на податоци и нема формализирани и сигурни активности за размена на информации со соодветните служби за безбедност.</p> <p>- Сè уште нема мерливи резултати за откривање, истрага и гонење на прекуграничен криминал.</p>

<ul style="list-style-type: none"> - Откривање на лажни или фалсификувани документи остана на ниско ниво. - Треба да се воспостави досие на откривање, истрага и гонење на прекуграничниот криминал во координација со сите надлежни за спроведување на законот. 	<p>уште немаат заеднички пристап до базите на податоци и нема формализирани и сигурни активности за размена на информации со соодветните служби за безбедност.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Сè уште нема мерливи резултати за откривање, истрага и гонење на прекуграничен криминал - Треба да се воспостави евиденција за откривање, истрага и гонење на прекуграничниот криминал. Досега не е склучен договор со Грција, но билатералната соработка дополнително се подобри, особено на техничко ниво. 	
<p><i>Судска соработка во граѓански и кривични предмети</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Иако спогодбата за соработка со Европавда (Eurojust) стапи во сила, во пракса има многу ограничена соработка. 	<p><i>Судска соработка во граѓански и кривични предмети</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Земјата сè уште нема пристапено кон Хашката конвенција од 1996 година за надлежноста, применливото право, признавањето, спроведувањето и соработката во однос на родителската одговорност и мерките за заштита на децата. - Исто така, нема пристапено ни кон Хашката Конвенцијата од 23 ноември 2007 година за меѓународно обезбедување на поддршка за децата и другите форми на семејно одржување. - Националната точка за врска со Европавда сè уште не е назначена. 	<p><i>Судска соработка во граѓански и кривични предмети</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Одделот за меѓународна правна помош во Министерството за правда работи со две третини од предвидениот кадар.

ТЕМЕЛНИ ОПРЕДЕЛБИ: ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ И КОНКУРЕНТНОСТ

ПОСТОЕЊЕ НА ФУНКЦИОНАЛНА ПАЗАРНА ЕКОНОМИЈА

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Добро ниво на подготовка (*Good Level of Preparation*) - 4

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Одреден напредок (*Some Progress*) - 3

КОМЕНТАР

Во изминатите 12 месеци постигнат е одреден напредок и добро ниво на подготвеност во развивање на функционална пазарна економија. По периодот на стагнација, економскиот раст бележи нагорна линија, меѓутоа темпото на раст е успорено/недоволно поради застојот на полето на инвестициите. Управувањето со јавните финансии и транспарентноста се подобрени како резултат на преземените реформски мерки во делот на данокот на доход и пензискиот систем. И покрај тоа, влошена е структурата на трошењето поради што постои потреба од поамбициозна фискална консолидација. Функционирањето на пазарот на труд е во голема мерка попречено од постојните структурни проблеми. Невработеноста останува висока, особено меѓу младите и жените. Долгорочната невработеност и понатаму е висока. Деловното окружување е соочено со бројни предизвици, од кои најзначајни се спроведувањето на договорите и високиот степен на застапеност на неформалната (сива) економија.

ПРЕПОРАКИ НА ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

За да се подобри функционирањето на пазарната економија, Северна Македонија треба да посвети особено внимание на:

- Стабилизирање на соодносот на долгот (намалување на буџетскиот дефицит) преку движење кон избалансиран примарен буџет и подобрување на наплатата на приходите
- Подобрување на фискалното управување со усвојување на фискални правила и соодветна среднорочна рамка на расходи
- Спроведување на мерки за намалување на сивата економија во согласност со Стратегијата и акцискиот план за 2018-2020 година
- Спроведување на младинската гаранција на целата територија на земјата со акцент на недоволно развиените региони

Извештај 2016

Постоење на функционална пазарна економија

- Во известувачкиот период нема напредок.
- Во 2015 година, задржана е макроекономската стабилност и дополнително е зајакната макроекономската средина која што е поддржана со големи јавни расходи во инфраструктурата и странски директни инвестиции, иако во првиот квартал од 2016 година се појавуваат знаци на слабости.
- Не е подобро управувањето со јавните финансии. Дополнително на опстојувачките големи фискални дефицити од последните години, растечките потреби за финансирање на државните претпријатија кои ја реализираат инвестициската

Извештај 2018

Постоење на функционална пазарна економија

- Клучните слабости на економијата остануваат. Тоа се недостатоци во деловната клима како што е слабото спроведување на договорите и огромната неформална економија.
- Структурните проблеми на пазарот на работна сила се одразуваат во ниска активност и високи стапки на невработеност.
- Макроекономското опкружување се влоши во првата половина на 2017 поради тоа што продолжената политичка криза го наплати својот данок кај инвестициите.
- Фискалната политика се насочува кон краткорочни мерки и постои недостаток на траен план за

Извештај 2019

Постоење на функционална пазарна економија

- Клучните слабости на економијата остануваат. Тоа се недостатоци во деловната клима како што е слабото спроведување на договорите и огромната неформална економија.

<p>агенда на владата ги зголемуваат нивоата на јавниот долг.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Невработеноста се намалува, но останува висока, особено меѓу младите. - Одредени ранливости остануваат и понатаму, како што е ниската конкурентност на домашниот приватен сектор, која е отежната со слабо спроведување на договорите, огромната неформална економија и тешкиот пристап до финансии. <p>Економско управување</p> <ul style="list-style-type: none"> - Вработувањата се поттикнуваат преку владини програми со широк опфат и активни мерки на пазарот на трудот наместо со креирање работни места во приватните локални претпријатија. - Недостига посветеност за фискална консолидација, бидејќи Владата не успеа да наведе конкретни мерки и постојано нагорно ги ревидираше таргетите за годишниот дефицит кон средината на годината. 	<p>консолидација.</p> <p>Економско управување</p> <ul style="list-style-type: none"> - Политичките насоки договорени на Економскиот и финансиски дијалог во мај 2017 година се делумно спроведени. 	<p>Економско управување</p> <p>Зголемена е поддршката за деловни инвестиции и вработување, но критериумите за добивање на државна помош како и корисниците на истите се нејасни.</p> <ul style="list-style-type: none"> - И покрај зголемувањето на минималната плата, растот на продуктивноста е ограничен, а сивата економија сè уште е на високо ниво - Политичките насоки договорени на Економскиот и финансиски дијалог во мај 2018 година се делумно спроведени
<p>Макроекономска стабилност</p> <ul style="list-style-type: none"> - Економската експанзија се забрза во 2015 година, но се забави во 2016 година во контекст на политичката криза. - Инвестициите остануваат на исто ниво и покрај силните вложувања во јавната инфраструктура. - Историски гледано, трговскиот дефицит се покрива со прилив на огромни приватни трансфери кои значително ги ублажуваат надворешните дисбаланси. - Приливот на странски директни инвестиции падна на 1,9% од БДП споредено со просекот од 2,7% во претходните пет години, бидејќи компаниите се приспособуваат на новите даночни закони и кризата се одолговлечи. Структурата на новите странски директни инвестиции, кои се сменија од финансирање на основачкиот капитал кон финансирање на долгот, стана многу поранлива и не овозможуваше структурна промена во стопанството во последните години. - Надворешниот долг на земјата рапидно се 	<p>Макроекономска стабилност</p> <ul style="list-style-type: none"> - Продолжената политичка криза го наплати данокот кај инвестициите и растот. Според првите проценки на ДЗС, економијата не растеше во 2017 година. - Ефектот на растечкиот извоз (9,2%) беше збришан со падот на инвестициите и приватната потрошувачка. - Инвестициите се намалија за 4,5% во споредба со претходната година како резултат на намалување на довербата поради политичката криза. Градежниот сектор кој беше најбрзо растечка индустрија во претходните 6 години колабираше. - Приливите од СДИ се намалија во 2017 во споредба со претходната година и изнесуваат 2,3% од проценетиот БДП. - Надворешниот долг растеше рапидно меѓу 2009 и 2017 (+20 п.п.) како резултат на надворешно (странско) финансирање на јавниот сектор и растечките прекугранични интеркомпаниски обврски. 	<p>Макроекономска стабилност</p> <ul style="list-style-type: none"> - Економскиот раст се зголеми во 2018 година, но инвестициите и понатаму се на ниско ниво. - Надворешниот долг и понатаму се зголемува поради заостанатото задолжување на јавниот сектор во странство и зголемениот меѓукомпаниски долг. Тој на крајот на 2018 година достигна 74% од БДП што е за 4 п.п. повисок од просекот во периодот 2013-2017 год. Исто така, високиот степен на „евроизација“ на кредитите и депозитите на банките претставува дополнителен предизвик на надворешната страна. - Составот на јавните трошења е влошен. Државните расходи се повеќе насочени кон тековните расходи, социјалните трансфери сочинуваат повеќе од половина од вкупните расходи од 2018 година, додека капиталните расходи бележат континуирано намалување. - Зголемената државна помош и социјалните трансфери дополнително го зголемуваат ризикот за постигнување на фискална консолидација. - Фискалните дефицити влијаат врз нивото на јавен долг. Слабост претставува високиот удел на долгот

<p>зголемува од 2009 година наваму (+14 процентни поени), бидејќи јавниот сектор сè повеќе се потпира на надворешни финансии. Се зголеми и задолженоста на приватниот сектор на странските пазари.</p> <ul style="list-style-type: none"> - На крајот на 2015 година, надворешниот долг изнесуваше 70% од БДП. - Владата не успева да наведе конкретни мерки кои лежат во основата на фискалната консолидација. - Властите планираат намалување на генералниот владин дефицит кој се базира на расходи од 3,6 % од БДП во 2015 година на 2,6 % во 2018 година, потпирајќи се на оптимистички претпоставки за економски раст, наместо на конкретни заштеди. Сепак, веројатни се дополнителни ад-хок зголемувања во пензиите, социјалните трансфери и платите на администрацијата, како и во претходните години, додека пак брзината на растот на БДП се забавува. - Недостатоците во приходите како резултат на премногу оптимистички претпоставки за раст и неефикасна наплата, како и притисоците за трошење, одново налагаат усвојување на дополнителен буџет и поголем таргет за дефицит во последните години. - Во јуни 2016 година, владата повторно се потпре на дополнителен буџет, со уште една ревизија во август. Во просек, во периодот од 2009 до 2015 година, 62% од вкупните расходи отпаѓаат на социјални трансфери, особено на пензии. - Нивото на јавниот долг брзо расте. Во последните години, сè поголем износ од јавните капитални расходи се префрла од буџетот кон државните претпријатија, и истиот речиси целосно се финансира со кредити со гаранции од Владата. Тоа, заедно со растечките примарни фискални дефицити, доведе до забрзано зголемување на јавниот долг за 23,5 процентни поени, кој достигна ниво од 46,5% од БДП во периодот од 2008 до 2015 година. - Постои ниска транспареност за фискалните ризици поврзани со извршувањето на големи јавни инфраструктурни работи преку државни претпријатија. 	<ul style="list-style-type: none"> - Високиот степен на неофицијална „евроизација“ продолжува да биде ризик за финансиската стабилност и претставува предизвик за монетарната политика. - Потребни се мерки на одржлива фискална консолидација. - Буџетот за 2018 предвидува значајни фискални стимулации, вклучувајќи ги високите пензии и субвенциите и фондови за да го надомести порастот на минималните плати и проширувањето на мерките за вработување. Но, Владата не презентираше консолидирачки мерки за да го намали негативното влијанието на овој пораст на тековните трошења. - Успехот на комбинацијата на јавни политики целосно зависи од структурните реформи. - Експанзивната фискална позиција придружувана од прилагодлива моментарна политика во голема мера е соодветна за моменталното економска состојба, но таа носи ризици за фискалната одржливост, долгорочниот економски раст и надворешната стабилност. Овие ризици може да се минимизираат преку зголемување на конкурентноста на пазарот на труд и на стоки. За таа цел, структурните реформи треба да играат поголема улога и да бидат подобро интегрирани во економскиот модел на раст. Владата треба да ги подржи особено инвестициите во јавната инфраструктура и приватните инвестиции како и развојот на вештини на човечкиот капитал. Фискалната консолидација мора да се спроведува со одржливи мерки 	<p>деноминиран во странска валута (80%) и големиот удел на краткорочните доспеани обврски.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Во поглед на управувањето со јавните финансии, новиот Закон за буџет во кој се утврдени фискалните правила, среднорочната буџетска рамка и воспоставувањето на независен фискален совет сè уште не е донесен. - Задолжувањето на јавните претпријатија задолжени за големи јавни инфраструктурни активности континуирано го зголемуваат јавниот долг и потенцијалните обврски на Владата. Финансирањето на овие небуџетски субјекти останува нејасно и генерално, не е вклучено во фискалното известување, дури и кога е потребно според статистичките стандарди. - Фискалниот простор се намали во изминатите години и неодамнешната поддршка на приходите и државната помош носи нови ризици за фискалната одржливост. Покрај тоа, зголемувањето на минималната плата претставува предизвик за конкурентноста, со оглед на стагнирачката продуктивност на трудот и недостатоците во вештините на работниците. Решавањето на овие прашања бара: (i) добро калибрирана интеракција помеѓу поамбициозната фискална консолидација преку пониски примарни дефицити и зачувување на капиталните расходи што го зголемуваат растот; (ii) понатамошни структурни реформи за да ги направат поконкурентни пазарите на труд и производи; и (iii) - Напредок во владеењето на правото и борбата против корупцијата.
--	--	--

<ul style="list-style-type: none"> - Комбинацијата на јавни политики не ги решава целосно економските предизвици. За да промовира одржлив раст и вработувања и за да ги ограничи ризиците за надворешниот биланс, економската политика треба да се фокусира на поддршка за домашниот приватен сектор, таргетирање на слабостите на пазарот на трудот и диверзификација на структурата на стопанството. Тоа треба да се овозможи преку подобро насочени јавни расходи и зајакнати заложби за фискална консолидација и стабилизација на долгот. - Надворешното задолжување на институциите од јавниот сектор треба тесно да се следи за да се избегнат предизвици за монетарната политика преку нејзиното влијание врз домашната ликвидност. 		
<p>Надворешен сектор</p>	<p>Надворешен сектор</p>	<p>Надворешен сектор</p>
<p>Пазар на труд</p> <ul style="list-style-type: none"> - Вкупната стапка на невработеност во земјата останува висока во континуитет, особено меѓу долгорочно невработените и младите работници. - Помеѓу 2011 и 2015 година, економијата создаде голем број работни места. Годишниот раст на вработеноста изнесуваше просечно 2,5%, со создавање работни места во јавниот сектор, градежништвото и производството и преку активни мерки за пазарот на труд. Сепак, зголемувањето на вработеноста не беше во линија со растот на аутпутот, затоа што значајните структурни слабости на економијата го спречуваат функционирањето на пазарот на труд. - Учеството на работната сила останува скромно. Во последните години, стапката на активност стагнира и изнесува околу 70% од работоспособното население (на возраст 20-64 години). Стапката на вработеност е маргинално зголемена, односно во 2015 година само 52% од работоспособното население било вработено. - Со оглед на ниските стапки учество меѓу жените, родовиот јаз останува голем со помала веројатност 	<p>Пазар на труд</p> <ul style="list-style-type: none"> - Нарушувањата на пазарот на трудот го ограничуваат потенцијалот за раст. Намалувањето во невработеноста делумно се должи на ниските и опаѓачки стапки на активност. Родовата нееднаквост е значајна; повеќе од 78% од мажите учествуваат на пазарот на труд во споредба со 52 % кај жените. - Вкупната вработеност се зголемува полека (48 % во 2012 на околу 53 % во 2016 (возраст 20-64)), но и понатаму е на ниско ниво. - Со оглед на ниските стапки на партиципација на жените, постои поголема веројатност дека работоспособните жени ќе бидат невработени. - Долгорочната невработеност малку опаѓа во последните 5 години но е сè уште многу висока на ниво од 19.2 % од работната сила (2016). - Невработеноста кај младите полека но сигурно се намалуваше во последните години, но останува висока со 46 % од работната сила во последната четвртина од 2017. - Масовната емиграција на квалификувана работна сила и ниските нивоа на запишување во повисоко образование предизвикаат економија да се соочува 	<p>Пазар на труд</p> <ul style="list-style-type: none"> - Структурните проблеми на пазарот на трудот го нарушуваат потенцијалот на економијата за зголемување на продуктивноста. - Намалувањето на вкупната невработеност делумно се одразува на ниските стапки на активност. - Родовиот јаз останува значаен, со околу 78% од мажите кои учествуваат на пазарот на трудот, во споредба со 52% од жените, со мали промени во изминатите 5 години. - Невработеноста кај младите, која полека, но постепено се намалува во последните години, останува висока - Стапката на вработеност од 51,7% во 2018 година, останува на ниско ниво во споредба со земјите од регионот. - Околу 80% од невработените се долгорочно невработени, што претставува одраз на неусогласеност на вештините. - Во последните 5 години работната сила се намали за речиси 1%, главно поради високата миграција. - Неформалното вработување продолжи да се намалува, но процентот останува значителен,

<p>за вработување кај жените (42%) за разлика од мажите (62 %).</p> <p>- Во 2015 година, околу 20% од вработувањата се случиле во неформалната економија, што претставува пад од 28,6% во 2008 година. Неформалната работа најчесто ги засега младите и долгорочно невработените.</p>	<p>со предизвици на повторно градење на квалификувана работна сила. Ова го одложува потенцијалниот раст и ја одложува структурната трансформација на економијата бидејќи ја попречува реалокацијата на ресурси кон попродуктивни сектори.</p> <p>- Вработеноста во неформалниот сектор опаѓа но и понатаму е висока. Според ДЗС околу 18 % од вкупното вработување во 2016 се случило во неформалниот сектор.</p> <p>- Неформалната работа е нееднакво распределена низ старосните групи, со посебно висок дел кај младите работници, жените и долгорочно невработените.</p> <p>- Високите и рамни придонеси за социјално осигурување најверојатно претставуваат демотивација за напуштање на неформалната работа.</p>	<p>особено за нискоквалификуваните. Високиот данок на труд влијае врз учеството и формалното вработување.</p>
<p>Функционирање на пазарот на производи Деловно опкружување</p> <p>- Развојот на бизнисите страда од слабо и нееднакво спроведување на законите.</p> <p>- Се смета дека странските инвеститори полесно добиваат лиценци и дозволи за работа, за разлика од домашните компании, што претставува еден од клучните проблеми на домашните бизниси.</p> <p>- Нетранспарентното толкување на прописите во деловниот сектор, посебно од страна на локалните администрации, нееднаквото спроведување на правилата и договорите, како и корупцијата и оргомната неформална економија го попречуваат развојот на приватниот сектор.</p> <p>- Во 2015 година се намали бројот на нови бизниси, како и обемот на регистриран основачки капитал во споредба со претходната година и со просекот за пет години, што веројатно е резултат на долготрајната политичка несигурност.</p> <p>- Институционалните капацитети за спроведување на законите се слаби. Решавањето комерцијален спор преку судовите одзема многу време и финансиски средства.</p> <p>- Се чини дека ефикасноста на судскиот систем во голема мера е под влијание на политичките интереси.</p>	<p>Функционирање на пазарот на производи Деловно опкружување</p> <p>- Спроведувањето на договорите и натаму е проблематично, но Владата презема чекори за да го подобри.</p> <p>- Институционалните капацитети за спроведување на законите и понатаму се слаби и разрешувањето на комерцијални спорови преку суд чини пари и време.</p> <p>- Политичкото мешање во работата на судовите често водеше до недоволно резултати и ја поткопа довербата.</p> <p>- Нетранспарентните инспекции и пара-фискалните давачки и понатаму се проблем.</p> <p>- Сивата економија и понатаму е голема препрека за водењето бизнис.</p> <p>- Неформалниот дел на економија и понатаму е голем, што има влијание на конкурентноста на формалниот приватен сектор, иако опаѓа во смисла на брутододадена вредност и вработување. Во испитувањата на мислењето неформалната економија постојано се наведува како препрека за водење бизнис во државата. Проценките за нејзината големина се од 20% на вкупниот аутпут (ДЗС) до 40%, а во зависност од применетиот метод. Тоа создава препреки и сериозни проблеми од</p>	<p>Функционирање на пазарот на производи Деловно опкружување</p> <p>- Спроведувањето на договорите сè уште е неефикасно.</p> <p>- Институционалниот капацитет за спроведување на законите е слаб. Решавањето комерцијален спор преку судовите одзема многу време и финансиски средства.</p> <p>- Доцнењата во повратот на ДДВ и усогласеноста на јавните тела со нивните обврски за плаќање кон приватниот сектор, како што се бара со Директивата на ЕУ за задоцнето плаќање, продолжуваат негативно да влијаат на ликвидноста на претпријатијата.</p> <p>- Во 2018 година, бројот на нови претпријатија е намален за 5% во споредба со претходната година. Во извештајниот период не беа преземени дополнителни мерки за поедноставување на регистрацијата на претпријатијата.</p> <p>- Сивата економија и вкоренетата корупција се сметаат за најголеми препреки за водење на бизнис.</p>

- Нема нови усвоени мерки за олеснување на повлекувањето од бизнисот, што останува предизвик.

Влијание на државата на пазарот на производи

- Уделот на неформалната економија е голем и влијание на конкурентноста на формалниот приватен сектор. Проценките се движат од околку 20% од вкупниот производствен резултат (Државен завод за статистика) до околу 40%, во зависност од методот што се применува. Тоа создава проблеми на конкуренцијата за регистрираните компании и пречки за инвестирањето.
- Уделот на јавниот сектор во економијата останува ограничен, но загрижува дискреционото спроведување на јавните политики од страна на владата.
- Иако државниот удел во економијата останува скроман, вклученоста на владата во приватниот сектор се зголемува на други начини, на пример, преку нееднаква примена на правилата и прописите, инспекциите, и постапките за јавни набавки.
- Постојат ограничени информации за износот и корисниците на државна помош.
- Фактот дека голем дел од земјиштето и натаму останува во сопственост на државата го попречува развојот на земјоделскиот сектор и оневозможува тоа земјиште да се користи како залог при земање банкарски кредити од страна на приватни сопственици.
- Откако владата ја одложи либерализацијата на пазарот за електрична енергија за 5 години во 2014 година, спротивно на Договорот за Енергетска заедница, цената на електричната енергија за домаќинствата и малите компании останува регулирана од страна на РКЕ.
- Цените што ги плаќаат домаќинствата не ги покриваат трошоците и се вкргено субвенционирани со цените што ги плаќаат малите компании.
- Цените на природниот гас, исто така остануваат под контрола на РКЕ, иако во 2015 година беше усвоено законодавство за отворање на пазарот.

аспект на конкуренцијата за регистрираните компании.

Влијание на државата на пазарот на производи

- Учеството на јавниот сектор во економијата е ниско, но во изминатиот период владата се мешаше во приватниот сектор преку нееднаква примена на правилата и регулативата, инспекции, процедури за јавни набавки и државна помош. Сето тоа често им наметнуваше високи трошоци на приватните бизниси.
- Новата влада се чини дека е посветена на транспарентна и еднаква примена на законите во приватниот сектор и планира да ги прошири субвенциите на домашните и странските компании под исти услови.
- Имаше малку објавени информации за време на известувачкиот период за сумите и корисниците на државна помош и екс пост оценка.
- Големите удел на државно земјиште и понатаму е препрека за развој на земјоделскиот сектор и ја ограничува неговата употреба од приватните бизниси како залог при аплицирање за банкарски кредити.
- Управувањето со државните претпријатија е надвор од меѓународно договорената добра пракса.

Влијание на државата на пазарот на производи

- Управувањето со државните претпријатија е надвор од меѓународно договорената добра пракса.
- Претпријатијата продолжуваат да подлежат на парафискални давачки без јасна цел, особено на локално ниво.
- Голем дел од земјиштето во државна сопственост останува пречка за развој на земјоделството, ограничувајќи ја неговата употреба како гаранција за заем.
- Транспарентноста во постапките за избор и корисниците на државна помош, сè уште претставува проблем.
- Не постои единствен регистар за државна помош, што го поткопува капацитетот на Комисијата за заштита на конкуренцијата (КЗК) да ја открие, следи или оцени ефективност на државната помош. Компатибилноста на режимот со правилата на ЕУ, исто така, е дискутабилна.

Функционирање на финансискиот пазар
Финансиска стабилност

- Растот на кредити за компаниите се намали поради политичката несигурност. И покрај солидната ликвидност на банките, МСП и натаму имаат тежок пристап до финансии, со оглед на пречките во однос на снабдувањето и побарувачката за кредити.
- Заемите од комерцијални банки остануваат доминантен извор за финансирање, бидејќи МСП се плашат да влезат на пазарите за основачки средства и обврзници, додека пазарите за инвестициски капитал остануваат во рана фаза на развој.
- Растот на заеми за приватни домаќинства (просечен годишен раст од 12,4% во 2015 година) е речиси двојно поголем од стапката на раст на кредитите за не-финансиски компании, која значително се забавува од летото 2015 година.
- За да се организира растот на долгорочните потрошувачки кредити, во декември 2015 година Народната банка ги зголеми капиталните барања за овие средства.
- Имајќи ја предвид несигурната политичка ситуација, побарувачката за кредити од страна на МСП и корпоративни претпријатија е потисната од средината на 2015 година.
- Сепак, во 2015 година не се донесени други значајни мерки на јавната политика кои би го олесниле пристапот до финансии за МСП.

Функционирање на финансискиот пазар
Финансиска стабилност

- Банкарскиот сектор е добро финансиран, ликвиден и профитабилен, но нефункционалните кредити имаат високо учество.
- Финансискиот сектор е доминиран од банките кои располагаат со 90% од сите средства во системот. Концентрацијата е висока и непроменета во споредба со претходните години; со 58% од средствата во сопственост на трите најголеми банки. Високото учество на нефункционални кредити во банкарските биланси е препрека за кредитна експанзија и за спроведување на монетарната политика. Потребни се натамошни мерки за да се адресира овој проблем.

Пристап до финансии

- Кредитите на комерцијалните банки се далеку најголемиот извор на финансирање на МСП, додека корпоративните хартии од вредност и пазарот за ризичен капитал се неразвиени.

Функционирање на финансискиот пазар
Финансиска стабилност

- Уделот на нефункционалните кредити во вкупните кредити дадени на нефинансискиот сектор на крајот на 2018 година, се намали за 1,1 п.п. на годишно ниво на 5,2%.
- Дел од нефункционалните кредити беше преместен од билансот на состојбата на банките, со што се отежнува реструктурирањето на кредитите.
- Уделот на депозитите и кредитите деноминирани во евра и понатаму останува висок, и покрај голем број мерки на централната банка за поттикнување на кредитирањето и штедењето во домашна валута.

Пристап до финансии

- Строгите барања за гаранција за заем и комплексните постапки за апликација остануваат проблем за барателите на кредити. **Кредитите од комерцијални банки остануваат главно извор на финансирање на мали и средни претпријатија.**

ТЕМЕЛНИ ОПРЕДЕЛБИ: ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ И КОНКУРЕНТНОСТ

КАПАЦИТЕТ ЗА СПРАВУВАЊЕ СО КОНКУРЕНТСКИОТ ПРИТИСОК И ПАЗАРНИТЕ СИЛИ ВО РАМКИ НА УНИЈАТА

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Умерено подготвена (*Moderately prepared*) - 3

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Одреден напредок (*Some Progress*) - 3

КОМЕНТАР

Економијата има умерено ниво на подготвеност да се справи со конкурентскиот притисок и пазарните сили во рамки на Унијата, а воедно постигнат е одреден напредок во изминатиот период од 12 месеци. Сепак, и понатаму е нарушена продуктивноста на трудот и конкуренцијата на економијата како резултат на слабостите во наставните програми кои придонесуваат кон недостиг на вештини на работната сила и постоење на неусогласеност помеѓу постојните вештини и вештините кои што се неопходни и ги бараат компаниите. Дополнително, сè уште постојат недостатоци од значајни инвестиции во инфраструктурата. Оттука, постои неодољна потреба од зголемени вложувањата во модернизација на транспортната, енергетската инфраструктура, здравството и образованието.

ПРЕПОРАКИ НА ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

За да се подобри конкурентноста и да се посигне долгорочен раст, Северна Македонија треба:

- Да ги заврши инвестициите во патниот и железничкиот сообраќај
- Да ги зајакне управувањето со и ефикасноста на трошењето во образовниот сектор со цел да се забрза модернизацијата на образовниот систем на сите нивоа
- Да ги разгледа причините за слабата интеграција на домашните претпријатија во глобалните вредносни вериги

Извештај 2016

Човечки и физички капитал

- Се направи ограничено поместување кон повисока додадена вредност во производството, но структурната трансформација кон подиверзифицирана економија бавно напредува.
- Економијата продолжи да има слабости во образовните наставни програми, ниски стапки на иновации и значајни потреби за инвестиции, вклучително и во јавната инфраструктура.

Образование и иновации

- Високото образование треба да се реформира за да се намали јазот во однос на потребните вештини.

Извештај 2018

Човечки и физички капитал

- Економијата и понатаму пати од слабости во образовните и наставните програми, ниски стапки на иновации и значајни потреби за инвестиции, вклучувајќи ја особено јавната инфраструктура.

Образование и иновации

- Образовниот систем многу бавно го адресира јазот на вештините.
- Ниските стапки на запишување и завршување (87 %) на средно и повисоко образование само маргинално пораснаа во последните 5 години и се далеку под ЕУ просекот.

Извештај 2019

Образование и иновации

- Неусогласеноста на вештините го попречува растот и конкуренцијата.
- Стапките на запишување и завршување (87%) на средно, вишо и високо образование остануваат под просекот на ЕУ.

- Од 1990-тите години, земјата се соочува со одлив на квалификувани работници од пазарот, чие што повторно изградување се чини тешко со оглед на ниските стапки на запишување и недостатоци во образовниот систем.
- Недостатоците во терцијарното и стручното образование честопати ги спречуваат апликантите да добијат вештини кои се потребни за работа во технолошко-интензивните сектори.
- Со ова се ограничува потенцијалот за аутпути и се спречува прераспределувањето на ресурси кон секторите со повисока продуктивност и раширувањето на увезената технологија во домашната економија.
- Јавните расходи за образование од 4% од БДП се само малку пониски од просекот во ЕУ (18% за претшколско, 91% за основно и 73% за средно образование) и достигнувањата се подобриле само маргинално во последните пет години, укажувајќи на одредени слабости во програмите за образование и обука.
- Стапката на вработување на дипломираните студенти е над просекот во економијата, но сепак стапката на завршени студии е ниска. Процентот на рано напуштање на студиите останува константни 12% од вкупниот број студенти. Модернизацијата на програмите за стручно образование се подготвува тековно, но заостанува имплементацијата на Стратегијата 2013-2020.
- Стапката на иновации во приватниот сектор останува ниска. Јавните и приватните расходи за истражување и иновации, како процент од БДП, остануваат скромни во споредба со просекот на ЕУ од 0,52% за 2014 година, и бележат сосема мало зголемување во споредба со 2010 година.

- Јазот во вештини на завршените/дипломираните и потребите на приватните компании само бавно се намалува.
- Потребното поместување од традиционалното учење базирано на факти кон стекнување на генерални, трансверзални вештини бара широко вклучување на деловниот сектор во прифилирањето и имплементацијата на програмите.
- Владата усвои многу стратешки документи кои ги адресираат овие недостатоци, но имплементацијата е делумна. Опсерваторијата за вештини, која треба да ги мапира и ажурира компетенциите и потребите на пазарот на работна сила, развиена заедно со Светската банка, допрва треба да се имплементира. Овие недостатоци ја попречуваат вработеноста и продуктивноста на оние кои го завршиле образованието.
- Стапката на иновации во приватниот сектор останува ниска.
- Јавните и приватните расходи за истражување и иновации, како процент од БДП, остануваат скромни во споредба со просекот на ЕУ од 0,4% од БДП за 2015 година, и бележат сосема мало зголемување во споредба со 2010 година. Најголем дел од овие вложувања се должат на јавните трошења кои се зголемија во последните години.
- Иако учеството на технолошко- интензивните производи во извозот се зголеми (како резултат на производството од странски инвеститори), иновациите и технолошкиот развој во приватниот сектор и натаму се ниски.
- Грантовите воспоставени од Иновацискиот Фонд кои започнаа да се одобруваат во 2015 многу полесно се реализираат. Од тука, посланата ориентација кон модел на раст базиран на знаење има потреба од значајно засилување на иновативниот капацитет на државата.

- Јазот помеѓу квалификациите на лицата кои завршуваат образование и оние кои се бараат од страна на претпријатијата го ограничува потенцијалниот раст и се влошува поради големата миграција на висококвалификувана работна сила.
- Во пролетта 2018 година беше донесена нова образовна стратегија, но спроведувањето е во голема мера нереализирано. Реформата во областа на обезбедување квалитет и стандардизација во основното и средното образование сè уште е на дневен ред.
- Недостатокот на квалификувани работници дополнително ја отежнува соработката меѓу странските и домашните компании, што ја попречува структурната трансформација на економијата.
- Јавните и приватните вложувања во истражување и развој остануваат на ниско ниво. Вкупните расходи за истражување и иновации остануваат на нивото од 0,4% од БДП во последните неколку години, што е значително под просекот на ЕУ (2% од БДП).

ТЕМЕЛНИ ОПРЕДЕЛБИ: ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ И КОНКУРЕНТНОСТ

КАПАЦИТЕТ ЗА СПРАВУВАЊЕ СО КОНКУРЕНТСКИОТ ПРИТИСОК И ПАЗАРНИТЕ СИЛИ ВО РАМКИ НА УНИЈАТА

<i>Физички капитал и квалитет на инфраструктура</i>	<i>Физички капитал и квалитет на инфраструктура</i>	<i>Физички капитал и квалитет на инфраструктура</i>
<ul style="list-style-type: none"> - Капиталот во стопанството треба да се модернизира. Капиталната основа на земјата треба да се обнови, иако модерните производствени капацитети на странските инвеститори и инвестициите во јавната инфраструктура доведоа до одредено унапредување во последните години. - Стапката на инвестиции останува константна на ниво од 23-24% од БДП за целиот период од 2011 до 2014 година. Околу 70% од инвестициите се должат на вложувања од страна на приватни претпријатија (домашни и странски), додека остатокот отпаѓа на јавни инвестиции од владиниот буџет, меѓународни финансиски организации, и јавни претпријатија. - Националниот инвестициски комитет задолжен за подготовка и спроведување на инфраструктурни инвестиции беше формиран во јуни 2015 година, но неговата ефикасност е загрижувачка. - Регионалната поврзаност во смисла на транспорт и енергија е ограничена. Транспортните инфраструктурни врски со соседните земји од регионот и поврзаноста со Трансевропската транспортна мрежа остануваат предизвик. - Фокусот треба да биде на воспоставување функционален систем за одржување, заедно со подобрување на капацитетите на надлежното јавно претпријатие. Владата очекува дека стратегиски важната делница долж Коридорот 10 ќе биде завршена до мај 2017 година, со што фокусот ќе се префли на одржување на патиштата и слабиот капацитет на надлежното јавно претпријатие. - Иако конекцијата за пренос на електрична енергија со Србија е изградена, интерконекцијата со Албанија која треба да ја поврзе земјата со пошироката мрежа долж Коридорот 8 сè уште е во фаза на планирање. - Вкупниот износ на странските директни инвестиции по глава на жител и како процент од БДП е многу мал. 	<ul style="list-style-type: none"> - Слабостите во капиталната база на економијата ја попречуваат конкурентноста. Приватните и јавните инвестиции се недоволни во поглед на недостатоците во инфраструктурата на државата и производниот потенцијал. - Инвестицискиот сооднос останува константен на ниво од 24% од БДП за целиот период од 2012 до 2016 година. Околу 70% од инвестициите се должат на вложувања од страна на приватни претпријатија (домашни и странски), додека остатокот отпаѓа на јавни инвестиции од владиниот буџет, меѓународни финансиски организации, и јавни претпријатија. - Во 2016 и почетокот на 2017, јавните инвестиции во значаен дел без блокирани поради изборите. Приватните инвеститори ја изгубија довербата во деловното опкружување со оглед на пролонгираната политичка криза. - Квалитетот на постојната капитална база е генерално низок, иако СДИ ја поттикнаа модернизацијата на производните постројки во некои сектори. - Постојат потреби за модернизација во транспортот, енергијата, здравствена и образовна инфраструктура. Овие недостатоци придонесуваат за намалување на продуктивноста на трудот во последните години и го ограничуваат потенцијалот на економијата за раст. - Во енергетскиот сектор исто така постои значаен инвестициски јаз. Ниските капацитети за производство на енергија водат до чести падови на системот. - Загубите од преносот и дистрибуцијата на енергија ја намалуваат ефикасноста. Економијата во голема мера се потпира на енергија од резерви на лигнит и јаглен и мора да развива обновливи извори на енергија. - Регионалната поврзаност во смисла на транспорт и енергија е ограничена. Надградбата на железничката врска е бавна исто како и работите на Коридорот VIII. 	<ul style="list-style-type: none"> - Недостатокот на значајни инвестиции негативно влијае врз растот на продуктивноста. - Квалитетот на постојната капитална база е генерално низок, иако странските директни инвестиции ги надградија производните погони во некои сектори во последните години. - Во голема мера застарената транспортна, енергетска, здравствена и образовна инфраструктура има негативно влијание врз продуктивноста на трудот. - Недостатокот на значајни инвестиции е особено голем во енергетскиот сектор. Нискиот капацитет за производство на електрична енергија доведува до чести прекини на електричната енергија и загуби во преносот и дистрибуцијата на електрична енергија. - Воспоставувањето на прекугранична размена на струја е попречено со постојана регулација на цените на националниот пазар на електрична енергија. Изградбата на далновод со Албанија е во рана фаза, а планираната гасна интерконекција со Грција сè уште е во фаза на финансирање. - Прекуграничното транспортно поврзување напредува, меѓутоа подобрувањето на железничките врски со соседните земји и олеснувањето на прекуграничните премини е бавно. Поради неефикасните постапки за набавки и слабите резултати на изведувачите, инвестициите во инфраструктурата остануваат недоволни. - Дигитализацијата на економија напредува, но сè уште е ниска во споредба со ЕУ. - Пенетрацијата на фиксен широкопојасен интернет сè уште е ограничена, што негативно се одразува на конкурентноста на деловната активност. Исто така, интернет продажбата се развива бавно.

	<ul style="list-style-type: none"> - Имплементацијата на проектите често пати е попречена поради проблеми предизвикани од напорните процедури за јавни набавки и од слабиот квалитет на извршените работи од изведувачите. - Воспоставувањето на прекуграничка мрежа за размена на енергија е попречено од ценовното регулирање на националниот енергетски пазар. Преносот на прекугранични трансмисиони капацитети е оперативен со Грција, се очекува да следат оператори од Србија и Албанија. - Дигитализацијата на економија напредува брзо, но пенетрацијата на фиксен широкопојасен интернет е ниска и не се подобрува, со што негативно се одразува на ценовната компетитивност. 	
<p>Секторска и структура на претпријатија</p> <ul style="list-style-type: none"> - Структурната трансформација на економијата бавно напредува. Секторската структура на економија стагнира во последните 5 години. 	<p>Секторска и структура на претпријатија</p> <ul style="list-style-type: none"> - Структурната трансформација на економијата е бавна и водена од СДИ. 	<p>Секторска и структура на претпријатија</p> <ul style="list-style-type: none"> - Структурната трансформација на економијата е бавна. Имено, секторската и деловната структура на економијата во последните пет години е непроменета.
<p>Економската интеграција со ЕУ и конкурентност на цените</p> <ul style="list-style-type: none"> - Подобрената надворешна конкурентност зависи од понатамошна диверзификација на извозот. - Промената во составот на извозот и понатаму е бавна во последните пет години со ограничен напредок кон производи со повисока додадена вредност. 	<p>Економската интеграција со ЕУ и конкурентност на цените</p> <ul style="list-style-type: none"> - СДИ по глава жител и понатаму е многу ниско и покрај зголемувањето на учеството на ЕУ инвестициите во вкупните СДИ на околу 79%. - Подобрената надворешна конкурентност зависи од диверзификација на извозната структура. Структурната трансформација на економијата се одвива многу бавно. - Интернационалната ценовна конкурентност на економијата малку се намали во 2016 и 2017, заради тоа што растот на бруто платите беше поголем од растот на продуктивноста. 	<p>Економската интеграција со ЕУ и конкурентност на цените</p> <ul style="list-style-type: none"> - Структурната трансформација на економијата останува управувана од страна на странски инвеститори. - Интеграцијата во глобалните производствени мрежи останува недоволна, главно поради видот производи произведени од СДИ, како и позицијата на СДИ во структурата на глобалните вредносни вериги. - Интернационалната ценовна конкурентност се влоши уште повеќе во 2018 година како резултат а зголемувањето на бруто платите засилено со порастот на минималната плата, што го надмина растот на продуктивноста.

ДОБРОСОСЕДСКИ ОДНОСИ И РЕГИОНАЛНА СОРАБОТКА

КОМЕНТАР

Изминатата година беше во знакот на подобрување на добрососедските односи, првенствено преку потпишувањето на Договорот со Грција (Преспанскиот договор) за надминување на долгогодишниот спор во врска со името на државата. Договорот не само што ги надминува разликите помеѓу двете земји, туку предвидува и воспоставување и интензивирање на соработката во бројни области. Истото започна да се ефектуира преку потпишување на десетина договори за соработка помеѓу Северна Македонија и Грција на почетокот на 2019 год., откако Преспанскиот договор стапи на сила. Истовремено, се спроведува и Договорот за пријателство, добрососедство и соработка со Бугарија, како уште една соседна земја со која беа надминати недоразбирањата кои постоеја во минатото. На овој начин земјата направи историски чекори на помирување со соседите, што треба да претставува пример во Западниот Балкан како регион на несогласувања поврмени тензии меѓу земјите. Освен тоа, со оглед на тоа што Грција и Бугарија се држави-членки на ЕУ, Северна Македонија стекна дополнителни поодржувачи на процесот на евроинтеграција. Односите со сите останати земји од регионот се оценети како добри, а пристапот на Владата кон регионалната соработка како конструктивен.

Извештај 2016	Извештај 2018	Извештај 2019
<ul style="list-style-type: none"> - Со Србија произлегоа некои тензии по гласањето за поодршка за членство на Косово во УНЕСКО. - Во односите со Косово, некои тензии произлегоа од изјавите на некои политичари кои тврдеа дека граѓани на Косово учествуваа во инцидентот во Куманово во 2015 год. - Односите со Грција и натаму се отежнати поради нерешениот спор со името. - Остануват недоразбирањата со Бугарија и различните гледишта на историјата. 	<ul style="list-style-type: none"> - Односите со Србија останаа севкупно добри, а спорадичните тензии, како оние од август 2017 год. беа брзо решени. 	<ul style="list-style-type: none"> - Северна Македонија учествуваше во спроведувањето на Повеќегодишниот акциски план (ПАП) за развој на регионален економски простор во Западен Балкан, иако е потребно повеќе внимание за да се обезбеди навремено донесување на направените мерки, како и насочување на регионалните обврски во националните политики. - Односите со Косово продолжија да се развиваат, и покрај предизвиците создадени со одлуката на Косово во јули 2018 година за привремено воведување на царински давачки за увоз на овошје и зеленчук, што имаше негативно влијание врз билатералната трговија.

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 1. СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА СТОКИ

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Умерено подготвена (*Moderately Prepared*) - 3

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Нема напредок (*No Progress*) - 2

КОМЕНТАР

Поглавјето 1 останува на релативно ниско ниво во однос на приоритетите на јавните политики. Иако одредени стратешки документи за стандардизација, метрологија и акредитација се утврдени, тие треба да се спроведат во пракса. Одредени проблеми се повторуваат во целиот покриен период, а би можеле брзо да бидат разрешени. Такви се, на пример мерките од Планот за отстранување на нетарифните бариери. Дополнителен проблем претставува немањето напредок во усогласувањето на националното законодавство со *acquis*-то во областите на општа безбедност на производите и надзор на пазарот. Друг проблем е немање на континуитет во усогласување на законодавството. Надлежните институции во Поглавјето мора да го следат развојот на легислативата. За јакнење на интерните човечки и стручни капацитети неопходно е и зголемување на буџетите на овие институции. Доколку се финансиски независни би можеле да делуваат независно и самостојно. Оттука, не може да се очекува дека Македонија брзо ќе напредне во поглавјето без да се решат овие прашања.

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Да се засилат напорите за отстранување на нетарифните трговски бариери;
- Да се заврши хармонизирањето со Директивата за општа безбедност на производите;
- Да се обезбеди соодветен административен капацитет за спроведувањето на правната рамка

Извештај 2016

Општи принципи

- Сè уште се чека на целосно усогласување со некои клучни делови од европското законодавство, особено во однос на општата безбедност на производите и директивите од 2014 г.
- Усогласување во однос оценка на сообразност со *acquis* сè уште не е доволен да овозможи да се преговара за договор за оценка на сообразноста и прифаќање на оцената и никаков напредок не е направен во ова подрачје.

Нехармонизиран дел

- Акциониот план за отстранување на нетарифните бариери од 2009 год. се спроведува, но девет идентификувани правни препреки сè уште не се отстранети.

Извештај 2018

Општи принципи

- Нема напредок во усогласување со европското законодавство во областа на општата безбедност на производите.

Нехармонизиран дел

- Акциониот план за отстранување на нетарифните бариери се спроведува, но девет идентификувани правни препреки сè уште не се отстранети.

Извештај 2019

Општи принципи

- Земјата има добро воспоставена институционална рамка за производство, дистрибуција и пуштање во промет на индустриски производи. Во Националната програма за усвојување на *acquis* и во поединечни стратешки документи за стандардизација, метрологија и акредитација се утврдени планови за понатамошно усогласување на законодавството со *acquis*. Меѓутоа, овие планови треба да се спроведат.

Нехармонизиран дел

- **Остануваат девет нетарифни трговски бариери кои сè уште не се отстранети.**

<p>Хармонизиран дел: инфраструктура за квалитет</p> <p>- Постои правна рамка и административна структура за технички прописи, стандарди, оценка на сообразноста, акредитација, метрологија и надзор на пазарот. Но, потребно е натамошно усогласување во овие области особено за општа безбедност на производите и за надзор на пазарот.</p> <p>Инспекциски надзор на пазарот</p> <p>- Законот за безбедност на производите не е доволно усогласен со европското законодавство</p> <p>- Буџетските ограничувања на Државниот пазарен инспекторат (ДПИ) го попречуваат да спроведе побројни тестови.</p>	<p>Хармонизиран дел: инфраструктура за квалитет</p> <p>- Како резултат на промени во европското законодавство, националната регулатива веќе не е усогласена во областите на безбедност на производите и инспекциски надзор на пазарот.</p> <p>Оценка на сообразноста</p> <p>- Шеми на акредитација за сертифицирање на персоналот и организационата поставеност за тестирање на вештини сè уште не се развиени.</p> <p>Инспекциски надзор на пазарот</p> <p>- Законот за безбедност на производите сè уште не е доволно усогласен со европското законодавство</p> <p>- Бројот на персоналот и обуката на ДПИ се недоволни. Опремата и возилата се застарени. Буџетските ограничувања ги попречуваат ефективното спроведување на активности на надзор на пазарот и соодветно тестирање на производите.</p>	<p>Хармонизиран дел: инфраструктура за квалитет</p> <p>- Нема напредок во понатамошното усогласување на националното законодавство со <i>acquis</i> во областите на општа безбедност на производите и надзор на пазарот.</p> <p>Оценка на сообразноста</p> <p>- Во извештајниот период имаше признавање на сертификати за системи за управување со квалитет. Подготвена е нова шема за акредитација за калибрација и тестирање на лаборатории. Сè уште недостасуваат шемите за акредитација за сертифицирање на персоналот и на организациската поставеност на тестирање вештини.</p> <p>Инспекциски надзор на пазарот</p> <p>- Не беа преземени мерки за подобрување на капацитетот на Државниот пазарен инспекторат во однос на човечки ресурси и опрема. Буџетските ограничувања продолжуваат да ги спречуваат активностите за ефективен надзор на пазарот и соодветно тестирање.</p>
<p>Хармонизирана област: секторско законодавство</p> <p>Законодавство за производи од „новиот и глобален приод“</p> <p>- Во однос на усогласувањето со „Новиот и глобален приод“ усогласувањето е нерамномерно. Се усвои легислатива со цел усогласување со <i>acquis</i>-то во многу сектори, особено за играчки, уреди на гас, машини и медицински помагала но усогласување со последното ЕУ <i>acquis</i> не се постигна.</p> <p>- Нема никаков напредок во однос на усогласеноста со стандардите за експлозивите за цивилна употреба.</p>	<p>Хармонизирана област: секторско законодавство</p> <p>Законодавство за производи од „новиот и глобален приод“</p> <p>- Усогласувањето со „Новиот глобален приод“ е нерамномерно.</p> <p>- Веќе е усвоена легислатива за усогласување со европското законодавство во многу сектори, посебно играчки, уреди на гас, машини и медицински помагала. Но, не е направен напредок во нивното усогласување со најновото европското законодавство или во областа на усогласеност со стандардите за цивилен експлозив.</p>	<p>Хармонизирана област: секторско законодавство</p> <p>Законодавство за производи од „новиот и глобален приод“</p> <p>- Не е постигнат напредок во усогласувањето со најновото <i>acquis</i> во областа на „Новиот и глобален приод“, како и во други области вклучувајќи ги експлозивите за цивилна употреба и моторно возила.</p>
<p>Законодавство за производи од „стариот приод“</p> <p>- Во изминатите години се изготви легислатива за дохармонизација со европското законодавство за производи од стариот пристап, вклучувајќи ја и</p>	<p>Законодавство за производи од „стариот приод“</p> <p>- До 2010 год. беше постигнатата одредена хармонизација со европското законодавство за регулативата REACH и законодавството за</p>	<p>Законодавство за производи од „стариот приод“</p> <p>- Скромен почеток на усогласувањето со <i>acquis</i> е направен во однос на Регулативата за регистрација, евалуација, овластување и</p>

<p>регулативата REACH и законодавството за хемикалии, класификација, етикетање и пакување на супстанции и мешавини и добри лабораториски практики. Но, потребен е понатамошен напредок за да се усогласи правната рамка и за да се зајакне административниот капацитет во оваа област.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Нема никаков напредок во усогласувањето со REACH, па од тука е потребна понатамошна акција за усогласување на националното законодавство. - Во овој период не е направен никаков напредок на понатамошно усогласување на законодавството од Стариот Пристап во делот на враќање на културни добра. 	<p>хемикалии, класификација, етикетање и пакување на супстанции и мешавини и добри лабораториски практики. Но, потребен е понатамошен напредок за да се усогласи правната рамка и за да се зајакне административниот капацитет во оваа област.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Во овој период не е направен напредок на понатамошно усогласување на законодавството од Стариот Пристап во делот на враќање на културни добра. 	<p>ограничување на хемикалиите (REACH) и законодавството за хемикалии, класификација, етикетање и пакување на супстанции и мешавини, како и добрите лабораториски практики. Меѓутоа, во извештајниот период не беше постигнат напредок во понатамошното усогласување со законодавството, ниту во зајакнувањето на административниот капацитет во оваа област.</p> <p>Процедурални мерки</p> <ul style="list-style-type: none"> - Не постои надворешна гранична проверка на усогласеноста со правилата за безбедност на производите за производи увезени од земји кои не се членки на ЕУ.
--	---	--

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 2. СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА РАБОТНИЦИ

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Рана фаза на подготовка (*Early Stage of Preparation*) - 2

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Нема напредок (*No Progress*) - 2

КОМЕНТАР

Подготовките во Поглавје 2 се во рана фаза, и слично како и во 2018 година, во 2019 година не е направен никаков напредок. Впечатокот е дека второто поглавје е целосно занемарено и не претставува никаков приоритет за институциите кои се надлежни за спроведување на овие активности.

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Да се продолжи со прилагодување на правната рамка во согласност со европското законодавство за пристап до пазарот на трудот, особено во однос со недискриминација врз основа на националност на работниците од ЕУ
- Да почнат да се преземаат чекори во областа на координација на системите за социјална заштита за да се утврди кои административни мерки треба да се воведат во подготовка за идното пристапување.

Извештај 2016

Извештај 2018

Извештај 2019

Пристап на пазарот на трудот

Пристап на пазарот на трудот

Пристап на пазарот на трудот

- ЕУ државјаните немаат пристап до работни места во државната администрација.
- Не се преземени напори за понатамошно транспонирање на европското законодавство во националната легислатива и сè уште не е воведена дистинкцијата меѓу странски државјанин и државјанин на ЕУ во домашната правна рамка.

- Државјаните на ЕУ немаат пристап до работни места во државната и јавната администрација. Со оглед на тоа што не се преземени чекори за понатамошно усогласување на националното законодавство со *acquis*, не се прави разлика помеѓу странски државјанин и државјанин на ЕУ.

Европска мрежа на служби за вработување (ЕУРЕС)

Европска мрежа на служби за вработување (ЕУРЕС)

Европска мрежа на служби за вработување (ЕУРЕС)

- Нема широка примена на ЕУРЕС

- Нема широка примена на ЕУРЕС

<p>Координацијата на системите за социјална заштита</p>	<p>Координацијата на системите за социјална заштита</p> <p>- Не се ратификувани нови билатерални договори за координацијата на системите за социјална заштита.</p>	<p>Координацијата на системите за социјална заштита</p> <p>- Ниту еден нов договор за ратификација на координацијата на системите за социјална заштита не е потпишан во 2018 година.</p>
<p>Европската карта за здравствено осигурување</p>	<p>Европската карта за здравствено осигурување</p> <p>- Не се ратификувани нови договори за употреба на Европската здравствена картичка.</p>	<p>Европската карта за здравствено осигурување</p> <p>- Ниту еден нов договор за ратификација на Европската карта за здравствено осигурување не е потпишан во 2018 година.</p>

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 3. ПРАВО НА ОСНОВАЊЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА И СЛОБОДА НА ДАВАЊЕ НА УСЛУГИ

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Умерено подготвена (Moderately Prepared) - 3

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Одреден напредок (Some Progress) - 3

КОМЕНТАР

Во однос на претходната извештајна година, забележан е одреден напредок во рамки на Поглавјето 3. И покрај усвојувањето на Законот за услуги, потребна е дополнителна хармонизација со Директивата за услуги. Точката на единствен контакт продолжува да се провлекува низ годините како обврска која не се реализира. Отворањето на “one-stop-shop” сериозно ќе ја подобри деловната клима во државата, конкурентноста на компаниите, но и ефикасноста во регистрирањето на компаниите. Странските компании сè уште не можат да понудат ISO 9001 сертификат за обезбедување квалитет на националните тела на јавната администрација. Уште една пречка кој со години се провлекува е непочитувањето на независноста на Агенцијата за пошти. Дополнително, важно е да се работи на капацитетите на Агенцијата.

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Треба да се продолжи со усогласување на националното законодавство со законодавството на ЕУ, главно со Директивата за услуги и со заемното признавање на професионалните квалификации;
- Треба да се воспостави точка на единствен контакт, вклучувајќи регистрација на компанија во согласност со Директивата за услуги;
- Треба да се продолжи со усогласување на националното законодавство со законодавството на ЕУ за поштенските услуги и комплетирање на целосната либерализација на поштенскиот пазар.

Извештај 2016

Извештај 2018

Извештај 2019

Право на основање

- Да се воспостави единствена контакт точка за „one-stop shops“ според барањата на Директивата за услуги.

Право на основање

- Сè уште нема никаква динамика во однос на правото на основање. Хоризонталниот закон кој ја апроксимира Директивата за услуги сè уште не е усвоен.
- Единствена контакт точка за „one-stop shops“ според барањата на Директивата за услуги сè уште не е воспоставена.

Право на основање

- Законот за услуги е усвоен во март 2019, но останува обврската да се вклучат членовите 26 и 27 од Директивата за услуги.
- Точката на единствен контакт, вклучувајќи регистрација на компанија, како што се бара со Директивата за услуги, не е утврдена.

Слобода за обезбедување прекугранични услуги

- Странските компании не можат да бидат акредитирани да нудат ISO 9001 сертификација на телата од јавната администрација што е пречка за слободното движење на услугите.

Слобода за обезбедување прекугранични услуги

- Странските компании не можат да бидат акредитирани да нудат ISO 9001 сертификација за квалитет на телата од јавната администрација што е пречка за слободното движење на услугите.

Слобода за обезбедување прекугранични услуги

- Странските компании сè уште не можат да понудат ISO 9001 сертификат за обезбедување на квалитет на националните тела на јавната администрација. Ова останува пречка за слободата на давање услуги.

<p>Поштенски услуги</p> <ul style="list-style-type: none"> - Агенцијата за пошти треба да воспостави посебен сметководствен систем и дополнително да го зајакне својот капацитет за мониторинг. - Остануваат недостатоци во однос на финансирањето на нето трошоците поврзани со обврската за универзална поштенска услуга. 	<p>Поштенски услуги</p> <ul style="list-style-type: none"> - Либерализацијата на пазарот на поштенски услуги повторно се одложи со 31 декември 2018 како нов краен рок за укинување на резервираната област за поштенскиот монопол. - Законот за поштенски услуги сè уште треба да се менува за д го овозможи целосно отворање на пазарот на поштенски услуги. - Функционирањето на Поштенската агенција беше закочено поради задоцнетото усвојување на нејзиниот годишен план за работа. - Поштенската Агенција го мониторира воведувањето на посебниот сметководствен систем, кој е сè уште во подготвителна фаза и треба да ги адресира недостатоците во однос на финансирањето на нето трошоците поврзани со обврската за универзална поштенска услуга. 	<p>Поштенски услуги</p> <ul style="list-style-type: none"> - Властите треба да ја гарантираат и целосно да ја почитуваат независноста на Агенцијата за пошти и да го зајакнат нејзиниот административен и регулаторен капацитет.
<p>Взаемно признавање на стручни квалификации</p> <ul style="list-style-type: none"> - Треба да се објави обновената листа на регулирани професии. - Треба да се обнови описот на програми за професии со минимум обука и истата да се усогласи со европското законодавство. - Експертизата и надлежностите на меѓуминистерската група за признавање на професионалните квалификации исто така треба да се зајакнат. 	<p>Взаемно признавање на стручни квалификации</p> <ul style="list-style-type: none"> - Електронскиот регистар на професионални квалификации треба да се развива и полни со податоци за валидирани и акредитирани професионални квалификации. - Сè уште не е објавена ажурирана листа на регулирани професии. - Институционалната поставеност за взаемно признавање на професионални квалификации треба да се ревидира и зајакне. - Експертизата и надлежностите на меѓуминистерската група за признавање на професионалните квалификации исто така треба да се зајакнат. 	<p>Взаемно признавање на стручни квалификации</p> <ul style="list-style-type: none"> - Нема напредок во усвојувањето на Законот за признавање на професионални квалификации со цел усогласување со <i>acquis</i>. Потребните прилагодувања на националниот закон за усогласување со минималните барања за обука наведени во Директивата- обука за „секторски професии“ кои имаат корист од автоматското признавање на нивните професионални квалификации не се имплементирани. - Потребно е да се финализира валидацијата на податоците од електронскиот регистар за професионални квалификации и акредитираните професионални квалификации треба да бидат вклучени. Сè уште недостасува ажурирана и транспарентна листа на сите регулирани професии кои содржат оправданост за секоја од нив. - Постои потреба за понатамошно зајакнување на институционалниот капацитет за заемно признавање на професионалните квалификации.

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 4. СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА КАПИТАЛ

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Умерено подготвена (Moderately prepared) - 3

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Одреден напредок (Some progress) - 3

КОМЕНТАР

Во рамки на Поглавјето 4, остануваат ограничувањата за граѓаните на Северна Македонија кои не можат да отворат сметка во странство. На тој начин, одредени групи на граѓани се изложени на непотребно поголеми банкарски трошоци. Од друга страна, странските државјани не можат да поседуваат земјоделско земјиште во државата. Во однос на борбата против перењето пари, посебно внимание треба да се посвети на финансирањето на тероризмот, особено во време кога борбата против радикализацијата која води кон насилан екстремизам станува мошне важна тема во македонското општество (види повеќе во Поглавје 24).

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Треба да се применат правилата за слободно движење на капитал по влегувањето во сила на втората фаза од Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА);
- Треба да се донесе и спроведе новото законодавство за платежни услуги; Да се превземат мерки за натамошна постепена примена на слободното движење на капитал;
- Треба да се покаже солиден резултат во борба против перењето пари и финансирањето на тероризам, како и понатаму да се усогласува законодавството на ЕУ во оваа област.

Извештај 2016

Движење на капитал и исплати

- Државјаните на ЕУ сè уште не можат да купуваат земјоделско земјиште.

Извештај 2018

Движење на капитал и исплати

- И понатаму постојат ограничувањата во движењето на капитал за резидентни граѓани кои купиле недвижна или хартии од вредност во странство или имаат банкарска сметка во странство.
- Странци можат да имаат сметка во банка, но сè уште не можат да поседуваат земјоделско земјиште.

Извештај 2019

Движење на капитал и исплати

- Остануваат ограничувањата на движењето на капиталот, имено, за резидентни граѓани кои не можат да отворат банкарска сметка во странство.
- Странците можат да отворат банкарска сметка во земјата, но тие не можат да поседуваат земјоделско земјиште, освен ако не постои реципроцитет за договор кој е во сила.

Платен промет

Борба против перење пари

- Потребни се натамошни усогласување со европското законодавство.
- Управата за финансиско разузнавања треба да покаже досие на примена.

Платен промет

Борба против перење пари

- Потребни се натамошни усогласувања со европското законодавство во борбата против перењето на пари и финансирањето на тероризмот и зада може да се учествува во follow-up процедурата на MONEYVAL комитетот.

Платен промет

Борба против перење пари

- Потребна е понатамошна работа со цел усогласување со законодавството на ЕУ.

<p>- Треба да се гарантира соработка меѓу чинителите во оваа сфера без политички влијанија.</p>	<p>- Соработка меѓу надлежните институции за спроведување на законот, разузнувачките служби и релевантните клучни државни институции треба да се интензивираат. трансакции пријавени. Бројот на пријавени сомнителни трансакции од Единицата за финансиско разузнавање до органите за спроведување на истрага за 2017 е незначително зголемена).</p>	
---	--	--

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 5. ЈАВНИ НАБАВКИ

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Умерено подготвена (*Moderately prepared*) - 3

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Одреден напредок (*Some progress*) - 3

КОМЕНТАР

Во поглавјето Јавни набавки Македонија е умерено подготвена и постигнат е само одреден напредок, што се должи главно на Донесување на новиот Закон за јавни набавки. Сепак, бројни недостатоци и константни забелешки не се разрешени и тоа како во областа на законската регулатива, така и особено во област на имплементацијата, капацитетите на сите вклучени актери, и меѓусебната координација и соработката меѓу нив. Поспецифични проблеми кои треба да се адресираат се: пристапот на МСП до пазарот на јавни набавки кој се движи на ниво меѓу 25-30 од буџетот и околу 10% БДП (што значи дека се работи за значајна сума на јавни средства) како и јавните набавки вршени во врска со Скопје 2014, набавките на градот Скопје и концесиите за аеродромот во Скопје, за кои не се достапни документите, иако се истражени од СЈО.

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Да обезбеди понатамошно усогласување со директивите на ЕУ за јавни набавки од 2014 година, особено за јавно приватни партнерства, концесии и одбрана, и да се усвојат релевантните подзаконски акти на новиот Закон за јавни набавки за да се овозможи негова целосна имплементација;
- Да обезбеди дека извештаите за нередовности поврзани со јавните набавки соодветно се истражуваат, а сторителите се санкционираат;
- Да се зајакне административниот капацитет на Бирото за јавни набавки и на Државниот завод за ревизија за надзор и следење на јавните набавки и на Министерството за економија за управување со концесии и јавно приватни партнерства.

Извештај 2016

Институционална поставеност и правно усогласување

- Правната рамка за јавните набавки во голема мерка е во согласност со Директивите на ЕУ за јавни набавки од 2004 год., иако степенот на усогласеност е намален со честите измени од 2013 год. наваму.
- Земјата допрва треба да се усогласи со Директивата на ЕУ за набавки во областа на одбрана и безбедност и правилата на ЕУ за јавни набавки од 2014.
- Општата употреба на критериумот "најниска цена" и обврската за договорните органи да добијат одобрение од Советот за јавни набавки, ако сакаат да користат друг критериум освен цената при доделување на договори има негативни последици врз понудите и договорите.

Извештај 2018

Институционална поставеност и правно усогласување

- Правната рамка за јавни набавки во голема мерка е во согласност со Директивите за јавни набавки на ЕУ за 2004 година, но треба да се осврне внимание на ексклузивната употреба на критериумот "најниска цена" и "задолжителни" е-аукции.
- Исто така, компаниите продолжуваат да бидат исклучени од идните тендери поради професионална злоупотреба ("црната листа"), која не е во согласност со судската пракса на Европскиот суд на правдата).
- Компаниите со седиште во ЕУ сè уште нудат помалку поволни услови за регистрација во системот за е-набавки.
- Нееднаквиот третман во споредба со

Извештај 2019

Институционална поставеност и правно усогласување

- Со влегувањето во сила на Законот за јавни набавки во април 2019, употребата на „задолжителни“ е-аукции и на најниска цена како единствен критериум за доделување на договор, повеќе не се применуваат.
- Сепак, компаниите и понатаму се исклучени од идните тендери заради професионална злоупотреба („црна листа“), што не е во согласност со судската практика на Европскиот суд на правдата.
- Усогласувањето со Директивата на ЕУ за набавки во областа на одбраната и безбедноста сè уште е во развој.
- Сите правни и финансиски инструменти кои

<ul style="list-style-type: none"> - Државата продолжува да води евиденција за неправилности при работата на одредени претпријатија и нивно исклучување од идни тендери. Оваа практика на "црна листа" не е во согласност со судската пракса на Европскиот суд за правда. - Надоместок за впишување во системот за е-набавки на економските оператори со седиште во ЕУ е понеповолен од оној што се наплатува за домашните компании, и покрај фактот дека ССА предвидува пристапот под исти услови како националните компании. - Обврската за договорните органи да добијат претходна согласност од Советот за јавни набавки го прави процесот на јавни набавки посложен, скап и одзема многу време. - Не постои регистер на експерти за јавни набавки. - Недоволната соработка помеѓу Советот за јавни набавки, Бирото за јавни набавки, Државната комисија за заштита на конкуренцијата и Државната комисија за спречување на корупцијата ги поткопува борбата против корупцијата и соодветната имплементација на принципите на јавни набавки. <p>Стратегија</p> <ul style="list-style-type: none"> - Стратегијата за јавни набавки не е инклузивна и се ограничува на стратешките приоритети на Бирото за јавни набавки. - Не постои генерален надзор над имплементацијата и непостојат механизми на известување. 	<p>националните компании продолжува, и покрај фактот што ССА обезбедува пристап под исти услови како и националните компании.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Бирото за јавни набавки продолжи да биде столб на системот за јавни набавки. Сепак, Бирото допрва треба да добие овластувања за надзор и следење, за да може да го достигне својот целосен потенцијал со цел да предизвика поефикасна меѓусекторска соработка помеѓу учесниците во јавните набавки и засегнатите страни. - Елиминирањето на корупцијата за време на процесот на набавки остана теоретски и малку е направено за да се зголеми соработката со Државната комисија за заштита на конкуренцијата и Државната комисија за спречување на корупцијата. <p>Стратегија</p> <ul style="list-style-type: none"> - Стратегијата за јавни набавки за 2016-2018 година не е инклузивна и се ограничува на стратешките приоритети на Бирото за јавни набавки. - Не содржи сеопфатен надзор или механизми за известување, буџети или детални временски рокови за имплементација. - Централизираното купување е ограничено и целокупниот надзор на доделувањето и извршувањето на јавните договори сè уште недостасува. 	<p>се користат во областа на јавните набавки и концесиите, вклучувајќи ги и меѓувладините договори склучени со земји кои не се членки на ЕУ за спроведувањето на заеднички проекти, треба да бидат во согласност со принципите на транспарентност, конкуренција, еднаков третман и недискриминација.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Има ограничена соработка помеѓу телата за јавните набавки и засегнатите страни, вклучувајќи ја и Државната комисија за жалби по јавни набавки, Комисијата за заштита на конкуренцијата и Државната комисија за спречување на корупција. - Административниот капацитет на Министерството за финансии останува недоволен, земајќи ја предвид нивната одговорност за севкупниот надзор и механизмот за известување за овие процеси. - Централизираното купување останува ограничено. <p>Стратегија</p>
<p>Примена и капацитет за спроведување на законот</p> <ul style="list-style-type: none"> - Пазарот на јавни набавки во земјата падна на 8% од БДП и 25% од државниот буџет во 2015 година. - Задолжително користење на е-аукција не само што не е во согласност со <i>acquis</i>, но, исто така, се чини дека го попречува системот за јавни набавки. - Многу од договорните органи продолжија да не ги објавуваат своите планови за јавни набавки. - Деталните барања ја ограничуваат конкуренцијата. - Тендерските услови не овозможуваат пошироко учество на малите и средните претпријатија. 	<p>Примена и капацитет за спроведување на законот</p> <ul style="list-style-type: none"> - Задолжителното користење на е-аукции не е во согласност со <i>acquis</i>. - Системот за е-набавки овозможува поврзување на доделените договори со нивните анекси од 2016 година, но договорите доделени во рамките на проектот "Скопје 2014" остануваат не може да се следат. - Претходното одобрување од страна на Советот за јавни набавки, комбинирано со ексклузивна употреба на критериумот за најниска цена, во 	<p>Примена и капацитет за спроведување на законот</p> <ul style="list-style-type: none"> - Договорите доделени со проектот „Скопје 2014“ се истражени од страна на Канцеларијата на Специјалниот јавен обвинител, но не можат да се следат во системот за е-набавки. - Поништувањето на тендерите се зголеми, особено по укинување на Советот за јавни набавки. - Процентот на вкупната вредност на јавните набавки доделени на МСП постојано се намалува во последните три години, достигнувајќи 65,6% во 2018 година.

- Во една четвртина од сите јавни наддавања имало само еден понудувач.
- До формирањето СЈО немало истрага за наводните нерегуларности во проектот "Скопје 2014", за доделување на одредени големи инфраструктурни договори и здравје, или на сериозни конфликти на интереси и злоупотреба на јавната функција.
- Зајакнувањето на функцијата на внатрешна ревизија е од витално значење за подобрување на спроведувањето на договорите и мониторинг.
- Административниот капацитет на Министерството за економија за спроведување на законот за концесии и јавно-приватни партнерства останува слаб.
- Не постои регистар за концесии и јавно-приватно партнерство и податоци за концесиите.
- Податоците се парцијални особено во однос на концесиите за Аеродромот во Скопје, одека концесии кои ги доделуваат на градот Скопје не постојат.
- Советот за јавно-приватно партнерство нема започнато со работа.

Капацитети за управување со процесот на јавни набавки

- Капацитетот на договорните органи за управување со процесот на јавни набавки треба дополнително да се подобри.

- голема мера ја намали конкуренцијата, со 19% од тендерите поништени во 2016 година и 22% во 2017 година, бидејќи не беа поднесени никакви понуди.
- Договорните органи треба да бидат законски обврзани да ги објавуваат своите планови за јавни набавки, да ја зголемат транспарентноста и да овозможуваат планирање и подготовка на годишна основа.
- 78% од вкупната вредност на јавните набавки во 2016 година и 70% во 2017 година беа доделени на мали и средни претпријатија.
- 6% од доделените договори не беа во согласност со соодветните огласи за договори, бидејќи беа изменети откако беа објавени (ризик од отстапување во фазата по договарање)
- Употребата на процедурите за договарање на набавки без претходно објавување остана на 4% во 2016 година и се зголеми на 6,5% од вкупната вредност на набавките во 2017 година.
- Истрагите на Специјалното обвинителство во проектот "Скопје 2014" и во некои големи договори за инфраструктура и здравство и сериозно професионално несоодветно однесување понатаму се решаваат од страна на судовите.
- Јакнењето на функцијата на внатрешна ревизија останува од суштинско значење за подобрување на спроведувањето и следењето на договорите
- Министерството за економија останува надлежно за концесии и јавно-приватни партнерства со само двајца вработени.
- Не постои регистар за концесии или за јавно-приватни партнерства, а податоците се нестабилни.
- Недостигнуваат податоци за концесии во Скопје и во градот Скопје.
- Советот за јавно-приватно партнерство не е во функција.

Капацитети за управување со процесот на јавни набавки

- Капацитетот на договорните органи за управување со процесот на јавни набавки е нерамномерен и е особен предизвик за малите доделувачи на договори за јавни набавки.

- Употребата на процедури за договарање на набавки со и без претходно објавување беше 5,7% од вкупната вредност на набавките во 2018 година, што е намалена во однос на 2017 година.
- Специјалното јавно обвинителство продолжи да ги испитува случаите на злоупотреба на овластените службени лица и злоупотреба на службената положба кои вклучуваат и бројни постапки на јавни набавки. Во некои мали случаи има завршни пресуди, вклучувајќи ги и оние каде е вклучен и поранешниот премиер и поранешни функционери на високо ниво.
- Зајакнувањето на функцијата на внатрешната ревизија останува од витално значење за подобрување на спроведувањето и мониторингот на договорот (види Поглавје 32- Финансиска контрола).
- Министерството за економија сè уште е одговорно за концесии и јавно-приватно партнерство, но има само двајца вработени кои се занимаваат со овие прашања.
- Нема регистар на концесии или на јавни приватни партнерства и податоците се недоволни.
- Концесиите за Аеродромот Скопје и за Градот Скопје не се јавно достапни.
- Советот за јавно-приватно партнерство сè уште не е во функција.

Капацитети за управување со процесот на јавни набавки

- Капацитетот за управување со процесите на јавни набавки е нееднаков помеѓу договорните органи и особено претставува предизвик за малите договорни органи.
- Новата законска рамка за јавни набавки бара професионализација на договорните власти што управуваат со процесите на јавни набавки.

<p>Институционален интегритет и судир на интереси</p> <p>- И покрај постоењето на регулаторна и институционална рамка за интегритет и конфликт на интереси, не е воспоставен систем за индикатори за постоење на ризик во однос на потенцијални проблеми со интегритетот, Бројот на извештаи поврзани со интегритетот останува низок.</p>	<p>Институционален интегритет и судир на интереси</p> <p>- Регулаторна и институционална рамка за интегритет и конфликт на интереси е воспоставена, но нејзината имплементација е неефективна.</p>	<p>Институционален интегритет и судир на интереси</p> <p>- Бројот на извештаи поврзани со интегритетот останува многу низок, додека последователни истраги и соодветни казни недостасуваат.</p>
<p>Правни лекови</p> <p>- Допрва треба да се постигне целосна усогласеност со изменетата Директива на ЕУ за правни лекови особено во врска со временски ограничувања.</p> <p>- Бројот на жалби за тендерски постапки се зголеми на 3,22% во 2015 година, и Државната комисија за жалби ги прифати жалбите во 43,11% случаи 610.</p> <p>- Санкциите за прекршоците кои се јавуваат во текот на процесот на ревизија остануваат непропорционални и самиот процес на донесување одлуки на ДКЖН е многу формален.</p> <p>Имплементациски капацитет</p> <p>- Капацитетот на Комисијата и судот да се справат со голем број на жалби мора да зајакне.</p> <p>- Назначувањето на кадри во двете институции мора да биде ослободено од политички влијанија.</p> <p>- Подобрување на пристапот до одлуките на Комисијата и алатките за пребарување на интернет би ја зголемило транспарентноста.</p>	<p>Правни лекови</p> <p>- Структурата и независноста на системот на правни лекови останува формално усогласен со <i>acquis</i>. Сепак, сè уште не е постигната целосна усогласеност со Директивата за правни лекови.</p> <p>- Бројот на поднесени жалби остана на 3% и во 2016 и 2017 година Државната комисија за жалби ги потврди жалбите во околу половина од случаите.</p> <p>- Казните за прекршоците кои се јавуваат во текот на процесот се и натаму непропорционални и го прават процесот на донесување одлуки на Државната комисија за жалби многу високо формализиран.</p> <p>Имплементациски капацитет</p> <p>- Треба да се зајакнат капацитети за имплементација на судовите, а именувањата треба да бидат ослободени од политичко мешање.</p> <p>- Подобрувањето на пристапот до одлуките на Комисијата и алатките за пребарување на интернет се неопходни за да се зголеми транспарентноста.</p>	<p>Правни лекови</p> <p>- Новата законска рамка за јавни набавки обезбедува независност на системот на правна заштита и структурата останува формално усогласена со <i>acquis</i>.</p> <p>- По укинувањето на Советот за јавни набавки во ноември 2017 година, бројот на жалби се зголеми од просечно 650 на годишно ниво до 737 во 2018 година.</p> <p>- Претседателот на Државната комисија за жалби по јавни набавки и четири членови беа заменети откако заврши нивниот мандат во ноември 2018 година.</p> <p>Имплементациски капацитет</p> <p>- Потребни се напори за зајакнување на професионализацијата на вработените во Комисијата.</p> <p>- Потребно е да се зголеми транспарентноста со подобрување на пристапот до одлуките на Комисијата и алатките за пребарување на интернет и поврзување со системот на е-набавки.</p> <p>- Исто така, треба да се зајакне капацитетот за спроведување на судовите.</p>

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 6. ПРАВО НА ТРГОВСКИ ДРУШТВА

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Добро ниво на подготовка (*Good Level of Preparation*) – 4

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Нема напредок (*No Progress*) – 2

КОМЕНТАР

Во областа на правото на трговски друштва, земјата има постигнато добро ниво на подготовка, но не е постигнат напредок за време на извештајниот период. Потребни се понатамошни главно норматвни напори за усогласување со законодавството на ЕУ во областа на корпоративното сметководство и законската ревизија. Се забележува дека Македонија од како конечно ги вовеле Интернационалните стандарди за финансиско известување, применува поризгорознпрописи за МСП од оние кои се вообичаени во Европа.

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Земјата треба особено да го усогласи Законот за трговски друштва, особено со *acquis* за корпоративното сметководство, законска ревизија и прекугранично спојување

Извештај 2016

Право на трговски друштва

- Директивата за прекугранично спојување не е целосно усогласена.

Извештај 2018

Право на трговски друштва

- Директивата за прекугранично спојување не е целосно усогласена.
- Кодексот за корпоративно управување допрва треба да се воспоставува.

Извештај 2019

Право на трговски друштва

- **Законодавната рамка за законот за трговски друштва сè уште не е усогласена со Директивата на ЕУ за прекугранични спојувања.**
- Кодексот за корпоративно управување допрва треба да се воспостави според Законот за трговски друштва.

Корпоративно сметководство и ревизија

- Директивата за годишните финансиски извештаи, консолидираните финансиски извештаи и др. сè уште не е транспонирана во националното законодавство.
- Институтот на овластени сметководители се воспостави, но сè уште не функционира во согласност со својот мандат.
Усогласување со Директивата на ЕУ 2014/56 за законска ревизија на годишните сметки и

Корпоративно сметководство и ревизија

- Интернационалните стандарди за финансиско известување за МСП се применуваат, но треба да се посвети внимание на поедноставениот систем за малките претпријатија кој се применува според сметководственото *acquis* на ЕУ.
- Субјектите од јавен интерес се дефинирани во законот за ревизија, но во моментот не постојат специфични барања за нивната законска ревизија.
- Ефикасен систем на истраги и санкции допрва треба

Корпоративно сметководство и ревизија

- **Законодавството за корпоративно сметководство е делумно усогласено со Директивата на ЕУ за сметководство.**
- **Се применуваат интернационалните стандарди за финансиско известување за МСП кои се поголеми од оние кои се применуваат во ЕУ.**
- Барањата за известување за нефинансиски информации сè уште не се исполнети.

<p>консолидираните сметки, допрва треба да се постигне.</p>	<p>да се воспостави. - Потребни се понатамошни напори за усогласување со законодавството на ЕУ во областа на корпоративното сметководство и законската ревизија.</p>	<p>- За ревизија, треба да се усвои закон со кој се воведува ефективен систем на истраги и санкции.</p>
---	--	---

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 7. ПРАВО НА ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОПСТВЕНОСТ

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Умерено подготвена (*Moderately Prepared*) – 3

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Одреден напредок (*Some Progress*) – 3

КОМЕНТАР

Во овој извештај на Комисијата особено нагласена е потребата за сеопфатно и значително подобрување во областа на заштитата на правата од интелектуална сопственост, каде што ЕУ има усогласени правила за правна заштита на правата на интелектуална сопственост (ПИС), како и правила за правна заштита на авторското право и сродните права. Правилата за правна заштита на ПИС опфаќаат патенти и трговски марки, дизајни, биотехнолошки пронајдоци и лекови, додека правилата за правна заштита на авторско право и сродни права опфаќаат, книги, филмови, компјутерски програми и радиодифузија.

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Да се зголеми бројот на истраги и прекршувања на интелектуалната сопственост, особено во областа на индустриската сопственост, со фокус на злоупотребата на трговските марки;
- Да се подобри правната рамка за интелектуална сопственост, особено системот за управување со колективни права преку усогласување со Директивата за управување со колективните права и правата на индустриска сопственост преку усогласување со Директивата за спроведување и со Директивата за трговски тајни;
- Да се воспостави информативна платформа за институциите за спроведување на законот за размена на податоци за правата од интелектуална сопственост.

Извештај 2016

Авторски и сродни права

- Законот за авторски права беше изменет во февруари 2016 година со цел да се регулира функционирањето на колективно управување на правата, дистрибуцијата на надоместоците, но системот на колективно управување сè уште е недоволно развиен.
- Системот за електронско снимање на емитувани музички дела треба да се финализира.
- Министерството за култура прво ја одзема дозволата на едно од здруженија, со тоа што повеќе не се собираа одредени такси, за потоа (во јули) да лиценцира уште едно во делот на музичките права.
- Капацитетот на Министерството за култура да се справи со авторските и сродни права останува недоволен.

Извештај 2018

Авторски и сродни права

- Како последица на отповикувањето на лиценцата во 2016 година, колективно управување со сродни права постои само за музичките права.
- Капацитетот во Министерството за култура да се справи со авторските и сродни права останува недоволен.
- Националната и интернационалната соработка и натаму се ограничени.

Извештај 2019

Авторски и сродни права

- Измените на правната рамка за авторските права и сродните права беа одложени.
- Правата на авторите се заштитени од страна на единствената лиценцирана организација за колективно управување.
- Сегашната правна рамка овозможува паралелни организации да собираат надоместоци од автори, но без лиценца.
- Одговорното одделение во Министерството беше надградено, **но бројот на вработени остана мал, при што само четири членови на персоналот се занимаваат со ова прашање.**
- Слабиот капацитет води до слаба соработка, како со националните така и со меѓународните партнери.

<p>Права на индустриска сопственост</p> <ul style="list-style-type: none"> - Сè уште останува предизвик пружањето на услуги од страна на Државниот завод за индустриска сопственост на граѓаните. 	<p>Права на индустриска сопственост</p> <ul style="list-style-type: none"> - Стратегијата за индустриска сопственост 2016-2018 беше усвоена, но без ажуриран акционен план, што во суштина го загрозува кредибилитетот на стратегијата. - Беа организирани информативни кампањи за заканите кои фалсификуваните производи може да ги предизвикаат за јавното здравје. Но, нивната организација се спроведе без „сопственост“ и се потпираше најмногу на странски донации. - Сè уште има предизвици во однос на обезбедување квалитетни услуги за граѓаните. - Државниот завод за индустриска сопственост одби да воспостави платформа за размена на податоци поврзани со IPR податоци меѓу институциите. 	<p>Права на индустриска сопственост</p> <ul style="list-style-type: none"> - Соработката на Државниот завод за индустриска сопственост со Европскиот патентен завод, Светската канцеларија за интелектуална сопственост и Канцеларијата за интелектуална сопственост на Европската Унија се фокусира на подигање на свеста за фалсификуваните стоки, наместо на најдобрите практики за спроведување на правата на интелектуална сопственост. - Обезбедувањето на квалитетни услуги за бизнис-заедницата останува предизвик. - Клучните активности планирани во рамките на стратегијата за права на индустриска сопственост за 2016-2018 година не беа имплементирани, вклучувајќи го и воспоставувањето на информатичка платформа за размена на податоци поврзани со ПИС меѓу институциите за спроведување на законот.
<p>Спроведување</p> <ul style="list-style-type: none"> - Бројот на судски случаи за прекршување на правата на интелектуална сопственост сè уште е низок и не постои веродостојно досие за спроведување. - Агенцијата за аудиовизуелни услуги спроведе инспекции и утврди постоење на одредени нерегуларности. - Функциите кои му се дадени на Координативното тело за интелектуална сопственост не го опфаќаат координирањето на процесот на креирање политики и законодавна работа. - Финансирањето на Координативното тело е недоволно и не постои буџет за подигање на свеста и едукација на носителите и на јавноста за значењето на правата на интелектуална сопственост. - Координацијата меѓу органите за спроведување не е недоволна. 	<p>Спроведување</p> <ul style="list-style-type: none"> - Бројот на случаи за прекршување на правата на интелектуална сопственост е голем, но не постојат доверливи статистики. Тоа го попречува воспоставувањето на веродостојно досие за спроведување. - Мерките преземени од координативното тело за интелектуална сопственост сè уште се ретки и најчесто таргетирани кон трговските марки. - Координативното тело има недостаток од политичка поддршка за да може да си ја извршува својата работа, како и во однос на подигнување на свесноста или едукацијата на носителите на правата за важноста на правата од индустриска сопственост. 	<p>Спроведување</p> <ul style="list-style-type: none"> - Неспроведувањето на активностите ос Стратегијата го оневозможува воспоставувањето на веродостојна евиденција за спроведување и веродостојни статистички податоци за институционалното постапување со прекршувањата на ПИС. - Координативното тело за интелектуална сопственост нема политичка поддршка во своите напори за борба против фалсификувањето пиратеријата и заштита на правата на носителите на правото. - Владата не ги замени поранешните членови по службена должност.

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 8. ПОЛИТИКА НА КОНКУРЕНЦИЈА

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Умерено подготвена (*Moderately Prepared*) – 3

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Нема напредок (*No Progress*) – 2

КОМЕНТАР

Загрижува фактот што и оваа година не е остварен напредок во поглед на политиката на конкуренција и државна помош, која претставува едно од потешките поглавја и е суштински поврзано со други поглавја. Клучните две препораки од Комисијата дадени во последните неколку години продолжуваат да важат и оваа година, дополнети со препораката која ја нагласува потребата од поголема независност и јакнење на капацитетите на КЗК. Во рамки на самиот извештај повторно е нагласено неспроведувањето на забелешките од минатите извештаи, кои остануваат да важат и оваа година. Притоа продолжува долгогодишниот тренд на загрозување на независноста и улогата на ова клучно регулаторно тело преку ограничување на неговите финансиски, човечки и технички капацитети. Креаторите на политиките како воопшто да не ја вклучуваат КЗК при дизајнирањето на поврзаните политики. Ова, Се чини, особено важи за постојаниот тренд на одобрување на државна помош, која не само што не се консултира со правилата за доделување на државна помош туку во голем дел воопшто не се нотифицира до КЗК. Овие забелешки на ЕК се наведуваат и во Поглавјето 14 Транспортна политика.

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Да се зајакне спроведувањето на одлуките од страна на КЗК.
- Да се зголеми транспарентноста за државна помош доделена од страна на Владата.
- Да се обезбеди независност и зајакнување на капацитетот на КЗК.

Извештај 2016

Антитруст и спојувања

- Постојат одредени празнини во подзаконските акти кои допрва треба да бидат пополнети.
- КЗК во голема мера е формално функционално независен орган.
- Политиката на попустливост кон само-пријавувачи на картели постои, но допрва треба да се користи.
- Бројот на вработени на КЗК се чини дека е доволен, но нивното ниво на стручност треба да се подобри.
- Финансирањето на КЗК е променливо, се одредува година за година, со што се зголемува загриженоста за нејзината независност.
- КЗК треба да ја засили својата политика за спроведување, со користење на сите достапни алатки, особено инспекции на самото место и програмата за помилување.

Извештај 2018

Антитруст и спојувања

- Постојат одредени празнини во подзаконските акти кои допрва треба да бидат пополнети.
- Политиката на попустливост кон само-пријавувачи на картели постои, но сè уште не се користи
- Нивото на стручност на КЗК треба да се подобри.
- Одлуките за спојување се покачи од 31 во 2016 на 50 во 2017 година.
- КЗК треба да ја засили својата политика за спроведување, со користење на сите достапни алатки, особено инспекции на самото место и програмата за помилување.
- Постои загриженост за недостатокот на независност и капацитетот на судовите во справувањето со анти-монополските случаи.

Извештај 2019

Антитруст и спојувања

- **Одредени празнини (недостатоци) во подзаконските акти допрва треба да бидат пополнети (усогласени).**
- **КЗК во голема мера е формално функционално независен орган.**
- **КЗК не е соодветно екипирана, а воедно неопходно е зголемување на нивото на стручност преку обуки.**
- **Буџетот на КЗК е недоволен и се менува секоја година, што предизвикува загриженост за нејзината независност, како и проблеми со задржување на кадрите.**
- Техничката опрема со која располага КЗК е застарена.
- **Политиката на попустливост кон само-пријавувачи**

<ul style="list-style-type: none"> - Постои загриженост за недостатокот на независност и капацитетот на судовите во справувањето со анти-монополските случаи. 		<ul style="list-style-type: none"> на картели е во сила, но сè уште не се користи. - Не постојат насоки за дефинирање на нивото на парични казни. - КЗК треба да ја засили својата политика за спроведување, со зголемена примена на инспекции на лице место и унапредување на програмата за попустливост. - Постои загриженост за недостатокот на независност и капацитетот на судовите во справувањето со анти-монополските случаи.
<p>Државна помош</p> <ul style="list-style-type: none"> - Законот за државна помош треба да се усогласи со <i>acquis</i> во однос на подзаконските акти за одредени форми на помош и одредени сектори. - Регистарот на државна помош сè уште не е воспоставен, и мапата на регионала помош сè уште не е изготвена. - Административниот капацитет на одделението за државна помош на КЗК е несоодветна бидејќи нема персонал и опрема. Тоа има само тројца вработени кои треба да се справат со се поголем број на случаи и застарена опрема. - Одреден број на мерки за помош, главно доделени на централно ниво, се известуваат доцна и не се истражени од страна на КЗК. - Државна помош продолжи да се обезбедува за воздушниот сообраќај, без да биде известена КЗК. - Свеста за правилата за државна помош меѓу донаторите на таа помош треба да се подобри. - Правилата за антитруст и државна помош се однесуваат и на државните претпријатија и претпријатија со специјални или ексклузивни права. 	<p>Државна помош</p> <ul style="list-style-type: none"> - Законот за државна помош треба да се усогласи со <i>acquis</i> во однос на подзаконските акти за одредени форми на помош и одредени сектори. - Регистарот на државна помош сè уште не е воспоставен, и мапата на регионала помош сè уште не е изготвена. - Административниот капацитет на одделението за државна помош на КЗК е несоодветна бидејќи нема персонал и опрема. Тоа има само тројца вработени кои треба да се справат со се поголем број на случаи и застарена опрема. - Бројот на одлуки за државна помош се намали од 13 во 2016 на 7 во 2017. - Државна помош продолжи да се обезбедува за воздушниот сообраќај, без да биде известена КЗК. - Правилата за антитруст и државна помош се однесуваат и на државните претпријатија и претпријатија со специјални или ексклузивни права, а државата треба да покаже дека вистински се спроведуваат овие правила. - Не постои евиденција за постоење на монополи од трговски карактер со значење како во член 37 од ДФЕУ. 	<p>Државна помош</p> <ul style="list-style-type: none"> - Законот за државна помош и Регулативата за доделување на помош од мало значење (де минимис) допрва треба да се изменат. - Законодавството за спроведување на одредени форми на помош и одредени сектори допрва треба да се усогласи со <i>acquis</i>. - Регистарот на државна помош и мапата на регионала помош сè уште се застарени и нетранспарентни. - Административниот капацитет на одделението за државна помош на КЗК и понатаму е несоодветен, со само тројца вработени, застарена опрема и буџетски ограничувања. - Да се потврди усогласеноста на шемите за државна помош за воздушниот сообраќај доделени на ист авиопревозник со принципот на оператор на пазарна економија, упатствата за воздухопловството и одредбите од ССА. - Законот за поддршка на финансиските инвестиции донесен во јуни 2018 година не е во согласност со <i>acquis</i> за државна помош. - Заштитни мерки со цел да обезбеди дека мерките на државна помош се ослободени од конфликт на интереси допрва треба да се воспостават. - Правилата за антитруст и државна помош се однесуваат и на државните претпријатија и претпријатија со специјални или ексклузивни права, но сепак државата треба да покаже дека истите се спроведени. - Не постои евиденција за постоење на монополи од трговски карактер со значење како во член 37 од ДФЕУ.

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 9. ФИНАНСИСКИ УСЛУГИ

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Умерено подготвена (*Moderately Prepared*) – 3

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Одреден напредок (*Some Progress*) – 3

КОМЕНТАР

Годинава конечно е евидентиран одреден напредок во усвојувањето и примената на регулативите на финансиските пазари. Помалку напредок постои кај пазарот за осигурување, особено кај сегментот на осигурување на моторни возила, каде сè уште постојат мерки кои ја ограничуваат ефективната конкуренција. Бавното спроведување на обврските негативно се одразува на растот на пазарот на осигурување во државата. Ограничувања сè уште постојат и во делот на развојот на пензиските фондови. Впечатокот за целото поглавје е дека реформите во целина бавно се спроведуваат и потребна е нивна динамизација. Ова особено важи во областа на финансиските услуги, со оглед на фактот дека Македонија конечно ја започна втората фаза на ССА од што би се оствариле значајни придобивки, особено за граѓаните, но и за деловниот сектор.

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Понатамошно усогласување со законската рамката за капитални барања кај банките (CRR/CRD) и осигурителната рамка за Solvency II;
- Собирање на податоци за нерегистрирани и неосигурени возила.
- Подготовка на распоред на активности за спроведување на втората фаза од Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА) во областа на финансиските услуги.

Извештај 2016

Банки и финансиски конгломерати

- Законот за банкарство беше променет и Централната банка ги ажурираше банкарските регулативи со цел да се зајакне корпоративното управување, но сепак потребни се и други работи за да се заштитат потрошувачите и да се спречат некоректните банкарски практики.

Извештај 2018

Банки и финансиски конгломерати

- Законодавството сè уште нема назначено орган за разрешување на банките со проблеми.
- Силните политички мерки од страна на Централната банка во 2015 година беа од суштинско значење за зачувување на стабилноста на банкарскиот систем, сепак треба да продолжат напорите за заштита на потрошувачите и спречување на некоректните банкарски практики, бидејќи не е постигнат никаков напредок.

Извештај 2019

Банки и финансиски конгломерати

- Усвоена е Стратегија за управување со нефункционални кредити. Кредитното биро сега може да подготви кредитен извештај за позајмувачите, придонесувајќи за подобро управување со кредитното портфолио на банките и намалување на кредитните ризици. Меѓутоа, институционалната поставеност, алатките за решавање и механизмите треба понатаму да се дефинираат.
- Напорите за усогласување на националниот закон со регулативите на ЕУ за прудентна супервизија за заштита на потрошувачите и спречување на неправедни банкарски практики треба да продолжат.

<p>Осигурувањето и професионални пензии</p> <ul style="list-style-type: none"> - Законот за задолжително осигурување на патнички возила, според кој Министерството за финансии ги одредува премиите за осигурување на возилото, е ефективна пречка за конкуренција меѓу осигурителните компании и не е во согласност европското законодавство. - Ограничување за инвестирање во странски обврзници на 50% за пензиските фондови повторно не се промени што е спротивно со законодавството на ЕУ. - Одложениот пренос на средства од државниот пензиски фонд во приватен, резултираше со прекшување на законодавството за управување со депозити. 	<p>Осигурувањето и професионални пензии</p> <ul style="list-style-type: none"> - Не постојат релевантни податоци за процентот на неосигурени возила. - Мерката за воведување налепници за возила со цел да се демонстрира дека тие се регистрирани и осигурени не се спроведува ефективно. - Законот за задолжително осигурување на патнички возила, според кој Министерството за финансии ги одредува премиите за осигурување на возилото, не е во согласност со европското законодавство. - Ограничување за инвестирање во странски обврзници на 50% за пензиските фондови повторно не се промени што е спротивно со законодавството на ЕУ. 	<p>Осигурувањето и професионални пензии</p> <ul style="list-style-type: none"> - Не постојат релевантни податоци за процентот на неосигурени возила. - Усогласувањето на националните правила со Директивата за солвентност II не започна. - Законот за задолжително осигурување на патнички возила, според кој Министерството за финансии ги одредува премиите за осигурување на возилото, не е во согласност со европското законодавство - Сè уште се применува одредбата за поставување ограничување од 50% за инвестирање во странски хартии од вредност од страна на пензиските фондови, спротивно на <i>acquisi</i> втората фаза на ССА.
<p>Инфраструктура на финансиски пазар</p> <ul style="list-style-type: none"> - Усогласувањето со измените на Директивата за финансиски залог сè уште не е комплетно, додека усогласувањето со Директивата за порамнување воопшто не е започната. - Немаше никаков развој на плановите на Владата да се воспостават меѓународни финансиски зони. <p>Пазар со хартии од вредност и инвестициски услуги</p> <ul style="list-style-type: none"> - Домашните брокерски куќи несмеат да тргуваат на странските пазари за хартии од вредност. 	<p>Инфраструктура на финансиски пазар</p> <ul style="list-style-type: none"> - Усогласувањето со измените на Директивата за финансиски залог останува нецелосно. - Депозитарот пропишува кога трансакциите се конечни и неотповикливи, но нивното усогласување со Директивата за порамнување допрва треба да се финализира <p>Пазар со хартии од вредност и инвестициски услуги</p> <ul style="list-style-type: none"> - Немаше нов развој на пазарот со хартии од вредност и инвестициски услуги. Постои потреба конечно да се усвои и имплементира нов закон за пазарите на капитал кој ќе има за цел усогласување со законодавството на ЕУ, а кое истовремено ќе вклучува и законодавство кое ќе ги пропишува показателите за ликвидност и солвентност за брокерски куќи. 	<p>Инфраструктура на финансиски пазар</p> <ul style="list-style-type: none"> - Во инфраструктурата на финансискиот пазар немаше никаков развој. - Усогласувањето со Директивата за финансиско обезбедување и со Директивата за порамнување останува нецелосно. <p>Пазар со хартии од вредност и инвестициски услуги</p> <ul style="list-style-type: none"> - На пазарот со хартии од вредност и инвестициски услуги треба да се прикаже дополнителна транспарентност согласно Законот за хартии од вредност. - Законот за пазарите на капитал за усогласување на националното законодавство со европското законодавство, сè уште не е усвоен.

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 10. ИНФОРМАТИЧКО ОПШТЕСТВО И МЕДИУМИ

ИТНИ РЕФОРМСКИ ПРИОРИТЕТИ

Јавен радиодифузен сервис

1. Да се обезбедат соодветни материјали за тековните политики, организациони прашања, обуки и реформи во уредувањето во рамките на Јавниот радиодифузен сервис со потенцирање на критиките кои редовно беа давани во минатото за недостигот на политичка независност и недостатокот од балансирано известување, како и да се обезбеди информативна содржина со висок квалитет.

Владино рекламирање:

2. Да се воспостават строги правила за владино рекламирање, засновани на транспарентни, објективни и критериуми кои не дискриминираат. Да се обезбеди целосна транспарентност на владино рекламирање.
3. Да се развие механизам за бесплатни јавни огласувања за вистинските јавни интереси.

Клевета:

4. Ревизија на законодавството со отстранување на случаите кои се базираат на “чест“, “достоинство“ и “клевета“ , од кои повеќето се подведуваат од уставната дефиниција за навреда но која не спаѓа во опсегот на клеветата како што е дефинирана во Член 10 ЕКЧП.
5. Ревизија на процедуралните правила за исклучување на помали случаи и наместо тоа зголемување на употребата на медијација за решавање на истите.
6. Поддршка и промоција на поголема употреба на само регулација како алтернатива на судските акции.
7. Гаранции и спроведување на сите политички нивоа, од себе воздржување на политичарите и јавните службеници од започнување на постапките за клевета, согласно со ЕСЧП принципите.

Независни тела:

8. Да се обезбеди доволна автономија на независните регулаторни и ревизорски и надзорни тела, но не само во теорија, туку и во пракса со цел да дејствуваат ефикасно и ослободени од политички притисок.
9. За ова се потребни не само проактивни напори од самите тела, туку и политичка волја од сите актери со цел да им се дозволи на овие тела да ги извршуваат своите обврски согласно закон, вклучително и алокација на доволно финансиски средства.
10. Да се обезбеди членување во независните регулаторни тела, засновано на професионална подготвеност, релевантно професионално искуство од областа на компаративните заслуги.
11. Да се обезбеди законско санкционирање на неусогласеноста

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Умерено подготвена (*Moderately Prepared*) – 3

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Одреден напредок (*Some Progress*) – 3

КОМЕНТАР

Конечно, по многугодишно посочување во извештаите за напредокот од ЕК, Македонија започна со реализација на подготовките за воведување на Европскиот број за итни повици 112 со цел усогласување на услугите со *acquis*.

Во областа **информатичко општество** се посочуваат забелешки кои директно влијаат врз еден од најгорливите проблеми на РСМ/ ефикасноста на јавната администрација. Поголема искористеност на системот за интероперабилност како и развивање на услугите на е-Влада можат значително да помогнат во решавање на овие проблеми. Во текот на изминатата година е-трговијата се зголеми на 62%, но сепак постојните бариери за е-трговија сè уште не се отстранети, вклучувајќи ги и царинските давачки и ДДВ за увозот на предмети со мала вредност.

На самиот крај од 2018 година, откако претходно 10 месеци беа закочени во Собранието, беа донесени измените на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги со цел да се усогласи со ЕУ *acquis*. Дополнителни измени на Законот се направија и на почетокот на 2019 година. Измените во Законот во Собранието беа поддржани од пратениците на владеачките партии како и од опозиционите пратеници. Сепак поради начинот на кој што беше донесен, особено за измените во Законот кои беа направени во последните денови пред истиот да биде ставен на гласање, наиде на негативни реакции кај дел од стручната јавност. Дел од измените во Законот одат во правец на зголемување на независноста и професионализмот во медиумскиот сектор особено кај јавниот радиодифузен сервис како и медиумскиот регулатор (АВМУ), сепак овој Закон е само почеток на долго најавуваните реформи во медиумскиот сектор. Ќе биде потребна силна политичка заложба за гарантирање на професионализам, почитување на начелата на транспарентност, именувања засновани на заслуги како и праведна застапеност, особено кај јавниот радиодифузен сервис и медиумскиот регулатор (АВМУ). Загриженоста околу реформите на јавниот радиодифузен сервис останува. Покрај тоа што со новите законски измени се предвидени поголеми средства за јавниот радиодифузен сервис, тоа се далеку од износите на средства кои се потребни за зајакнување на неговата независност, како и обезбедувањето на соодветна техничка опрема и стручен кадар.

Со оглед на динамиката на медиумскиот пазар, законодавната рамка, ќе треба понатаму да се усогласува и со новата Директива за аудиовизуелни медиумски услуги.

Потребата од посистематски пристап кон медиумската и дигиталната писменост останува приоритет. Создавањето на Мрежата за медиумска писменост во која членуваат државни институции, медиуми, како и граѓански организации е можен канал за интензивирање на ова важно прашање.

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Да подготви долгорочна Стратегија за информатичко-комуникациска технологија (ИКТ);
- Да ја зајакне независноста и капацитетот на медиумскиот регулатор и јавниот радиодифузен сервис;
- Да продолжи да го спроведува акцискиот план за воведување на бројот за итни случаи 112 и да ги распредели потребните финансиски средства.

Извештај 2016	Извештај 2018	Извештај 2019
Електронски комуникации и информатички и комуникациските технологии (ИКТ) - Остануваат проблемите во врска со спроведувањето на Законот за електронски комуникации. - Параметрите за квалитет за пристап на интернет се зголемија само во близина на главните патишта. - Сè уште не е воведен бројот 112 за итни случаи поради недостиг на политичка заложба и финансиски ресурси. - Ревизорскиот извештај во март 2015 година покажа дека надоместоците за користењето на радиофреквенциите ги надминаа оперативно	Електронски комуникации и информатички и комуникациските технологии (ИКТ) - Стратегија за широкопојасен интернет сè уште не е подготвена. - Сè уште не е воведен бројот 112 за итни случаи поради недостаток на финансиски средства и политичка посветеност. - Останува загриженоста околу способноста на регулаторот (АЕК) да делува независно. - Употребата на средствата на Агенцијата за електронски комуникации (АЕК), претходно злоупотребувани за политички цели, треба да бидат ограничени на регулаторни и мониторинг	Електронски комуникации и информатички и комуникациските технологии (ИКТ)

<p>финансиските потреби на регулаторот (АЕК).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ревизорскиот извештај, исто така, сугерираше дека регулаторот (АЕК) користи 45% од вишокот на своите средства за цели различни од развојот на електронски комуникации, со што работи спротивно на својот мандат. - Останува загриженоста за способноста на регулаторот (АЕК) да дејствува независно и затоа е потребно да се отстранат неговите законски надлежности за донирање на средства. - Потребно е зајакнување на административниот капацитет на Министерството за информатичко општество и администрација за да може подобро да подготвува стратешки документи, да работи усогласено со законодавството и да гарантира координација со другите институции. 	<p>активности во областа на електронските комуникации.</p>	
<p>Информатичко општество</p> <ul style="list-style-type: none"> - Капацитетите за обезбедување на сајбер безбедноста остануваат недоволни и затоа е потребно да се донесе национална стратегија за сајбер безбедност. - Сè уште не се оперативни е-Влада и интероперабилноста и покрај тоа што се обезбедени опрема и софтвер. - Потребно е да се развие долгорочна дигитална стратегија 2020. - Сè уште треба да се отстранат бариерите за е-трговија, вклучувајќи ги царинските давачки и ДДВ за увоз на предмети со мала вредност. 	<p>Информатичко општество</p> <ul style="list-style-type: none"> - Долгорочната дигитална агенда и посебната стратегија за дигитални вештини сè уште не се развиени. - Националната стратегија за сајбер безбедност сè уште не е развиена ниту се пронајдени ресурси за нејзино спроведување. - Примената на електронски потпис е ограничена на неколку институции кои обезбедуваат услуги за бизниси. - Системот за интероперабилност го користат само неколку (четири) институции, и покрај обезбедената опрема и софтвер. - Бариерите за е-трговија сè уште треба да се отстранат, вклучувајќи ги и царинските давачки и ДДВ за увозот за предмети со мала вредност. 	<p>Информатичко општество</p> <ul style="list-style-type: none"> - Стратегијата за развој на дигиталните вештини сè уште не е развиена. - Примената на електронски потписи е ограничена на неколку институции кои обезбедуваат услуги за бизниси. - Системот за интероперабилност го користат само неколку институции и покрај инсталираната опрема и софтвер. - Модернизацијата на јавната администрација е клучен елемент за успешна дигитализација, Северна Македонија треба да вложи повеќе напори во имплементацијата на рамки и услуги на е-Влада. Имплементацијата на е-Влада е сè уште во рана фаза на подготовка. - Бариерите за е-трговија сè уште не се отстранети, вклучувајќи ги и царинските давачки и ДДВ за увозот за предмети со мала вредност.
<p>Аудиовизуелна политика</p> <ul style="list-style-type: none"> - Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (ААВМУ) треба да започне со развивање на активности за медиумска писменост. - Продолжуваат проблемите околу недостигот на редакциска и финансиска независност на јавниот радиодифузен сервис. 	<p>Аудиовизуелна политика</p> <ul style="list-style-type: none"> - Во име на ад хок телото за мониторинг на медиумите во кампањата за парламентарните избори 2016 година, регулаторот за медиуми (ААВМУ) поднесе 68 случаи до Судовите, но тие демонстрираа неконзистентно читање на законите и одложените пресуди. - Потребно е развивање на посистематски пристап и 	<p>Аудиовизуелна политика</p> <ul style="list-style-type: none"> - Развојот на посистематски пристап кон медиумската и дигиталната писменост останува приоритет. - Потребно е понатамошно зајакнување на капацитетот на медиумскиот регулатор (ААВМУ) и зголемување на меѓуинституционалната соработка за откривање на скриена сопственоста на медиуми

	<p>соработка помеѓу засегнатите страни за медиумска и дигиталната писменост.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Останува загриженоста за недостиг на уредувачка и финансиска независност на јавниот радиодифузен сервис. - Бидејќи Македонската радио-телевизија (МРТВ), медиумскиот регулатор (ААВМУ) и ЈП за радиодифузија повеќе не се финансираат со радиодифузни такси, туку од државниот буџет, треба да се избегнуваат доцнења на трансферите од буџетот до нив. 	<p>и нелегалната медиумска концентрација.</p> <ul style="list-style-type: none"> - За време на референдумот во септември 2018 година, беа забележани разлики во однос на медиумското известување во различни правни акти, како што се Законот за референдум и Изборниот законик. Ова доведе до поинакво читање од страна на Државната изборна комисија и од медиумскиот регулатор за пристапот на заинтересираните страни во референдумот кон платеното рекламирање. - Загриженоста останува околу реформите на јавниот радиодифузен сервис. Зајакнувањето на неговата независност и обезбедувањето на ефективни операции и управување продолжува да биде приоритет.
--	---	---

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 11. ЗЕМЈОДЕЛСТВО

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Умерено подготвена (*Moderately Prepared*) – 3

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Одреден напредок (*Some Progress*) – 3

КОМЕНТАР

Државата остварила умерено ниво на подготовка и одреден напредок. Петгодишната Национална програма за директни плаќања и поддршка на рурален развој е усвоена. Усогласувањето со политиките на ЕУ бара одвојување на плаќањата од производството и воведување стандарди за вкрстена усогласеност. Во руралниот развој, постигнат е одреден напредок во зголемувањето на персоналот во Агенцијата и Телото за управување, но капацитетот за апсорпција на средствата во рамките на претпристапната програма на ЕУ за рурален развој (ИПАРД II) останува недоволен, со што се зголемува ризикот од враќање на средствата на ЕУ и одложување на нови мерки на ИПАРД програмата. Потребно е натамошното развивање и надополнување на интегрираниот административен и контролен систем (IACS) со стратешки одлуки за политики за директни мерки за поддршка. Земјоделските советодавни услуги се обезбедени од страна на Националната агенција за проширување, која има хронични недостаток на капацитет и финансиски ресурси. Има сериозна потреба од зајакнување на улогата на Агенцијата. Мониторингот на органската сертификација и производите треба да се интензивира. Националниот пазар за органски производи сè уште останува ограничен.

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Финализирање на Националната мрежа за сметководствени податоци за фарми, правно и процедурално усогласување со *acquis*;
- Да се подготви акционен план за понатамошно институционално и правно усогласување со *acquis* во областа на заедничката организација на пазарот;
- Да се интензивира имплементацијата на Инструментот за претпристапна помош во руралниот развој (ИПАРД II) и да се обезбеди целосна апсорпција на средствата од ЕУ преку зајакнување на административните капацитети и надлежностите на Агенцијата ИПАРД.

Извештај 2016

Хоризонтални прашања

- Сè уште не е воспоставен систем за мониторинг и евалуација на националното земјоделство и стратегија и програми за рурален развој.
- Организационската структура на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство не соодветствува во целост со стратегијата и јавната политика која е во негова надлежност.

Извештај 2018

Хоризонтални прашања

- Одлуките за петгодишната национална програма за директни исплати и поддршка за рурален развој и функционална анализа на секторските институции се одложени.
- Потребно е понатамошно усогласување на националните шеми за поддршка, за да ги зголемат континуираните национални и ЕУ инвестиции во управувањето, администрацијата и контролните системи.
- Процесот на усогласување на мрежата на сметководствени податоци за фарма е во тек, но неговиот слаб квалитет го спречува неговото

Извештај 2019

Хоризонтални прашања

- Директните плаќања и понатаму се врзани за производството со ограничена примена на правилата за вкрстена усогласеност.
- Потребно е да се донесат одлуки за одвојување на плаќањата од производството и за други усогласувања со политиките на ЕУ.
- Натамошното развивање на интегрираниот административен и контролен систем (IACS) треба да се надопolni со стратешки одлуки за политики за директни мерки за поддршка.
- Потребни се напори за усогласување на мерките за државна помош со *acquis*.

	<p>ефективно користење во дизајнирањето на политиката.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Усогласувањето со политиките на ЕУ бара одвојување на плаќањата од производството и воведување стандарди за вкрстена усогласеност. - Не е направен напредок за подобрување на квалитетот на податоците и релевантноста на регистарот за фарми и систем за идентификација на земјишни парцели. - Моменталните структури и ресурси во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, и Агенцијата за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој се недоволни за управување и одржување на робустен систем за контрола. - Потребно е да се разјасни улогата на Министерството за земјоделство шумарство и водостопанство и на Агенцијата за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој во работата и одржувањето на Интегриран административен и контролен систем (IACS). 	<ul style="list-style-type: none"> - Усогласувањето на Мрежата за сметководствени податоци на фарма (FADN) со правила на ЕУ сè уште ево тек. - Со системот за идентификација на земјишни парцели (LPIS) се создаваат нови орто-фотографски карти и дигитализација на земјоделското земјиште. Сепак, употребата на системот е ограничена бидејќи поранешните катастарските записи сè уште се референца за исплати врз основа на големина на површината. - Разликите помеѓу вкупната земјоделска површина и декларираниите земјоделски парцели треба понатаму да се решаваат. - Националната агенција за проширување има хроничен недостаток на капацитет и финансирање.
<p>Организации на заеднички пазар</p> <ul style="list-style-type: none"> - Придонесот на мерките на директни плаќања на приходите на фармерите не се пријавува и сè уште не се проценува. - Системот за Аграрно сметководство недоволно се користи во пресметката на нивото на директна поддршка. - Во тек е надградба на интегриран систем за администрација и контрола. Потребно е да се вршат редовни контроли на внесувањето на податоците и проверки на лице место, со цел да се има сигурен интегриран регистар на земјоделски стопанства. - Нема напредок за воспоставување на систем за советување на фармери. 	<p>Организации на заеднички пазар</p> <ul style="list-style-type: none"> - Мерките на пазарот и мерките за управување со ризик, кои се применуваат за поединечни земјоделски производи, треба да бидат подобро образложени. - Понатамошното усогласување со заедничките пазарни мерки би можело подобро да се искористи за да се подобри конкурентноста на секторот. 	<p>Организации на заеднички пазар</p> <ul style="list-style-type: none"> - Постојат законски одредби за пазарни интервенции во согласност со acquis на ЕУ кои треба да се спроведат. - Сè уште е потребен напредок во усогласувањето на шемите за специфични стоки и поддршката за јавните и приватните складишта, организациите на производители и пазарната интервенција. - Потребно е и зајакнување на капацитетот на имплементација.
<p>Рурален развој</p> <ul style="list-style-type: none"> - Инвестициите за рурален развој за подобрување на пристапот до наводнување, консолидација на земјиштето и промоција на земјоделските задруги остануваат на ниско ниво. 	<p>Рурален развој</p> <ul style="list-style-type: none"> - Првата ЕУ претпристапна програма за земјоделство и рурален развој (ИПАРД I) е завршена со 17% од расположливите средства платени во периодот 2007-2013 година. 	<p>Рурален развој</p> <ul style="list-style-type: none"> - Капацитетот за апсорпција на средствата во рамките на претпристапната програма на ЕУ за рурален развој (ИПАРД II) останува недоволен, со што се зголемува ризикот од поврат на средствата

<ul style="list-style-type: none"> - Подготовката за ИПАРД мерките, инвестициите во јавната рурална инфраструктура, подобрувањето на обуките и советодавната служба чија реализација првично беше планирана за 2016-2017 треба да се интензивира. - Потребна е понатамошна проценка за да се идентификуваат тесните грла во програмирањето за рурален развој, проектирањето мерки и во спроведувањето. - И покрај напорите за подобрување на спроведувањето на ИПАРД Програмата и зголемениот број на апликации, околу 16,2 милиони евра од фондовите на ЕУ останаа неискористени во 2015 година - Недостаток на вработени, нивно често менување и рачната обработка на предмети во АФПЗРР (ИПАРД агенцијата) креира голем број на заостанати проекти, одложување на одлуките и одложување на плаќањата. 	<ul style="list-style-type: none"> - Доделувањето на задачите за спроведување на буџетот за програмата ИПАРД II беше доделено од Комисијата и беше објавен првиот повик за апликации. - Способноста да се апсорбираат ИПАРД II фондовите останува предизвик, поради нецелосни апликации и долг процес на склучување на договорите. - Постојаното намалување и високиот одлив на вработените во Управувачкото тело и во ИПАРД Агенцијата продолжуваат да бидат проблем за сериозна загриженост. 	<p>на ЕУ и одложување на одобрувањето на нови мерки.</p>
<p>Политика на квалитет</p> <ul style="list-style-type: none"> - Спроведувањето на други програми за квалитет (како сертифицирано производство) би можеле да се промовираат кај земјоделците. 	<p>Политика на квалитет</p> <ul style="list-style-type: none"> - Во областа на политиката за квалитет забележан е одреден напредок откако еден производ ("Охридска цреша") е регистриран како географска ознака. - Законодавството во секторот е усогласено со <i>acquis</i>, но потребни се дополнителни напори во спроведувањето на релевантните правила. 	<p>Политика на квалитет</p> <ul style="list-style-type: none"> - Законодавството во секторот е усогласено со <i>acquis</i>, но напредокот е ограничен на развивање и промовирање на шеми за квалитет. - Потреба од зајакнување на Капацитетот за спроведување и контрола на шемите за квалитет.
<p>Органско производство</p> <ul style="list-style-type: none"> - Сертифицираното органско производство се очекува да се зголеми. - Потребни се построги мерки и контрола за да се обезбеди органски квалитет потребни за извоз. 	<p>Органско производство</p>	<p>Органско фармерство</p> <ul style="list-style-type: none"> - Потребно е да се зајакне мониторингот на органската сертификација и производите. - Националниот пазар за органски производи останува ограничен.

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 12. БЕЗБЕДНОСТ НА ХРАНА, ВЕТЕРИНАРНА И ФИТОСАНИТАРНА ПОЛИТИКА

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Добро ниво на подготовка (*Good Level of Preparation*) – 4

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Добар напредок (*Good Progress*) – 4

КОМЕНТАР

Државата остварила добро ниво на подготовка и добар напредок. Законот за безбедност на храна е изменет, усогласувајќи се со новата Регулатива на ЕУ за службени контроли. Капацитетот за понатамошно усогласување и спроведување на *acquis* за зоо-технички прашања останува слаб. Постојното законодавство за нуспроизводи од животинско потекло е усогласено со *acquis*, но сепак, системот за собирање и третман на нуспроизводи од животинско потекло сè уште не е воспоставен и ова е проблем кој што се повторува со години. Во поглед на правила за безбедност на храна, постојното законодавство е усогласено со *acquis*, но проверките не се вршат секогаш според стандардите на ЕУ. Капацитетот на Фитосанитарната управа да обезбеди анализа на собраните податоци и да ги дефинира соодветните програми за контрола и уништување на штетници останува ограничен. Координацијата помеѓу надлежните органи не е подобрена и административниот капацитет е слаб.

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Да се продолжи со активности за подобрување на хигиената, благосостојбата на животните и стандардите за биосигурност на фармите;
- Да се воспостави акционен план за собирање и третирање на животински нуспроизводи;
- Да се усвои и спроведе законодавството за пестициди;

Извештај 2016

Генерална безбедност на храна

Извештај 2018

Генерална безбедност на храна

Извештај 2019

Генерална безбедност на храна

Ветеринарна политика

- Системот за идентификација и регистрација на свињи сè уште не е воспоставен.

Ветеринарна политика

- Треба да се подобри веродостојноста на системот за идентификација и регистрација на животните
- Треба да се воспостави систем за идентификација и регистрација на коњи.

Ветеринарна политика

- Капацитетот за понатамошно усогласување и спроведување на *acquis* за зоо-технички прашања останува слаб.

<p>Пуштање во промет на прехранбени производи, добиточна храна и нус производи од животинско потекло</p> <p>- Сè уште не се воспоставени системи за собирање и третман за нус производите од животинско потекло.</p>	<p>Пуштање во промет на прехранбени производи, добиточна храна и нус производи од животинско потекло</p> <p>- Сè уште не се воспоставени системи за собирање и третман за нус производите од животинско потекло.</p>	<p>Пуштање во промет на прехранбени производи, добиточна храна и нус производи од животинско потекло</p> <p>- Сè уште не е воспоставен системот за собирање и третман на нуспроизводи од животинско потекло.</p>
<p>Правила за безбедност на храна</p>	<p>Правила за безбедност на храна</p>	<p>Правила за безбедност на храна</p> <p>- Постојното законодавство е усогласено со <i>acquis</i>, но проверките не се вршат секогаш според стандардите на ЕУ.</p>
<p>Посебни правила за добиточна храна</p> <p>- Што се однесува до специфичните правила за добиточна храна, усвоен е национален план за службена контрола на исхраната на животните, но истиот сè уште не е имплементиран.</p>	<p>Посебни правила за добиточна храна</p>	<p>Посебни правила за добиточна храна</p>
<p>Фитосанитарна политика</p> <p>- Фитосанитарната управа нема доволно персонал, и недостасува обука и опрема. - Ефикасноста на фитосанитарните инспектори треба да се подобри. - Фитосанитарните контроли и следењето треба да бидат врз основа на проценка на ризикот. - Меѓународни стандарди за одредување на статусот на растителни штетници во земјата не се спроведуваат. - Координација помеѓу надлежните органи и понатаму е слаба и неефикасна.</p>	<p>Фитосанитарна политика</p> <p>- Не може да се забележи напредок во фитосанитарната политика, која останува во рана фаза. - Капацитетите на Фитосанитарната управа за обезбедување на веродостојна анализа на собраните податоци и дефинирање на соодветни програми за контрола и уништување на штетници се ограничени. - Ефикасноста на фитосанитарните инспекции треба да се подобри. - Меѓународните стандарди за утврдување на статусот на штетници во земјата не се спроведуваат. - Фитосанитарниот информациски систем сè уште не е воспоставен. - Координацијата помеѓу надлежните органи останува сиромашна и неефикасна.</p>	<p>Фитосанитарна политика</p> <p>- Капацитетот на Фитосанитарната управа да обезбеди анализа на собраните податоци и да ги дефинира соодветните програми за контрола и уништување на штетници останува ограничен. - Координацијата помеѓу надлежните органи не е подобрена. - Административниот капацитет е слаб, иако капацитетот на Државната фитосанитарна лабораторија е зајакнат со нова опрема.</p>

<i>Генетски модифицирани организми (ГМО)</i>	<i>Генетски модифицирани организми (ГМО)</i> - Законодавството за ГМО е усогласено со европското, но производството, пласирање на пазарот у увозот на генетски модифицирана храна и добиточна храна е забрането до влезот во ЕУ.	<i>Генетски модифицирани организми (ГМО)</i>
--	---	--

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 13. РИБАРСТВО

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Умерено подготвена (*Moderately Prepared*) – 3

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Нема напредок (*No Progress*) – 2

КОМЕНТАР

Не се забележани позначајни придвижувања во овој сектор и не е постигнат напредок во однос на препораката од минатата година за понатамошно усогласување на пазарната политика со *acquis*. Европската Комисија забележува дека немаше никакви случувања во поглед на управување со риболов, инспекција, контрола, надзор, следење, структурни акции и меѓународни договори за рибарство. Оваа година не се забележани мерки за државна помош, кои беа предмет на критика во претходната година, туку се воведени одредени структурни финансиски мерки.

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Понатамошно усогласување на своето законодавство со Европското и да обезбеди негово спроведување и зајакнување, особено за нелегален, непријавен и нерегулиран риболов, собирање на податоци, структурна поддршка и државна помош.

Извештај 2016

- Политиката на пазарот на риболовот треба да обезбеди повеќе и подобри информации за корисниците на рибните производи пласирани на пазарот.
- Потребно е да се обезбедат информации за одржливо искористување на рибниот фонд и рибните видови.

Извештај 2018

- Земјата треба да ги концентрира напорите за понатамошно усогласување на нејзината пазарна политика и стандарди со соодветното *acquis*.
- Дисторзивните мерки на државната помош, како што се субвенциите (по килограм пазарна руба) за производители на аквакултура треба да прекинат или постепено да се намалуваат до нивниот прекин.
- Треба да се воспостави систем за собирање на податоци за да се обезбедат точни, сигурни, достапни и навремени податоци.
- Треба да се прошири координацијата при собирање на податоци со другите соседни земји (Албанија и Грција).

Извештај 2019

- Северна Македонија треба да преземе чекори за да обезбеди целосна усогласеност со *acquis* за нелегален, непријавен и нерегулиран риболов, како и за инспекција и контрола.
- Собирањето на податоци за риболовот и аквакултурата треба да се подобри во согласност со релевантното *acquis*.
- Бидејќи Северна Македонија потврди дека нејзините внатрешни води се домаќини на европската јагула (*Anguilla Anguilla*), земјата треба да обезбеди спроведување на Регулативата за јагули на ЕУ, со дефинирање на единиците за управување со јагулите и спроведување на планови за управување.
- Административниот капацитет за управување, инспекција и контрола на политиката за риболов треба дополнително да се зајакне.

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 14. ТРАНСПОРТНА ПОЛИТИКА

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Умерено подготвена (*Moderately Prepared*) – 3

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Ограничен напредок (*Limited Progress*) – 2

КОМЕНТАР

И оваа година Македонија останува умерно подготвена во ова поглавје, со ограничен напредок во однос на реформските мерки. Со оглед на тоа што повеќето препораки од извештаите од 2016 и 2018 не се спроведени, во текот на оваа година земјата треба да фокусира на спроведување на неопходните секторски реформи. Потребни се ефикасни мерки за реформи во железницата за да се намали зависноста од патниот сообраќај. Независното истражно тело за несреќи во железничкиот сообраќај сè уште не е формирано. Потребни се дополнителни напори за спроведување на законодавството на ЕУ за права на патници во сите видови транспорт. Клучниот впечаток кој се стекнува од Извештајот е дека е неопходна демонстрација на политичка воља и посветеност за спроведување на потребните реформи во сите видови на транспорт.

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Да се зајакнат оперативниот и административниот капацитет на инспекциските тела и да се развијат капацитети за спроведување на мерки за намалување на жртвите во патната и железничката инфраструктура
- Да се фокусира на спроведување на мерките на поврзување на железничката мрежа како дел од железничката реформа, отворањето на пазарот за железнички транспорт за домашни и регионални претпријатија, како и за воспоставување на национален систем за континуирано собирање на податоци за несреќи во патниот сообраќај
- Да се донесе законодавство за интелигентни транспортни системи (ИТС) и комбиниран транспорт, и да се вложат дополнителни напори за создавање на стратешка рамка за спроведување на ИТС и клучни мрежи

Извештај 2016

Патен сообраќај

- Правното лице надлежно за вршење на оцена на сообразност на постојната опрема за превоз на опасни материи не е именувано.
- Државата треба да продолжи со усогласувањето со *acquis* од областа на безбедноста и да се развијат капацитети за спроведување на законот за да се намалат смртните случаи и да се зголеми проверката на комерцијални возила.
- Законските надлежности и оперативниот капацитет на патните инспектори треба да се подобрат за подобро спроведување на социјалната политика. Покрај тоа, правилата треба да бидат усвоени за примена на казни за прекршување на Европската

Извештај 2018

Патен сообраќај

- Законодавството за опасни материи е усогласено со *acquis*. Сепак, оцена на сообразност на постојната опрема за транспорт на опасни материи допрва треба да се воведи.
- Земјата треба да продолжи со усогласувањето со *acquis* од областа на заштитата и безбедноста и да ги подобри капацитетите за спроведување на образование и обука, особено административните и техничките капацитети на Државниот инспекторат за транспорт.
- Потребно е понатамошно усогласување на казнените одредби за прекршување на одредбите од Европската спогодба за работа на единиците на

Извештај 2019

Патен сообраќај

- Законодавството за опасни материи е усогласено со *acquis*. **Сепак, оцена на сообразност на постојната опрема за транспорт на опасни материи допрва треба да се воведи.**
- **Земјата треба да продолжи со усогласувањето со *acquis* од областа на заштитата и безбедноста и да ги подобри капацитетите за спроведување на образование и обука, особено административните и технички капацитет на Државниот инспекторат за транспорт.**
- Потребно е надлежните органи да изготват тригодишен план за проверка на безбедноста на патиштата (ПБП) за јадрото и сеопфатната мрежа,

<p>спогодба за работа на екипажите на возилата што вршат меѓународен патен транспорт (АЕТР).</p> <p>- Законодавството за чисти и енергетски ефикасни возила на патниот сообраќај и на интелигентни транспортни системи (ИТС) треба да се транспонира без понатамошно одложување.</p>	<p>возилата кои вршат меѓународен патен транспорт (АЕТР).</p> <p>- Законодавството за чисти и енергетски ефикасни возила на патниот сообраќај и интелигентни транспортни системи (ИТС) сè уште не е транспонирано.</p>	<p>како и спроведување на пилот проверки за безбедноста на патиштата на деловите каде има високо ниво на несреќи.</p> <p>- Потребни се дополнителни напори да се воспостави национален систем за континуирано прибирање на податоци за сообраќајни несреќи на пат.</p> <p>- Потребно е понатамошно усогласување на казнените одредби за прекршување на одредбите од Европската спогодба за работа на екипажите на возилата кои вршат меѓународен патен транспорт (АЕТР).</p> <p>- Законодавството за чисти и енергетски ефикасни возила на патниот сообраќај и интелигентни транспортни системи (ИТС) сè уште не е транспонирано.</p>
<p>Железнички сообраќај</p> <p>- Поделба на сметките на работењето на патници и стока на националниот оператор и транспозиција и примената на голем дел од новите одредби од Директивата 2012/34 / ЕУ за единствен европски железнички област заостануваат.</p> <p>- Националното законодавство овозможува правни и физички лица да вршат транспорт на стока за сопствени потреби, што не претставува ефикасно отварање на пазарот.</p> <p>- Целосен отворен пристап на железничката пазар за странски оператори сè уште треба да се постигне.</p> <p>- Законодавство за безбедност на железничкиот сообраќај е усогласено, но треба да се направат дополнителни напори за да се исполнат условите за неговото спроведување</p> <p>- Двата договори за прекугранична железничка соработка со Грција сè уште треба да се финализираат.</p> <p>- Договорот за прекугранична железничка соработка треба пошироко да се спроведува.</p> <p>- Формирањето на телото за испитување на несреќи треба да се финализира.</p>	<p>Железнички сообраќај</p> <p>- Земјата веќе ги исполни дел главните барања на acquis со одвојување на инфраструктурното управување и железничкото работење на државните железници.</p> <p>- Сепак, има одложувања во поделбата на сметките на националниот оператор за патнички и товарни операции и транспозиција и примена на голем дел од одредбите на Единствената европска железничка област.</p> <p>- Потребни се дополнителни напори за целосно да се отвори железнички пазар.</p> <p>- Законодавство за безбедност на железничкиот сообраќај е усогласено, но треба да се направат дополнителни напори за да се исполнат условите за неговото спроведување.</p> <p>- Договорот за прекугранична железничка соработка со Србија и другите соседи (Грција и Косово) треба целосно да се имплементира.</p> <p>- Воспоставување на телата за испитување на несреќи и тело за безбедност и регулаторно тела треба да се финализира.</p>	<p>Железнички сообраќај</p> <p>- Земјата веќе исполни дел од главните барања на acquis со одвојување на инфраструктурното управување и железничкото работење на државните железници. Сепак, има одложувања во поделбата на сметките на националниот оператор за патнички и товарни операции и транспозиција и примена на голем дел од одредбите на Единствената европска железничка област.</p> <p>- Потребни се дополнителни напори за целосно да се отвори железнички пазар.</p> <p>- Законодавство за безбедност на железничкиот сообраќај е усогласено, но треба да се направат дополнителни напори за да се исполнат условите за неговото спроведување.</p> <p>- Договорите за прекугранична железничка соработка со Грција и Косово сè уште треба да бидат целосно спроведени.</p> <p>- Телото за истраги на несреќи сè уште не е воспоставено.</p> <p>- Телото за безбедност сè уште не е целосно функционално.</p>

<p>Внатрешен воден сообраќај</p> <ul style="list-style-type: none"> - За да се постигне целосно усогласување со <i>acquis</i>, треба да се донесе Законот за превоз. - Во областа на внатрешниот воден транспорт, релевантното законодавство на ЕУ е транспонирано, со исклучок на Правилникот за признавање на сертификација и превоз на стоки и патници. - Орган одговорен за внатрешните водни патишта е воспоставен пред една деценија. За целосно усогласување на законодавството потребно е да се усогласи Законот за трговски транспортни потреби. 	<p>Внатрешен воден сообраќај</p> <ul style="list-style-type: none"> - Во областа на внатрешниот воден транспорт, релевантното законодавство на ЕУ е транспонирано, со исклучок на Правилникот за признавање на сертификација и превоз на стоки и патници. - Орган одговорен за внатрешните водни патишта е воспоставен пред една деценија. Законот за трговски транспортни потреби не е усогласен поради отсуство на превоз на стоки на внатрешните водни патишта. - Земјата активно учествува во Меѓународната комисија на Басенот на реката Сава, но не учествува во Стратегијата на ЕУ за развој на Дунавски регион. - Земјата ги потпиша главните меѓународни договори за Внатрешен воден сообраќај, како и неколку билатерални договори со соседните земји. 	<p>Внатрешен воден сообраќај</p> <ul style="list-style-type: none"> - Во областа на внатрешниот воден транспорт, релевантното законодавство на ЕУ е транспонирано, со исклучок на Правилникот за признавање на сертификација и превоз на стоки и патници. - Орган одговорен за внатрешните водни патишта е воспоставен пред една деценија. Законот за трговски транспортни потреби не е усогласен поради отсуство на превоз на стоки на внатрешните водни патишта. - Земјата активно учествува во Меѓународната комисија на Басенот на реката Сава, но не учествува во Стратегијата на ЕУ за развој на Дунавски регион.
<p>Комбиниран транспорт</p> <ul style="list-style-type: none"> - Треба да се работи на развој на балансиран комбиниран транспорт и систем на мобилност кој е еколошки и конкурентен. 	<p>Комбиниран транспорт</p> <ul style="list-style-type: none"> - Процесот на донесување специфични закони за комбиниран транспорт останува нецелосен. Локација за воспоставување мултимодален јазол во близина на Скопје е иницијално избрана. 	<p>Комбиниран транспорт</p> <ul style="list-style-type: none"> - Не е направен напредок за финализирање на релевантното национално законодавство за комбиниран транспорт, но има одреден напредок во поставување на мултимодален јазол во близината на Скопје.
<p>Воздушен сообраќај</p> <ul style="list-style-type: none"> - Законот за безбедност во воздухопловството е делумно усогласен со законодавството на ЕУ. - Треба да се адресира прашањето за можна државна помош во воздушниот сообраќај. - Законодавството за безбедност во авионскиот сообраќај е делумно усогласено со законодавството на ЕУ. 	<p>Воздушен сообраќај</p> <ul style="list-style-type: none"> - Земјата има постигнато добро ниво на усогласување со <i>acquis</i>, иако Законот за безбедност во воздухопловството е делумно усогласен со законодавството на ЕУ. - Земјата треба да продолжи со напорите за усогласување на барањата согласно првата транзициона фаза во рамки на Договорот за Европската заедница за воздухопловна управа. - Потребна е целосна транспозиција и имплементација на Единствениот Европски Акт за небата кој останува да биде потврден од страна на Европската агенција за воздухопловна безбедност (ЕАСА). - Соработката со ЕАСА ги опфаќа сите аспекти на <i>acquis</i> во безбедноста на цивилното воздухопловство и заштита на животната средина на производи, организации и персонал, но потребно е да се преземат понатамошни напори за фасилитирање на инспекциите за стандардизација на ЕАСА. 	<p>Воздушен сообраќај</p> <ul style="list-style-type: none"> - Земјата има постигнато добро ниво на усогласување со <i>acquis</i>, иако Законот за безбедност во воздухопловството е делумно усогласен со законодавството на ЕУ. - Нема напредок за усогласување на барањата согласно првата транзициона фаза во рамки на Договорот за Европската заедница за воздухопловна управа. - Потребна е целосна транспозиција и имплементација на Единствениот Европски Акт за небата кој останува да биде потврден од страна на Европската агенција за воздухопловна безбедност (ЕАСА). - Соработката со ЕАСА ги опфаќа сите аспекти на <i>acquis</i> во безбедноста на цивилното воздухопловство и заштита на животната средина на производи, организации и персонал, но потребно е да се преземат понатамошни напори за олеснување на инспекциите за стандардизација на ЕАСА.

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 15. ЕНЕРГИЈА

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Умерено подготвена (*Moderately Prepared*) – 3

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Добар напредок (*Good Progress*) – 4к (*Good Progress*) – 4

КОМЕНТАР

Државата е повторно оценета како умерено подготвена во оваа област, и покрај оценката дека е постигнат добар напредок во изминатата година, што е видливо во помалиот број на црвени и зелени забелешки во третата колона на анализата. Добрата оценка е последица на фактот што во изминатата година државата го усвои рамковно законодавство во согласност со Третиот енергетски пакет на ЕУ за гас и електрична енергија. За следната година на државата и е предочено да се насочи кон имплементација на рамката, вклучително и преку 1) завршување на разврзувањето и сертификацијата на системите за пренос на електрична енергија и гас, 2) зголемување на бројот на вработените на Секторот за енергетика при Министерството за економија и Агенцијата за енергетика, 3) финализација на новите и ажурираните подзаконски акти согласно Законот за енергетика и усвојување на Законот за енергетска ефикасност, усогласен со европското законодавство. Сумарно, државата има постигнато добар напредок, но потребна е политичка волја и зајакнување на институционалните капацитети за посериозен пробив во оваа област.

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- да го заврши разврзувањето (сертифицирањето) на системите за пренос на електрична енергија и гас
- да го зголеми бројот на вработените на Секторот за енергетика во Министерството за економија и Агенцијата за енергетика;
- да ги финализира новите или ажурираните подзаконски акти согласно Законот за енергетика и Третиот енергетски пакет, да го усвои Законот за енергетска ефикасност за усогласување со Директивата за енергетска ефикасност и Директивата за енергетски карактеристики на згради. да продолжи со напорите за усогласување на тековната работа со Стратегијата за енергетика и климатската стратегија, обезбедувајќи конзистентност меѓу целите и спречување на негативните стимулации.

Извештај 2016

Безбедност при снабдување

- Националната стратегија за енергетика до 2035 година сè уште не е донесена.
- Расположливоста на јаглен за РЕК Битола треба да се реши итно, бидејќи ова е прашање на безбедност воснабдувањето.
- Донесувањето на Законот за нафтените резерви беше повторно одложено, овој пат до 1 јануари 2018 година.

Внатрешен пазар на енергија

- Регулаторната комисија за енергетика (РКЕ) ги регулира цената на електричната енергија за домаќинствата и малите и средни претпријатија кои

Извештај 2018

Безбедност при снабдување

- Националната стратегија за енергетика до 2035 година сè уште не е донесена.
- Расположливоста на јаглен за РЕК Битола треба да се реши итно, бидејќи ова е прашање на безбедност во снабдувањето.
- Донесувањето на Законот за нафтените резерви беше повторно одложено, сега до 1 јануари 2019 година.

Внатрешен пазар на енергија

- Државата сè уште не ја усогласила својата рамка и законодавство за спроведување со Третиот енергетски пакет на ЕУ за гас и електрична енергија.

Извештај 2019

Безбедност при снабдување

- **Расположливоста на јаглен за РЕК Битола треба да се реши итно, бидејќи ова е прашање на безбедност во снабдувањето.**
- **Донесувањето на Законот за нафтените резерви беше повторно одложено, сега до 1 јануари 2020 година.**

Внатрешен пазар на енергија

- Операторот на системот за пренос на природен гас сè уште не аплицирал за сертификација
- Владата треба да донесе одлука за формата на операторот на организирианиот пазар.

не ги исполнуваат условите за подобност под предвидената шема на постепеното отворање, како и цената по која актуелниот генератор ЕЛЕМ продава електрична енергија на снабдувачите во краен случај. Ова е штетно за функционирањето на пазарот на големо, и надлежностите на РКЕ треба да се прошират за да можат да покријат комплетен сет на регулаторни овластувања и задачи предвидени во рамки на третиот пакет.

- Во областа на јаглеводороди, Законот за минералните сировини ја транспонира Директивата за лиценцирање на јаглеводородот, но усогласувањето допрва треба да се случи.

- Државата не ги усвои вториот и третиот Национален план за енергетска ефикасност, до крајот на јуни 2016 година

- И Секторот за енергетика на Министерството за економија и Агенцијата за енергетика немаат доволно персонал и технички / инженерски капацитети.

- Постои недостаток на национално финансирање на енергетската ефикасност и пазарот ЕСКО е недоволно развиен.

- Иако земјата има потпишано договор со акционер со електрична енергија на регионално координирани аукции Канцеларијата ЈИЕ НСА, оданочувањето на услуги поврзани со прекуграничната трговија со електрична енергија не е усогласено со насоките на Енергетската заедница.

- Законот за ДДВ мора да се измени, за да се избегне двојно оданочување на услугите обезбедени од страна на учесниците на странскиот пазар.

- Државата не ја донесе својата законска рамка во согласност со Третиот енергетски пакет на ЕУ за гас и електрична енергија, како ни соодветните подзаконски акти.

- Не се преземени мерки кон понатамошна дезинтеграција на комуналните услуги во согласност со обврските на земјата од Третиот енергетски пакет.

- Правото на сите корисници да го избираат својот снабдувач ќе се воведи дури во 2020 година, спротивно на обврските на земјата од Договорот за енергетска заедница.

- Министерскиот совет на Енергетската заедница донесе одлуки со кои се смета дека државата ги прекршила своите обврски поради нејзиното не транспонирање на Третиот енергетски пакет и поради недостаток на отворање на пазарот на електрична енергија.

- Воведувањето на двочасовна евтина тарифа за електрична енергија за домаќинствата не е во согласност со пазарните правила. Регулираните цени се однесуваат на производството на електрична енергија во државна сопственост.

- Кодот за преносната мрежа и правилата за пазарот на гас се усогласени со барањата на *acquis* за распределба на капацитетите и транспарентност, но не се доволно детални за прекуграничните прашања, ниту ја проценуваат побарувачката на пазарот за нови инвестиции.

- Тарифниот систем за пренос од влез-излез, како што се бара со *acquis*, не е воспоставен.

- Целосно раздвојување на операторите на електропреносните системи (ОЕПС) допрва треба да се постигне.

- Барањата за одвојување, врз основа на Третиот енергетски пакет, сè уште не се усвоени. ОЕПС за електрична енергија - МЕПСО и ОЕПС за гас ГАМА не се целосно раздвоени.

- Регулаторната комисија за енергетика (РКЕ) ги регулира цената на електричната енергија за домаќинствата и малите и средни претпријатија кои не ги исполнуваат условите за подобност под предвидената шема на постепеното отворање, како и цената по која актуелниот генератор ЕЛЕМ продава електрична енергија на снабдувачите во краен случај. Ова е штетно за функционирањето на пазарот на големо, и надлежностите на РКЕ треба да се прошират за да можат да покријат комплетен сет на регулаторни овластувања и задачи предвидени во рамки на третиот пакет.

- Потребно е воведување на неутрален комитет за избор на членови на РКЕ како и укинување на сомнителните барања за кандидатите да поминат психолошки тестови и тестови за интегритет.

- Државата го усвои третиот Национален акционен план за енергетска ефикасност. Главната цел е да се

- Целосната рамномерна одговорност на сите учесници на пазарот, што се бара со закон да се воведи до 1 јануари 2019 година и конкурентското обезбедување на услуги, повторно се одложени.

- Допрва треба да развие програма за заштита на ранливите потрошувачи.

- Условите и начинот за пристап на трети страни на системот за пренос на природен гас се регулирани во Законот за енергетика, кој е усогласен со *acquis*.

Сепак, треба да се подобрат алокацијата на капацитетите и транспарентноста.

- Не беше остварен напредок во воспоставувањето на Тарифен систем за пренос на природен гас во точките на влез и излез.

- Недостасуваше позитивен развој во решавањето на спорот околу сопственоста на гасоводот.

	<p>спаси 9% до 2018 година, што не е постигнато.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Пазарот на енергетски услуги не е развиен, а постојното законодавство треба да се измени за да се овозможи склучување договори со компаниите за енергетски услуги (ЕСКО). - Фондот за енергетска ефикасност сè уште не е воспоставен. - Човечките и техничките капацитети на Секторот за енергетика при Министерството за економија и Агенцијата за енергетика се ограничени. 	
Државна помош	Државна помош	Државна помош
<p>Обновлива енергија</p> <ul style="list-style-type: none"> - Земјата го усвои Националниот план за акција за обновлива енергија (NREAP), каде целта е за 21% од потрошената да се обезбеди од обновливи извори до 2020 година. Во моментот овој процент е 17,5%. Оваа цел не е во согласност со планирањето на обврските од 28% на ОИЕ до 2020 година на кои земјата се обврза. - Директивата за обновливите извори на енергија е само делумно транспонирана во националното законодавство. - Ограничување на капацитетите за неколку видови на обновливи извори на енергија како што се ветерот, сончевата енергија, биомаса и биогаз до 2020 година се пречки за земјата да ги достигне своите цели за обновлива енергија до 2020 година. - Конвенцијата на Постојаниот комитет во Берн препорачува укинување на инвестициски проекти на хидроенергија во Националниот парк Маврово се до оцена на кумулативното влијание врз животната средина. - Постои интерес за понатамошен развој на хидроцентралите. Таквиот развој треба да биде во согласност со законодавството на ЕУ за животната средина и при оценка на потенцијалните нови проекти треба да се земе предвид влијанието врз природните области со висок интерес. 	<p>Обновлива енергија</p> <ul style="list-style-type: none"> - Државата го измени својот Национален акционен план за обновливи извори на енергија со цел да ги земе предвид ажурираните податоци за биомасата. Сепак, планот не е во согласност со задолжителната цел од 28% обновливи извори на енергија до 2020 година што е во спротивност на Директивата за обновливи извори на енергија. - Директивата за обновливите извори на енергија сè уште е само делумно усвоена во националното законодавство. - Во земјата се воспоставени повластените тарифи за промовирање на обновливи извори на енергија (ОИЕ) и шеми за поддршка за различни технологии. Сепак, ограничување на капацитетите за неколку видови на обновливи извори на енергија како што се ветерот, сончевата енергија, биомаса и биогаз до 2020 година се пречки за земјата да ги достигне своите цели за обновлива енергија до 2020 година. - Процесот на поедноставување и рационализирање на процедурите за одобрување, дозволување, лиценцирање и поврзување со мрежите мора да продолжи. - Инвестициите во хидроенергијата треба да бидат во согласност со соодветното <i>acquis</i> за животна средина. 	<p>Обновлива енергија</p> <ul style="list-style-type: none"> - Инвестициите во хидроенергијата треба да бидат во согласност со европското законодавство за животна средина.

<p>Енергетска ефикасност</p> <ul style="list-style-type: none"> - Одлука да се одложи спроведувањето на програмата за сертификација на енергетските перформанси одразува недостатокот на политичка волја за спроведување на барањата на <i>acquis</i> или промовирање на инвестициите за изградба со реновирање. 	<p>Енергетска ефикасност</p> <ul style="list-style-type: none"> - Законодавството за енергетска ефикасност не е целосно усогласено со Директивата за енергетска ефикасност и Директивата за енергетски карактеристики на згради. - Спроведувањето на одредбите од Директивата за постојните згради беше одложено до приемот на државата во ЕУ. - Државата не усвои ажурирана регулатива за минимални барања за енергетски карактеристики на зградите, национална методологија за пресметка, сертификација на енергетски карактеристики на згради и проверка на системите за греење и климатизација. 	<p>Енергетска ефикасност</p> <ul style="list-style-type: none"> - Пазарот на енергетски услуги допрва треба да се развива, а постојното законодавство да се дополнува во тој правец. - Треба да се подобри финансирањето за унапредување на енергетската ефикасност, вклучително преку основање на Фонд за енергетска ефикасност. - Општините треба да преземат чекори за целосно почитување на нивната обврска за развивање и имплементација на општински програми за енергетска ефикасност. - Изготвувањето и примената на секундарната легислатива остануваа предизвик, пред се поради ограничените човечки и технички капацитети на Секторот за енергетика при Министерството за економија и Агенцијата за енергетика.
<p>Нуклеарна безбедност и заштита од радијација</p> <ul style="list-style-type: none"> - Не постои сигурен објект за складирање на радиоактивен отпад. 	<p>Нуклеарна безбедност и заштита од радијација</p> <ul style="list-style-type: none"> - Не постои сигурен објект за складирање на радиоактивен отпад. 	<p>Нуклеарна безбедност и заштита од радијација</p>

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 16. ОДАНОЧУВАЊЕ

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Умерено подготвена (*Moderately Prepared*) – 3

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Одреден напредок (*Some Progress*) – 3

КОМЕНТАР

Комисијата ги забележува позитивните промени во поглавјето кои овозможуваат намалување на административниот товар за даночните обврзници и скратување на времето потребно за обработка на годишната даночна пријава. Сепак, хармонизацијата на националното со европското законодавство бавно се спроведува, така што голем дел од обврските кои повеќе години по ред се провлекуваат во Извештаите на Комисијата сè уште не се или не се целосно и коректно спроведени. Ова особено се однесува на Законот за акцизи и Законот за ДДВ. Посебно акцентиран е проблемот на даночните одредби кои се применуваат во ТИРЗ, а кои не се усогласени со европското законодавство. ТИРЗ се исто така проблематични и во однос на неусогласеноста на царинските прописи и на правилата за одобрување на државна помош. Ова прашање е директно поврзано со владината политика на привлекување на СДИ која се базира на даночни и царински олеснувања и на друг вид на помош. Од тука, решавањето на овие забелешки ќе бара ревизија на оваа клучна владина политика. Дополнително, потребни се постојани вложувања во капацитетите и опремата на УЈП на централно, но многу повеќе на локално ниво.

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

Република Северна Македонија во следниот период треба:

- Да го подобри капацитетот на даночната управа, на централно и локално ниво преку усвојување и ефикасна имплементација на Стратегијата за даночен систем;
 - Дополнително да го усогласи законодавството со *acquis*, особено Законот за акцизи, и да направи измени на Законот за персонален доход и Законот за даночна постапка, во согласност со Стратегијата за даночен систем;
 - Да обезбеди ратификација на Мултилатералната конвенција на ОЕЦД за заедничка административна помош во даночните прашања до крајот на 2019 година.
- Останува и препораката од 2016 и 2018 година :
- Да се доведат даночните одредби за технолошко/индустриски развојни зони во согласност со Кодексот на однесување на ЕУ за деловно оданочување.

Извештај 2016

Извештај 2018

Извештај 2019

Индиректно оданочување

- Во однос на индиректно оданочување, направени се мали измени во Законот за ДДВ. За акцизите, беа направени законски измени за да се спречат шпекулативни залихи на тутунски производи, за регулирање на статусот на мали независни пиварници и на условите за добивање лиценци за акцизи.

Индиректно оданочување

- Во индиректно оданочување, Законот за ДДВ сè уште не е усогласен со *acquis* во врска со исклучоците од ДДВ.
 - Што се однесува до акцизите, правната рамка мора и понатаму да се усогласува со *acquis*.
 - Движењето на акцизни стоки под царинска суспензија сè уште не е предмет на електронски контроли, но сè уште зависи од верификацијата базирана на хартија.

Индиректно оданочување

- Во индиректно оданочување, законот за ДДВ сè уште не е усогласен со *acquis* во врска со исклучоците од ДДВ. Што се однесува до акцизите, правната рамка мора биде понатаму усогласена со *acquis*.
 - Доцнењата при повратот на ДДВ не се толку чести како порано.
 - Што се однесува до акцизите, правната рамка мора да биде дополнително усогласена со *acquis*.

		Движењето на акцизни стоки под царинска суспензија сè уште е предмет само на проверка базирана на хартија, а електронски проверки сè уште не се воспоставени.
<p>Директно оданочување</p> <ul style="list-style-type: none"> - Законот за персонален данок на доход беше изменет за да се продолжи рокот за стекнување на капитална добивка на даноците остварени од продажба на хартии од вредност. - Исто така беа направени измени во врска со начинот на кој се пресметува данокот на добивка. 	<p>Директно оданочување</p> <ul style="list-style-type: none"> - Во врска со директното оданочување, треба да се подобри Законот за персонален данок на доход со цел да се намали административниот товар на даночните обврзници, да се поедностави начинот на пресметување и плаќање персонален данок на доход и да се скрати времето за обработка и пресметување на годишен данок на доход. - Одредени даночни олеснувања одредени за ТИРЗ би биле оценети како штетни и спротивни на Европскиот кодекс за однесување кај деловното оданочување. 	<p>Директно оданочување</p> <ul style="list-style-type: none"> - Законот за персонален данок на доход беше изменет, со цел поефективна обработка на годишните даночни пријави.
Административен капацитет и взаемна помош	Административен капацитет и взаемна помош	Административен капацитет и взаемна помош
<p>Оперативен капацитет и компјутеризација</p> <ul style="list-style-type: none"> - Во тек е компјутеризација и реорганизација на Управата за јавни приходи. Целите на реорганизација се: подобрување на ефикасноста во работењето, усогласување на деловните процеси со ISO 9001/2008 и имплементација и усогласување со управување со ризици. - Активностите на внатрешната ревизија исто така се развиваат. - Управата ги следи готовинските плаќања на даночните обврзници преку фискални каси и услугата е-даноци се проширува. - Управата продолжува да учествува во инспекциите за борба против сивата економија, за откривање на неплатени даночни обврски и нерегистрирани даночни обврзници и да стимулира на доброволно усогласување. 	<p>Оперативен капацитет и компјутеризација</p> <ul style="list-style-type: none"> - Напредок е направен во развивањето на Стратегија за даночен систем што го опфаќа целиот даночен систем, вклучувајќи го и данокот, управувањето со ризикот од усогласеност, борбата против даночното затајување и модернизацијата на ИТ системот. 	<p>Оперативен капацитет и компјутеризација</p> <ul style="list-style-type: none"> - Управата за јавни приходи треба дополнително да ги подобри деловните процеси, да имплементира нов интегриран ИТ модел, алатки за управување со ризик и е-услуги. - Стратегијата за даночен систем, која опфаќа фер оданочување, наплата на приходи, даночна транспарентност, квалитет на услуги и зелено оданочување, сè уште не е усвоена.

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 17. ЕКОНОМСКО-МОНЕТАРНА УНИЈА

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Умерено подготвена (*Moderately Prepared*) – 3

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Одреден напредок (*Some Progress*) – 3

КОМЕНТАР

Подготвеноста на државата за учество во Економско-монетарната унија (ЕМУ) со години наназад се оценува како умерена, при што континуирано најголеми забелешки се даваат во делот на економските политики, додека попозитивно се оценети постигнувањата во монетарната политика. Иако последните две години е остварен подобар напредок во однос на претходниот период, сепак постојат клучни недостатоци кои се однесуваат на фискалната и буџетската политика односно управување со јавните финансии и јавниот долг и на квалитетот и видот на структурните реформи. После многу години инсистирање од ЕК, Владата во 2017 година конечно ја донесе Програмата за реформа на управувањето со јавните финансии и сега е неопходно е да се забрза нејзината суштинска имплементација. Поголеми предизвици остануваат во делот на дизајнирањето на неопходните структурни реформи и креирањето, спроведувањето и имплементацијата на економски политики кои ќе ги подржат реформите и ќе обезбедат одржлив раст.

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Да воспостави соодветна среднорочна рамка на расходи со цел понатамошно подобрување на фискалната дисциплина и транспарентноста
- Да се воведат фискални правила за подобрување на управувањето со јавните финансии
- Онаму каде што тоа го бараат Европските статистички стандарди, во општата рамка на Владата за фискално Известување да се вклучат и јавните претпријатија.

Извештај 2016

Извештај 2018

Извештај 2019

Монетарна политика

Монетарна политика

Монетарна политика

- Потребно е понатамошно усогласување за да се обезбеди функционална и институционална независност на Народната банка.

- Потребно е понатамошно усогласување за да се обезбеди функционална и институционална независност на Народната банка.

Економска политика

Економска политика

Економска политика

- Потребно е понатамошно усогласување со Директивата за барањата за буџетска рамка.
 - Капацитетот да се направи издржано макроекономско и буџетско предвидување останува на ниско ниво.
 - Фискалните известувања и процедурите за прекумерниот дефицит се некомплетни.
 - Потребно е понатамошно подобрување на транспарентноста и управувањето со јавните

- Потребно е понатамошно усогласување со Директивата за барањата за буџетска рамка.
 - Фискалните известувања и постапките за прекумерен дефицит се подготвуваат според Европскиот систем на сметки (ЕСА_2010), но остануваат нецелосни.
 - Потребни се понатамошни напори за подобрување на капацитетите за дијагностика, утврдување на приоритети и следење на економските политики.
 - Фискалните правила за нивото на дефицит и

- Потребно е понатамошно усогласување со Директивата за барањата за буџетска рамка.
 - Новиот закон за буџети кој предвидува воспоставување на фискални правила и независен фискален надзор е подготвен, но допрва треба да се усвои.
 - Програмата за економски реформи 2019 – 2021 беше навремено поднесена, но потребни се дополнителни напори за развој на доволен капацитет за дизајнирање на структурните реформи

<p>финансии.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Координацијата на економските политики е слаба. - Програмата за економски реформи 2016 – 2018 беше навремено поднесена. но во неа недостигаше аналитичка темелност и не беа доволно вклучени засегнатите надворешни страни. - Насоките за јавните политики усвоени во мај 2015 беа делумно импелентирани. 	<p>долгови не се поставени и не е формирано независно тело за фискален надзор.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Капацитетот на МФ да изготви издржано макроекономско и буџетско предвидување и кост-бенефит анализи на можните опции на политиките сè уште е на ниско ниво. 	<p>и нивна брза имплементација.</p>
--	--	-------------------------------------

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 18. СТАТИСТИКА

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Умерено подготвена (*Moderately Prepared*) – 3

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Добар напредок (*Good Progress*) – 4

КОМЕНТАР

Поглавјето Статистика е едно од поглавјата каде постои континуиран и зголемен напредок во последните две години во однос на претходниот период. Коонечно се адресираат клучните забелешки во Поглавјето, кои ЕК ги повторуваше со години. Потребна е волја и посветеност за реално обезбедување на независноста на ДЗС преку позначително вложување во подобрувањето на состојбата со човечки, финансиски и технички ресурси. Пробниот попис и главниот попис ќе бидат главниот тест и за ДЗС и за квалитетот на реформите кои ги спроведува Владата.

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Да се спроведе пилот фазата на пописот на населението и домаќинствата, делумно потпирајќи се на административни податоци;
- Да се усогласат финансиските сметки и кварталните национални сметки со Европскиот систем на сметки (ЕСА 2010);
- Да се обезбедува соодветен обем на персоналот и да се буџетираат доволно финансиските ресурси за Државниот завод за статистика;

Извештај 2016

Статистичка инфраструктура

- Државниот завод за статистика (ДЗС) има професионална независност заштитена со закон, но истата треба да се зајакне во пракса, вклучително и преку соодветни ресурси.

Класификаци и регистри

- Иако ДЗС значително ја подобри ефикасноста на собирање на податоци, достапноста и квалитетот на административните извори на податоци и понатаму останува проблем.

Извештај 2018

Статистичка инфраструктура

- Професионалната независност на Државниот завод за статистика треба да се зајакне во пракса, вклучително и преку обезбедување на доволни ресурси.
- Министерството за финансии треба да назначи раководител за статистика и да ги реструктурира статистичките активности

Класификаци и регистри

- Иако ДЗС значително ја подобри ефикасноста на собирање на податоци преку користење на административни извори на податоци достапноста и квалитетот на податоците и понатаму останува проблем
- Пренос на податоци до Еуростат се зголеми, но останува нецелосен.

Извештај 2019

Статистичка инфраструктура

- Потребно е натамошно зголемување на ресурсите на ДЗС.
- Министерството за финансии сè уште нема назначено раководител за статистика.

Класификаци и регистри

- Достапноста и квалитетот на податоците се подобрени, но и понатаму треба да се оптимизираат.
- Преносот на податоци до Еуростат продолжи да се зголемува, но останува нецелосен.

<p>Макро- економска статистика</p> <ul style="list-style-type: none"> - Потребни се дополнителни напори за усогласување на статистичките податоци за државните финансии и за изготвување на квартални секторски сметки. - Известувањата за постапката за прекумерен дефицит се само делумно поднесени, а финансиските сметки сè уште не се изготвени. 	<p>Макро- економска статистика</p> <ul style="list-style-type: none"> - ДЗС подготвува годишни секторски сметки и табели за снабдување / употреба. Сепак, потребните временски серии назад до 1995 година сè уште не се завршени. - Во областа на статистиката на државните финансии, потребни се дополнителни напори за разграничување на општиот владин сектор. - Известувањата за постапката за прекумерен дефицит сè уште само делумно се пренесуваат и финансиските сметки не се доставуваат, иако работата за завршување на овие мерки се интензивираше. - До Евростат треба да се достави целосен збир на табели за Процедурата за прекумерен дефицит (ЕДП). 	<p>Макро- економска статистика</p> <ul style="list-style-type: none"> - Годишните секторски сметки и табели за снабдување/употреба се подготвени, но временските серии сè уште не се компетирани. - Кварталните национални сметки сè уште не се целосно на располагање. - Известувањата за постапката за прекумерен дефицит се поднесени, но потребно е натамошно подобрување на квалитетот на податоците.
<p>Секторски статистики</p> <ul style="list-style-type: none"> - Економскиот регистер претставува добра основа за влечење податоци и примероци, но треба да биде почесто обновуван. - Статистики од странски филијали не се достапни - Потребни се партнерства во статистичките податоци за туризам и транспорт. - Главниот недостаток останува да биде недостатокот на актуелни податоци за населението и домаќинствата што влијае на квалитетот, прецизноста и расположливоста на податоци за секторски статистики. - Недостасува статистика поврзана со миграцијата - Агро-монетарната статистика во согласност со ЕУ стандарди го зазема своето место, но сè уште не се создаваат документи за билансот на состојба. - Не се произведуваат тековни материјални баланси за енергетска статистика. 	<p>Секторски статистики</p> <ul style="list-style-type: none"> - Структурните деловни статистики и краткорочните статистики за индустријата и градежниот сектор се добро развиени, но бараат натамошни подобрувања, вклучително и воведување на краткорочни статистички податоци за услугите и целокупната покриеност на зголемените варијабли. - Деловниот регистар претставува цврста основа за земање примероци и податоци, но треба понатаму да се проширува. - Статистиките од странските филијали сè уште не се достапни. - Понатамошно усогласување во туризмот и транспортната статистика со acquis останува неопходна. - Статистичките податоци за миграција треба дополнително да се прошират. - Истражувањето за приходите и условите за живеење се спроведува, но статистиката за социјална заштита сè уште не се известува. - Статистиките на пазарот на трудот генерално се усогласени со acquis, но статистичките податоци за криминалот, образованието и јавното здравје не се. - Статистиките за земјоделското производство се делумно произведени според acquis. - Агромонетарните статистики кои се во согласност со Acquis се обработени со исклучок за билансите на состојба на снабдување. 	<p>Секторски статистики</p> <ul style="list-style-type: none"> - Статистичките податоци за миграција треба дополнително да се прошират. - Потребно е подобрување на статистичките податоци за криминалот, образованието и јавното здравје - Статистиките за земјоделското производство се делумно обработени во согласност со Acquis - Не се произведуваат сметки за емисии на воздух. - Изготвени се сметките за материјални текови, но ова сè уште не ги вклучува салдата на материјалните текови.

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 19. СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ

ИТНИ РЕФОРМСКИ ПРИОРИТЕТИ

1. Строга имплементација на новата законска рамка, на Законот за административни работници и Законот за јавни вработувања, со целосно следење на принципите на транспарентност, заслужени оценки и правична репрезентација. Политиката на вработување и процедурите за истата исто така мора да ги следат принципите на транспарентност, заслужени оценки и правична репрезентација.
2. Да нема идни вработувања кои нема да се темелат на овие вработувања.
3. Да се наметне мораториум на Законот за хонорарци.
4. Да се обезбедат бројките за вкупниот број на вработените во јавниот сектор во сите владини министерства агенции и други тела поделени по сектори.

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Умерено подготвена (*Moderately Prepared*) – 3

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Одреден напредок (*Some Progress*) – 3

КОМЕНТАР

Сиромаштијата останува да биде еден од клучните предизвици за земјата, а посебно загрижува фактот што низ годините се провлекуваат забелешки за слабите институционални капацитети за спроведување на законодавството и за обезбедување на соодветна помош за ранливите категории. Притоа, Ромите и лицата со попреченост остануваат да бидат со највисок ризик од сиромаштија. Сепак, изминатата година се работеше на реформа на социјалниот систем и беше донесено ново законодавство кое допрва ќе треба да даде резултати за намалување на сиромаштијата.

Комисијата оваа година особено критички го нотира недостатокот на капацитети на Државниот инспекторат за труд, кој е одговорен за контрола и инспекција на примената на законите во областа на работни односи, вработување, безбедност и здравје при работа. Ова е посебно важно ако се земе предвид дека изминатата година имаше најголем број на несреќи на работно место со фатални последици. Со оглед на тоа што дискриминацијата е препознаена како проблем во македонското општество, позитивен исчекор е формирањето на Национално координативно тело надлежно за промоција и мониторирање на недискриминацијата и еднаквите можности во сите сфери на општествениот живот.

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Да се подобри активирањето на долгорочно невработените и неквалификуваните лица, вклучително и жените, лицата со попречености и Ромите;
- Да се интензивираат напорите за подобрување на капацитетите на Државниот инспекторат за труд и да се зајакне колективното договарање помеѓу работниците и работодавачите;
- Да се имплементира Стратегијата за намалување на сиромаштијата, Стратегијата за инклузија на Ромите и соодветните акциски планови во таа смисла.

Извештај 2016

Трудово законодавство

- Измените и дополнувањата на Законот за работни односи, не се во согласност со Законот за

Извештај 2018

Трудово законодавство

- Капацитетите на институциите задолжени за спроведување на законот за работни односи

Извештај 2019

Трудово законодавство

- Капацитетите за меѓусебна соработка меѓу релевантните институции, кои имаат надлежности

<p>минимална плата.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Капацитетите на институциите задолжени за спроведување на законот за работни односи остануваат слаби. - Усогласувањето на националното трудово законодавството со ЕУ е сè уште во рана фаза. 	<p>остануваат слаби, вклучувајќи ги инапорите за подобрување на соработката и капацитетот на релевантни институции задолжени за ефикасно спроведување на трудовото право.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Усогласувањето на националното трудово законодавството со ЕУ е сè уште во рана фаза. 	<p>во спроведувањето на трудовото законодавство, не се подобрени во вистинска смисла.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Кадровската екипираност и професионалната работа на Државниот инспекторат за труд е на премногу ниско ниво за да може соодветно да ги покрие потребите на земјата, а и понатаму ќе опаѓа во наредните години, поради заминување во пензија на дел од вработените.
<p>Здравје и безбедност при работа</p> <ul style="list-style-type: none"> - Административните капацитети беа малку подобри, но и понатаму се недоволни за да се обезбеди примена на законските одредби. - Националниот совет за безбедност и здравје при работа не ја изврши својата должност да го координира спроведувањето на прописите за безбедност и здравје при работа. 	<p>Здравје и безбедност при работа</p> <ul style="list-style-type: none"> - Спроведувањето на законските одредби и стратешките приоритети, како и административните капацитети остануваат дефицитарни. - Не постои релевантно тело за надзор и на имплементацијата на законодавството за безбедност и здравје при работа. 	<p>Здравје и безбедност при работа</p> <ul style="list-style-type: none"> - Недостатокот на капацитети на Државниот инспекторат за труд, кој е одговорен за контрола и инспекција на примената на законите во областа на работни односи, вработување, безбедност и здравје при работа, остава некомплетно завршени работи. - Реализацијата на Стратегијата за безбедност и здравје при работа (БЗР) 2017-2020 останува незадоволителна. - Во секторот градежништво, имаше највисок број на несреќи при работа со фатални последици на годишно ниво. Согласно податоците на граѓанските организации, за 2018 година, беше известно за 92 повреди на работно место, од кои 22 со фатални (смртни) последици.
<p>Социјален дијалог</p> <ul style="list-style-type: none"> - Сè уште постои недостаток на доверба во социјалниот дијалог меѓу работодавците и вработените. - Капацитетот на социјалните партнери останува слаб, а нивното учество во креирањето на политиките и влијание се ограничени. 	<p>Социјален дијалог</p> <ul style="list-style-type: none"> - Учесството на социјалните партнери во формулирањето на политиката и во процесите на донесување одлуки останува несоодветен. - Спроведувањето на законодавството за мирна спогодба на работни спорови сè уште е во рана фаза. - Примената на бипартитниот социјален дијалог е многу слаба, и кај работодавците и кај работниците. - Влијанието на синдикатите и организациите на работодавачи е ограничено и нивниот капацитет останува слаб. 	<p>Социјален дијалог</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ограничен напредок е направен кај социјалниот дијалог.
<p>Политика на вработување</p> <ul style="list-style-type: none"> - Учесството на пазарот на трудот е сè уште многу ниско, особено кај жените, Ромите и лицата со 	<p>Политика на вработување</p> <ul style="list-style-type: none"> - Учесството на пазарот на труд на пазарот на труд на жените Ромите и лицата со посебни потреби е сè 	<p>Политика на вработување</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ромите и лицата со попреченост остануваат да бидат со највисок ризик од сиромаштија.

<p>хендикеп.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Долгорочната невработеност кај младите останува голем предизвик. 	<p>уште на ниско ниво.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Долгорочната невработеност кај младите останува голем предизвик. - Политиката за вработување продолжува да ги насочува младите и долгорочната невработеност како највисоки приоритети и забележан е одреден напредок. - Законот за практиканство е подготвен, и вклучува релевантни одредби за зголемено пазарно вклучување на лицата со посебни потреби. 	
<p>Социјална инклузија и заштита</p> <ul style="list-style-type: none"> - Спроведувањето на Националната програма за развој на социјалната заштита 2011-2021 е ограничено. - Министерството за труд и социјална политика нема доволно капацитет. - Кај Ромите и децата со посебни потреби често недостасува соодветна социјална заштита. - Бидејќи поддршката на паричната помош не ги дава посакуваните резултати во однос на намалување на сиромаштијата и исклученоста, кои се особено високи меѓу Ромите и лицата со посебни потреби, треба да се размисли за ревизија или замена на системот. - Националното координативно тело за следење на спроведувањето на соодветната Конвенција на ООН за лица со посебни потреби останува неактивно. - Донесен е Закон за национална база на податоци за лицата со посебни потреби, но неговото спроведување е одложено. Постои недостиг на посветеност и ресурси за спроведување на политиките во оваа област, а пристапот за лица со посебни потреби на пазарот на трудот не е соодветен. - Процесот на деинституционализација напредува многу бавно, со институции за престој во особено лоша состојба. Иако, бројот на деца кои живеат во институции се намалува, потребни се дополнителна деинституционализација и развој на алтернативни сервисни служби. - Забележани се екстремно лоши услови кои придонесуваат за лошо постапување во 	<p>Социјална инклузија и заштита</p> <ul style="list-style-type: none"> - Износот на основната парична помош за социјално загрозените семејства е несоодветна за нивните потреби. - Сиромаштијата и исклученоста остануваат високи кај Ромите и лицата со посебни потреби. - Социјалните трансфери кои имаат за цел намалување на сиромаштијат остануваат недоволни. - Пристап до пазарот на трудот за лицата со посебни потреби останува ограничен. - Потребна е итна, одржлива и координирана акција за деинституционализација која би вклучила конкретни мерки и континуиран развој на алтернативни услуги во заедницата. - Владата презеде итни мерки за подобрување на условите за живеење во Специјалниот завод за лица со посебни потреби во Демир Капија, но тие остануваат исклучително лоши. 	<p>Социјална инклузија и заштита</p> <ul style="list-style-type: none"> - Мерките кои имаа за цел да ја намалат сиромаштијата остануваат недоволни - Можностите за вработување за лица со попречености се сè уште ограничени. - Услугите за возрасните лица со посебни потреби кои живеат во резиденцијалните установи се сè уште на многу ниско ниво. - Ромите и лицата со попреченост остануваат да бидат со највисок ризик од сиромаштија - Капацитетот на центрите за социјална работа е недоволен, а поддршката на терен за оние на кои им се потребни социјалните услуги е несоодветна. - Социјалната заштита за децата со посебни потреби сè уште е несоодветна. - Националното законодавство, политиките и програмите, треба да се усогласат со Конвенцијата на Обединетите нации за правата на лицата со попреченост.

<p>Специјалниот завод за лица со посебни потреби во Демир Капија.</p> <p>- Владата треба да преземе итни мерки за да се обезбедат соодветни услови за живеење, додека повторно да се активира спроведувањето на Националната стратегија за деинституционализација во Системот на социјална заштита.</p>		
<p>Еднаквост на мажите и жените во вработувањето и социјалната политика</p> <p>- Сè уште се потребни дополнителни мерки за родова еднаквост на плати и родова еднаквост на пазарот на трудот (<i>види исто Поглавје 23 Правосудство и фундаментални права</i>).</p>	<p>Еднаквост на мажите и жените во вработувањето и социјалната политика</p> <p>- Сè уште има родови стереотипи и разлики во платите меѓу мажите и жените.</p> <p>- Сè уште се потребни мерки за унапредување на родовата еднаквост на пазарот на трудот.</p>	<p>Еднаквост на мажите и жените во вработувањето и социјалната политика</p> <p>- Според статистиката во 2018, стапката на вработеност на лица на возраст од 15-64 е 41.7% за жени и 61.4% за мажи.</p> <p>- 39.2% од жените вработени во приватниот сектор заработуваат помалку од мажите.</p>
<p>Недискриминација и еднакви можности</p> <p>- Административниот капацитет за поддршка на социјалната вклученост останува несоодветен и на централно и локално ниво.</p>	<p>Недискриминација и еднакви можности</p> <p>- Административниот капацитет за поддршка на социјалната вклученост останува несоодветен и треба да се зајакне на сите нивоа.</p> <p>- Годишниот извештај на Омбудсманот за 2016 покажува дека имало 20% зголемување на случаите на дискриминација, при што најголем дел од поплаките биле поврзани со дискриминација при вработувањето.</p> <p>- Во 2017 Омбудсманот примил 70 поплаки за дискриминација, но потврдил само 22 (<i>види исто Поглавје 23 Правосудство и фундаментални права</i>).</p>	<p>Недискриминација и еднакви можности</p> <p>- Годишниот извештај на Омбудсманот за 2018 покажува дека имало 25 случаи на дискриминација од кои 16 биле за дискриминација при вработувањето.</p> <p>- Во 2018 Омбудсманот примил 77 поплаки за дискриминација, но потврдил само 25 случаи (<i>види исто Поглавје 23 Правосудство и фундаментални права</i>).</p>

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 20. ПРЕТПРИЈАТИЈА И ИНДУСТРИСКА ПОЛИТИКА

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Умерено подготвена (*Moderately Prepared*) – 3

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Одреден напредок (*Some Progress*) – 3

КОМЕНТАР

Иако годинава во однос на лани кога беше констатирано дека нема никаков напредок, ЕК оценила дека постои одреден напредок, постојат многубројни сериозни предизвици за унапредување на состојбите во Поглавјето 20. Клучните забелешки на ЕК, веќе со години се однесуваат на недоволниот квалитет на политиките на поддршка на претпријатијата од аспект на нивното недоволно буџетирање, слабата координација на институциите и несоодветност на дизајнираните мерки на поддршка. Забелешките на ЕК упатуваат на заклучокот за слаб капацитет на институциите за дизајнирање, спроведување и следење на јавните политики за поддршка на конкурентноста и претпријатијата. Крупен проблем е и недостатокот на алтернативни, небанкарски извори на финансирање на претпријатијата, а дополнително и слабата искористеност на европските инструменти на поддршка кои веќе со години и стојат на располагање на Македонија. Дополнително, деловното опкружување е отежнато од несоодветна регулатива која е честопати ограничувачка и генерално од недоволно спроведување на законите, со други зборови од недоволно владеење на правото. За сметка за понасочена и поефикасна политика на создавање на еднакви и поволни услови за работа и развој на приватниот сектор, Владата се фокусира на системот на субвенции и грантови како главен инструмент на поддршка на економијата, што може да претставува проблем не само од аспект на нивната усогласеност со правилата за државна помош туку и од аспект на финансиската одржливост на овие инструменти и пред се, од аспект на нивната ефективност.

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Да се консолидира институционалната поставеност и понатаму да се разјаснат мандатите на државните тела за да се обезбеди ефективна имплементација на политиките.
- Да се подобрат структурата и квалитетот на јавниот дијалог со деловниот сектор за сите аспекти на политиката на претпријатија и индустриската политика како и за мерките поврани со нив
- Да се преземат систематски, одржливи напори за зголемување на вештините во домашните компаниите, особено кај МСП, и да се обезбеди компаниите да усвојуваат нови методи и технологии;

Извештај 2016

Извештај 2018

Извештај 2019

Начела на индустриска политика и претпријатија

- Иако законот за финансиска дисциплина беше изменет со цел решавање на утврдените недостатоци во неговото спроведувањето, компаниите сè уште се соочуваат со тешкотии во спроведувањето на договорите, особено во делот на ненаплатени побарувања.
- Законот за финансиска дисциплина и Законот за облигациони односи треба да бидат усогласени со

Начела на индустриска политика и претпријатија

- Владата усвои План за Економски раст кој има за цел да го поддржи развојот на приватните компании, главно преку субвенции за профитабилни извозно-ориентирани компании. Сепак, не е јасно како истиот ќе придонесе за модернизација на индустријата, а предизвикува и загриженост во однос на неговата фискалната одржливост, економски дисторзивни ефекти и

Начела на индустриска политика и претпријатија

- Новата индустриска стратегија 2018-2020 недоволно ја адресира дигитализацијата.
- Владата ја усвои Стратегија за формализација на неформалната економија 2018-2022 заедно со акцискиот план. Потребно е да се алоцираат соодветни ресурси за да може акцискиот план да се спроведе во рамките на поставената временска рамка.

<p>Директивата за задоцнето плаќање на ЕУ.</p>	<p>веројатно неговата усогласеност со регулативите на Светската трговска организација (СТО) и <i>acquis</i> за државна помош. Исто така Планот би можел да биде проблематичен од аспект на следењето на неговото спроведување.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Бизнисите и понатаму се соочуваат со тешкотии во спроведувањето на договорите и имаат повеќе од 360 милиони евра ненаплатени побарувања од јавниот сектор. - Законот за финансиска дисциплина и Законот за облигациони односи треба да бидат усогласени со Директивата за задоцнето плаќање на ЕУ. 	<ul style="list-style-type: none"> -И понатаму постојат бројни државни тела кои имаат надлежности кои се оклопуваат и се конфликтни. Се забележува тренд кон имплементација на мерките на ниво кое нема чувство на „сопственост“ врз нивните резултати. -Комуникацијата меѓу Владата и деловниот сектор потребно е и понатаму да се подобрува. -Потребни се дополнителни структурни реформи за подобрување на деловното опкружување.
<p>Инструменти на индустриска политика и претпријатија</p> <ul style="list-style-type: none"> - Постои сериозна загриженост за тоа дали олеснувањата во даночниот режим за технолошко индустриските развојни зони се во согласност со Кодексот на однесување на ЕУ за деловно оданочување и Царинскиот закон. - Фондот за иновации и технолошки развој (ФИТР) ги одобри првите грантови на компании за иновативни активности. Нивниот успех ќе зависи од идните мерки кои ќе се дизајнираат за јакнење на вештините на МСП и од усвоените технологии. - Не се направени значителни напори за да се прошири опфатот на инструменти за финансирање на малите и средните претпријатија. - Финансиските инструменти на ЕУ за деловен развој во рамките на COSME и EDIF се на многу мало ниво на искористеност. 	<p>Инструменти на индустриска политика и претпријатија</p> <ul style="list-style-type: none"> - Најголем дел од годишните програми за поддршка на индустриска политика и претпријатијата се лошо буџетирани и координирани, не ги одразуваат моменталните потреби на компаниите и не се следат и евалуираат ефикасно. - Фондот за иновации и технолошки развој (ФИТР) треба да ги засили своите напори особено за стартап компаниите и технолошка надоградба со поддршка на усвојување на веќе постоечки технологиите, како и за поддршка за зголемување на апсорпцискиот капацитет на целните компании. - Националниот совет за претприемништво и конкурентност ефективно престана да функционира поради недостиг на ресурси. Следствено, комуникација меѓу владата и приватниот сектор е нередовна, иако систематското користење на систем за консултации на законите со засегнатите страни (Единствен Национален електронски регистар на прописи) се подобри во 2017 година. - Анализата на трошоци и придобивки (кост/бенефит анализа) на политика за привлекување на странски директни инвестиции, направена од страна на државни институции, покажаа дека очекуваните позитивни влијанија врз локалната економија не се материјализирани. - Даночниот систем што се применува во зоните не е во согласност со ЕУ кодексите за деловно оданочување и царини. 	<p>Инструменти на индустриска политика и претпријатија</p> <ul style="list-style-type: none"> - Аспекти на Директивата за задоцнето плаќање кои се однесуваат на обврските за плаќања на државните тела/институции сè уште не се целосно усогласени со <i>acquis</i>. Потребно е, што е можно побрзо, да се промени Законот за финансиска дисциплина бидејќи бизнисите сè уште се соочуваат со тешкотии при наплатата на побарувања од државните институции. - Буџетот за мерки на поддршка на деловниот сектор за 2018 се зголеми, но известувањето за нивната имплементација и евалуацијата на резултатите се наоѓа во многу рана фаза. - Транспарентноста на процесот на алокација на средства треба да се подобри и да се осигура почитувањето на националните правила за државна помош. - Ефектите од грантовите кои ги доделува ФИТР врз зголемувањето на домашната понуда за производството на странските директни инвеститори се и понатаму нејасни. За ефективно функционирање на Фондот потребно е да се ангажира компетентен персонал во полно работно време. Бизнисите треба да се информираат за можностите за трансфер на технологија и за кооперативни услуги, на пр. преку најавената национална канцеларија за технолошки трансфер. - Банкарското кредитирање е главен извор на финансирање на приватниот сектор, со оглед на отсуството и ограниченоста на други финансиски инструменти.

	<ul style="list-style-type: none"> - Банкарското кредитирање е главен извор на финансирање на приватниот сектор, со оглед на отсуството и ограниченоста на други финансиски инструменти. - Општо земено, инструментите за финансирање на ЕУ за бизнис развој во рамките на Програмата за конкурентност на МСП (COSME) и EDIF остануваат недоволно искористени. Шемата за искористување на потенцијалот за раст на животната средина не беше успешна. 	<ul style="list-style-type: none"> - Инвестициите во приватниот сектор преку инструментот EDIF се скромни. Инструментите за финансирање на ЕУ за бизнис развој во рамките на Програмата за конкурентност на МСП (COSME) и остануваат недоволно искористени. - Потребни се зголемени напори за зголемување на свеста кај приватниот сектор за расположливите финансиски инструменти.
Секторски политики	<p>Секторски политики</p> <ul style="list-style-type: none"> - Земјата се фокусира главно на туризмот и ИКТ индустријата, што е видливо и преку мерките на Програмата за економски реформи на земјата од 2017 година. - Постојат годишни програми за поддршка и развој за туризмот управувани од Министерството за економија и Агенцијата за промоција и поддршка на туризмот. Сепак, долгорочните стратегии за развој на секторот сè уште не се усвоени. 	<p>Секторски политики</p> <ul style="list-style-type: none"> - Стратегијата за развој на туризмот за 2018-2022 сè уште не е усвоена. - Државата треба да учествува во годишниот Советодавен комитет за туризам.

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 21. ТРАНСЕВРОПСКИ МРЕЖИ (TENS)

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Добро ниво на подготовка (*Good Level of Preparation*) – 4

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Одреден напредок (*Some Progress*) – 3

КОМЕНТАР

Забелешките оваа година се засилени по број и опфат, а голем проблем и понатаму останува изградбата на железничкиот коридор со Бугарија. Земјата заостанува во почитувањето на преземените обврски за прекуграничните коридори за поврзување со соседните држави, а потребни се и дополнителни напори за спроведување на ревизиите за безбедност на патиштата. Со оглед на тоа што станува збор за големи инвестициски проекти, од особена важност е да се вложат ресурси за зајакнување на капацитетот на институциите да спроведуваат вакви проекти.

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Потребно е понатамошно зајакнување на оперативниот и техничкиот капацитет на сите управни институции и институции на засегнати страни кои се вклучени во развојот на трансевропските транспортни и енергетски мрежи;
- Да се мобилизираат доволно ресурси за спроведување на Договорот за транспортна заедница;
- Да се усогласи правната рамка со Регулативата за трансевропска мрежа.

Извештај 2016

Сообраќајни мрежи

- Изградбата на делот на железничкиот Коридор VIII кон Бугарија, финансиран од заем од ЕБРД и од Инвестициската рамка за Западен Балкан, ќе биде под ревизија поради одложена имплементација.
- Останува загриженоста во врска со недостатокот на подготвеност и недостаток на зрелост на планирање во клучните сектори.
- Сите институции и тела вклучени во спроведувањето на големи инвестициски проекти треба дополнително да ги зајакнат своите оперативни и технички капацитети.
- Земјата треба да се фокусира на реформски мерки за поврзување, што ќе обезбеди одржливост на инфраструктурите.

Извештај 2018

Сообраќајни мрежи

- Изградбата на железничкиот Коридор VIII кон Бугарија беше одложена и затоа се потребни дополнителни напори за забрзување на напредокот на овој коридор и други приоритетни делови за јадро и сеопфатна мрежа како на железница, така и на патот.
- Останува загриженоста во врска со недостатокот на подготвеност и недостаток на зрелост на планирање во клучните сектори.
- Мора да се обезбеди континуитетот во рамките на сите институции и тела вклучени во спроведувањето на големи инвестициски проекти со што ќе се обезбеди одржливост на таквите инфраструктури во земјата.
- Договорот за железнички граничен премин со Србија е потпишан, но за тоа треба да се изгради соодветна инфраструктура.

Извештај 2019

Сообраќајни мрежи

- Недостатокот на политичка посветеност за донесување одлуки значително ја одложи изградбата на железничкиот Коридор VIII кон Бугарија.
- Потребни се дополнителни напори за забрзување на напредокот на овој Коридор и другите приоритетни делници за основна и за сеопфатна мрежа како во железничкиот, така и во патниот сообраќај.
- Потребни се дополнителни напори за спроведување на ревизиите за безбедност на патиштата во согласност со Директивата 2008/96 /ЕЗ за сите проекти за основна и за сеопфатна мрежа.
- Капацитетот на институциите и телата кои се вклучени во спроведувањето на големи инвестициски проекти треба да се зајакне.
- Земјата треба да се фокусира на мерките за реформа на поврзаноста за да обезбеди

		<p>одржливост на таквите инфраструктури.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Идните инфраструктурни инвестиции треба да се направат во согласност со стандардите на ЕУ за јавни набавки, државна помош и оценка на влијанието врз животната средина. Проектите треба да се анализираат преку единствен гасоводен проект, со што се потврдува стратешката ориентација кон трансевропските мрежи. - Услов од договорот за железнички граничен премин потпишан со Србија е дека Северна Македонија треба да изгради соодветна инфраструктура. Сепак, ова сè уште е во тек. - Властите сè уште не ги потпишаа преостанатите протоколи за железничките гранични премини со Косово, иако беше договорено дека спроведувањето на договорот помеѓу двете царински власти ќе биде разменет и дека процесот на преговори за протоколот за граничната полиција ќе започне на почетокот од 2018 година. - Потребни се дополнителни напори за да се обезбеди отворање на железничкиот пазар за индикативно проширување на коридорот Ориент / Исток-Мед. - Усвојувањето на повеќегодишните планови за одржување на целата основна мрежа (железнички и патен сообраќај) останува предизвик.
<p>Енергетски мрежи</p> <p>- Во тек се подготвителните работи за изградба на делот на 400 kV електрична интерконекција Битола-Елбасан (Албанија).</p>	<p>Енергетски мрежи</p> <p>- Прелиминарните работи за изградба на на 400 kV електрична интерконекција Битола – Елбасан (Албанија) се во тек.</p>	<p>Енергетски мрежи</p> <ul style="list-style-type: none"> - Проектирањето за изградба на 400 kV електрична интерконекција Битола – Елбасан (Албанија) сè уште е во тек. - Потребни се дополнителни напори за заживување на интерконективниот далновод со Србија.

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 22. РЕГИОНАЛНА ПОЛИТИКА И КООРДИНАЦИЈА НА СТРУКТУРНИ ИНСТРУМЕНТИ

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Умерено подготвена (*Moderately Prepared*) – 3

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Одреден напредок (*Some Progress*) – 3

КОМЕНТАР

Одговорноста за спроведување на структурните инструменти, изразени преку соодветноста на административниот капацитет и стабилното финансиско управување со дизајнирањето и извршувањето на проектите припаѓаат на самите држави во пристапувањето, кои еден ден треба да станат членки. Како и во претходната година, главните забелешки се поврзани со слабиот административен капацитет на оперативните структури. Треба посебно да се обрне внимание на финансиското управување и контрола со цел да се спречи било каква злоупотреба на средствата.

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Да се надгради административниот капацитет во структурата за управување со Инструментот за претпристапна помош (ИПА) и да се подобри динамиката во склучување на договори и спроведување на проектите финансирани од ЕУ, особено во областите на транспортот и животната средина;
- Да се комплетира рамката за оценка на перформансите;
- Да се обезбеди транспарентноста и видливоста на резултатите од проектот.

Извештај 2016

Правна рамка

- Законот за рамномерен регионален развој треба да биде целосно имплементиран, особено преку распределба на дополнително финансирање.

Институционална рамка

- Потребно е зајакнување на институционалната рамка за да се обезбеди правилно и навремено спроведување на програмите и за ИПА I и за ИПА II.
- Ова ќе помогне да се избегне понатамошно враќање на неискористени средства на ЕУ.

Административен капацитет

- Потребно е да се развие систем на добро образложена анализа на обемот на работа за да се обезбеди напредок во областа на административниот капацитет.

Извештај 2018

Правна рамка

- Законот за буџет кој што е на сила дозволува одредена флексибилност но повеќегодишното буџетирање сè уште не е оперативно.

Институционална рамка

- Потребна е посилна политичка посветеност за да се обезбеди брза имплементација на програми финансирани од ЕУ преку понатамошно зајакнување на капацитетот за управувачките структури, во делот на структури за добивање и спроведување на програми.

Административен капацитет

- Во однос на административниот капацитет, сè уште треба да се развие политика и план за задржување на вработените.

Извештај 2019

Правна рамка

Институционална рамка

Административен капацитет

- Потребно е понатамошно зајакнување на административниот капацитет.
- Политиката за задржување на вработените и управувањето со човечките ресурси останува прашање на загриженост.
- ИКТ системите во рамките на структурите не обезбедуваат разумни гаранции за управување со безбедноста на информациите.
- Релевантниот акциски план, усвоен од страна на националните власти на 28 декември 2017 сè уште треба да се спроведе.

Програмирање

- Постигнат е одреден напредок во воведувањето на секторски базиран пристап во програмирањето на фондовите на ЕУ.
- Потребно е да се подобри општото стратешко планирање.

Мониторинг и евалуација

- Постигнат е одреден напредок во спроведувањето на системот за мониторинг и евалуација на проекти и програми но потребно е понатамошно зајакнување на капацитетите со цел препораките да можат да бидат правилно следени.
- Треба да се зголеми транспарентноста на средствата од ЕУ.

Финансиски менаџмент, контрола и ревизија

- Потребни се дополнителни напори за зајакнување на финансиското управување, контролата и ревизијата на фондовите на ЕУ (види Поглавје 32 Финансиска контрола).
- Систематски мониторинг, проверки на лице место, како и внатрешна и надворешна ревизија се потребни за да се спречат нерегуларности.

Програмирање

- Постигнат е одреден напредок со воведувањето на секторски базираниот пристап во програмирањето на фондовите на ЕУ.

Мониторинг и евалуација

- Усвоен е планот за евалуација на децентрализираните ИПА фондови, но сè уште не е започната неговата имплементација.
- Дoprва треба да се развие систем за управување и информирање.
- Транспарентноста во користењето на ИПА фондовите сè уште треба да се зголеми и видливоста на помошта добиена од ЕУ треба да се зголеми преку користење на поиновативни пристапи.

Финансиски менаџмент, контрола и ревизија

- Националните системи за управување со ИПА фондовите и натаму се развиваа за да се исполнат барањата за индиректен менаџмент на ИПА фондовите, но потребна е имплементација за да се спречат неправилностите и да се обезбеди правилно следење на основата на клучните оперативни показатели и клучни постигнувања во изведбата.
- Потребни се понатамошни подобрувања во однос на човечките ресурси во единиците / телата за внатрешна ревизија.

Програмирање

Мониторинг и евалуација

- Во однос на транспарентноста во користење на ЕУ фондовите, потребно е поструктурирано учество на националните власти за подобро информирање на граѓаните и заедниците за можностите и придобивките од ЕУ фондовите за земјата.

Финансиски менаџмент, контрола и ревизија

- Во однос на финансиското управување и контрола, иако набавките и склучувањето на договори за ЕУ фондовите постепено се подобруваат, сепак остануваат да бидат прашање за загриженост.
- Потребно е да се подобри веродостојноста на набавките, склучувањето на договорите и предвидувањата за исплата, заедно со капацитетите на ресорните министерства за да се завршат навремено зрелите проекти.
- Внатрешната ревизија на ЕУ фондовите треба да се подобри во однос на регуларноста и покриеноста.
- Потребни се повеќе квалитетни внатрешни ревизори.

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 25. НАУКА И ИСТРАЖУВАЊЕ

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Добро ниво на подготовка (*Good Level of Preparation*) – 4

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Одреден напредок (*Some Progress*) – 3

КОМЕНТАР

Иако ЕУ обезбедува значителна поддршка за истражување и иновации, РСМ не успева долгорочно и одржливо да ги зголеми инвестициите во истражување и развој. Инвестициите во истражувањето и иновациите остануваат на симболично ниво од 0,43% од БДП. во споредба со 3% која е цел на развојната Стратегија на ЕУ Европа 2020. Притоа, учеството на приватниот сектор во овој процент е минорно, поради што е потребно државата да најде начин да ги стимулира и поттикне приватните, а не само државните инвестиции во истражување, иновации и развој. Притоа, како програмска држава во клучната програма за истражување на ЕУ/ Хоризонт 2020, РСМ може да има повеќекратни придобивки. Сепак, стапката на успех во Хоризонт 2020 останува ниска на 11,2% споредено со европскиот просек. Притоа, најголемо е учеството во делот за Општествени предизвици, додека мобилноста на истражувачите и особено учеството на МСП е многу ниско. Државата треба да работи на создавање на услови за поддршка на домашната наука и истражување, како главен предуслов за поефективно вклучување на програмата и поголемо искористување на расположивите фондови.

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСЈА

- Да се обезбеди повисоко ниво на инвестиции во истражувањата и иновациите и да се промовира учеството во истражувачката програма на ЕУ Хоризонт 2020
- Да се развие Стратегија за паметна специјализација за поддршка на националните истражувања и стратегии за иновации и политики.

Извештај 2016

Политика за истражување и иновации

- Во областа на истражување и политика на иновации, не се преземени никакви мерки за зајакнување на капацитетите за истражување.
- Стратегијата за истражување, која истече во 2010 година, не е ажурирана.
- Поради недостаток на финансиски средства нема повици за поддршка на науката и истражувањето и националната програма за високо образование и научни активности, не е ажурирана.
- Нивото на инвестиции во истражување малку се подобри, до 0,52% од БДП, што е значително под просекот на ЕУ.

Извештај 2018

Политика за истражување и иновации

- Ограничен напредок е постигнат во областа на политиката за истражување и иновации.
- Националната стратегија за истражување и националната програма за високо образование и научна дејност не се ажурирани.
- Општо земено, инвестициите во истражувањето и иновациите остануваат ниски на 0,44% од БДП, и речиси целосно се состојат од јавните инвестиции.
- Подготовките за стратегијата за паметна специјализација и научните приоритети за одделните сектор се сосема на почеток.

Извештај 2019

Политика за истражување и иновации

- Останува потребата да се развијат други релевантни документи (покрај Стратегијата за иновации 2012-2020) за истражување, високо образование и паметна специјализација.
- Инвестициите во истражувањето и иновациите остануваат ниски на 0,43% од БДП и речиси целосно се сочинети од јавни извори.

<p>Рамковни програми</p> <ul style="list-style-type: none"> - Првите резултати од учеството на државата во Хоризонт 2020 се мешани: имаше успешно учество во општествените предизвици, но учеството на МСП и во грантови за индивидуални истражувачи (Marie Skłodowska Curie) беа слаби. - Вкупната стапка на земјата за успех во Хоризонт 2020 е за 10,31% (од март 2016 година), со вредност од 2 милиони евра, што е помалку од националниот придонес. 	<p>Рамковни програми</p> <ul style="list-style-type: none"> - Генерално, и покрај трендот на пораст, стапката на успех на Хоризонт 2020 е ниска на 9,7%. 	<p>Рамковни програми</p> <ul style="list-style-type: none"> - Учество на земјата и финансиите добиени од програмата Хоризонт 2020 е загрижувачко, бидејќи бројките во 2018 година се далеку под очекувањата. - Стапката на успех на Хоризонт 2020 останала ниска на 11,2% (во споредба со просечната севкупна успешност од 15,3%). - Напорите за организирање на промотивни настани и помош за апликантите се зголемени, но сè уште немаат видливо влијание.
<p>Европски истражувачки простор</p> <ul style="list-style-type: none"> - Со поддршка на Европската истражувачка област, земјата обезбеди јавното финансирање за 115 истражувачи да учествуваат во меѓународни научни собири. - Земјата ја ратификуваше Меѓународната спогодба за основање на Центар за истражување и иновации за Западен Балкан за спроведување на регионална стратегија за истражување за иновации. - Министерството за образование, наука и истражување има ограничен капацитет за подготовка на нов патоказ за европскиот истражувачки простор. 	<p>Европски истражувачки простор</p> <ul style="list-style-type: none"> - Што се однесува до Европската истражувачка област, државата има ограничен истражувачки капацитет во споредба со европскиот просек. - Не е развиен национален патоказ за истражувачки инфраструктури за оптимално користење на јавните инвестиции. 	<p>Европски истражувачки простор</p> <ul style="list-style-type: none"> - Во однос на Европската истражувачка област, земјата има ограничен истражувачки капацитет во споредба со европскиот просек. - Националниот патоказ за истражувачки инфраструктури, чија цел е искористување на јавните инвестиции, сè уште не е воспоставен.
<p>Унија на иновации</p> <ul style="list-style-type: none"> - Во однос на Унијата на иновации, беше донесен Акционен план за спроведување на Стратегијата за иновации 2016-2018. Сепак, грантовите кои на располагање во рамките на Фондот за иновации не се целосно дисеминирани поради недостаток на капацитет на компаниите. 	<p>Иновации</p> <ul style="list-style-type: none"> - Во однос на иновациите, европската иновативна таблица ја дефинира земјата како скромна во областа иновации, при што перформансите постепено се зголемуваат со текот на времето. - Сепак, искористувањето на средствата за иновации и истражувања се намали бидејќи Фондот за иновации и технолошки развој не успеа целосно да ги исплати ресурсите за иновативни проекти во компаниите, како што беше планирано во 2017 година 	<p>Иновации</p> <ul style="list-style-type: none"> - Европската таблица за иновации во 2018 година ја дефинира земјата како скромен иноватор, кој полека се подобрува од 2010 година. - Интелектуалниот капитал е меѓу областите со најслаба иновативност. <hr/> <p>Паметна специјализација (S3)</p>

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 26. ОБРАЗОВАНИЕ И КУЛТУРА

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Умерено подготвена (*Moderately Prepared*) – 3

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Одреден напредок (*Some Progress*) – 3

КОМЕНТАР

Во областа образованието ЕК укажува на низок удел од јавните инвестиции поради што особено училиштата патат од недостаток на ресурси. Друг сериозен проблем е континуирано ниската вклученост на деца во предучилишно образование. Особено ранливи се децата припадници на различни маргинализирани групи како на пр. Ромите. Постојат и бариери за поголема интеграција меѓу различните етнички заедници. Сериозен предизвик претставува квалитетот кој го испорачуваат сите нивоа на образование, особено основното и средното. Системски е и проблемот на ранливоста на целото образование и неговата подложност на корупцијата и политичкото влијание.

Во областа на културата пак Комисијата уште еднаш потсетува на потребата националните власти да обезбедат систематски пристап за финансирање на потребите во културата, особено за заштита на културното наследство. Покрај тоа, постои и потреба за соодветна и фер распределба на буџетските алокации. Конечно, потребно е и соодветна и забрзана имплементација на стратешките документи и јакнење на капацитетите на Министерството за култура.

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Да се спроведе новата стратешка рамка за образование, особено целите за предучилишно образование;
- Да се зголеми поддршката за обука на наставници и професионален развој на наставниците и да се обезбеди ефикасен процес на проценка;
- Да се подобри пристапот до квалитетно образование за сите, особено во однос на запишување во предучилишно образование, децата со посебни потреби и децата од ромските заедници.

Извештај 2016

Образование

- Консултативниот процес за реформа на законот за високо образование, вклучување на студентите и професорите, замре.
- Предучилишното образование продолжува и понатаму без доволно ресурси.
- Системот за професионален развој на наставниците и напредување во кариерата во областа на образованието бара поголеми инвестиции и подобро спроведување.
- Министерството за образование и наука напредуваше со подготовка на детален план за имплементација на НРК, но повеќе практична и

Извештај 2018

Образование и обука

- Нивото на јавни трошоци за образование, од 3,8% од БДП во 2016 година се намалува во споредба со претходните години.
- Нискиот број на запишани деца во предучилишно и пред-основно ниво останува загрижувачки. Само 23,6% од децата посетуваат лиценцирани предучилишни установи. Предучилишното образование и понатаму нема доволно ресурси.
- Потребни се значителни подобрувања во квалитетот и испораката на основно и средно образование.
- Во високото образование, бруто стапката на

Извештај 2019

Образование, обука, млади и спорт

- Јавните инвестиции за образование, обука, млади и спорт останаа на 3,8% од БДП во 2018 година.
- Нивото на запишување во образованието во раното детство останува загрижувачко. Далеку е од целта на ЕУ за образование и обука 2020 од 95%, со само 30% од децата кои посетуваат лиценцирани предучилишни установи во учебната 2018/2019 год.
- Сè уште се потребни значителни подобрувања во квалитетот на основното и средното образование.
- Иако стапките на завршување во основното и средното образование се генерално високи, околу

<p>работно- базирана обука е потребна, со вклучување на работодавачите.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Иако беа воведени мерки за поддршка, децата со посебни потреби и тие од ромските заедници продолжуваат да се соочуваат со бариери за редовно и квалитетно образование. - Образованието останува висок сектор на ризик за корупција и политичко влијание, особено во високото образование. 	<p>запишување на студенти се зголеми на 34,2%, сепак, стапката на завршување останува мала.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Квалитетот на образованието продолжува да биде предизвик на сите нивоа. Според оценката на ОЕЦД за проценка на меѓународните оценувања на учениците (ПИСА) од 2015 година, земјата е рангирана на четвртото место од дното на листата од над 70 земји тестирани. - Образованието останува висок сектор на ризик од корупција и политичко влијание. - Останува потребата за повисоко ниво на практична и работа базирана на обука во програмите за стручно образование и обука, како и многу повисоко ниво на вклученост на работодавачите во образованието и обуката. - Квалитетот на програмите и квалификациите за стручно образование и обука (ВЕТ) треба дополнително да се зајакне за да се охрабрат работодавачите да ангажираат поголем број лица со ВЕТ квалификации. - Децата и учениците со посебни потреби и од ромските заедници и понатаму сесоочуваат со бариери за редовно и квалитетно образование и обука. - Нивоата на мобилност се добри со над 340 дојдовни и појдовни размени годишно, но присуството на високообразовни институции од земјата не беше регистрирано во акцијата за зголемување на капацитетите во високото образование. 	<p>10% од децата од ромските заедници не посетуваат редовно основно училиште и стапките на нивно напуштање остануваат високи. Квалитетот на образованието е загрижувачко на сите нивоа и системот останува ранлив на политичко влијание и корупција.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Децата и учениците со посебни потреби и оние од ромските заедници и понатаму се соочуваат со пречки за редовно и квалитетно образование и обука. - Одлуката на МТСП општините да ги преземат трошоците за запишаните ромски деца во предшколско образование треба да се следи. - Поделбата по етнички линии во образованието продолжува. Нема намалување на бројот на училиштата каде што учениците се разделени и бариерите за интеграција остануваат значајни. - Во високото образование, вкупната стапка на запишување на студенти е зголемена на повеќе од 40% во учебната 2018/2019 година. Сепак, стапката на завршување останува мала. - Потребно е понатамошно вложување во професионалниот развој на наставниците, во стручното образование и обука и воведување на пофлексибилен, модуларен наставен план за стручно образование и обука со директно вклучување на работодавачите во образованието и обуката. Се препорачува поблиско следење на резултатите од стручното образование и обука (на пример, статусот на пазарот на трудот на дипломираните студенти). - Не се распределуваат доволно ресурси за зголемување на стапките за писменост на возрасните преку програми за обука за возрасни за завршување на основното и средното образование.
<p>Култура</p> <ul style="list-style-type: none"> - Што се однесува до културата, националните власти треба да обезбедат систематски пристап и соодветните буџетски алокации за заштита на културното наследство во земјата. 	<p>Култура</p> <ul style="list-style-type: none"> - Не се преземени дополнителни мерки од страна на земјата во контекст на имплементацијата на Конвенцијата на УНЕСКО од 2005 година за заштита и унапредување на различноста на културните изрази. - Потребен е посистематски пристап и соодветни 	<p>Култура</p> <ul style="list-style-type: none"> - Националната стратегија за развој на културата од 2018-2022 година, усвоена во мај 2018 година, е во рана фаза на спроведување. Новиот Закон за заштита на културното наследство и националната стратегија за заштита на културното наследство е сè уште во подготовка.

	<p>буџетски средства за заштита на културното наследство во земјата.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Земјата, во 2018 година, одигра активна улога во прославата на Европската година за заштита на културното наследство. Сепак, покрај активностите за подигање на свеста, сè уште се потребни редовни и соодветни распределби на буџетот за заштита на културното наследство. - Единствената мерка планирана за спроведување на Конвенцијата на УНЕСКО за заштита и унапредување на различноста на културниот израз од 2005 година е една основна јавна промоција во 2019 година. - Исплатата на средствата во рамките на годишната програма за проекти од значајни национални интереси предизвика критики од бројни културни оператори за работата на Министерството за култура и политичкото влијание врз неговите одлуки. - Капацитетот на Министерството за култура треба дополнително да се зајакне, така што културните и креативните сектори можат да придонесат кон општествениот развој и да ја зголемат толеранцијата меѓу заедниците.
	<p>Млади</p> <p>- Локална канцеларија на Канцеларијата за регионалната соработка (RYCO) треба да се отвори во Скопје во 2018. (види исто Поглавје 19 Вработување и социјална политика)</p>	<p>Млади</p> <p>- (види исто Поглавје 19 Вработување и социјална политика)</p>

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 27. ЖИВОТНА СРЕДИНА И КЛИМАТСКИ ПРОМЕНИ

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Одредено ниво на подготовка (*Some Level of Preparation*) – 2

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Ограничен напредок (*Limited Progress*) – 2/3

КОМЕНТАР

Поглавјето за животна средина и климатски промени со години е на ниско ниво на подготвеност и покажува мал напредок. Ограничениот напредок се должи на понатамошното усогласување на политиките и законодавството со *acquis* во секторите за вода, заштита на природата и отпад, додека полоша е состојбата во делот на заштитата на природата, контролата на индустриското загадување и регулирањето на хемикалии. За сметка на подготовката и усвојувањето на регулативата и стратешките документи и планови, речеиси во сите области заостануваа спроведувањето и извршувањето. Дополнително, административните капацитети се слаби и недоволни, речиси во сите области, и тоа како на централно така и на локално ниво. Како значаен проблем се оценува и финансирањето на спроведувањето на законодавството и стратешките планови. Иако Комисијата одбира зборови за да ги опише состојбите во секторот, повеќе од очигледно е дека состојбата со заштитата на животната средина и справување со климатските промени се многу неповолни.

ПРЕПОРАКИ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Да се спроведат мерки за подобрување на квалитетот на воздухот со обезбедување на ефикасна координација помеѓу централните и локалните власти, и обезбедување на доволни финансиски средства;
- Да ги спроведе плановите за регионално управување со отпад и да воспостави интегриран систем за управување со отпад.
- Да го спроведе Договорот од Париз со изработка на сеопфатна стратегија за климатска акција поврзана со климата, во согласност со рамката на ЕУ 2030 и да го започне процесот за подготовка на Национален план за енергија и клима, во согласност со обврската на Енергетска заедница.

Извештај 2016

Хоризонтално законодавство

- Националната стратегија за животната средина и климатските промени се уште треба да се донесе.
- Структурните административни капацитети на централно и на локално ниво остануваат слаби и недоволни.
- Процесот на проценка на стратешкото и на влијанието врз животната средина треба да се подобруваат и понатаму за да се обезбеди јавно учество. Ова осовеносе однесува за проекти во секторот на хидроенергија и други инфраструктурни проекти во националните заштитени подрачја, областите со висока природна вредност и потенцијални Натура 2000 подрачја.
- Законот за инспекција на животната средина треба да се усвои без натамошно одлагање.

Извештај 2018

Хоризонтално законодавство

- Административните капацитети на централно и локално ниво ниво и понатаму остануваат слаби и недоволни.
- Процесот на проценка за тоа какво е влијанието врз животната средина, особено за проекти во секторот на хидроенергија, рударството и други инфраструктурни проекти во националните заштитени подрачја, областите со висока природна вредност и потенцијал Натура 2000 година, треба да се подобри за да се обезбеди ефикасно учество на јавноста.
- Законот за инспекција на животната средина сè уште не е усвоен.
- Напори се потребни за транспозиција и имплементација на Директивата за одговорност за

Извештај 2019

Хоризонтално законодавство

- **Административниот капацитет на централно и локално ниво останува слаб и недоволен.**
- Соработката со граѓанското општество се подобри, **но потребни се понатамошни напори за ефективно јавно учество и консултации во процесите на одлучување.**
- **Потребно е да се подобри спроведувањето на Процесот на проценка на влијанието врз животната средина, особено на локално ниво.**
- **Нема напредок во однос на донесувањето на Законот за инспекција во животната средина.**
- **Директивите за одговорност во животната средина, ИНСПИРЕ и Директивата за еколошки криминал сè уште не се целосно усогласени и имплементирани.**

<ul style="list-style-type: none"> - Успешното спроведување на законот може да биде значително отежнато од страна на постојниот Закон за инспекциски надзор, што не е во согласност со законодавството на ЕУ и релевантната најдобра пракса. - Потребно е транспонирање и спроведување на останатите хоризонтални директиви на животната средина, како што се Директивата за одговорност за животната средина, INSPIRE како и Директивата за еколошки криминал. 	<p>животната средина, INSPIRE како и Директивата за еколошки криминал.</p>	
<p>Квалитет на воздух</p> <ul style="list-style-type: none"> - Спроведувањето на мерките утврдени во Националниот план за заштита на квалитетот на воздухот остана ограничени. - Загадувањето на воздухот се уште достигнува високо ниво во текот на зимата, но плановите на квалитетот на воздухот се развиени само за Битола, Скопје и Тетово, а не за сите зони каде што нивоата ги надминуваат границите. - Националната мрежа за мониторинг на квалитетот на воздухот и натаму страда од недостаток на редовни финансиски ресурси. - Веб-порталот за мониторинг на квалитетот на воздухот во реално време е јавно достапен, иако често се случуваат технички ИТ проблеми. 	<p>Квалитет на воздух</p> <ul style="list-style-type: none"> - Законодавната усогласеност е речиси целосна, но нејзината имплементација останува слаба. - Посветеноста и координација меѓу владата, институциите на централно ниво и општините треба да се зајакне во насока на поактивна работа за подобрување на квалитетот на воздухот. - Нивоата на загадување, особено во Скопје, Тетово и Битола сè уште се многу високи. - Плановите за подобрување на квалитетот на воздухот сè уште не се развиени за сите зони каде што нивоата на загадувачи ги надминуваат граничните вредности. - Националната мрежа за следење на квалитетот на воздухот сè уште има потреба од значително човечко, техничко и финансиско засилување. 	<p>Квалитет на воздух</p> <ul style="list-style-type: none"> - Покрај тоа што законодавството е речиси целосно, неговото спроведување останува слабо. - Недостатокот на административни и финансиски ресурси сè уште е главната пречка за воспоставување мерки за подобрување на квалитетот на воздухот. - Во големите градови нивоата на загадување на воздухот се алармантни. - Недоволната човечка, техничка и финансиска поддршка на националната мрежа за следење на квалитетот на воздухот, резултираше со неколку прекини.
<p>Управување со отпад</p> <ul style="list-style-type: none"> - Потребно е понатамошно усогласување на законите кои се однесуваат на управување со отпад, особено на посебен отпад (старо малсо, гуми итн.) - Спроведувањето на Директивата за отпад се уште е во ран стадиум. - Регионалните структури за управување со отпадот се уште не се целосно оперативни и страдаат од недостаток на административни и финансиски ресурси. - Акциите кои се наведени во новите плановите за управување со регионалниот отпад се само делумно спроведени. - Треба да се зголеми селективно собирање на различни видови на отпад. 	<p>Управување со отпад</p> <ul style="list-style-type: none"> - Постоечките регионални структури за управување со отпадот се уште страдаат од недостаток на административни и финансиски ресурси и не се целосно оперативни. - Потребни се значителни напори за да се инвестира во воспоставување интегриран систем за управување со отпад. - Економските стимулации за промовирање на рециклирањето сè уште се ограничени и непостоењето на шема за проширена одговорност на производителот го попречува пазарот. 	<p>Управување со отпад</p> <ul style="list-style-type: none"> - Регионалните структури за управување со отпад се соочуваат со недостаток на административни и финансиски ресурси и сè уште не се целосно оперативни. - Интегрираниот систем за управување со отпадот сè уште е одложен, бидејќи поставувањето на регионалните структури трае подолго од очекуваното. - Економските стимулации за промовирање на рециклирањето се сè уште ограничени, а недостатокот на организирана шема за проширена одговорност на производителот го попречува пазарот.

<p>- Економски стимулации за подобрување на рециклирањето и превенција на создавање на отпад остануваат ограничени.</p>		
<p>Квалитет на вода</p> <ul style="list-style-type: none"> - Неопходен е систем за мониторинг на квалитетот и квантитетот на водата. - Урбаните отпадни води и понатаму остануваат главен извор на загадување. - Се гради нова инфраструктура и се надградува постојната за третман на урбани отпадни води и за имплементација на Директивите за вода за пиење, но националното финансирање е недоволно. - Административни капацитети се недоволни за да се спроведат сите мерки кои се потребни според Директивите поврзани со водата. - Се уште треба да се развиваат мапи за сите речни сливови за опасноста од поплави и ризици. 	<p>Квалитет на вода</p> <ul style="list-style-type: none"> - Плановите за управување со сливовите на Врдар и Црна Река се уште се подготвуваат. - Потребни се повеќе напори за намалување на неприходната вода. - Земјата треба да направи значителни напори за спроведувањето на законодавството и за меѓуинституционалната координација. - Потребни се повеќе напори за усогласување со Директивите за нитрати и за вода за капење. - Директивите за стандарди за подземни води и стандарди за квалитет на вода остануваат на почетната фаза на транспозиција. 	<p>Квалитет на вода</p> <ul style="list-style-type: none"> - Потребни се значајни напори за понатамошно усогласување на законодавството со <i>acquis</i>. - Во областа води потребно е интензивирање на меѓуминистерската соработката.
<p>Заштита на природа</p> <ul style="list-style-type: none"> - Националната стратегија за биолошка разновидност и акционен план се уште не се усвоени. - Иако се направени почетни чекори за утврдување и управување со Натура 2000 систем на заштитени подрачја, станува загриженоста за недоволната заштита на заштитените подрачја, подрачја со висока природна вредност и потенцијални Натура 2000 подрачја, а исто така и за кумулативниот ефект на планираните инвестициски проекти за хидроцентралите. - Претходните препораки на Европската комисија во врска со хидроенергетски проекти не се земени во предвид. - Потребен е стратешки пристап во развојот на хидроенергијата, во кој проектите кои ќе се спроведуваат треба да се во согласност со барањата на законодавството на ЕУ (стратешка оценка на влијанието на животната средина (СОЖС) / Оценка на влијанието на животната средина (ОВЖС) / Директивата за птици и Директивата за живеалишта). 	<p>Заштита на природа</p> <ul style="list-style-type: none"> - Потребни се понатамошни активности за воспоставување на систем за следење на конзерваторски статус на животински видови и видови на живеалишта. - Имплементација на Конвенцијата за Меѓународна трговија со загроени видови за дива фауна и флора (CITES) останува во рана фаза. - Обврските за заштита на природата треба да бидат признаени и почитувани од централната власт секогаш кога хидроенергија, рударство и големи инвестиции во инфраструктурата се планирани. 	<p>Заштита на природа</p> <ul style="list-style-type: none"> - Недостасува одржливо и долгорочно финансирање на заштитени подрачја на централно ниво. - Спроведувањето на Конвенцијата за меѓународна трговија со загроени водови на дива фауна и флора (CITES) сè уште е во рана фаза. - Секој понатамошен развој на хидроенергијата треба да биде во согласност со законодавството на ЕУ за животна средина.

<p>Контрола на индустриско загадување и управување со ризици</p> <ul style="list-style-type: none"> - Усогласување во областа на контрола на индустриско загадување и управувањето со ризици со најголемиот дел од ЕУ директивите и регулативите (Директивата за емисија на гасови од индустриски објекти, за Еко ознака и Еко управување како и Шемата за ревизија) е во многу рана фаза. - Потребна е дополнителна работа за спроведување на Директива SEVESO III и ЕУ Регулативата за Еко ознака. - Интегрирани еколошки дозволи и инспекции се вршат, но процесот се уште треба да се забрза. 	<p>Контрола на индустриско загадување и управување со ризици</p> <ul style="list-style-type: none"> - Нов закон за за емисија на гасови од индустриски објекти и легислатива за спроведување на законот се подготвени, но сè уште не се усвоени. - Нема напредок во Директивата SEVESO III, како и регулативите за Еко-етикета или Систем за ревизија на управувањето со животната средина (EMAS). - Постигнат е одреден напредок во интегрираните дозволи, но потребно е понатамошно подобрување на квалитетот. 	<p>Контрола на индустриско загадување и управување со ризици</p> <ul style="list-style-type: none"> - Сè уште не се усвоени новиот Закон за индустриски емисии како и неговите подзаконски акти. - Подобен е процесот на издавање интегрирани дозволи во однос на квалитетот и квантитетот, но потребно е зајакнување на административните капацитети во овие области, на централно и локално ниво. - Усогласувањето на националното законодавство со Директивата SEVESO III, Регулативите за Еко-ознака на ЕУ и Систем за ревизија на управувањето со животната средина (EMAS) е сè уште во рана фаза.
<p>Хемикалии</p> <ul style="list-style-type: none"> - Допрва треба да се усвои надополнувања на Националниот имплементационен план за намалување и елиминирање на неразградливи органски загадувачи. - Потребна е поголем напор за спроведување на REACH и CLP Регулативата (слаб напредок). - Се уште нема усогласување со легислативата за експерименти со животни и за азбест. - Законодавството за спроведување во врска со хемикалиите се уште треба да се усвои и соодветни капацитети се уште треба да се стави во место. 	<p>Хемикалии</p> <ul style="list-style-type: none"> - Потребни се поголеми вложувања во работата во врска со спроведувањето на регистрацијата, евалуацијата, овластување и ограничување на хемикалиите (REACH регулатива) и регулативите за класификација, означување и пакување (CLP). - Законодавството за спроведување во врска со хемикалиите се уште треба да се усвои, исто како и соодветни капацитети за мониторинг и имплементација. 	<p>Хемикалии</p> <ul style="list-style-type: none"> - Нема напредок во однос на спроведувањето на Регулативите за регистрација, евалуација, овластување и забрана на хемикалии и Регулативите за класификација, означување и пакување (REACH и CLP).
<p>Бучава</p>	<p>Бучава</p>	<p>Бучава</p> <ul style="list-style-type: none"> - Потребна е меѓуинституционалната соработка и координација помеѓу главните институции со цел да се обезбеди собирање на податоци.
<p>Цивилна заштита</p> <ul style="list-style-type: none"> - Неодамна, беше побарано од земјата да активира механизмот на ЕУ за цивилна заштита по поплавите во август 2016 година. - Административниот капацитет на национално и локално ниво за управување со ризикот од катастрофи треба да се зајакне. - Земјата се уште не е поврзана со заедничкиот комуникациски и информативен систем Прва 	<p>Цивилна заштита</p> <ul style="list-style-type: none"> - Нема никаков напредок во областа на цивилната заштита. - Земјата продолжува активно да учествуваат во Механизмот за цивилна заштита на ЕУ, но сè уште недостасува насочено, координирано и ефикасно ублажување на катастрофи и одговор на сите нивоа. - Земјата сè уште не е поврзана со Заедничкиот 	<p>Цивилна заштита</p> <ul style="list-style-type: none"> - Земјата продолжува да учествува во Механизмот за цивилна заштита на Унијата, но сè уште недостасува рационално, координирано и ефикасно ублажување на влијанијата од катастрофи и одговор на сите нивоа. - Земјата сè уште не е поврзана со Заедничкиот комуникациски систем за вонредни состојби (CECIS). - Потребно е најпрво да се воспостават безбедни

<p>комуникација за вонредни состојби во склоп на Механизмот за цивилна заштита на ЕУ (CECIS).</p>	<p>комуникациски систем за вонредни состојби (CECIS).</p>	<p>трансевропски услуги за телематика помеѓу административните врски (sTESTA).</p>
<p>Климатски промени</p> <ul style="list-style-type: none"> - Нивото на усогласеност останува во рана фаза - Земјата се уште треба да развие сеопфатна политика и стратегија за климатските акција во согласност со рамката на ЕУ 2030 година. - Покрај кон справување/ублажување со климатските промени, потребно е да се прават напори и за прилагодување кон климатските промени. - Земјата го потпиша Парискиот договорот за Климатските промени во април 2016 година, но се уште треба да се ратификува и спроведе. - Земјата има технички капацитет да подготвуваат извештаи за состојбата со стакленичките гасови со добар квалитет, но недостасува одржлив пристап за обврските за известување. - Оваа област треба да се регулира во согласност со следењето, известувањето и верификацијата на ЕУ (MRV). - Треба да се направат понатамошни напори во областа на стандардите за емисија и за контрола на загадувањето и емисиите од сообраќајот, со фокус на целосно транспонирање на законодавството на ЕУ за квалитет на горивото. 	<p>Климатски промени</p> <ul style="list-style-type: none"> - Нивото на усогласеност останува во рана фаза. - Приоритет треба да биде развојот на сеопфатна политика и стратегијата за акција за климатските промени која е добро интегрирана во сите релевантни сектори. - Покрај кон справување/ублажување со климатските промени, потребно е да се прават напори и за прилагодување кон климатските промени. - Земјата го ратификуваа Парискиот договор за Климатските промени во ноември 2017 година и треба да започне со неговата имплементација. - Земјата ги исполнува потребните техничките услови за известување за стакленички гасови, но недостасува одржливо финансирање. - Што се однесува до правното усогласување, земјата треба сериозно да ги интензивира напорите за транспонирање и спроведување на <i>acquis</i> за климатските промени, особено за мониторинг и известување за емисиите, ЕУ системот за трговија со емисии и поделба на таргетите за климатски промени. 	<p>Климатски промени</p> <ul style="list-style-type: none"> - Правната усогласеност со <i>acquis</i> сè уште е во рана фаза. - Земјата треба да вложи напори за спроведување на Договорот од Париз, кој го ратификуваше во Ноември 2017 година. - Техничките, институционалните и административните капацитети остануваат слаби и потребно е да се зајакнат на сите нивоа. - Треба да се интензивираат напорите за вклучување на климатската акција во други сектори (како енергетика и транспорт).
<p>Административен капацитет</p> <ul style="list-style-type: none"> - Административниот капацитет во голема мера остана недоволен. 	<p>Административен капацитет</p> <ul style="list-style-type: none"> - Административниот капацитет остана во голема мера недоволен. - Треба да се преземат активности за зголемување на свеста. 	<p>Административен капацитет</p> <ul style="list-style-type: none"> - Административниот капацитет е се уште недоволен, како на централно, така и на локално ниво. - Голема потреба од зголемување на свеста во поглед на еколошките прашања.

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 28. ЗАШТИТА НА ПОТРОШУВАЧИ И ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Умерено подготвена (*Moderately Prepared*) – 3

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Нема напредок (*No Progress*) – 2

КОМЕНТАР

Државата останува на нивото на умерена подготвеност и оваа година. Дополнително, не е забележан никаков напредок ниту во заштитата на потрошувачите, ниту пак во здравствената заштита, што укажува на заклучокот дека државните институции не работеле на обврските од ова поглавје.. Голем дел од забелешките за заштита на потрошувачите се повторуваат со години, како што е потребата од доусогласување со европското законодавство, инвестирање на соодветни ресурси, како и надзор на пазарот.

Усогласувањето на домашното законодавство со законодавството на ЕУ во областа на здравствената заштита исто така се реализира многу бавно. Се забележува и дека недостигот на финансиски средства сериозно го попречува спроведувањето на политиките од оваа област. Како резултат, посебен предмет на загриженост е ситуацијата во установите за ментално здравје, како и справувањето со ретки болести. Во последните неколку години постои рапиден тренд на одлив на медицински кадар во други земји, а Европската комисија го има нотирано овој предизвик. Не само што не е направен напредок, туку во некои од областите има и назадување. Имено, последните законски измени кои овозможува пушење на одредени места во корист на угостителите, предизвикаа негативни реакции кај македонската јавност која овие измени ги препозна како уназадување на заштитата на јавното здравје. Европската Комисија е на истата линија и забележува дека контролата на тутунот дополнително се влошува. Освен тоа, како една од земјите со сериозни предизвици во поглед на загадувањето, воопшто не беа преземени значителни мерки за заштита на здравјето и животната средина. Извештајот исто така се осврнува на бројни проблеми кои ги мачат граѓаните, како што е достапноста на лекови и недоволната контрола на квалитетот на истите. Загрижува фактот што голем дел од забелешките се повторуваат со години наназад, што укажува дека сè уште изостануваат вистински и системски реформи во оваа област.

ПРЕПОРАКИ НА ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Да ја усогласи правната рамка со *acquis* за заштита на потрошувачите и зајакнување на оперативните структури за заштита на потрошувачите
- Да ги зголеми одржливоста, ефикасноста, економичноста и квалитетот на услугите од областа на заразните болести и да ги спроведе препораките од Извештајот за техничка проценка за капацитетот на земјата во оваа област
- Да објави извештаи за регистрите за рак и индивидуални ретки болести и да се обезбедува соодветно финансирање и специјализирани знаења за рано откривање и лекување, врз основа на податоците од регистрите.

Извештај 2016

Заштита на потрошувачи

- Законската рамка не е целосно усогласена со *acquis* во областа на правата на потрошувачите и во делот за алтернативно решавање на спорови.
- Организациите на потрошувачи се слаби и државните грантови опфаќаат само советодавни

Извештај 2018

Заштита на потрошувачи

- Правната рамка сè уште е само делумно усогласена со законодавството на ЕУ.
- Усогласувањето на законодавството со општата Директива за безбедност на производи и колективната правна заштита не е завршено.

Извештај 2019

Заштита на потрошувачите

- Не беше постигнат напредок во меѓусекторските аспекти на заштитата на потрошувачите, каде што треба да се заврши усогласувањето со општата директива за безбедност на производите и колективното право за обесштетување.
- Не беше направен позитивен развој на шемата за

<p>услуги и надоместоци на меѓународните организации на потрошувачи.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Постојниот систем за посредување (медијација) е премногу скап за потрошувачите. - Недостатокот на административни ресурси во Министерството за економија продолжува да го отежнува ефикасното спроведување на политиките и координацијата. - Во однос на прашањата поврзани со безбедноста на производите потребни се дополнителни напори од страна на регулаторните тела за да се обезбеди ефикасна заштита на потрошувачите. - Потребни се дополнителни напори за да се заврши усогласувањето со Директивата за општа безбедност на производите. 	<ul style="list-style-type: none"> - Државните грантови за организациите на потрошувачите и понатаму се ограничени и ги покриваат само советодавните услуги и надоместоците за меѓународните организации на потрошувачи. - Постојниот систем за посредување (медијација) е премногу скап за потрошувачите. - Ресурсите посветени на заштита на потрошувачите и понатаму се ограничени. - Потребно е зајакнување на надзорот на пазарот за прашањата поврзани со безбедноста на производите, со цел да се обезбеди ефикасна заштита на потрошувачите. - Потребни се дополнителни напори за да се заврши усогласувањето со европското законодавство за општа безбедност на производите. 	<p>медијација, која е скапа за потрошувачите.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Не се доделени дополнителни средства, ниту во однос на бројот на вработени во Министерството за економија или државните грантови за заштита на потрошувачите. Тековните ресурси се ограничени и покриваат само советодавни услуги и надоместоците за меѓународните организации на потрошувачи. - Се препорачува да се обезбеди употреба на повеќе современи комуникациски алатки. - Треба да се преземат мерки за да се засили надзорот на пазарот за прашања поврзани со безбедноста на производите. - Усогласување со европското законодавство за безбедност на производите и натаму е некомплетно. - Потребна е веб-платформа каде граѓаните можат да ги најдат сите информации за заштита на потрошувачите и поголема свесност за прашањата поврзани со небезбедноста.
<p>Јавно здравје</p> <ul style="list-style-type: none"> - Иако имаше некои инвестиции и обука во областа на јавното здравје, тоа не е системско: на пример, нова опрема е инсталирана во субстандардни објекти, додека други објекти имаат недостаток од соодветно обучен персонал. - Електронска здравствена картичка е само делумно функционална. - Потребно е зајакнување во спроведувањето на контрола на тутунот. - Во однос на крв, ткива, клетки и органи, потребни се дополнителни напори за да се постигне целосно усогласување со правото на ЕУ. - Операциите за трансплантација престанаа по неколку месеци поради недостиг на органи и финансии. - Санитарните услови и бројот на вработени во менталните здравствени установи и понатаму се незадоволителни. - Во однос на нееднаквостите во здравството, потребни се повеќе инвестиции и поголем број на вработени за работа со лицата со сериозна физичка и интелектуална попреченост, како и за лечење на Роми. - Финансирањето, пристапот до лекови и стручното знаење за лекување на ретки болести и понатаму се 	<p>Јавно здравје</p> <ul style="list-style-type: none"> - Дел од купените софистицирани здравствени уреди сè уште не се во употреба, а воедно недостасува и професионален медицински персонал. - Не се користи електронската здравствена картичка додека електронски медицински регистри сè уште не се ни развиени. - Недостатокот на финансиски ресурси сериозно го попречува спроведувањето на здравствените политики. - Во однос на контролата на тутунот, националното законодавство е делумно усогласено со законодавството на ЕУ. - Спроведувањето на контролата на тутунот се влоши за време на извештајниот период и не се казнува пушењето на јавни места. - Потребни се понатамошни напори за да се постигне усогласување со законодавството на ЕУ во однос на крв, ткива, клетки и органи. - Во однос на менталното здравје, треба да се направат значителни напори за подобрување на санитарните услови и човечките ресурси во установите. - Во однос на исхраната и физичката активност кај децата, зголемена е дебелината кај 7 годишните деца. 	<p>Јавно здравје</p> <ul style="list-style-type: none"> - Голем број вработени во областа на јавно здравје продолжуваат да ја напуштаат земјата. - Неадекватното користење на софистицирана здравствена опрема и понатаму е проблем. - Податоците од е-медицинските регистри треба да се користат за правилно креирање политики. - Недостатокот на финансиски средства и понатаму сериозно го попречува спроведувањето на политиките за јавно здравје. - Повеќе од една третина од сите здравствени услуги се исплаќаат од џеб, што укажува на квалитетот на здравствената заштита и создавање социјални разлики. - Има уназадување во делот на контрола на тутунот. - Земјата потпиша, но сè уште не го ратификуваше Протоколот за елиминирање на недозволената трговија со тутунски производи. - Променетите закони сега овозможуваат пушење во некои јавни простории и контролирањето дополнително се влошува. - Потребни се понатамошни напори за да се постигне усогласување со законодавството на ЕУ во однос на крв, ткива, клетки и органи каде што се потребни дополнителни напори и соодветно финансирање за усогласување на националните прописи со acquis. - Во однос на менталното здравје, треба да се направат значителни напори за подобрување на

<p>ограничени.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Недостасува регистар за одредени ретки болести. Ова сериозно го попречува соодветното лекување. - Само од граѓанските организации кои основани од страна на членовите на семејствата на луѓето погодени од ретките болести се очекува да покренат иницијативи. - Во однос на заразните болести, треба да се обезбеди соодветно финансирање за рано откривање. 	<ul style="list-style-type: none"> - Потребни се повеќе инвестиции и бројот на вработени за третман на лица со тешка физичка и интелектуална попреченост, особено кај ромската заедница. - Националните и регионалните регистри за рак сè уште не се воспоставени. - Во однос на ретките болести, државните регистри сè уште не се добро утврдени и соодветно буџетирани. - Дефинирањето на она што се смета за ретка болест треба да се усогласи со меѓународните стандарди. - Финансирањето и пристапот до специјализирани знаења за третман на ретки болести се и понатаму ограничени и нетранспарентни и им беа препуштени на граѓанските организации или на семејствата. - Потребни се дополнителни напори за да се постигне усогласување со законодавството и стандардите на ЕУ во однос на заразни болести. - Потребна е стручна обука за да се гарантира превенција и контрола на заразните болести. - Се препорачува зајакнување на капацитетот и инфраструктурата за квалитетен микробиолошки надзор. - Националното законодавство за лекови за употреба во хуманата и ветеринарната медицина е делумно усогласено со законодавството на ЕУ. - Препишување на антибиотици треба да биде построго контролирано за да се зајакне борбата против анти- микробиолошка отпорност. - Критериумите за цени за лекови ги одредува Фондот за здравствено осигурување, но лековите опфатени со националното здравствено осигурување им се достапни на пациентите само во првите денови од месецот. - Потребно е воведување на дополнителни мерки за правилен квалитет и контрола на следењето на лековите за хумана и ветеринарна употреба, односно предмет на паралелна трговија. 	<p>санитарните услови и човечките ресурси.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Во однос на социо-економските детерминанти на здравјето, не се направени дополнителни напори за подобрување на исхраната и физичката активност и намалување на дебелината. - Подобрен пристап до здравствени услуги е потребен за ромската заедница и потребни се повеќе средства за лекување на лица со тешки физички и интелектуални пречки. - Финансирањето за скрининг на рак е недоволно. Не постои национална програма за скрининг програма за рак на дојка и грлото на матката. - Протоколите за рак на дојка и рак на грлото на матката се подготвени но сепак треба да бидат одобрени и спроведени. - Не се преземени значителни мерки за здравјето и животната средина, освен препораката за носење маски и совети за лицата во ризични категории за да се избегне излегување на отворено за време на периоди на високо загадување на воздухот. - Поставени се националните регистри за ретки болести, но потребни се соодветни средства. - Дефиницијата за ретка болест сè уште треба да се усогласи со меѓународните стандарди. - Финансирањето и пристапот до специјализирани знаења за третирање на ретки болести е ограничен и нетранспарентен и е препуштен на фамилиите и граѓанските организации. - Не е постигнат напредок во однос на правата на пациентите во прекуграничната здравствена заштита, а националното законодавство сè уште не е усогласено со acquis. - Слично на минатата година, националното законодавство за лекови за употреба од страна на луѓето и ветеринарна употреба и натаму е делумно усогласено со acquis. - Продолжи практиката лековите опфатени со националното здравствено осигурување да се достапни само за пациентите во првите денови од месецот. - Земјата сè уште треба да воведо дополнителни мерки за да обезбеди соодветна проверка на квалитетот и следењето на лековите за употреба од страна на луѓето и ветеринарна употреба кои се предмет на паралелна трговија, односно лекови што се купуваат во други земји по поевтина цена.
--	--	---

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 29. ЦАРИНСКА УНИЈА

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Добро ниво на подготвеност (*Good Level of Preparation*) – 4

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Добар напредок (*Good Progress*) – 3

КОМЕНТАР

Во ова поглавје има високо ниво на усогласеност со европското законодавство, а постигнат е и добар напредок во понатамошно подобрување. Забележано е и подобрување во однос на административниот и оперативниот капацитет, меѓу другото и преку употребата на новиот компјутеризиран транзитен систем (НКТС), склучување на договори за одржување Новиот Компјутеризиран Транзитен Систем (НКТС) и на Системот за интегрирана тарифна околина (ИТО), како и пуштањето во употреба на новиот царински терминал на главниот премин со Србија. Поважна забелешка која се провлекува низ годините е тоа што Царинската управа сè уште наплатува одреден надоместок за обработка на царински декларации, што е спротивно на европското законодавство.

ПРЕПОРАКИ НА ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Да продолжи да ги комплетира и применува своите ИТ системи и да обезбеди нивна надградба и одржување и да обезбеди континуитет во работењето.

Извештај 2016

Царинско законодавство

- Царинската управа продолжува да наплаќа надоместок за обработка на царински декларации, што не е во согласност со европското законодавство.

Административен и оперативен капацитет

- Новиот електронски систем за обработка на царински декларации и акцизни документи не е завршен.
- Електронскиот интегриран тарифен систем не е целосно искористен.

Извештај 2018

Царинско законодавство

- Неколку царински одредби од Законот за зони за технолошки и индустриски развој сè уште не се во согласност со европското законодавство.
- Царинската управа продолжува да наплаќа надоместок за обработка на царински декларации, што не е во согласност со европското законодавство.

Административен и оперативен капацитет

- Новиот електронски систем за обработка на царински декларации и акцизни документи не е завршен.
- Електронскиот интегриран тарифен систем не е целосно искористен.

Извештај 2019

Царинско законодавство

- Неколку царински одредби од Законот за зони за технолошки и индустриски развој сè уште не се во согласност со европското законодавство.
- Царинската управа сè уште наплатува надоместок за обработка на царински декларации, што исто така не е во согласност со европското законодавство.

Административен и оперативен капацитет

- Треба да се подигне свеста кај економските оператори за поволностите од царинските ИТ системи.

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 30. НАДВОРЕШНИ ОДНОСИ

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Умерено подготвена (*Moderately Prepared*) – 3

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Одреден напредок (*Some Progress*) – 3

КОМЕНТАР

Во изминатава година во областа на надворешните односи постои делумен напредок, но останува да се провлекува проблемот дека не постои доволен институционален капацитет за целосно учество во трговската, развојната и хуманитарната политика на ЕУ. Воглавно, хуманитарните и развојни политики на ЕУ не се присутни воопшто нити во јавниот дискурс на владините функционери, нити во некоја од останатите општествени сфери. Постои можност со евентуално подобро усогласување на легислативата да дојде и до воспоставување и стекнување на институционален капацитет да се биде дел од тие политики на ЕУ. Потребно е Министерството за надворешни работи после толку укажувања да се фокусира на воспоставување/усогласување на правната рамка и градење основен институционален капацитет за хуманирана и развојна помош.

ПРЕПОРАКИ НА ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Да се зајакне целокупниот административен капацитет на соодветните министерства во областа на трговската политика, Централноевропскиот договор за слободна трговија (ЦЕФТА) и обврските во рамките на СТО, особено ефикасно да го спроведе Повеќегодишниот акциски план за формирање на регионална економска област во Западниот Балкан;
- Да ги спроведе активностите кои се дел од Повеќегодишниот акциски план за развој на регионалната економска област, особено да го спроведе Протоколот 5 на ЦЕФТА за олеснување на трговијата, да го донесе Протоколот 6 на ЦЕФТА за трговија со услуги кој е во подготовка, како и да се вклучи во преговорите и да осигури брзо усвојување на Протоколот 7 на ЦЕФТА за решавање на спорови.

Извештај 2016

Извештај 2018

Извештај 2019

Заедничка трговска политика

Заедничка трговска политика

Заедничка трговска политика

- Државата треба да го комплетира известувањето по членовите 1.4, 10.4.3, 10.6.2 и 12.2.2 од Спогодбата за олеснување на трговијата на СТО и да обезбеди целосна имплементација на обврските.

- Административниот капацитет на институциите надлежни за трговската политика, особено Министерството за економија, треба дополнително да се зајакне.

Билатерални договори со трети држави

Билатерални договори со трети држави

Билатерални договори со трети држави

- Државата треба да ги проучи сите договори за инвестирање склучени со ЕУ членки и трети држави (вкупно 39) за да утврди дали се во согласност со законодавството на ЕУ.

<p>Развојна политика и хуманитарна помош</p> <p>- Нема никаков напредок во однос на развојната политика и хуманитарната помош.</p>	<p>Развојна политика и хуманитарна помош</p> <p>- Нема никаков напредок во однос на развојната политика и хуманитарната помош.</p>	<p>Развојна политика и хуманитарна помош</p> <p>- Нема никаков напредок во областите на развојната политика и хуманитарната помош.</p> <p>- Земјата се охрабрува да воспостави правна рамка за меѓународна соработка и развојна политика, како и хуманитарна помош кон земјите кои не се членки на ЕУ во согласност со политиките и начелата на ЕУ.</p>
---	---	---

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 31. НАДВОРЕШНА БЕЗБЕДНОСНА И ОДБРАНБЕНА ПОЛИТИКА

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Умерено подготвена (*Moderately Prepared*) – 3

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Одреден напредок (*Some Progress*) – 3

КОМЕНТАР

Надворешната безбедносна и одбранбена политика во главно е условена или е под влијание на учеството во цивилни и воени мисии и други облици на безбедносна соработка во ЕУ. Неопходно е усогласување со декларациите на ЕУ и приклучување кон изјавите на ЕУ во меѓународните организации, примена на договорени санкции и меѓународни рестриктивни мерки.

ПРЕПОРАКИ НА ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Да се подобри усогласеноста со декларациите на ЕУ и одлуките на Советот за надворешни работи и безбедносна политика.

Извештај 2016

Извештај 2018

Извештај 2019

Политички дијалог

Политички дијалог

Политички дијалог

Заедничка надворешна и безбедносна политика

- Македонија не ја усогласи својата надворешна политика со одредени одлуки на Советот, вклучувајќи ги рестриктивни мерки на ЕУ за Русија и Украина.

Заедничка надворешна и безбедносна политика

- Македонија ја усогласи својата надворешна политика со 53 од 65 декларации на ЕУ и Одлуки на Советот, но не го стори тоа со рестриктивните мерки за Русија и Украина.

Заедничка надворешна и безбедносна политика

- Во Извештај штајниот период од почетокот на март 2018 до крајот на февруари 2019, земјата, се усогласи, со 75 од 87 релевантни декларации на високиот претставник во име на ЕУ и одлуките на Советот што преставува стапка на усогласеност од околу 86%, **но не се усогласи, меѓу другото, со рестриктивните мерки во однос на Русија и Украина.**
 - Сè уште е во сила билатералниот договор за имунитет со САД, давајќи им на американските државјани исклучоци од јурисдикцијата на Меѓународниот кривичен суд, што не е во согласност со заедничките ставови на ЕУ за интегритетот на Римскиот статут или со поврзаните водечки начела на ЕУ за билатерални договори за имунитет.

Европска безбедносна и одбранбена политика

Европска безбедносна и одбранбена политика

Европска безбедносна и одбранбена политика

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 32. ФИНАНСИСКА КОНТРОЛА

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Умерено подготвена (*Moderately Prepared*) – 3

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Одреден напредок (*Some Progress*) – 3

КОМЕНТАР

Постигнат е одреден напредок со усвојувањето на новата политика за јавна внатрешна финансиска контрола (ЈВФК) и националната стратегија против измами од 2019-2022 година. ЕК го потврдува засиленото ниво на политичка поддршка која е значајна за соодветно спроведување на ЈВФК на сите нивоа на администрацијата. Загарантираната независност на Државниот завод за ревизија со Уставот останува една од приоритетните обврски. За зголемувањето на ефектот од ревизорската работа, неопходно е обезбедување и навремено спроведување на препораките за внатрешна и надворешна ревизија, а особено спроведување на препораките на ДЗР. Дополнително, за поголема ефикасност и транспарентност во трошењето на јавните средства потребно е Парламент да започне да ги дебатира извештаите на ДЗР. Неопходни се понатамошни напори за да се постигне усогласување на законодавството, да се изгради култура на раководната одговорност, вклучително и делегирањето на одговорностите за донесување одлуки и функционирањето на внатрешната контрола. Конечно, поинтензивни напори се потребни за заштита на финансиските интереси на ЕУ и за заштита на еврото од фалсификување, каде одредени обврски се провлекуваат повеќе години по ред односно се спроведуваат со недоволна динамика.

ПРЕПОРАКИ НА ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Да започне да го имплементира новиот документ за политики на ЈВФК за подобрување на раководната отчетност и внатрешната контрола во јавниот сектор;
- Да обезбеди посистематска и навремена примена на препораките за надворешната ревизија;
- Да започне да ја спроведува националната стратегија за борба против измами и формално да ја формира службата за координација против измами (АФКОС) и мрежата АФКОС.

Извештај 2016

Јавна внатрешна финансиска контрола (ЈВФК)

- Комитетот за финансиско управување и контрола и Ревизорскиот комитет не се состануваа редовно
- ЦЕХ (Централа единица за хармонизација) треба значително да ги засили надзорот и супервизијата над спроведувањето на внатрешна контрола во јавниот сектор и државните претпријатија.
- Правната рамка за финансиско управување и контрола не е кохерентно имплементирана од страна на сите институции.
- Правилниците и прирачниците ќе треба дополнително да се ажурираат и прилагодат на потребите на помалите буџетски корисници.
- Неколку централни и локални буџетски корисници

Извештај 2018

Јавна внатрешна финансиска контрола (ЈВФК)

- Имаше значително доцнење во имплементација на стратешката рамка за ЈВФК за периодот 2015-2017. Советот за ЈВФК не се сретна во текот на извештајниот период и не реализираше ефикасен надзор над спроведувањето на стратегијата.
- Треба да се подготви нов и посеопфатен стратешки документ за ЈВФК, со посебен фокус на дефинирањето и спроведувањето на раководната одговорност.
- Треба да се воспостави и механизам за ефикасна координација, следење и известување за јавната администрација, управувањето со јавните финансии и реформите за ЈВФК.

Извештај 2019

Јавна внатрешна финансиска контрола (ЈВФК)

- Стратешката рамка е делумно воспоставена со неодамно усвоениот документ за политиките на ЈВФК. Но, одредени елементи треба да се дефинираат и да се доразјаснат брз база на искуството стекнато од пилот проекти.
- Документот за политики за ЈВФК предвидува формирање на комисија за следење на спроведувањето на ЈВФК.
- Документот за политики за ЈВФК предвидува формирање на комисија за следење на спроведувањето на ЈВФК. Комитетот треба редовно го известува Советот за управување со јавни финансии (ПФМ) и Советот за реформа на јавната администрација (ПАР) во земјата.

<p>воспоставија финансиски единици, но потребно е примерот да го следат повеќе буџетски корисници.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Стратегиите за управувањето со ризици кои беа усвоени од повеќето буџетски корисници на централно и локално ниво, треба целосно да бидат вградени во процесите на управување со ризици на организациите. - Административниот капацитет на Одделението за финансиска инспекција во Министерството за финансии беше ослабено поради промени во кадарот заради што доцнеа и повеќе инспекции. - Повеќето единици за внатрешна ревизија немаат доволен број на ревизори. - Стратешките и годишните планови ја насочуваат ревизијата на повеќето единици, но потребно е да се спроведе контрола на квалитетот. 	<ul style="list-style-type: none"> - Менаџерската одговорност не е добро вградена во административната култура на јавниот сектор. - Во однос на институционалните резултати, управувањето со резултатите сè уште не е воспоставено. Институциите се фокусираат примарно на усогласеноста на правните аспекти наместо на постигнувањето на резултати. - Не постои ефективно делегирање на авторитет за одлучување во рамките на министерствата. - Министерството за финансии и Министерството за информатичко општество и администрација треба да ги идентификуваат правните, процедуралните и други пречки за раководна одговорност во јавниот сектор. (за ова види Реформа на јавна администрација). - Правната рамка за внатрешната контрола која е хармонизирана со релевантните рамки и водичи, сè уште не се имплементира ефикасно на централно и локално ниво. - Прирачниците за финансиско управување и контрола и управувањето со ризици треба понатаму да се унапредат и да се применуваат од буџетските корисници. - Стратегиите за управувањето со ризици и регистрите кои беа усвоени од повеќето буџетски корисници на централно и локално ниво, не се вградени во процесите на управување со ризици на организациите. - Управувањето со нерегуларностите треба да се подобри. - Административниот капацитет на Одделението за финансиска инспекција во Министерството за финансии сè уште е слаб. - Повеќето единици за внатрешна ревизија немаат доволно персонал. - Повеќето единици за внатрешна ревизија усвоија стратешките и годишните планови, но недостасува контрола на квалитетот. - Остварен е само минорен напредок во имплементацијата на стандардите, прирачниците и водичите за внатрешна ревизија. - ЦЕХ (Централа единица за хармонизација) треба да ги засили активностите на следење и контрола на квалитетот. 	<ul style="list-style-type: none"> - Раководната одговорност треба да биде целосно вградена во административната култура на јавниот сектор. - Менаџерската култура во јавните институции е централизирана со мал обем на делегирање на одлучувањето и буџетски овластувања на средното ниво на раководење/раководители. - Раководната одговорност е дополнително ограничена со примарен фокус на усогласеност, а не врз перформансите. - Предложениот нов Закон за ЈВФК треба да го опфати сеопфатниот обем на внатрешна контрола наведени во новиот документ за политики на ЈВФК. - Подзаконските акти и методолошките насоки кои се релевантни треба да се ажурираат. - Капацитетите на јавните фондови за спроведување на стандардите за внатрешна контрола, вклучувајќи и алатки за управување со ризик, треба дополнително да се зајакнат и на централно и на локално ниво. - Правната рамка за централизирана буџетска инспекција треба да се подобри. - Практиката на внатрешна ревизија е регулирана во согласност со меѓународните стандарди. Сепак, потребни се понатамошни напори за ефикасно воведување на стандарди за внатрешна ревизија во јавниот сектор. - Повеќето ревизорски единици имаат само еден ревизор и потребни се понатамошни напори за обука и сертифицирање на ревизорскиот персонал. - Методологијата за контрола на квалитетот не се имплементира систематски. - ЦЕХ треба значително да ги зголеми капацитетите за следење и надзор, вклучително и преку посветени интерни контроли и ревизии на квалитетот на внатрешната ревизија. - Во иднина потребно е навремено донесување на идните извештаи од страна на ЦЕХ за состојбата и спроведувањето на ЈВФК.
---	--	---

<p>Надворешна ревизија</p> <ul style="list-style-type: none"> - Сè уште не се усвоени амандманите на Уставот од парламентот за да се осигура финансиската, функционалната и оперативната независност на ДЗР. - ДЗР нема доволен институционален капацитет за извршување на својата работа. - Посебно внимание треба да се посвети на подобрување на капацитетите за извршување на ревизијата на успешност. - Треба да се работи на влијанието на ревизорските извештаи. - Препораките на ДЗР не се ефикасно имплементирани од институциите кои биле предмет на ревизија. - Неопходен е парламентарен надзор на спроведувањето на препораките на ДЗР, со оглед на фактот дека парламентот сè уште не дебатира по ревизорските извештаи. 	<ul style="list-style-type: none"> - Буџетските корисници не ги имплементираат ефикасно водичите за финансиско управување, и контрола и управување со ризиците, кои беа развиени од ЦЕХ. - Владата го усвои годишниот извештај за ЈВФК кој го подготви ЦЕХ (Централа единица за хармонизација) со значително задоцнување. <p>Надворешна ревизија</p> <ul style="list-style-type: none"> - Незвисноста на ДЗР сè уште не е втемелена во Уставот. - Квалитетот на ревизорската работа е во согласност со стандардите на ИНТОСАИ. Сепак, ревизијата на успешност треба понатаму да се подобри. - Што се однесува до влијанието на ревизорската работа, препораките на ДЗР не се имплементираат ефикасно од страна на институциите кои биле предмет на ревизија, ниту пак се користат од Парламентот. - Потребна е парламентарен надзор за спроведување на препораките од ДЗР преку дебата за ревизорските извештаи што ќе ја подобри контролата врз извршната власт и ќе осигура јавните средства да се користат потранспарентно и со поголема одговорност/отчетност. 	<p>Надворешна ревизија</p> <ul style="list-style-type: none"> - Иако независноста на Државниот завод за ревизија (ДЗР) сè уште не е зацврстена во Уставот, правната рамка обезбедува независност на ДЗР во голема мера во согласност со стандардите на Меѓународната организација на врховните ревизорски институции (ИНТОСАИ). - Институционалниот капацитет на ДЗР треба дополнително да се подобри. - За квалитетот на ревизорската работа, потребни се понатамошни напори за подобрување особено на ревизијата на успешност. - Потребно е системско спроведување на ревизорски извештаи на ДЗР од страна на ревидираните институции. - Додека се дискутира за годишниот ревизорски извештај на ДЗР во соодветниот парламентарен комитет, потребно е да се обезбеди зголемен парламентарен надзор и следење.
<p>Заштитата на финансиските интереси на ЕУ</p> <ul style="list-style-type: none"> - АФКОС во рамките на финансиската полиција има ограничен капацитет за координација на целиот системот за заштита од измами и за борба против неправилности. - Треба да се подобри правната рамка која ги одредува улогата и одговорноста на АФКОС - АФКОС треба да се посвети на развој и дисеминација на методолошки алатки во согласност со најдобрите ЕУ практики како и на испорачување на обуки за мрежата на службеници кои се задолжени за неправилностите. - Да се усвои национална стратегија за спречување на измами. - Останува да се создаде солидно досие на истраги и известувања за истрагите. 	<p>Заштитата на финансиските интереси на ЕУ</p> <ul style="list-style-type: none"> - Националната координативна служба за спречување измами (AFCOS) мора да ја зајакне својата клучна координативна улога и треба да се воспостави ефикасна АФКОС мрежа. - Да се усвои стратегија за спречување на измами - Потребно е понатамошно развивање на солидна евиденција за истраги и известување за неправилностите. 	<p>Заштитата на финансиските интереси на ЕУ</p> <ul style="list-style-type: none"> - Потребно е понатамошно усогласување на националното законодавство со <i>acquis</i>. - Службата за координација на борбата против измами (АФКОС) треба да биде целосно оперативна во Министерството за финансии. - Треба да се воспостави мрежа АФКОС.

<p><i>Заштита на еврото од фалсификување</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Треба да се подобри соработката меѓу НБРМ и МВР - Системот за фалсификувани банкноти во НБРМ не е достапен на истражниот центар во МВР. - Нема формални договори за соработки со ЕК за монети или со ЕЦБ за фалсификување на банкноти. - Потребно е подобрување на координацијата помеѓу НБРМ, МВР и ОЈО. - Соработката со странски банки и институции не е регулирана. 	<p><i>Заштита на еврото од фалсификување</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Потребно е понатамошно усогласување и подобрување на националното законодавство со европското, за да се обезбеди ефикасно функционирање на целиот систем за борба против измами. - Треба да се подобри соработката меѓу НБРМ и МВР. - Системот за фалсификувани банкноти во НБРМ не е достапен на истражниот центар во МВР. - Нема формални договори за соработки со ЕК за монети или со ЕЦБ за фалсификување на банкноти. - Потребно е подобрување на координацијата помеѓу НБРМ, МВР и ОЈО. - Соработката со странски банки и институции не е регулирана. 	<p><i>Заштита на еврото од фалсификување</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Потребни се дополнителни напори за подобрување на координацијата меѓу клучните институции и ефикасна размена на податоци помеѓу постоечките бази на податоци. - Не постојат формални договори за соработка со Европската централна банка за банкноти или со Европската комисија за монети.
---	--	---

СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

ПОГЛАВЈЕ 33. ФИНАНСИСКИ И БУЏЕТСКИ ОДРЕДБИ

НИВО НА ПОДГОТОВКА

Рана фаза на подготовка (*Early Stage of Preparation*) – 1

ОСТВАРЕН НАПРЕДОК

Одреден напредок (*Some Progress*) – 3

КОМЕНТАР

Подготовките во оваа област се во многу рана фаза. Напредокот на планот на законското усогласување и јакнење на административните капацитети и капацитети за координација на многуте вклучени институции во целиот систем е мал и бавен. Имено, во ова поглавје сите забелешки се повторуваат во сите години опфатени со анализата. Клучно е државата посериозно да работи на воспоставување на целиот систем на прецизно утврдување на сите извори кои ги сочинуваат сопствените извори на средства на ЕУ, како и нивно прибирање и наплата. Од тоа колку е квалитетен и функционален системот ќе зависи во крајна линија и утврдување на висината на финансиските обврски на државата кон ЕУ, како и нивното исполнување.

ПРЕПОРАКИ НА ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

- Да развие правна рамка и правила за спроведување за ефикасно функционирање на системот на сопствени ресурси;
- Да воспостави цврсти институционални и координативни структури и да го зајакне административниот капацитет на клучните институции во системот.

Извештај 2016

Сопствени ресурси на ЕУ

- Нема особен развој во поглед на традиционалните сопствени ресурси, ресурсите по основ на ДДВ и ресурсите по основ на БНП.
- Потребно е понатамошно усогласување со правната рамка и дополнително зајакнување на административниот капацитет на институциите кои се директно вклучени во системот на сопствени ресурси (царината, оданочувањето, статистиката и финансиската контрола).
- Потребен е натамошен развој на ефективни алатки за борба против даночното затајување и измамите, како и за намалување на сивата економија.
- За проблемите и напредокот види ги поглавјата 16,18,29 и 32.

Извештај 2018

Сопствени ресурси на ЕУ

- Нема особен развој во поглед на традиционалните сопствени ресурси, ресурсите по основ на ДДВ и ресурсите по основ на БНП.
- Потребно е понатамошно усогласување со правната рамка и дополнително зајакнување на административниот капацитет на институциите кои се директно вклучени во системот на сопствени ресурси (царината, оданочувањето, статистиката и финансиската контрола).
- Потребен е натамошен развој на ефективни алатки за борба против даночното затајување и измама, како и за намалување на сивата економија
- За проблемите и напредокот види ги поглавјата 16,18,29 и 32.

Извештај 2019

Сопствени ресурси на ЕУ

- Не е постигнат напредок во однос на традиционалните сопствени ресурси; ресурсите кои се базираат врз данокот на додадена вредност (ДДВ) и ресурсите кои се базираат на бруто национален доход (БНД).
- Потребни се дополнителни напори за усогласување на законската рамка, особено за царината, оданочувањето, статистиката и финансиската контрола.
- Мора да се применат инструменти за борба и намалување на даночното затајување, измама и неформална економија, како и подобрување на внатрешната контрола во јавниот сектор.

<p>Административни структури</p> <ul style="list-style-type: none">- Државата ќе треба да воспостави комплетно оперативна структура, административен капацитет и имплементација на правилата за да осигура дека ќе биде во можност, после пристапувањето, правилно да ги пресмета, прибере, наплати, контролира и да дава извештаи на ЕУ за сопствените ресурси во согласност со acquis.- Државата ќе треба да вложи значителни напори за да ја обезбеди националните сметки и пресметките на БНП да бидат целосни и сеопфатни.	<p>Административни структури</p> <ul style="list-style-type: none">- Потребни се законски и административни измени за да може државата да осигура дека ќе биде во можност, после пристапувањето, правилно да ги пресмета, прибере, наплати, и контролира сопствените ресурси на ЕУ во согласност со acquis како и да ги подобри механизмите за координација и известување до ЕУ.	<p>Административни структури</p> <ul style="list-style-type: none">- Потребни се понатамошни напори за да се обезбеди навремено и ефикасно функционирање на процесот на пресметување, прибирање, плаќање и контрола на сопствените ресурси, како и подобрување на механизмите за известување и координација помеѓу сите вклучени тела.
---	---	---